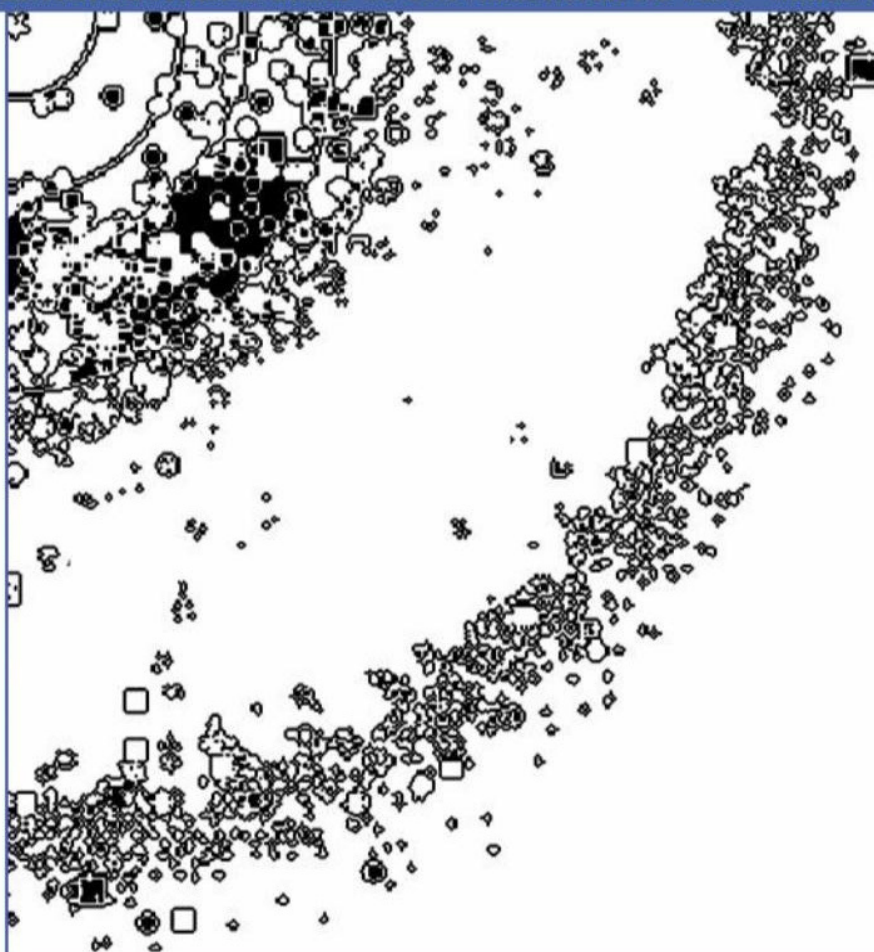

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

REVISTĂ EDITATĂ ÎN PARTENERIAT CU UNIVERSITATEA DE VEST "VASILE GOLDIȘ" DIN ARAD

VOLUMUL XVI, Nr. 4, DECEMBRIE 2020

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

VOLUME XVI, ISSUE 4, DECEMBER 2020

VOLUME XVI, N° 4, DÉCEMBRE 2020

VOLUMUL XVI, NR. 4, DECEMBRIE 2020

Revistă editată în parteneriat cu / revue éditée en partenariat avec /
journal published in partnership with:

UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD, ROMÂNIA

și în parteneriat cu / et en partenariat avec / and in partnership with:

**LE DÉPARTEMENT DE ROUMAIN
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE**

LE CAER - EA 854 D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE

**LE CIRMI
DE L'UNIVERSITÉ PARIS 3 – SORBONNE NOUVELLE, FRANCE**

**FACULTATEA DE FILOSOFIE,
DEPARTAMENTUL DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ,
UNIVERSITATEA DIN NOVI SAD, SERBIA**

**UNIVERSITY FRIEDRICH SCHILLER JENA,
INSTITUTE FOR SLAVIC LANGUAGES, JENA, GERMANY**

**INSTITUTUL DE STUDII BANATICE „TITU MAIORESCU”
AL ACADEMIEI ROMÂNE FILIALA TIMIȘOARA**

**L'ASSOCIATION INTERNATIONALE DE PSYCHOMÉCANIQUE DU LANGAGE (A.I.P.L.),
PARIS, FRANCE**

UNIVERSITATEA ROMA TOR VERGATA, ITALIA

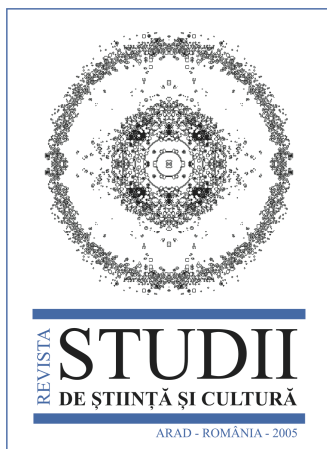
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „ALEXANDRU D. XENOPOL”, ARAD

TIPOGRAFIA GUTENBERG – EDITURA GUTENBERG UNIVERS, ARAD

UNIVERSITATEA DIN ORADEA, ROMÂNIA

**UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
FACULTATEA DE LITERE, ISTORIE ȘI TEOLOGIE**

ISSN 1841-1401 (print)
ISSN - L 1841-1401
ISSN 2067-5135 (online)

BDI Index Copernicus International

Revistă **evaluată pozitiv**, după criteriul citărilor, în **I. C. Journals Master List 2017**, cu un scor **ICV (Valoare Index Copernicus)** de **67,53 puncte**.

La propunerea **Centrului Național ISSN**, publicația „**Studii de știință și cultură**” (Online) = ISSN 2067-5135, ISSN-L 1841-1401 a fost înscrisă în catalogul **ROAD** (<https://road.issn.org>), catalog internațional al publicațiilor științifice open-access, administrat de **Centrul Internațional ISSN**, sub egida **UNESCO**.

Colegiul editorial / Editorial Board:

Director / Director:

CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI, Academia Română, Filiala Timișoara

Redactor-șef fondator / Editor-in-Chief founder:

Prof. Vasile MAN, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Redactor-șef / Editor-in-Chief:

Prof. univ. dr. emerit Alvaro ROCCHETTI, Université Paris 3, Sorbonne Nouvelle, France

Consiliul științific – Referenți / Scientific Board:

Acad. Eugen SIMION, Academia Română, Președinte al Secției de Filologie și Literatură, Director al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” al Academiei Române

Acad. Prof. univ. dr. Thede KAHN, University of Jena, Germany

Acad. Mihai CIMPOI, Academia de Științe a Republicii Moldova

Acad. Mircea PĂCURARIU, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca

Prof. dr. Dres. H. c. Rudolf WINDISCH, Universităt Rostock, Germania

Prof. univ. dr. Louis BEGIONI, Universitatea Roma Tor Vergata, Italia

Prof. univ. dr. Emilia PARPALĂ, Facultatea de Litere, Universitatea Craiova, România

Prof. univ. dr. Rodica BIRIȘ, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Prof. univ. dr. Sophie SAFFI, Université d'Aix-Marseille AMU, France

Prof. univ. dr. Gilles BARDY, Université d'Aix-Marseille AMU, France

Prof. univ. dr. Ștefan OLTEAN, Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Teodor Ioan MATEOC, Universitatea din Oradea, România

Prof. univ. dr. Marina Puia BĂDESCU, Universitatea din Novi Sad, Republica Serbia

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA, Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș, România

Prof. univ. dr. Mircea MUTHU, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Lucian CHIȘU, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, Academia Română, București

Conf. univ. dr. Virginia POPOVIĆ, Universitatea din Novi Sad, Republica Serbia

Dr. Doru SINACI, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol”, Arad

CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI, Academia Română, Filiala Timișoara, Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”

CS III Dr. Grațiana BENGĂ-ȚUȚIUANU, Academia Română, Filiala Timișoara, Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”

Conf. univ. dr. Romana TIMOC-BARDY, Université d'Aix-Marseille AMU, France

Prof. dr. Laura ORBAN, Inspectoratul Școlar Județean Arad, România

Conf. univ. dr. Stăncuța DIMA-LAZA, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Conf. univ. dr. Mihaela BUCIN, Universitatea din Szeged, Ungaria

Conf. univ. dr. Dana PERCEC, Universitatea de Vest din Timișoara, România

Lect. univ. dr. Gabriel BĂRDĂȘAN, Universitatea de Vest din Timișoara, România

Secretariat de redacție:

Redactori-Traducători:

Ioana NISTOR, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol”, Arad, România

Eudochia VOLONTIR-SEVCIUC, Université Paris 4, Sorbonne Nouvelle, France

Design: Ivița MILIVOIEVICI

Foto: Virgiliu JIREGHIE

Administrator Site: Viviana MILIVOIEVICI

Logo și design copertă revista „Studii de Știință și Cultură”: Călin MAN

Adresa / Editorial Office: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

310025, ARAD, Bd. Revoluției nr. 94-96; telefon: 0040/0257/280335; mobil 0724039978;

fax 0040/0257/280810; www.revista-studii-uvvg.ro, e-mail: vasileman7@yahoo.com

Revistă fondată în anul 2005, indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt, Germania, EBSCO HOST Publishing, din Statele Unite (www.ebscohost.com), INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, Varșovia, Polonia (www.indexcopernicus.com), DOAJ LAND UNIVERSITY LIBRARIES, Suedia (www.doaj.org), THE LINGUIST LIST, SUA, ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no). Revistă științifică evaluată și clasificată de CNCS, 2012, *categoría B*, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

CONTENTS / SOMMAIRE / CUPRINS

I. ROMAN CULTURES – ROMANIAN CULTURE / CULTURES ROMANES – CULTURE ROUMAINE / CULTURI ROMANICE – CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Coordinators/Coordinateurs/Coordonatori:

Alvaro ROCCHETTI, Viviana MILIVOIEVICI 7

Eudochia VOLONTIR-SEVCIUC 9

The French Imprint on the Romanian in Various Fields of Language
L’empreinte du français sur le roumain dans des divers domaines de la langue
Amprenta limbii franceze asupra limbii române în diverse domenii ale limbii

Rezkia Leila BELKADI 15

Sociolinguistic images of local languages and foreign languages of the Italian student of the University of Algiers 2

Images sociolinguistiques des langues locales et des langues étrangères pour l’étudiant de langue italienne de l’Université d’Alger 2

Immagini sociolinguistiche delle lingue locali e delle lingue straniere per lo studente d’italiano dell’Università di Algeri 2

Gabriel BĂRDĂȘAN, Ana-Maria RADU-POP 27

Dialectal Istroromanian Texts – a New Approach
Les textes dialectaux istro-roumains – une nouvelle approche
Textele dialectale istroromâne – o nouă perspectivă de abordare

Viviana MILIVOIEVICI 35

Mircea Eliade’s Articles from „Cuvântul” [‘The Word’], Manifestos of the Interwar ‘Young Generation’

Les articles de Mircea Eliade au «Cuvântul» («Le Mot»), manifestes de la «Jeune Génération» de l’Entre-Deux-Guerres

Articolele lui Mircea Eliade din „Cuvântul”, manifeste ale „Tinerei Generații” interbelice

Marțian IOVAN 41

The Philosophy of Natural Law and Ethics in Samuil Micu Clain View
La philosophie du droit naturel et de l’éthique dans la conception de Samuil Micu Clain
Filosofia dreptului natural și etica în concepția lui Samuil Micu Clain

Dumitru MIHĂILESCU 49

Sibiu’s Literary Circle. Broken Destinies – Achieved Destinies
Le Cercle Littéraire de Sibiu. Destins brisés – destins accomplis
Cercul Literar de la Sibiu. Destine frânte – destine împlinite

Vasile MAN 57

The Poetic Universe of the Aphorisms in *Blue-Infinite* the Poetry Volume of Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici)

L’univers lyrique des aphorismes du volume de la poétesse Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici), *Bleu-Infini*

Universul liric al aforismelor din volumul poetei Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici), *Albastru-Infinit*

Savu POPA	63
Nichita Danilov. A Poetics of <i>Hyper-Image</i>	
Nichita Danilov. Une poétique de l' <i>hyper-image</i>	
Nichita Danilov. O poetică a <i>hiper-imaginii</i>	
Timofei ROȘCA	75
Gheorghe Crăciun: Modern Poetry Between "Aisberg" and "Titanic"	
Gheorghe Crăciun: poésie moderne entre «Aisberg» et «Titanic»	
Gheorghe Crăciun: poezia modernă între „Aisberg” și „Titanic”	
 II. GERMANIC LANGUAGES AND CULTURES / ROMANIAN LANGUAGE AND CULTURE / CULTURES ET LANGUES GERMANIQUES / CULTURE ROUMAINE / LIMBI ȘI CULTURI GERMANICE / LIMBĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ	
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:	
Rodica Teodora BIRIȘ	81
Rodica Teodora BIRIȘ	83
German Language and the role of Social Networks in Young People's Communication	
Die deutsche Sprache und die Rolle der sozialen Netzwerken in der Kommunikation der Jugendlichen	
Limba germană și rolul rețelelor de socializare în comunicarea tinerilor	
 III. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE – ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE / LANGUE ET LITTÉRATURE SLAVE – LANGUE ET CULTURE ROUMAINE / LIMBĂ ȘI CULTURĂ SLAVĂ – LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ	
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:	
Virginia POPOVIĆ	89
Virginia POPOVIĆ	91
The Romanian-Serbian Cultural Transfer and the Literary Translations during the Communist Period	
Transfert culturel et traductions littéraires roumano-serbes pendant la période communiste	
Transfer cultural româno-sârb și traduceri literare în perioada comunistă	
 IV. TRANSLATIONS – TRANSLATION STUDIES / TRADUCTIONS – ÉTUDES DES TRADUCTIONS / TRADUCERI – TRADUCTOLOGIE	
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:	
Ioana NISTOR, Mirel ANGHEL	99
Rudolf WINDISCH	101
<i>The Bridge of Paper. Languages of Bucovina</i>	
<i>Die Brücke aus Papier. Sprachen der Bukowina</i>	
<i>Podul de hârtie. Limbile Bucovinei</i>	

Merouane ADDOU	111
The Teaching of Translation into two related Languages (Italian / French) and the phenomenon of false friends L'insegnamento della traduzione in due lingue affini (italiano / francese) e il fenomeno dei falsi amici	
 V. SCIENTIFIC CULTURE / CULTURE SCIENTIFIQUE / CULTURĂ ȘTIINȚIFICĂ	
Coordinator/Coordonateur/Coordonator: Alexandru CISTELECAN, Eugen GAGEA	121
Mircea MUTHU	123
About Communication in Aesthetics À propos de la communication en esthétique Despre comunicare în estetică	
Eugen GAGEA	129
Vasile Goldiș's accounts about the Events in 1 December 1918 Les relations de Vasile Goldiș sur les événements du 1 ^{er} Décembre 1918 Relatările lui Vasile Goldiș despre evenimentele din 1 Decembrie 1918	
Ioana NISTOR	133
Conrad Gesner (1516-1565) and 'Bibliotheca Universalis' – The First Edition of The First Universal Bibliography Conrad Gesner (1516-1565) et « Bibliotheca Universalis » – La première édition de la première Bibliographie Universelle Conrad Gesner (1516-1565) și „Bibliotheca Universalis” – prima ediție a primei Bibliografii Universale	
Carmen Maria CHIȘIU	139
Teaching, Learning, Evaluation for the Development of Critical Thinking in the University Environment Enseignement, apprentissage, évaluation pour le développement de la pensée critique en milieu universitaire Predarea, învățarea, evaluarea pentru dezvoltarea gândirii critice în mediul universitar	
Carmen Maria CHIȘIU	149
Ways to reduce Functional Illiteracy in the Case of Remigrant Students Moyens de réduire l'analphabétisme fonctionnel dans le cas des étudiants de réintégration Modalități de a diminua analfabetismul funcțional, în cazul elevilor remigranți	
Mihai Octavian BLAJ	157
The Pastoral of the Roumanian Orthodox in Prague La pastorale orthodoxe roumaine à Prague Pastorația românilor ortodocși la Praga	
Emanuel BĂLAN	163
Anti-Jewish economic legislation in the Romanian state (1934-1944) Législation économique anti-juive dans l'État roumain (1934-1944) Legislația economică antievreiască în statul român (1934-1944)	

Valentin IOAN	171
The Gendarmes Company from Tecuci between the years of 1918-1929	
La Compagnie des Gendarmes Tecuci dans la période 1918-1929	
Compania de Jandarmi Tecuci în perioada 1918-1929	
 VI. BOOK REVIEWS / CRITIQUES DE LIVRES / RECENZII	
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:	
Emilia PARPALĂ	177
 Vasile MAN	 179
„Praful de stele” – o revistă pentru istoria presei literare (2012-2015)	
 Lucian MARINA	 185
Din activitatea Editurii Academiei Române: o nouă antologie a creației poetice a lui Radu Flora	
 Florica R. CÂNDEA	 189
Iustin Moraru, <i>Nectarul clipei</i> , Iași, Editura Junimea, 2020, 134 p.	
 Instructions for Authors	 193
Instructions pour les auteurs	196
Instrucțiuni pentru autori	199
 Evaluation grid	 202
Grille d’évaluation	203
Grila de evaluare	204
 Subscriptions	 205
Abonnements	205
Abonamente	206

**I. ROMAN CULTURES – ROMANIAN CULTURE /
CULTURES ROMANES – CULTURE ROUMAINE /
CULTURI ROMANICE – CULTURĂ ROMÂNEASCĂ**

Coordinators/Coordinateurs/Coordonatori:

**Alvaro ROCCHETTI
Viviana MILIVOIEVICI**

THE FRENCH IMPRINT ON THE ROMANIAN IN VARIOUS FIELDS OF LANGUAGE

L'EMPREINTE DU FRANÇAIS SUR LE ROUMAIN DANS DES DIVERS DOMAINES DE LA LANGUE

AMPRENTA LIMBII FRANCEZE ASUPRA LIMBII ROMÂNE ÎN DIVERSE DOMENII ALE LIMBII

Dr. Eudochia VOLONTIR-SEVCIUC

Université Paris IV, France

E-mail: eudochia.sevciuc@yahoo.fr

Abstract

The aim of the study is to highlight the main aspects of adapting the French lexicon in the Romanian language by establishing a typology of the loanwords as a result of different links between Romania and France, and the extract of different semantic fields that have received a strong French influence. We will analyse the imprint of the French language on the Romanian language in various fields of language: morphology, syntax and lexicology.

Résumé

L'objet de cet article est de tracer les aspects principaux de l'acquisition et de l'adaptation du lexique français dans la langue roumaine, à travers l'établissement d'une typologie des emprunts, d'après les différents contacts entre la Roumanie et la France, ainsi qu'un relevé des différents champs sémantiques qui ont reçu une forte influence française. Nous analysons l'empreinte du français sur le roumain dans les divers domaines de la langue: morphologie, syntaxe et lexique.

Rezumat

Scopul acestui articol este de a sublinia aspectele principale ale adaptării lexicului francez în limba română prin stabilirea unei tipologii a împrumutului în rezultatul diferitor legături între România și Franța, cât și extrasul diferitelor câmpuri semantice care au primit o puternică influență franceză. Vom analiza amprenta limbii franceze pentru limba română în diverse domenii ale limbii: morfologie, sintaxă și lexicologie.

Keywords: Romanian, French, language loan, lexicon, morphology, language change

Mots-clés: roumain, français emprunt, lexique, morphologie changement linguistique

Cuvinte-cheie: română, franceză, împrumut, lexic, morfologie, schimbare lingvistică

Aperçu de l’histoire de la langue roumaine

La langue roumaine est une langue indoeuropéenne qui fait partie du groupe des langues romanes. Elle possède 24 millions de locuteurs, dont 20 millions ont le roumain comme langue maternelle. Le roumain est la langue officielle de Roumanie (90,65% des locuteurs de roumain), de la République de Moldavie (76,5% des locuteurs), de Transnistrie (31,9% des locuteurs) et de Voïvodine (1,5% des locuteurs). Une minorité de ses locuteurs se trouve en Italie (1 071 342 locuteurs en 2013), en Espagne (673 017 locuteurs en 2018), en Allemagne (300 000 locuteurs en 2010), aux États-Unis (367 269 locuteurs en 2001), en Israël (212 000 locuteurs en 2012) et en France (50 000 locuteurs en 2010).

La base latine

La langue roumaine ou daco-roumain, terme utilisé en linguistique, est la langue néolatine parlée sans interruption jusqu’à nos jours dans la partie orientale de l’Empire romain. Ce territoire de l’Orient, connu sous le nom de Dacie, a été conquis par Trajan, empereur romain, au cours des années 101-107 (ap. J.-C.), après avoir vaincu Décébale, le roi dac. Après la conquête de la Dacie, au Ier siècle (ap. J.-C.), commence la romanisation dans les colonies qui se trouvent au bord de la Mer Noire et près du Danube. Même si l’armée romaine quitte la Dacie en 271, le latin parlé continue d’être utilisé dans ce territoire carpato-danubiano-pontique. Le seul contact que les daces-roumains avaient avec le latin se réalisait grâce aux bergers et aux religieux qui voyageaient vers cette zone (ROSETTI, 1960, p. 40-49).

Même si la romanisation n’a pas été faite pendant beaucoup de temps, cela a été suffisant pour qu’elle remplace le dace, langue officielle de la Dacie (ROSETTI, 1961, p. 51-51). À l’époque actuelle, la base latine est prouvée par une série d’éléments qui apparaissent dans le roumain, de même que dans les autres langues romanes, comme les nombres de 1 jusqu’à 10, les pronoms (lat. ego > roum. eu > fr. je > esp. yo > pt. eu > it. io) ou les adverbes (lat. adhuc > roum. aici > fr. ici > esp. aquí > pt. aqui > it. qui). On constate que le roumain conserve quelques éléments qui n’apparaissent pas dans les autres langues romanes, par exemple la présence de la déclinaison (nominatif, vocatif, accusatif, génitif et datif) ou du genre neutre (ROSETTI, 1960, p. 115). Les noms en roumain ont trois genres: féminin, masculin et neutre

Le genre neutre est présent pour les noms inanimés qui, au singulier, ont le genre masculin et au pluriel le genre féminin; par exemple, le roum. *lucru* « choses » au singulier est de genre masculin et au pluriel *lucruri* est de genre féminin, de même que *scaun* « chaise », qui fait le pluriel en *scaune* (ROSETTI, 1960, p. 112-113; ONU, 1989, p. 102).

Une série de termes d’origine latine est commune à d’autres langues romanes: lat. *adjutorium* > roum. *ajutor* > fr. aide > esp. ayuda ; lat. *ovis* > roum. *oaie* > esp. oveja « brebis », etc. mais certains mots ont été conservés seulement dans la langue roumaine: roum. *adăpost* < lat. *ad-depositum* « abri »; roum. *lepada* < sl. *jedinû na desête* ou le slave na correspond au mot roumain *spre* qui signifie « vers » (ROSETTI, 1962, p. 53-54). La présence de la langue slave sur le territoire de la Dacie peut être également constatée jusqu’à présent à travers le lexique. On peut nommer le nom roum. *babă* « vieille », le roum. pop. *blid* « assiette » ou le roum. *dragoste* « amour », mais aussi une série de prénoms qui sont d’origine slave comme: Bogdan, Bran, Dan, Ioan, Mircea etc. (ROSETTI, 1962, p. 59-60; ONU, 1989, p. 348).

D’autres influences

À ces influences que nous venons de nommer, il faut ajouter celles des pays voisins. La langue hongroise, d’origine fino-hongroise, non-indoeuropéenne, a laissé son empreinte dans le lexique roumain à travers des mots comme roum. *ban* « argent », roum. *oraş* « ville », roum. *puşcă* « fusil » (ROSETTI, 1966, p. 115). Dans la langue roumaine, il existe également des influences bulgares, albanaises, polonaises, grecques et, à partir du XVIIIe les influences française et anglaise. Mais, de tout ce grand éventail d’influences que nous venons de mentionner, c’est l’influence

française qui a marqué notablement non seulement la langue roumaine, mais aussi la culture et l'esprit roumains.

L'influence russe

L'Empire ottoman entrant dans sa longue phase de décadence à la fin du XVIIIe siècle, les Russes jouent un rôle de plus en plus important en Moldavie et en Valachie. En 1829, le traité d'Andrinople qui met fin à l'une des nombreuses guerres russo-turques consacre l'hégémonie de la Russie dans les Balkans en reconnaissant au Tsar le droit d'exercer son protectorat sur les deux Principautés qui restaient tributaires de la Turquie. Le roumain moderne a conservé de cette époque une série de mots russes qui ont préparé, en fait, l'influence française, car ce sont en général des termes administratifs et militaires que les Russes avaient eux-mêmes empruntés à notre langue. La plupart de ces mots sont des substantifs français en *-tion*, dont le suffixe a été remplacé par la forme russe *-tzia*, devenue en roumain *-tie*.

L'influence française

Quant à l'influence française proprement dite, elle n'est pas séparable, elle non plus, de la présence des Russes en Moldavie et en Valachie. Les armées du Tsar étant cosmopolites à l'époque, le français y servait de langue véhiculaire. Mais le français ne s'est pas cantonné aux salons roumains où les officiers de sa Majesté impériale pouvaient briller grâce à lui: il gagne du terrain, car il devient bientôt une arme politique entre les mains des Grandes Puissances: d'abord, en mettant en échec l'administration ottomane dans les Balkans, puis en contrecarrant les ambitions russes dans cette partie de l'Europe. La langue roumaine étant d'origine latine comme le français, elle facilitait un rapprochement idéologique avec la France issue de 1789, que souhaitait paradoxalement l'autocratique Russie. Les intentions de Saint Petersburg étaient en réalité assez machiavéliques. Les Russes avaient compris qu'il suffisait de spéculer sur la ressemblance entre les deux idiomes pour créer une confusion entre origine linguistique et origine culturelle et faire ainsi oublier aux Roumains tout ce qui les séparait profondément des Français et du monde occidental. Cette manipulation culturelle avait pour but de provoquer chez les Moldaves et les Valaques le désir d'imiter les mœurs politiques européennes et de les inciter par conséquent à réclamer un système constitutionnel que l'antiparlementaire, mais «généreux» protectorat russe s'empresse de leur octroyer. Avec des sujets Roumains galvanisés par une idéologie de type occidental, le Sultan ne pouvait guère remettre en cause les acquis tsaristes du traité d'Andrinople sans dresser contre lui le mouvement nationaliste moldo-valaque né de cet acte diplomatique. Tout cela n'est pas sans analogie avec ce qui se passe à l'Est aujourd'hui. M. Gorbatchev qui a encouragé les démocraties populaires à devenir les démocraties de type occidental s'est souvenu très certainement de cette leçon de l'Histoire russe. En tout cas, les résultats d'une telle machination sont si concluants que, pour pérenniser les avantages offerts à la France par l'issue de la guerre de Crimée, Napoléon III n'hésite pas à recourir au même stratagème. Il se contente de le retourner contre ceux qui l'avaient imaginé. Les objectifs de la diplomatie française consistent à transformer le mouvement francophile dans chacune des Principautés en un mouvement unioniste, capable d'empêcher le panslavisme russe de réaliser la jonction des Slaves du Nord et du Sud. Dans les Principautés-Unies débarrassées du protectorat tsariste, mais toujours vassales de la Turquie, notre culture, et par son intermédiaire, les institutions d'inspiration française ne cessent de se développer. L'avènement de Charles de Hohenzollern, appelé pour régner sur le pays, qui prend alors le nom de Roumanie (1866), ne met pas en péril l'influence française. L'étoile de la culture allemande montera dans le firmament roumain, mais elle ne réussira pas à ternir le rayonnement de la France qui redoublera d'éclat à chaque étape importante de la construction de l'État-nation, notamment après 1878, lorsque le pays acquiert son Indépendance et devient royaume, puis après 1918, date du rattachement de la Transylvanie à la Roumanie.

On trouve l'empreinte du français sur le roumain dans les divers domaines de la langue Morphologie: Jusque dans la première période du XIXe siècle, c'était la 4e conjugaison, celle des verbes en *-i*, qui était la plus riche, surtout en Moldavie. Mais comme ce n'est pas le cas dans la langue française où les verbes en *-ir* sont beaucoup moins productifs que les verbes en *-er*, l'influence du français a développé plutôt la conjugaison roumaine en *-a* qui correspond à nos verbes en *-er*. Ce développement s'est d'abord effectué au détriment de verbes d'origine italienne que les Roumains avaient adoptés par l'intermédiaire des Grecs - *a favori*, de l'italien *favorire* refait en *a favoriza*, d'après le français, *favoriser*, - *a prefera*, de l'italien *preferire*, refait en *a prefera*, d'après *préférer*. Par la suite, le phénomène s'est radicalisé : au lieu de procéder à une modification morphologique affectant la fin du verbe, la langue a recouru ou remplacé pur et simple du mot par son équivalent français dont la désinence *-er* a été roumanisée en *-a* - *a calomnia* de *calomnier* à la place de *a bârî*; - *a anunța* de *annoncer* à la place de *a vesti*; - *a abandona* de *abandonner* à la place de *a părăsi*. Le remplacement n'a pas toujours entraîné la disparition du verbe en *-i*; le plus souvent celui-ci s'est spécialisé dans un sens voisin, de sorte qu'aujourd'hui le roumain possède en plus des paires latino-slaves des paires roumano-françaises - *a comanda*, «commander», mais *a porunci*, «ordonner» - *a orna*, «ornier», mais *a împodobi*, «parer» - *a explica*, «expliquer», mais *a lămuri*, «faire comprendre». Syntaxe: - Passé composé: l'ordre des unités qui forment ce temps a été refait sur le modèle du passé composé français; le roumain a abandonné la séquence: participe passé + auxiliaire: *fost am*, «j'ai été» (littéralement, «été j'ai >») *gândit m-am*, «j'ai pensé» (littéralement, «pensé je m'ai») pour adopter la structure française: auxiliaire + participe passé *am fost*; *m-am gândit* - Infinitif: il peut remplacer une subordonnée au subjonctif pour assumer, comme en français, les fonctions de sujet ou de complément du nom; ainsi on peut dire en roumain *Nu este bine să fi singur*, littéralement. Lexique: L'influence française s'est révélée très féconde dans ce domaine.

Le roumain est, avec l'anglais, l'une des langues dont la dette lexicale à l'égard du français est très élevée. Mais à la différence de l'anglais, qui a phonétiquement assimilé ses emprunts au cours des siècles et qui les a beaucoup limités aujourd'hui, le roumain, altère très peu la prononciation des mots empruntés et continue à solliciter activement le français. - Le champ lexical de la mode et des couleurs est l'un des plus riches en néologismes d'origine française:

<u>Roumain</u>	<u>Français</u>
bej	beige
grena	grenat
bigudiu	bigoudi
coafor	coiffeur
demachiant	démaquillant
ruj	rouge à lèvres

- Certains mots d'origine française n'ont gardé que quelques-uns de -leurs multiples sens: *pudră*, «poudre de maquillage»

français, *poudre*; roumain *zahăr pudră*, «sucre en poudre»

français, *transport*; roumain, *transport*, «moyen de véhiculer».

Parfois ces emprunts acquièrent une signification qu'ils n'ont pas en français français, *apêritif*; roumain, *aperitiv*, «hors-d'œuvre français, *actionner*; roumain, *a acționa*, «agir».

Parmi les suffixes que le roumain a empruntés au français pour former de nouveaux noms, on trouve - la forme *-gerie* de *boulangerie*, qui a réussi curieusement à s'agglutiner au mot roumain d'origine turque, *tutun*, «tabac», pour former l'hybride *tutungerie*, «bureau de tabac».

Dans les suffixes d'adjectifs, *-abil*, et *-ibil*, issus des formes françaises *-able*, et *-ible*, connaissent actuellement un important développement en raison de l'emploi fréquent de *admirabil*, «admirable» et de *teribil*, «terrible» qui prennent, notamment chez les jeunes, une valeur hyperbolique.

L'emprunt au français se retrouve dans le procédé du calque qui consiste à rassembler deux mots indépendants pour en créer un troisième:

sub «sous» a *subînelege*, a *înțelege*, «sous-entendre»
con- préfixe- a *semna*, «signer» a *consemna*, «consigner»
de- préfixe- *demers*, «démarche» mers, «marche»
de- préfixe - a *deține*, «détenir»
dez- préfixe- a *gusta* «gouter» a *dezgusta* «dégoûter»

Le roumain aujourd'hui

En prenant le pouvoir après la Seconde Guerre mondiale, les communistes ont cherché, dans un premier temps, à reslavisier le roumain, comme y invitait le rapprochement avec l'URSS. L'enseignement du russe devient obligatoire; en 1953, l'Académie élabore une réforme de l'orthographe nettement antiromane. La lettre â qui, à l'intérieur des mots, avait noté le i sourd est abolie au bénéfice de î, jusque-là réservé à l'initiale et à la finale d'un mot; mais dorénavant généralisé pour toutes les positions. Cette réforme avait pour effet d'occulter l'étymologie latine de certains termes comme *România*, «Roumanie», désormais orthographié *România*. Après la mort de Staline, les choses changent, au point que la tendance s'inverse complètement. Le communisme, en Roumanie, se transforme en un communisme national et Bucarest, pour se distinguer de Moscou, exploite bruyamment l'origine latine de la langue. Le mot roumain, *sfat*, qui avait servi à désigner les conseils populaires dérivait du même étymon slave que le russe, *soviet*. C'en est assez pour lui substituer dans les années soixante le terme équivalent d'origine latine *consiliu*. En 1965, lorsque Nicolae Ceaușescu succède à Gheorghe Gheorghiu-Dej, l'un des premiers actes de l'Académie consiste à réintroduire la lettre â pour le nom du pays et ses dérivés: *România*, «Roumanie» român, «roumain»; *româneste*, «en roumain»; *românism*, «roumanisme», «roumanité». Le russe cesse d'être obligatoire dans les écoles. Parmi les langues des grandes civilisations qui pouvaient prendre sa place, le français avait beaucoup d'atouts. L'allemand n'aurait su être un concurrent sérieux, en raison de la politique nationaliste des dirigeants roumains qui n'avaient pas intérêt à favoriser la seconde «nationalité cohabitante» de la République Socialiste, la minorité germanique de Transylvanie, culturellement la plus vivante. Quant à l'anglais, qui aurait très bien pu faire pièce lui aussi à la domination linguistique du russe, il souffrait, en matière d'importation, du droit d'aînesse qu'avait sur lui le français. Il aurait fallu former de nouveaux enseignants, introduire de nouveaux outils pédagogiques, créer d'autres structures alors que pour la langue de Molière tout était en place. Or, la propension du régime à recycler ce qui existait déjà plutôt que d'innover était trop forte pour que l'anglais ait pu avoir quelque chance de s'imposer réellement. Ainsi l'hommage que les Roumains rendent aujourd'hui à notre langue n'est-il rien d'autre qu'un prolongement anachronique de l'influence française dans la Roumanie d'avant 1940, artificiellement entretenue par la politique isolationniste de Nicolae Ceaușescu. Mais maintenant qu'a disparu l'étouffoir perfectionné par le Conducător, on peut se demander si l'engouement des Roumains pour notre culture a quelques chances de durer. Car les Français qui ont suivi les brisées des Russes dans la Roumanie du XIXe siècle n'ont joué de rôle important qu'auprès des Roumains de Moldavie et de Valachie. Ils n'ont pu toucher ceux de Transylvanie et du Banat (Timișoara), que les Carpathes séparaient des Principautés pour faire de ces Roumains des sujets de l'Autriche. Ces derniers ont eu des précepteurs germaniques. Le détail est d'importance, car ces Roumains de Brașov, de Cluj ou de Timișoara, qui aspiraient eux aussi à l'autodétermination, ne concevaient pas l'État dont ils rêvaient sur le modèle jacobin. Ils le voulaient tel que Herder ou Fichte l'avaient imaginé pour les Allemands. Ainsi, les problèmes qu'a posé l'incorporation de la Transylvanie et du Banat à la Roumanie après 1918 n'a pas affecté seulement les minorités hongroises et allemandes, comme on le croit trop souvent; bien des Roumains de ces régions qui souhaitaient une confédération susceptible de garantir leur autonomie ont été déçus. Le régime communiste instauré en 1948 excluait naturellement que l'«homme nouveau» puisse posséder une quelconque caractéristique «jacobine» ou «herdérienne». Cette nouvelle a eu pour effet de neutraliser l'antagonisme qui divisait non seulement les minorités nationales et les Roumains de souche, mais aussi, parmi ces derniers,

les Roumains du Vieux Royaume et ceux de Transylvanie. Dans le contexte actuel, la langue française, et ce qu'elle représente, redevient un enjeu important pour les Roumains.

BIBLIOGRAPHIE

ALDEA, Maria (2016): «L'enjeu de l'orthographe dans le processus d'affirmation de la langue roumaine», in Alberto Antonelli, Martin Glessgen, Paul Videsott, eds, *Atti del XXVIII Congresso Internazionale di linguistica e filologia romanza*, vol. 2, Roma, Editions de linguistique et de philologie, p. 1255-1265

AMBASSADE DE FRANCE A BUCAREST: «La francophonie en Roumanie», [auteur non mentionné], en ligne, [Consulté le 12/06/2019]

CIORĂNESCU, Alexandru (2007): *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Editura Saeculum

COSTĂCHESCU, Adriana, DINCĂ, Daniela, DRAGOSTE, Ramona, POPESCU, Mihaela et SCURTU, Gabriela (2009): *Dicționar de împrumuturi lexicale din limba franceză DILF I*, Craiova, Editura Universitară

CRAIA, Sultana (1995): *Francofonie și francofilie la români*, Iași, Editura Demiurg

DEX = Academia Română / Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan” (1998): *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Universul Enciclopedic, en ligne, [Consulté le 10/05/2019]

ELIADE, Pompiliu (1982): *Influența franceză asupra spiritului public în România*, București, Editura Univers

IOVĂNESCU, Monica et RĂDULESCU, Anda (2000): *La terminologie de la mode entre l'emprunt au français et la création autochtone*, en „Revue Roumaine de Linguistique”, n° 45, p. 41-45

POPESCU, Mihaela (2011): *Les emprunts lexicaux roumains au français: approche lexicographique et sémantique du vocabulaire de la mode vestimentaire*, in Dincă, Daniela et Scurtu, Gabriela, eds, *Typologie des emprunts lexicaux français en roumain. Fondements théoriques, dynamique et catégorisation sémantique*, Craiova, Editura Universitaria, p. 183-198

ROSETTI, Alexandru (1960): *Istoria limbii române*, vol. I, București, Editura Științifică

ROSETTI, Alexandru (1962): *Istoria limbii române*, vol. II, București, Editura Academiei Republicii populare Române.

ROSETTI, Alexandru (1966): *Istoria limbii române*, vol. IV, V, VI, București, Editura Științifică

WALTER, Henriette (2017): *L'Aventure des langues en Occident*, Paris, Éditions Robert Laffont

SOCIOLINGUISTIC IMAGES OF LOCAL LANGUAGES AND FOREIGN LANGUAGES OF THE ITALIAN STUDENT OF THE UNIVERSITY OF ALGIERS 2

IMAGES SOCIOLINGUISTIQUES DES LANGUES LOCALES ET DES LANGUES ÉTRANGÈRES POUR L'ÉTUDIANT DE LANGUE ITALIENNE DE L'UNIVERSITÉ D'ALGER 2

IMMAGINI SOCIOLINGUISTICHE DELLE LINGUE LOCALI E DELLE LINGUE STRANIERE PER LO STUDENTE D'ITALIANO DELL'UNIVERSITA DI ALGERI 2

Rezkia Leila BELKADI

Maître de conférences à
Université d'Algeri 2, Algerie

E-mail: layletta@yahoo.fr
univalgeri2@gmail.com

Abstract

In this article, we have studied the Sociolinguistics representation among a group of Algerian students of Algiers University 2. In fact, we examined their "representation toward (i) their local language and dialects classical Arabic, dialectal Arabic and Tamazight, (ii) as well as the foreign languages they know French, English, German, Spanish and Russian and (iii) the Italian language. Indeed, from the analysis of the questionnaire data developed for this purpose, it appeared that living in a multilingual reality makes it possible to have positive representations towards languages. Although representations of local languages balance between appreciation and rejection, however, it has emerged that the more a language is known and mastered the more positive and vice versa.

Résumé

Dans cet article, nous avons étudié les représentations sociolinguistiques chez un groupe d'étudiants de l'Université d'Alger 2 (Algérie). En effet, nous avons examiné leurs représentations vis-à-vis (i) de leurs langues locales: arabe classique, arabe dialectal et tamazight, (ii) des langues étrangères qu'ils connaissent: français, anglais, allemand, espagnol et russe et (iii) de la langue italienne. En effet, de l'analyse des données du questionnaire élaboré à cet effet, il est apparu que vivre dans une réalité multilingue permet d'avoir des représentations positives vers les langues. Bien que les représentations des langues locales balancent entre appréciation et rejet, cependant, il est apparu que plus une langue est connue et maîtrisée plus les représentations sont positives et vice-versa.

Riassunto

In questo articolo ci interessiamo alle rappresentazioni sociolinguistiche di un gruppo di studenti dell'Università di Algeri 2 (Algeria). Difatti, abbiamo indagato le loro rappresentazioni socio-linguistiche nei confronti (i) delle loro lingue locali: arabo classico, arabi dialettale e

tamazight, (ii) delle lingue straniere che conoscono: francese, inglese, tedesco, spagnolo e russo e (iii) della lingua italiana. Infatti, dall'analisi dei dati del questionario elaborato appositamente, è emerso che vivere in una realtà multilinguistica permette raffigurazioni positive delle lingue. Anche se le rappresentazioni delle lingue locali oscillano tra apprezzamento e rigetto, tuttavia, è emerso che più una lingua è conosciuta e padroneggiata più le rappresentazioni sono positive e vice-versa.

Keywords: *representations, sociolinguistics, students of Algiers University 2*

Mots-clés: *représentations, sociolinguistique, étudiants de l'université Alger 2*

Parole chiavi: *rappresentazioni, sociolinguistica, studenti dell'Università di Algeri 2*

Secondo Boyen (1990), le rappresentazioni sociolinguistiche rientrano nella categoria delle rappresentazioni sociali. Esse corrispondono alle immagini, agli stereotipi e agli atteggiamenti che i parlanti costruiscono nei confronti delle loro lingue materne o di altre lingue e dei loro parlanti.

Difatti, si tratta dell'insieme delle conoscenze e delle immagini mentali che ci costruiamo secondo le nostre esperienze, il nostro ambiente, la nostra società, le nostre emozioni che diventano tacite e che si osservano nel nostro modo di fare, di vivere e anche nel nostro linguaggio. Gli studi sulle rappresentazioni socio-linguistiche sono abbastanza numerosi e concordano in gran parte sul fatto che le rappresentazioni di uno o di un gruppo di persone sono suscettibili di cambiare e/o di evolvere.

In questo articolo ci interessiamo in particolar modo alle rappresentazioni verso le lingue di un gruppo di studenti dell'Università di Algeri 2 (Algeria). In particolar modo ci interessa lo sguardo che i nostri studenti hanno verso sia l'italiano, la loro lingua di studio, che le altre lingue. Infatti, vogliamo indagare e conoscere le rappresentazioni socio-linguistiche degli studenti dell'Università di Algeri 2. In altre parole abbiamo indagato gli studenti di lingua italiana e le loro rappresentazioni nei confronti (i) delle loro lingue locali: arabo classico, arabo dialettale e tamazight¹, (ii) delle lingue straniere che conoscono: francese, inglese, tedesco, spagnolo e russo e (iii) della lingua italiana.

Abbiamo ipotizzato che i nostri studenti che provengono da diverse regioni dell'Algeria² portano in se stessi uno sguardo diverso verso le lingue che conoscono e usano, verso le lingue che conoscono e non usano e verso le lingue che non conoscono. Questo sguardo, secondo noi, è influenzato dalle loro famiglie e il loro entourage. Per realizzare questa ricerca abbiamo proposto un questionario, elaborato da un gruppo di ricerca³, ai nostri studenti.

¹ Il Tamazight è la lingua parlata degli autoctoni berberi e se ne contano cinque parlate (Kabyle, Shawi, Shleuh, Muzabit e Targhi). In generale le parlate sono localizzate in modo molto forte in alcune zone e meno forte in alcune altre. Per esempio il kabyle è parlato nella zona montuosa del nord dell'Algeria come Tizi-Ouzou. In questo articolo abbiamo studenti che vengono dalla zona kabyle e solo una studentessa dalla zona targhi perciò quando scriveremo zona berbera intenderemo la zona che riguarda il nord dell'Algeria e cioè principalmente Tizi-ouzou, Boumerdes, Bouira, Alger, Bejaia e Setif.

² L'Algeria è il più grande paese dell'Africa con una superficie di 2.381.741 Km². La composizione etnica è composta dagli abitanti autoctoni della regione, i berberi chiamati anche Amazigh, con gli arabi ed in misura minore diverse origini come turchi, africani ed europei.

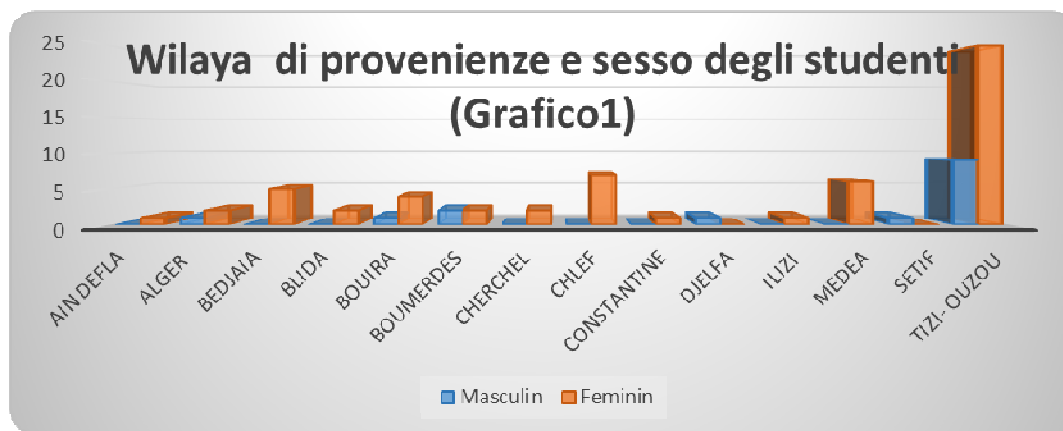
³ Il gruppo di ricerca fa parte del Laboratorio di Linguistica, Sociolinguistica e Didattica delle Lingue (LISODIL) dove abbiamo realizzato la ricerca sulle rappresentazioni delle lingue locali e straniere su tutto il territorio algerino e dove ogni membro si è occupato di una parte.

Metodo e materiale

L'esperimento consiste nel proporre ai nostri studenti un questionario a domande chiuse e aperte in tre lingue: arabo, francese e italiano. L'arabo è stata la lingua di studio per tutti gli studenti durante tutto il loro cursus scolastico dalla scuola elementare alla maturità; il francese è stato studiato dal terzo anno elementare alla maturità e l'italiano è la lingua che studiano all'università. Abbiamo proposto il questionario in tre lingue per permettere allo studente di scegliere e rispondere con la lingua che lo rappresenta o con la quale si sente al suo agio per rispondere. Abbiamo notato che molti studenti hanno scelto il francese come lingua di risposta, seguito dall'arabo e infine dall'italiano.

Infatti, abbiamo proposto il questionario a 73 studenti dell'Università di Algeri 2 iscritti al primo anno alla facoltà delle lingue straniere (FLE) per conseguire una laurea in lingua italiana la cui età varia tra i 18 e i 23 anni. Dei 73 studenti di italiano ci sono 15 maschi (20.55%) e 58 femmine (79.45%) e provengono da diverse wilayas⁴, principalmente 14 che si trovano tutti dal centro d'Algeria: Ain Defla, Algeri, Bedjaia, Blida, Bouira, Boumerdes, Tipaza, Chlef, Constantine, Djelfa, Illizi, Medea, Setif e Tizi-Ouzou⁵.

Come dimostra il grafo (1), gli studenti attenti dei wilayas Ain Defla, Constantine, Djelfa, Illizi e Setif rappresentano una minoranza; praticamente uno studente per regione; mentre quelli di Tizi-Ouzou sono più numerosi. Come dimostra il grafico

Dal grafico possiamo fare due osservazioni principali e cioè (i) ci sono più femmine che maschi e (ii) ci sono più studenti che provengono dalla wilaya di Tizi.Ouzou che di altrove.

Ci siamo interessati, in un secondo momento del questionario, a indagare l'ambiente in cui vivono i nostri studenti e le lingue usate a casa tra i diversi membri della famiglia. Innanzi tutto, solo il 19,17% degli studenti vivono insieme ai nonni e il resto degli studenti vivono solo con i genitori e i fratelli e le sorelle. È importante chiarire che il fatto di vivere con i nonni significa comunicare con loro con la lingua che usano i nonni. Per esempio chi vive con i nonni che parlano solo la lingua locale come il Tamazight; lo studente è costretto a imparare questa lingua e usarla per comunicare con i nonni. Perciò vivere con i nonni dal punto di vista linguistico è un arricchimento che permette allo studente di conoscere più lingue.

Per quanto riguarda i nonni, che sarebbe la prima generazione, il 56.16% parlano il Tamazight, il 30.13% parlano l'arabo dialettale, il 21.91% il francese, 5.47 l'arabo classico e solo 1.36% parla inglese. Questi dati confermano un po' il primo grafico che indica che ci sono molti

⁴ Wilaya (s): /vilaja/ questa parola di origine araba è usata per indicare le regioni dell'Algeria. Infatti, dal 2019 l'Algeria conta 58 wilayas. È importante sapere che alcune wilayas sono più grandi più volte di alcuni paesi europei.

⁵ Tizi-Ouzou è la wilaya numero 15 e la quasi totalità dei suoi abitanti hanno una origine etnica berbera.

studenti che vengono dalla zona berbera (dove si parla il Tamazight). Inoltre, notiamo che questa generazione è quasi monolingue.

I genitori, invece, rappresentano la seconda generazione indagata: troviamo più padri intellettuali che parlano più lingue rispetto alle madri. Infatti, per i padri il 61.64% di loro parla francese; il 58.90% parlano il tamazight, il 53.42 parlano l'arabo dialettale, il 28.76% conoscono l'arabo classico, solo il 6.84 hanno studiato l'inglese, il 4.10% il tedesco e infine, 1.36 conoscono lo spagnolo, il tedesco e l'italiano. Per le madri, invece, il 53,42 di loro parlano l'arabo dialettale e/o il tamazight; segue la lingua francese con il 36.98%, l'arabo classico con 32.57 e infine, il 5.47% conoscono l'inglese (sono insegnanti d'inglese).

Come possiamo osservare i padri conoscono più lingue rispetto ai loro genitori e alle loro mogli. Difatti, usano più il francese che le lingue locali, mentre le mamme usano più le lingue locali e poco le altre lingue (arabo classico e il francese). Possiamo spiegare questi dati col fatto che durante un certo periodo in Algeria il tasso di scolarizzazione delle ragazze era basso rispetto a quello dei ragazzi. A proposito PECORARO (2009) scrive:

« Certes, depuis les premières années de l'indépendance, l'État a fourni des efforts pour généraliser la scolarisation à partir de six ans. La scolarisation d'une fille était rare, c'est un droit que beaucoup d'Algériennes n'ont pas eu. On peut citer ici quelques causes qui ont poussé certains parents à ne pas scolariser ou à ne pas encourager la scolarisation de leurs filles:

- L'éloignement des écoles du domicile
- L'idée encore très répandue qui faisait que les garçons avaient plus le droit d'étudier et que les filles devaient rester à la maison pour aider leurs mères
- La volonté de marier le plus tôt sa fille
- Le fait de ne pas avoir les moyens de faire entrer tous ses enfants à l'école, et donc de « sacrifier » les filles
- La crainte, tout simplement, que l'on dise que ce père laisse sa fille aller à l'école. » (PECORARO, 2009, p. 470)

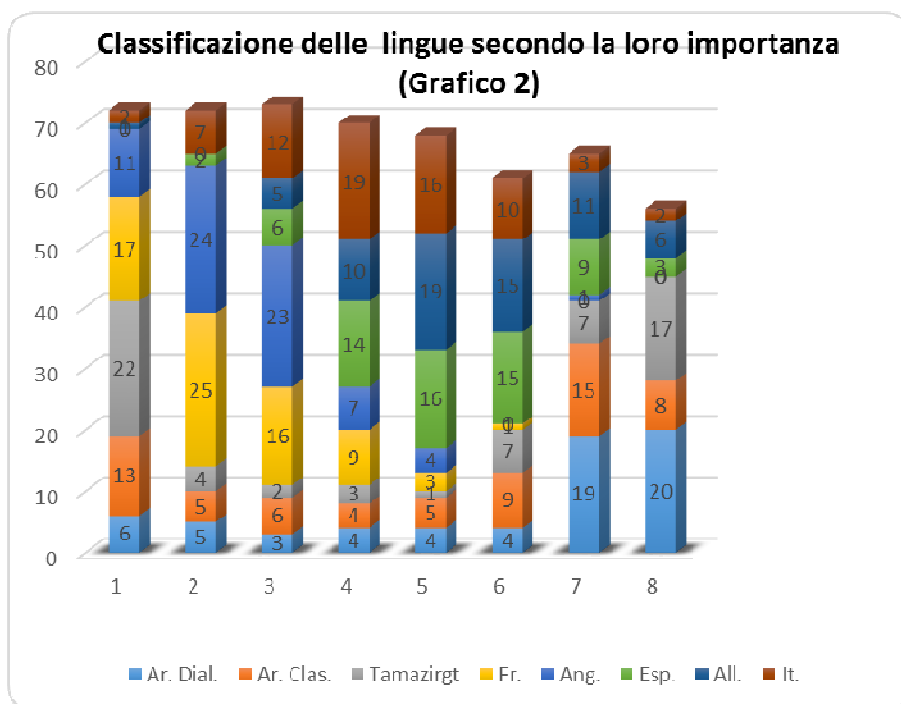
Tuttavia, è importante precisare che questa realtà è ormai superata visto che il numero delle ragazze che frequentano l'università nell'anno 2017/2018 era 1.081.250 cioè 62,5% e il numero delle insegnanti donne universitarie è stimato a 28 200 ciò che rappresenta il 47% dell'insieme del corpo docente.

Proseguiamo con la terza generazione che rappresenta quella dei nostri studenti indagati e per quanto li riguarda abbiamo voluto capire (i) quali lingue usano tra i fratelli e le sorelle e (ii) quali lingue usano per comunicare con gli altri membri della famiglia. Per quanto riguarda la prima parte, tra i fratelli e le sorelle l'82.19% comunicano in francese, il 71.23% usano l'inglese, il 58.90 parlano in arabo dialettale, il 20.54% usano il tamazight, il 6.84 preferiscono parlare in tedesco o spagnolo, il 2.73% l'arabo classico e infine, 1.36% la lingua italiana. Mentre, per quanto riguarda le lingue che i nostri studenti usano a casa con gli altri membri della famiglia (genitori e nonni) troviamo in prima posizione il tamazight con il 49.31%, il 46.57% in francese, il 42.46% usano l'arabo dialettale, 8.21% l'inglese, il 6.84% arabo classico e infine, 1.36% il tedesco (in questo caso gli studenti parlano tedesco con il padre visto che quest'ultimo ha studiato in Germania). Questi dati ci suggeriscono che quando i nostri studenti comunicano con le altre generazioni (nonni e genitori) usano le lingue locali (tamazight e l'arabo dialettale) e il francese (in generale è la lingua di studio dei genitori). Mentre, quando si tratta di comunicare tra fratelli e sorelle c'è un calo d'uso delle lingue locali e la predominanza delle lingue straniere. Inoltre, c'è un evidente regresso nell'uso dell'arabo classico anche se è la lingua di studio di questa generazione. Notiamo, inoltre, l'uso, anche se raramente, delle lingue straniere come il tedesco, lo spagnolo e l'italiano. Un'altra

osservazione molto importante che ha emerso dall'analisi dei questionari è il fatto che le lingue locali sono usate generalmente nelle famiglie dove i nonni vivono insieme ai nostri studenti.

Da questa prima parte del questionario possiamo affermare che i nostri studenti vivono in una situazione di plurilinguismo e apertura verso le lingue straniere. Tuttavia, non possiamo soffermarci solo a questo livello di indagine perciò è indispensabile proseguire le domande per indagare le rappresentazioni di tutte queste lingue nella mente dei nostri studenti. Infatti, in questa seconda parte del questionario ci siamo interessati a verificare (i) l'ordine di importanza delle diverse lingue e (ii) le rappresentazioni che gli studenti hanno su ogni lingua: arabo dialettale, arabo classico, tamazight, francese, inglese, tedesco, spagnolo e italiano.

Abbiamo chiesto agli studenti di fare una classifica personale delle lingue secondo la loro importanza. Le lingue che abbiamo proposto sono otto e sono le lingue locali: arabo classico (Ar. Clas), arabo dialettale (Ar. Dial), e tamazight; le lingue straniere: francese (Fr.), inglese (Ang.), tedesco (All.) e spagnolo (Esp.); e infine la lingua italiana (It.) che rappresenta la loro lingua che studiano. Tutte le lingue straniere al momento dell'indagine, si insegnavano all'Università di Algeri 2, nella facoltà delle Lingue Straniere. Nel grafico seguente possiamo osservare le risposte degli studenti:

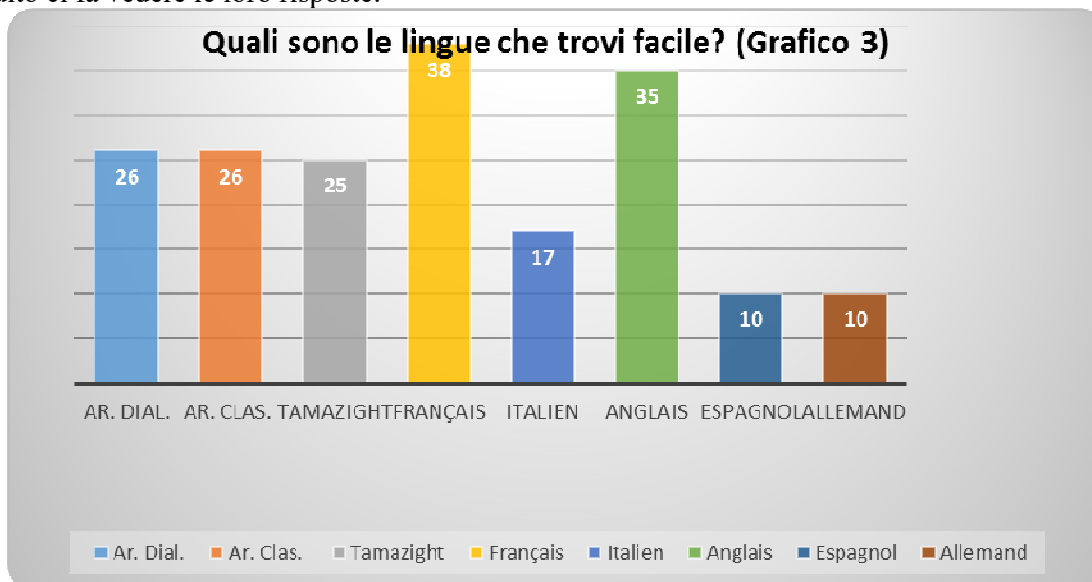
Osservando il grafico possiamo fare le osservazioni seguenti:

- I primi posti sono occupati principalmente dal Tamazight, dal francese, dall'arabo classico e dall'inglese;
- Il secondo posto è occupato essenzialmente dal francese e l'inglese;
- Il terzo posto è occupato sostanzialmente dal francese e dall'inglese, più l'italiano;
- Il quarto, quinto e sesto posto sono occupati dalle lingue spagnola, tedesca e italiana;
- Il settimo posto è occupato dall'arabo dialettale e dall'arabo classico.
- Gli ultimi posti si collocano sia l'arabo dialettale che il tamazight.

Come possiamo osservare da questo grafico ci sono principalmente tre blocchi: il primo dove il francese e l'inglese occupano i primi posti; il secondo dove le altre lingue straniere

occupano i posti susseguenti fino a sei; e infine, le lingue locali che oscillano tra il primo posto e gli ultimi posti.

Dopo questa classificazione ci siamo interessati a verificare come gli studenti avrebbero classificato le stesse lingue a seconda della loro difficoltà/facilità ad impararle. Il grafico 3, qui in seguito ci fa vedere le loro risposte:

Come possiamo osservare dal grafico 3 la lingua francese e l'inglese sono considerate lingue facili; seguono l'arabo dialettale, l'arabo classico e il tamazight in seconda posizione, mentre le altre lingue straniere cioè l'italiano, il tedesco e lo spagnolo si trovano in ultima posizione. Questo grafico è molto indicativo perché, secondo noi, il conoscere o il non conoscere una lingua ci porta a giudicarla se è facile o meno. Mentre le lingue locali sono in seconda posizione perché non aiutano ad avere contatto con il mondo esterno ma comunque sono facili.

Paragonando i due grafici possiamo osservare che la lingua francese e la lingua inglese sono sempre nelle prime posizioni, mentre le lingue locali si spostano in seconda posizione e le altre lingue sono in terza posizione. Questa osservazione ci porta alla domanda seguente che consiste nel chiedere agli studenti quali sono, secondo loro, l'importanza di apprendere o di conoscere le lingue.

Secondo loro avere accesso a una nuova lingua significa soprattutto la possibilità di comunicare con altri popoli, di conoscere le loro culture, di aprirsi verso altre scienze e nuove conoscenze visto che le lingue locali non rispondono a questa loro esigenza. Per altri imparare una lingua è un sogno, può aiutarli a formare la loro personalità e migliorarsi. Inoltre, rappresenta la speranza di trovare un lavoro e di viaggiare. Per altri ancora, conoscere più lingue significa avere più vantaggi come la possibilità di integrarsi in una nuova società, avere accesso al modo di pensare degli altri, scoprire altri paesi e anche trasmettere le proprie idee, le loro conoscenze e far conoscere la propria cultura.

A questo punto dell'indagine ci siamo interessati e per cercare di spiegarci questa classificazione, abbiamo chiesto agli studenti di scriverci cosa ogni lingua suscita in loro. Infatti, in questa parte abbiamo voluto farci esprimere con parole loro le rappresentazioni sociolinguistiche degli studenti per ogni lingua. Infatti, gli studenti hanno scritto cosa ogni lingua suscita in loro o cosa rappresenta per loro. Dall'analisi possiamo classificare in tre le risposte: (i) rappresentazioni positive, (ii) rappresentazioni negative e (iii) rappresentazioni diverse. Oltre a queste tre categorie, per la lingua francese possiamo aggiungere un altro tipo di risposte che è legato al fatto storico. Qui in seguito riprenderemo alcuni delle espressioni usate dagli studenti per esprimere le loro rappresentazioni.

i. Rappresentazioni verso le lingue locali

Con lingue locali intendiamo l'arabo dialettale e il tamazight e sono delle lingue principalmente di tradizione orale e l'arabo classico che è usato ufficialmente (media, giornali, a scuola...) ed è la lingua di studio per tutti fino alla maturità.

Per quanto riguarda il tamazight ci sono più risposte con giudizi positivi che negativi. Per molti infatti è la loro lingua madre perciò per loro rappresenta: la lingua delle origini, la lingua amata, la lingua della libertà, dell'onore e dell'orgoglio, ... Dall'altra parte troviamo giudizi negativi come: non rappresenta niente, lingua non amata e non interessante.

Le rappresentazioni verso l'arabo dialettale, invece, sono leggermente più negative che positive. Infatti, a molti studenti non rappresenta niente perché non è padroneggiata da loro visto che sono maggiormente di origine berbera. Secondo molti tra di loro è una lingua da imparare obbligatoriamente per vivere e studiare nella capitale Algeri. Per altri ancora non è amata; è difficile; è limitata; è noiosa, ... I giudizi positivi oscillano tra la posizione che la lingua occupa in Algeria e la sua padronanza. Infatti, il dialetto arabo rappresenta la lingua degli algerini, la lingua degli antenati, ed è la lingua madre cioè la lingua dell'amore materno/tenerezza. In più è facile, è diffusa e serve per comunicare.

L'arabo classico è, secondo i nostri studenti, la loro lingua di studio che gli ha dato la possibilità di giungere l'università oltre ad essere la lingua ufficiale per conseguenza bisogna conoscerla e padroneggiarla. Per molti tra di loro rappresenta l'orgoglio, l'onore, l'amore ed è facile da imparare oltre a permettere l'accesso alla cultura degli altri arabi. Per pochi è una lingua straniera che non rappresenta niente; è difficile, è noiosa ed è complicata con tutte le sue regole.

ii. Rappresentazioni verso le lingue straniere

Le lingue straniere che abbiamo indagato sono le lingue che i nostri studenti conoscono o perché le hanno studiate o ancora perché le conoscono frequentando la facoltà delle lingue straniere come il francese e l'inglese e per alcuni lo spagnolo e per altri il tedesco. L'ordine che abbiamo seguito è basato sull'ordine di acquisizione di queste lingue cioè alla scuola elementare hanno cominciato ad imparare il francese; alle medie hanno studiato l'inglese; alle superiori qualcuno ha studiato lo spagnolo e qualcun altro il tedesco.

Le rappresentazioni della lingua francese sono dividibili in tre categorie, come abbiamo accennato prima, giudizi positivi, giudizi negativi e rappresentazioni legate alla storia coloniale francese. Secondo molti degli studenti la lingua francese è amata, è importante, è interessante, è una lingua internazionale, facile ed imponente. Inoltre, rappresenta lo sviluppo e la cultura, il sapere, l'eleganza, ... perciò bisogna impararla oltre ad essere la lingua di Molière. A pochissimi studenti questa lingua non rappresenta niente e non è compresa perché non padroneggiata. Un'altra categoria di studenti hanno delle rappresentazioni verso questa lingua in relazione al periodo coloniale francese in Algeria (che durò 132 anni). Infatti, il francese rappresenta la lingua del colonizzatore, lasciata dai colonizzatori, la guerra, storia dell'Algeria, ...

Le rappresentazioni verso la lingua inglese sono quasi tutti positivi; infatti, solo tre studenti hanno espresso il fatto di non avere nessuna idea su questa lingua e non è, neanche, padroneggiata perciò non è amata. Il resto degli studenti apprezzano questa lingua perché è una lingua internazionale; è molto facile da imparare, è importante perché apre tanti orizzonti, In più, è una lingua che permette l'apertura verso il mondo dal punto di vista economico, scientifico, ... perciò è necessaria per i loro studi. È anche la lingua delle serie TV, di William Shakespeare e del progresso e sviluppo.

Le raffigurazioni verso il tedesco sono più negative che positive e sono legate al fatto che la lingua è difficile, non apprezzata e che rimanda a Hitler e alla Seconda Guerra Mondiale. Inoltre, per qualcuno non raffigura niente; mentre, per pochi altri è una lingua pratica, amata, interessante e curiosa e fa ricordare Freud.

Per le immagini verso la lingua spagnola sono in gran parte positive. Difatti, ai nostri studenti lo spagnolo è vicino all'italiano, è gradevole da imparare, è una lingua bella ed internazionale perciò è facile da imparare e da capire. Per qualcuno è la lingua preferita e rappresenta la lingua dell'amore. A qualcun altro ricorda Juan Carlos Camela e F. C. Barcellona. Invece, per chi non la conosce non raffigura niente e per pochissimi è una lingua difficile.

iii. Rappresentazione verso l'italiano, lingua di studio

La lingua italiana è la lingua di studio degli studenti indagati perciò è importante sapere che non tutti gli studenti hanno scelto di studiare questa lingua, anzi, sono stati iscritti da una piattaforma del Ministero dell'Insegnamento Superiore e della Ricerca Scientifica. Inizialmente le nuove matricole fanno l'iscrizione online sulla piattaforma e compilano delle schede dove scelgono i diversi indirizzi e specialità che desiderano studiare all'università. Il programma in questa piattaforma incrocia tutti i dati (l'indirizzo della maturità conseguita, le medie della maturità e delle diverse materie, le scelte degli studenti ed i posti disponibili in ogni Università). Così, ogni studente viene indirizzato verso gli studi universitari adatti ad proprio profilo.

Infatti, per cominciare abbiamo chiesto agli studenti se studiare l'italiano è stata una loro scelta ed è risultato che molti tra di loro non hanno desiderato studiare questa lingua, mentre, i pochi che hanno scelto di studiarla è stato per diversi motivi come: la lingua è interessante; offre un futuro lavorativo (insegnanti o traduttori); è una lingua simili al francese perciò sarà facile studiarla, ... In realtà, molti di loro progettano di diventare interpreti traduttori, di trovare un lavoro, di insegnare, di lavorare in ambasciata. Altri studiano l'italiano per poter partire in Italia o in altro paese dove si parla/si usa l'italiano per trovare un lavoro; per poter visitare e magari sposarsi in Italia, ...

Tuttavia, prima di proseguire con le rappresentazioni che i nostri studenti hanno verso la lingua italiana, abbiamo voluto collocare questa lingua con le altre lingue perciò abbiamo chiesto loro di indicarci verso quale lingua tradurrebbero l'italiano. Dalle loro risposte è emerso che il 52.94% ha scelto il francese; il 19.60% preferiscono tradurlo verso l'arabo classico; il 12.74% lo tradurrebbero verso il tamazight, il 6.96% verso l'arabo dialettale e l'inglese, e infine 0.98% ha scelto lo spagnolo. Da questi dati possiamo osservare che le due prime lingue scelte sono il francese e l'arabo classico e sono le due lingue più studiate fino alla maturità. Questo ci suggerisce che l'italiano è collocato come lingua esclusivamente di studio.

Per quanto riguarda le rappresentazioni che gli studenti, in lingua italiana, hanno sulla lingua italiana sono maggioratamente positivi. Infatti, considerano la lingua come bella, apprezzabile, facile, importante, romantica. Inoltre, evoca la moda, le origini latine, la cucina italiana, le grandi città italiane come Venezia, ... Per quanto riguarda le raffigurazioni negative, tranne che per il fatto che non è amata e non significa niente per due studenti non abbiamo trovato altri commenti in questo senso.

Per questa lingua possiamo aggiungere, se possiamo dire una terza categoria di raffigurazioni legata alle preoccupazioni sul futuro dei nostri studenti. Infatti, visto che è la lingua dei loro studi, per molti di loro questo significa un'opportunità per vivere in Italia o anche visitarla. Significa, anche, una porta aperta verso il mondo del lavoro visto che è una lingua usata nelle grandi società o apre la porta ad altre orizzonti lavorativi. Inoltre, abbiamo trovato delle immagini pessimiste in cui gli studenti non vedono un futuro lavorativo o questa lingua rappresenta un futuro non sicuro o un futuro con delle difficoltà.

Visto che la lingua italiana è la lingua di studio dei nostri studenti, allora abbiamo cercato di approfondire la nostra ricerca esaminando alcuni elementi che, secondo noi, hanno un ruolo per giustificare certe rappresentazioni su questa lingua. Infatti abbiamo voluto capire: (i) quali sono le relazioni che i nostri studenti hanno/ o non hanno con l'Italia o gli italiani; (ii) quali sono le conoscenze che hanno sull'Italia; e infine (iii) che cosa distingue l'italiano dalle altre lingue?

Dalle risposte riscontrate dalla domanda che riguarda la relazione che gli studenti hanno con la lingua italiana è risultato che il 73.97% degli studenti non hanno nessuna relazione con gli italiani e/o con l'Italia; il 17.80% hanno almeno un membro della loro famiglia in Italia; mentre, il 13.69% hanno relazioni di commercio con italiani in Algeria; il 10.95% hanno amici in Italia (non necessariamente italiani), il 6.84% hanno relazioni di commercio con italiani in Algeria, e infine, il 4.10% lavorano con italiani.

I nostri studenti hanno diverse conoscenze sull'Italia anche se poco approfondite. Infatti dalle loro risposte possiamo sostenere che hanno conoscenze su alcuni aspetti della sua cultura, dello sport, della sua storia, della sua economia e della politica. Hanno anche delle conoscenze sull'arte culinaria, sul turismo, su alcune città italiane, sulla mafia e la sua civiltà (presenza romana in Algeria). Tuttavia, abbiamo rilevato che ci sono studenti, anche se pochi, che sono senza alcuna conoscenza sull'Italia.

Secondo le risposte dei nostri studenti la lingua italiana è caratterizzata dal fatto che è una lingua facile, semplice e ha una pronuncia particolare (musicalità, melodica). Inoltre, secondo loro questa lingua ha le stesse basi del francese cioè hanno la stessa origine perciò è interessante studiarla.

Risultati e discussioni

Dopo aver analizzato le risposte date dai nostri studenti per indagare le rappresentazioni che hanno nei confronti delle lingue locali e quelle straniere abbiamo raggiunto un certo numero di osservazioni. Innanzitutto, per quanto riguarda le città di provenienza degli studenti abbiamo trovato che ci sono più studenti che provengono dalle zone berberiche che quelli dalle zone arabe. A dire il vero in tutta l'Algeria ci sono arabi e berberici e esistono molte famiglie miste, tuttavia, ci sono delle zone dove c'è una grande concentrazione di berberici perciò sono chiamate zone berberiche e lo stesso per le zone arabe dove troviamo una più alta concentrazione di arabi. Nelle rispettive zone c'è tendenza ad usare più una lingua rispetto all'altra cioè il tamazight nella zona berberica e l'arabo nella zona araba.

Una seconda considerazione, riguarda l'ambiente sociolinguistico dove vivono i nostri studenti che possiamo considerarla come plurilingue. In realtà, tutti gli studenti usano più di due lingue nelle loro famiglie e il numero delle lingue usate aumenta da generazione a generazione. Infatti, abbiamo notato che in gran parte i nonni sono monolingui perciò gli studenti devono comunicare con loro esclusivamente con la lingua che usano. Invece, i genitori sono o bilingue o plurilingue e in particolar modo i padri perciò gli studenti possono scegliere una delle lingue che conoscono i loro genitori per comunicare con loro. Infine, gli studenti con i fratelli e le sorelle conoscono sia le lingue locali che le lingue straniere e usano più le lingue straniere per comunicare tra di loro.

Un'altra osservazione importante consiste nel fatto che si distinguono "tre generazioni linguistiche" e cioè i nonni parlano più le lingue locali, i genitori oltre alle lingue locali usano almeno una lingua straniera che è spesso il francese. Infine, gli studenti hanno tendenza ad usare le lingue locali con i nonni e le lingue straniere con i genitori e i fratelli e le sorelle. In più, il numero delle lingue straniere usate tra i fratelli e le sorelle è più alto (francese, inglese, spagnolo, ...). Queste prime osservazioni ci indicano che c'è una apertura verso le lingue locali e soprattutto verso le lingue straniere.

Una ulteriore analisi ci fa notare che in questa indagine c'è un numero alto di ragazze rispetto ai ragazzi. Questo dato ci suggerisce che sono più le ragazze a voler conoscere le lingue straniere più dei maschi.

Per quanto riguarda le rappresentazioni verso le lingue locali cioè il tamazight, l'arabo dialettale e quello classico, possiamo affermare che le rappresentazioni sono divise tra apprezzamento, rifiuto e/o imbarazzo. L'apprezzamento si nota dai loro giudizi positivi quando associano alla loro lingua a parole come: fierezza, orgoglio, ... Mentre, il rifiuto si è espresso con i

giudizi negativi con espressioni come: lingua inutile, non serve a niente, ... L'imbarazzo è espresso col fatto di dover usare una lingua non padroneggiata. Come abbiamo scritto prima gli studenti dell'università di Alger 2 sono in gran parte di lingua madre tamazight ma all'università devono utilizzare l'arabo dialettale per poter avere rapporti con i loro colleghi/amici di origine araba, ciò li mette in imbarazzo e confusione; ed è lo stesso per i soggetti di lingua araba. Tali rappresentazioni sono legate ai pregiudizi che l'uno ha sull'altro in relazione alle rispettive lingue. Per evitare questo imbarazzo, molti studenti si rivolgono ad altri studenti con le lingue straniere, in particolar modo, la lingua francese o l'inglese o anche con le lingue straniere che hanno in comune.

Le rappresentazioni verso le lingue straniere oscillano tra giudizi positivi e altri negativi con una grande tendenza ad avere una immagine più positiva che negativa. Secondo i nostri studenti conoscere una lingua straniera significa conoscere l'altro e aprirsi verso l'altro e questo li porta a vivere e a progettarsi in una realtà mondiale. Le rappresentazioni positive sono legate al paese di queste lingue come forza economica, sviluppo, storia, ... È interessante aggiungere che anche la letteratura ha giocato un ruolo nel giudicare queste lingue come Shakespeare, Molière, Freud, ... Invece, abbiamo notato che le rappresentazioni sono negative quando lo studente non conosce la lingua e non ha nessun'idea su di essa. Questa osservazione ci porta ad affermare che l'ignoto fa paura e mette a disagio le persone. Per la lingua francese, oltre a queste osservazioni è necessario aggiungere un'altra categoria di raffigurazioni verso questa lingua legate alla storia. Infatti, il francese rappresenta anche la lingua del colonizzatore e perciò troviamo un sentimento legato alla storia che lega il paese di questa lingua al giudizio verso questa stessa lingua. In questo caso la lingua francese è rifiutata e respinta e viene sostituita con la lingua inglese.

Per quanto riguarda la lingua italiana che rappresenta la lingua di studio dei nostri studenti, le rappresentazioni sono divise tra apertura e preoccupazioni. Apertura perché molti di loro la raffigurano come la lingua che apre le porte verso l'Europa e dunque automaticamente verso un futuro migliore. Infatti, in questo caso c'è una idealizzazione della lingua e dell'Italia che è dovuta all'immagine mentale che lo studente si fa ma non alla realtà italiana. Le preoccupazioni, invece, sono dovute al fatto che l'italiano rappresenta la lingua di studio e dunque la lingua che dovrebbero usare per lavorare o per trovare lavoro e ciò non è evidente né in Algeria né in Italia.

Un'analisi più approfondita ci ha fatto notare che gli studenti di origine tamazight e quelli della wilaya di Algeri (che in gran parte sono di origine berbera) hanno questa apertura verso le lingue straniere in generale e la lingua italiana in particolare. Mentre gli studenti che provengono dalle altre wilayas (soprattutto quelle interne come Médéa, Ain Defla, ...) hanno tendenza ad essere più chiusi e a rifiutare le lingue straniere e anche l'italiano.

Conclusioni

In questa ricerca abbiamo voluto indagare le rappresentazioni sociolinguistiche che gli studenti, di lingua italiana iscritti alla facoltà delle lingue straniere all'Università di Algeri 2, hanno sulle lingue che conoscono e cioè sulle lingue locali, le lingue straniere e sulla loro lingua di studio, l'italiano. La nostra ricerca consiste nel proporre agli studenti di lingua italiana un questionario elaborato appositamente da un gruppo di ricercatori. Dall'analisi dei dati sono emerse alcune osservazioni che ci hanno portato alle conclusioni seguenti:

- I nostri studenti vivono in un ambiente sociolinguistico plurilingue;
- Le rappresentazioni sociolinguistiche nascono dalle conoscenze che gli studenti hanno verso una certa lingua sia locale che straniera;
- Le rappresentazioni sociolinguistiche nascono dai rapporti che gli studenti hanno verso una certa lingua sia locale che straniera;
- Le rappresentazioni positive dipendono dal grado della conoscenza di una lingua;
- Le rappresentazioni positive dipendono anche dal fatto di conoscere più lingue;
- Le rappresentazioni neutre o negative derivano dal fatto di non conoscere una lingua;

- Le rappresentazioni neutre o negative derivano dal fatto di non padroneggiare una lingua;
- Le rappresentazioni positive verso la lingua italiana derivano dal fatto che è considerata come la lingua che apre le porte verso altri orizzonti;
- Le rappresentazioni negative verso la lingua italiana derivano dal fatto che è considerata come lingua di studio da cui consegue raffigurazioni segnate di preoccupazione verso il futuro.

Questa ricerca ci ha permesso di conoscere meglio le rappresentazioni sociolinguistiche che i nostri studenti hanno verso le lingue locali, le lingue straniere e, anche, la lingua italiana. Inoltre, abbiamo constatato che i nostri studenti sono aperti a conoscere nuove lingue e così anche a conoscere l'altro per poter cambiare le loro rappresentazioni sociolinguistiche. Infatti come sostiene CASTELLOTTI le rappresentazioni non sono né giuste né sbagliate e sono modificabili attraverso processi di insegnamenti appropriati; come possiamo leggere in seguito:

«Les représentations sont constitutives de la construction identitaire, du rapport entre soi et les autres et de la construction des connaissances. Les représentations ne sont ni justes ni fausses, ni définitives, dans le sens où elles permettent aux individus et aux groupes de s'auto-catégoriser et de déterminer les traits qu'ils jugent pertinents pour construire leur identité par rapport à d'autres. Elles sont ainsi à considérer comme une donnée intrinsèque de l'apprentissage, qu'il convient d'intégrer dans les politiques linguistiques et les démarches éducatives.» (CASTELLOTTI, 2002, p. 21)

Per concludere, è doveroso precisare che questa ricerca è una parte di una indagine realizzata al livello nazionale perciò le rappresentazioni di questa ricerca sono esclusivamente legate a questo gruppo di studenti.

BIBLIOGRAFIA

BEKTACHE, Mourad, *Les grandes tendances de l'alternance des langues dans la presse écrite algérienne*, Bejaia: Multilinguales vol. 02, p. 91-106, 2014

BOYER, Henri, *L'imaginaire ethnocosocioculturel collectif et ses représentations partagées : un essai de modélisation*, Travaux de didactique du FLE. n°39, 1998

BOYER, Henri, *Matériaux pour une approche des représentations sociolinguistiques. Eléments de définition et parcours documentaire en diglossie*. In: *Langue française*, N°85, 1990, p. 102-124

BOYER, Henri, *De l'autre côté du discours: Recherches sur les représentations communautaires*. Paris: L'harmattan, 2003

CASTELLOTTI, Véronique, et MOORE, Daniele, *Guide pour l'élaboration des politiques linguistiques éducatives en Europe. De la diversité linguistique à l'éducation plurilingue*, Strasbourg, 2002, p. 21

DABÈNE, Louise, *Repères sociolinguistiques pour l'enseignement des langues situations plurilingues*. Paris: Hachette FLE, 1994

DOISE, Willem, CLEMENCE, Alain, LORENZI-CIOLDI, Fabio, *Représentations sociales et analyses de données*, Grenoble: Presses Universitaires PUG, 1992

PECORARO, Vito, *Une représentation de la scolarité en Algérie après l'indépendance à travers les romans de Malika Mokeddem*. In Pasteur, P., Lemmonier-Delpy, M., Gest, M., & Bodinier, B. (Eds.), *Genre & Éducation: Former, se former, être formée au féminin*, Presses universitaires de Rouen, 2009, p. 469-480

PERLS, Fritz, *Qui e ora. Psicoterapia autobiografica* Sovera Edizioni, 1991

DIALECTAL ISTROROMANIAN TEXTS – A NEW APPROACH**LES TEXTES DIALECTAUX ISTRO-ROUMAINS –
UNE NOUVELLE APPROCHE****TEXTELE DIALECTALE ISTROROMÂNE –
O NOUĂ PERSPECTIVĂ DE ABORDARE****Conf. univ. dr. Gabriel BĂRDĂȘAN****Lect. univ. dr. Ana-Maria RADU-POP**

Universitatea de Vest din Timișoara

E-mail: gabriel.bardasan@e-uvvt.roana.pop@e-uvvt.ro**Abstract**

The aim of our paper is to present a new approach on dialectal Istroromanian texts published until now. The study exposes some ideas which will be the principles of a new editorial project with the title „The Archive of Istroromanian Material and Spiritual Culture. Dialectal Texts and Contexts”. The volume will focus on the content offered by the texts published until now for knowing the ethnic, cultural and linguistic specific.

The specific of material and spiritual culture of the Istroromanian linguistic community is somehow reflected in some dialectal texts. The limited access to the content of the Istroromanian transcribed texts, because of the absence (in some published volumes) of an “interdialectal” equivalent or of a translation, justifies the need of a new approach, a new study perspective, in order to enable a wider contact with the Istroromanian speakers’ past and present material and spiritual background.

Our study exposes the general structure of a future editorial project, the arguments which sustain releasing such a volume, the bibliography on which the texts’ thematic split is built and a model of structure and analysis which could be applied to the texts corpora (with specific gastronomic realities as an example). Archiving the particularities of these speakers’ material and spiritual “universe” will ensure the knowing of the Istroromanians through the means of elements that regard the essence of their existence.

Résumé

Notre article se propose à présenter une nouvelle approche des textes dialectaux istro-roumains publiés jusqu'à présent. L'étude présente quelques idées qui représenteront les principes d'organisation d'un futur projet éditorial intitulé «Archive de la culture matérielle et spirituelle istro-roumaine. Textes et contextes dialectaux». Le volume se concentrera sur le contenu offert par les textes dialectaux publiés jusqu'à présent pour connaître la spécificité ethnique, culturelle et linguistique des istro-roumains.

La spécificité de la culture matérielle et spirituelle de la communauté linguistique istro-roumaine se reflète, dans une certaine mesure, dans les textes dialectaux. Le degré limité d'accès au contenu des textes istro-roumains transcrits, en raison de l'absence (dans certains volumes publiés) d'une équivalence ou d'une traduction «interdialectale», justifie la nécessité d'une nouvelle

approche de ceux-ci, pour faciliter le contact du public avec les contextes d'existence matérielle et spirituelle istro-roumains, passés et présents.

Notre étude présente la structure générale du futur projet éditorial, les arguments qui nécessitent la réalisation de ce volume, les ressources bibliographiques sur lesquelles se construit l'organisation thématique de la présentation des textes dialectaux istro-roumains et un modèle de structuration et d'analyse du corpus de textes (avec un exemple dans le domaine des réalités culinaires spécifiques). L'archivage des particularités de l'«univers» matériel et spirituel de ce groupe ethnique permettra la connaissance des istro-roumains à travers des aspects liés à l'essence de leur existence.

Rezumat

Lucrarea noastră își propune să prezinte o nouă perspectivă de abordare a textelor dialectale istroromâne publicate până în prezent. Studiul prezintă câteva idei care vor reprezenta principiile de organizare a unui viitor proiect editorial cu titlul „Arhiva culturii materiale și spirituale istroromâne. Texte și contexte dialectale”. Volumul va orienta atenția asupra conținuturilor pe care le oferă textele dialectale publicate până în prezent pentru cunoașterea specificului etnic, cultural și lingvistic al vorbitorilor de istroromână.

Specificul culturii materiale și spirituale a comunități lingvistice istroromâne se reflectă, în anumite proporții, în unele texte dialectale. Gradul limitat de acces la conținutul textelor istroromâne transcrise, din cauza absenței (din unele volume publicate) a unei echivalări „interdialectale” sau a unei traduceri, justifică necesitatea unei noi abordări a acestora, pentru a facilita publicului contactul cu contextele existenței materiale și spirituale a vorbitorilor de istroromână, din trecut și din prezent.

Studiul nostru prezintă structura generală a viitorului proiect editorial, argumentele care impun realizarea acestui volum, resursele bibliografice pe care se construiește organizarea tematică a prezentării textelor dialectale istroromâne și un model de structurare și analiză a corpusului de texte (cu un exemplu din domeniul realităților culinare specifice). Arhivarea particularităților „universului” material și spiritual al acestui grup de vorbitori va permite cunoașterea istroromânilor prin aspecte ce țin de esența existenței lor.

Keywords: *the Istroromanian dialect, dialectal texts, dialectal contexts, material and spiritual culture, gastronomic realities*

Mots-clés: *le dialecte istro-roumain, textes dialectaux, contextes dialectaux, culture matérielle et spirituelle, réalités culinaires*

Cuvinte-cheie: *dialectul istroromân, texte dialectale, contexte dialectale, cultură materială și spirituală, realități culinare*

Consacrate în literatura de specialitate sub denumirea de *texte dialectale*, mostrele de vorbire autentică transcrise fonetic și grupate în volume distincte sau ca parte a unor lucrări științifice descriptive sunt rezultat al anchetelor de teren realizate de dialectologi pentru a cunoaște și cerceta, în special, particularitățile diatopice ale unor idiomuri. Denumirea acestor producții lingvistice diatopice, care însă acoperă prin conținuturile lor o realitate mai profundă decât cea sesizabilă în planul de suprafață, a fost analizată de Stelian Dumistrăcel: „Cu privire la sintagma texte dialectale se impun câteva observații. Datorăm formularea respectivă titlului dat de Emil Petrovici unui prim volum de profil: *Texte dialectale*, subintitulat *Suplement la Atlasul lingvistic român II* (PETROVICI, 1943), așadar considerat ca parte componentă a atlasului respectiv. [...]

acest titlu a fost un botez ce a limitat, măcar editorial, viziunea asupra preocupărilor și a conținutului corpusurilor pe care ceilalți lingviști le datorează activității dialectologilor, deoarece o anumită inerție în zona terminologiei dirijează spre o anumită specializare strictă: calificativul (texte) dialectale a putut fi, se pare, interpretat drept simplă recomandare a textelor ca posibilitate de a reflecta numai aspectul diatopic al vorbirii dialectofonilor. În realitate, adjectivul respectiv caracterizează doar una dintre trăsăturile textelor publicate în urma anchetelor din înregistrările dialectale. [...] suntem, de fapt, în prezența unor texte orale [...], ce trebuie recunoscute, din perspectiva mesajului, ca etnotexte, respectiv sociotexte [...] și, numai din punctul de vedere al «codului», ca texte dialectale, trăsături cărora li se poate adăuga, pentru faza publicării, caracteristica de texte transcrise fonetic” (DUMISTRĂCEL, 2020, p. 120).

Anchetele dialectale realizate de-a lungul timpului la istroromâni s-au concretizat într-un număr semnificativ de volume de texte dialectale. La nivelul conținutului, aceste mărturii lingvistice orale transpuse în volume ce cuprind texte dialectale relevă, în anumite proporții, specificul culturii materiale și spirituale a acestei comunități lingvistice genetic legate de românitate și romanitate. Totodată, la nivel discursiv, corpusul de texte dialectale oferă mostre autentice de oralitate dialectală.

Dacă până în prezent textele dialectale istroromâne au reprezentat un suport pentru descrierea și evidențierea direcțiilor de evoluție a idiomului, se impune o nouă perspectivă de abordare a acestora, intenție pe care o conturăm ca preambul al unui viitor volum pe care îl vom edita și în care ne propunem să reflectăm atât conținuturile de semnificație pe care le exprimă acest suport lingvistic (textual), cât și aspecte ce țin de marcarea lingvistică a oralității discursului. Această perspectivă de investigare a producțiilor textuale istroromâne orientează atenția asupra conținuturilor pe care le oferă textele dialectale publicate pentru cunoașterea specificului etnic, cultural și lingvistic al vorbitorilor de istroromână.

Realizarea unui astfel demers de cercetare se justifică prin accesul limitat la conținutul textelor istroromâne atât ca urmare a absenței (din multe din volumele publicate) a unei echivalări „interdialectale” sau a unor traduceri, cât și a publicării acestora în perioade și contexte editoriale diferite. Utilitatea reevaluării corpusului de texte dialectale istroromâne publicate este dată de miza volumului – aceea de a facilita cititorilor interesați de specificul etnologic, cultural și lingvistic al comunității istroromâne contactul cu contextele existenței materiale și spirituale ale acesteia, din trecut și din prezent. Ținând cont de acest obiectiv prioritar pe care și-l propune viitorul volum, considerăm că titlul cel mai reprezentativ al unui asemenea demers editorial este *Arhiva culturii materiale și spirituale istroromâne. Texte și contexte dialectale*.

Pentru idiomurile care nu cunosc o variantă orală, textele dialectale culese prin anchete de teren, în cazuri mai rare, chiar și prin corespondență reprezintă mărturii textuale ale vorbirii locale, dar mai ales a ceea ce oglindește limbajul care transpune realitatea vieții utilizatorilor săi. Valorizând această idee, inventarierea și arhivarea particularităților „universului” material și spiritual al grupului de vorbitori ai istroromânei, cu ajutorul unor mărturii textuale, va permite cunoașterea istroromânilor prin aspecte ce țin de esența existenței lor: familie/relații de rudenie, gastronomie, caracteristici umane, educație, ocupații/îndeletniciri, relații interumane, istorie locală, locuri și oameni (toponimie și antroponimie), conștiința etnică, conștiința lingvistică, specificul discursului oral, credințe religioase, obiceiuri și tradiții, povești și credințe locale, relații interetnice ș. a.

Lucrările științifice dedicate cercetării dialectului istroromân, publicate până în prezent, s-au orientat asupra unor obiective de interes științific, preponderent lingvistic (originea, evoluția, descrierea idiomului, comparația cu celelalte dialecte istorice ale românei, caracterul romanic al istroromânei etc.), și de conservare a patrimoniului lingvistic istroromân, acest ultim aspect materializându-se în lucrări care prezintă rezultatele anchetelor dialectale: atlase lingvistice, volume de texte dialectale, dicționare, glosare sau vocabulare.

Evaluarea acestui ansamblu de lucrări extrem de valoroase pentru obiectivele avute în vedere relevă însă necesitatea unei noi abordări în investigarea idiomului comunității istroromâne, având ca suport rezultatele cercetărilor anterior realizate, dar dintr-o perspectivă diferită de cea tradițională printr-o serie de *aspecte* pe care le vom delimita în cele ce urmează.

Un obiectiv esențial, realizabil pe baza unei „arheologii textuale”, îl reprezintă evidențierea unor realități sociale (materiale și spirituale), din trecut și din prezent, specifice comunității vorbitorilor de istroromână. Corpusul de texte dialectale publicate oferă nenumărate contexte care să reconstruiască lumea la care se referă vorbitorii prin graiurile pe care le folosesc.

Având în vedere slaba cunoaștere a acestei comunități lingvistice în afara cercurilor academice/științifice, volumul ar urma să fie destinat unui public „extracomunitar” (național/internațional) nespecialist – un public larg care poate fi informat sau conștientizat cu privire la existența istroromânilor și familiarizat cu particularitățile acestei comunități etnolingvistice –, dar și specialiștilor interesați de realități lingvistice și extralingvistice istroromâne, informațiile putând fi utilizate ca suport al unor cercetări viitoare.

Realizarea unui volum ce valorifică textele dialectale existente ar aduce, de asemenea, beneficii comunității vorbitoare a dialectului istroromân: creșterea vizibilității publice a istroromânilor prin prezentarea specificului lingvistic al acestui idiom și a particularităților existenței lor materiale și spiritual, pe baza unor mostre de vorbire culese în anchetele dialectale realizate de-a lungul timpului; recuperarea prin texte a unor aspecte ce țin de istoria propriei comunități.

Valorificarea volumelor de texte dialectale istroromâne publicate de-a lungul timpului este importantă pentru recunoașterea efortului unor oameni de știință de a cerceta comunitatea vorbitorilor de istroromână, dar și prin faptul că ar putea oferi un suport sistematic și unitar de acces la un număr însemnat de resurse științifice publicate într-un interval mare de timp sau ar media accesul tematic preliminar la conținuturile volumelor de texte dialectale publicate până în prezent.

Corpusul de texte dialectale reprezintă o resursă extrem de generoasă pentru reflectarea realităților specifice comunității vorbitorilor de istroromână și permite abordări variate, dintre care pot fi notate următoarele:

- investigarea textelor dialectale din perspectiva potențialului lor de a reflecta caracteristici ale identității de grup, prin aspecte ale existenței materiale și spirituale a istroromânilor (așa cum au fost ele percepute și redate de subiecți în diverse perioade ale anchetelor de teren);
- evidențierea unor aspecte care reflectă particularități lingvistice ale idiomului, ce permit accesul spre cunoașterea realităților materiale și spirituale istroromâne (de exemplu, terminologii specifice), dar și conturarea tiparului comunicațional/interacțional al vorbitorilor (prin structuri ale oralității discursive);
- selectarea unor contexte ilustrative din textele dialectale publicate până în prezent și oferirea unei echivalări în româna standard, în croată și în engleză;
- delimitarea concordanțelor și a diferențierilor prezente în textele dialectale (din punct de vedere tematic și comunicațional);
- raportarea conținuturilor referitoare la existența materială și spirituală a vorbitorilor de istroromână la istoria comunității (așa cum o reflectă autorii textelor, prin continua trimitere la trecutul și prezentul existențial despre care vorbesc).

Resursele cu texte dialectale istroromâne, concretizate în volume distincte sau ca parte a unor lucrări care descriu particularitățile lingvistice ale acestui idiom, sunt relativ numeroase și vor reprezenta baza selecției tematice pe care ne-o propunem pentru a realiza *arhiva culturii materiale și spirituale istroromâne*. Enumerăm, în ordinea cronologică a publicării, lucrările pe care se va sprijini selecția suportului nostru textual: Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria și Vocabular istriano-român*, ediția a II-a publicată de Titu Maiorescu, București, Editura Librăriei Soccec, 1900; Andrei Glavina, Const. Diclescu, *Calindaru lu rumeri din Istrie*, București, 1905; Iosif Popovici, *Dialectele române (Rumaenische Dialekte)*, IX *Dialectele române din Istria*, II (*Texte și glosar*),

Halle a. d. Saale, Editura Autorului, 1909; Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, I. *Texte*, în „Analele Academiei Române”. Seria a II-a: Memoriile Secțiunii Literare, XXVIII (1905-1906), București, 1906, p. 117-182; Leca Morariu, *Lu frați noștri. Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni Istriani*, Suceava, Editura Revistei „Făt-Frumos”, 1928; Leca Morariu, *De-ale Cirebirilor*, I. *Texte din Sushevița*, (extras din „Codrul Cosminului” VI, 1929, Buletinul Institutului de Istorie și Limbă de la Universitatea din Cernăuți), Cernăuți, Institutul de arte grafice și editură „Glasul Bucovinei”, 1929; Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, III. *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, București, Cultura Națională, 1929; Leca Morariu, *De-ale Cirebirilor*, II, *Texte din Bîrdo, Sucodru și Grobnic*, (extras din „Codrul Cosminului” VII, 1930, Buletinul Institutului de Istorie și Limbă de la Universitatea din Cernăuți), Cernăuți, Institutul de arte grafice și editură „Glasul Bucovinei”, 1932; Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, București, EA, 1959; August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998; Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998; Antonio Dianich, *Vocabolario istroromano-italiano. La varietà istroromana di Briani (Bërščina)*, Pisa, Edizioni ETS, 2010.

La textele dialectale selectate din lucrările deja consacrate se vor adăuga cele extrase dintr-un volum inedit aflat în curs de editare și publicare: *Noi rumûnski kuvintâm / Noi žejânski kuvintâm / noi vlâški ganëim / noi ganëim po nâșu – Istroromâna: corpus de texte dialectale și glosar*, proiect editorial în colaborare: Richard Sârbu – coordonator al volumului și autor al *Corpusului de texte dialectale istroromâne* – partea I; Gabriel Bărdășan și Ana-Maria Radu-Pop, *Glosar dialectal istroromân. Stratificare etimologică* – partea a II-a). Nu vom ignora nici resursele digitale actuale care arhivează mostre de vorbire dialectală istroromână.

În organizarea generală a volumului pe care îl propunem vor exista trei părți distincte: un studiu introductiv despre anchetele realizate de-a lungul timpului la istroromâni și despre material dialectal istroromân cules și publicat în volume tematice sau în culegeri de texte dialectale (partea I), texte și contexte dialectale istroromâne - corpus organizat tematic (partea a II-a) și un studiu final despre realitățile culturii materiale și spirituale istroromâne reflectate în arhiva de texte dialectale (partea a III-a).

Ineditul demersului nostru constă, în special, în modalitatea de structurare și analiză a corpusului de texte dialectale istroromâne din cea de-a doua parte – cea mai întinsă – a volumului, prin gruparea și valorificarea tematică a unor texte culese într-un interval temporal însemnat, abordare care oferă atât o nouă perspectivă de lectură a acestora, cât și direcții noi de cercetare.

Odată identificată, fiecare temă va fi ilustrată prin acele texte sau fragmente de texte relevante existente în sursele bibliografice amintite (v. *supra*), fără a exista o limită de număr, importantă fiind redarea aspectelor urmărite din cât mai multe unghiuri, prin cât mai multe voci – cele ale subiecților din anchetele de teren –, această polifonie făcând posibilă (re)construirea unei imagini care să focalizeze cât mai fidel realitățile istroromâne trecute și prezente.

Coordonatele bibliografice și de anchetă vor fi notate în dreptul fiecărui text cuprins în unitățile tematice ale volumului, precizându-se lucrarea din care acesta a fost extras, anul de apariție, autorul, respectiv inițialele informatorului, vârsta, localitatea și anul în care s-a desfășurat ancheta. Dincolo de o încadrare spațio-temporală corectă, necesară oricărui demers dialectologic, datele amintite prezintă importanță pentru evidențierea similitudinilor, dar și a diferențelor existente între viața și idiomul istroromânilor de la nord de Monte Maggiore și a celor care trăiesc în satele din sudul acestui lanț muntos, care, deși aflați la o distanță relativ mică unii de alții, au avut condiții diferite de trai. Așezarea geografică a localităților cu vorbitori de istroromână a însemnat, până la un moment dat, o izolare a celor două grupuri de istroromâni, cu consecințe (și) în plan lingvistic: anumite evoluții interne specifice, respectiv împrumuturi lexicale din surse diferite, datorate atât

vecinătăților geografice diferite, cât și configurației teritoriului, care a permis o mobilitate mai mare și un contact constant al istroromânilor din satele din sud cu populația vorbitoare de italiană¹.

Așa cum precizăm și în partea de început a lucrării noastre, vizibilitatea comunității istroromâne în afara cercurilor științifice (lingviști, istorici etc.) nu este foarte ridicată, chiar dacă în ultimele două decenii a crescut numărul demersurilor prin care se încearcă atragerea atenției asupra acesteia, inclusiv cu ajutorul instrumentelor digitale (vezi <https://www.vlaski-zejanski.com/en/> etc.). Astfel, în vederea deschiderii către un public cât mai larg și mai divers, atât ca preocupări, cât și ca naționalitate, fiecare text al acestui volum va fi transpus în trei limbi: română, croată și engleză.

Deși, la fel ca în cazul numeroaselor studii consacrate istroromânilor, și demersul nostru are drept punct de pornire idiomul vorbit de aceștia, scopul cercetării noastre nu îl reprezintă idiomul în sine, cu legile sale de evoluție sau de funcționare, ci vorbitorii acestuia, comunitatea din care ei fac parte, cu valorile și întregul ei specific. În consecință, aspectele lingvistice sunt și ele prezente, însă sub forma unor observații succinte – aflate în imediata apropiere a textului – de natură etimologică, morfologică sau în legătură cu evoluții/schimbări semantice relevante, care completează, nuanțează sau creează posibilitatea unor conexiuni mai largi pentru informațiile oferite de texte. Acestor aspecte li se adaugă, sub forma unor note pe marginea textului, ori de câte ori este posibil sau relevant, și informații extralingvistice, importante/utile pentru construirea unei imagini cât mai complexe a realităților avute în vedere.

Perspectiva largă de analiză pe care o propune volumul nostru este susținută și de posibilitatea oferită cititorului de a pune în legătură textele notate într-o anumită secțiune cu altele încadrate în secțiuni diferite, prin trimiteri la paginile în care se găsesc acestea, creându-se în acest fel o rețea de sens ce depășește cadrul, inevitabil limitat, impus de organizarea și clasificarea materialului.

Lexicul notat la finalul fiecărei unități tematice – însoțit de informații morfologice și de transpunerea sensului în limbile română, croată și engleză – reia, reunește și organizează semantic termenii relevanți pentru tema abordată, oferind celor interesați o orientare lexicală rapidă și accesibilă.

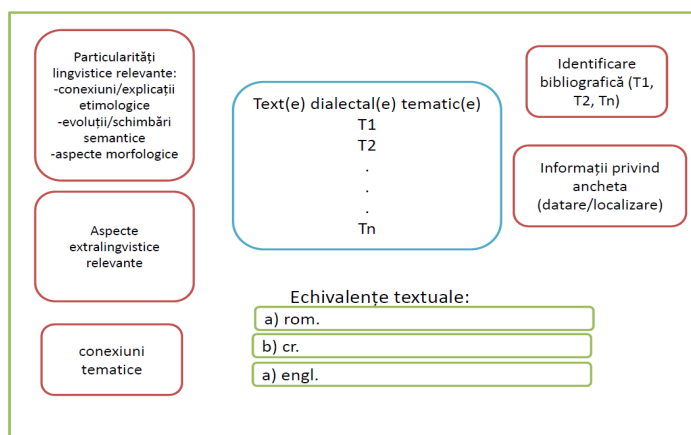

Fig. 1: Model de structurare și analiză a corpusului de texte dialectale istroromâne

¹ 'Isolé dans la montagne, le village de Žeiân, avait peu de contacts avec le reste du pays. Les rapports que ses habitants entretenaient avec les populations de langue italienne n'étaient que sporadiques et superficiels. Dans les villages istroroumains du sud, au contraire, les contacts avec les groupes italophones ont depuis toujours été plus réguliers et plus intenses. Depuis le milieu du XIXe s., les homes des villages istroroumains du sud, très souvent, s'embarquaient à bord des bateaux de commerce où l'italien était utilisé normalement comme langue de métier et langue «interethnique». C'est pourquoi dans les villages du sud il y a toujours eu un certain nombre de personnes capables de se servir activement de la langue italienne.' (KOVÁČEC, 1992, p. 170; vezi și KOVÁČEC, 1971, p. 197)

În sprijinul celor afirmate, oferim în cele ce urmează un model de structurare și analiză a corpusului de texte dialectale istroromâne. Dintre temele identificate, ne vom opri asupra Realităților culinare, pentru care propunem, pe baza textelor avute la dispoziție, următoarea structură:

A. Modalități de preparare în gospodărie

- a. mâncăruri
- b. băuturi

B. Obiceiuri și tradiții culinare

- a. obiceiuri culinare de zi cu zi
- b. tradiții culinare în preajma sărbătorilor / praznicelor
- c. identitate culinară regională

Dintre indicațiile/informațiile de preparare a anumitor mâncăruri în gospodărie, ne vom opri asupra celor de pregătire a *cârnaților*, selectând, în acest sens, următoarele texte:

Zarejím cârnea, atúnče sarâm. Púrem ântu iále oâl' și púrem căsta... un lic de lăvoric, un lic de rojmarín, ónda tot scúpa scuhëim. Ș-atúnče scuhëim. Ântu óla scuhëim. Ș-atúnče cu că uñim ântu-o méso, ân cârne. Și méso smeșím. Mâțele očistím mânt'e și nadlejím cobasíte. Ș-atúnče se zadâmés omârva. Mânt'e. Do zile se svidés ș-atúnče zadâmín, pe foc nalojím.

(F, 45 ani, Jaiă, 1982, *apud.* SÂRBU-FRĂȚILĂ, 1998, p. 65)

Cobasíte că zdei narejés și nadejés. Ân mașina se făce. Pre mașina. Pre mașina se sâmo nadeje. ... Ântu cobasíte noi purém sâmo pópăr și sâre și âi. Și âtu nu. A, iă, și vir. O lîtra de vir pre úre pedéset cobasíte, iă, âb. De âb vir. (...) Atúnče zadâmím do zile, ș-atúnče rupói vro do zile, aşă, omârva uscâm, ne căda. Pac púrem ântu úlie, néca... ântu úlie, ke néca nâide tótile ânu. Cobasítele, iă purém ântu úlie. Cân se osuşés, cân se cobasítele osuşés, atúnče omârva lasâm. Čele če-s próto mîncâm, e că âta purém ântu úl'ie, néca nâide rént'e de tótile ânu. Ujeit-âm púre și-n dúboco, ma nu mi se dopadę. Ân frijidér. Iă. Nu, nu-i mîi búro. (...) Iă, iă, ur míseș, ne víše. Iă. Ș-așă.

(F, 71 ani, Jaiă, 1992, *apud.* SÂRBU-FRĂȚILĂ, 1998, p. 80)

Za cobasítele cârna se zdroblia și se puréia núntru čúda česân, mâia-l puréia ân o šákîta și močîia și jmikéia, și grăšo, ma ne privíše, și pócle čále kobasíte se puréia uscâ. Zarébârhacu fóst-a jivótu de lu porc, di la lopâtița pírla la pârșút. Zarébârhacu și slanîna și čále âte cúsure, că se tot puréia cu sâre și popăr, și za udór se fañ iăvorica talâia și se puréia ân o šcríne za căta vreáme, fôrși úri petnáist dăn ke nu me bíre domislés: fóst-a mai mușât uščâto cáși ócoli de ogníšce cu čela dim, că fost-a mai căro: cân se vedéia ke-i că prónto, se puréia-n šcríne za préste ân. Pârșútele magári lavéia un bob mai lúngo, ke se nu, ra fost pócle za nič meäre. De cója jenskele făčéia țavátele, pero áнки se muncâia, cródigele.

(*apud.* DIANICH, 2010, p. 30)

Perspectiva asupra preparatului menționat poate fi extinsă prin trimitere, de exemplu, la texte din secțiunile *Tradiții culinare în preajma sărbătorilor / praznicelor*, respectiv *Identitate culinară regională*, conexiunile tematice astfel stabilite oferind cititorului interesat date suplimentare, și anume faptul că acest aliment reprezintă un produs tradițional nelipsit de la masa de Crăciun a istroromânilor, fiind, totodată, și o marcă specifică a bucătăriei balcanice:

De Bojić? Merínda parikëim. Dúlçe spečím: colăči, búra pâre, pâršút – ne, n-avém pârl-atúnč... Ne, de Bojić – cobasițe. Și mejëm la mîsa și-n polnóčnița. Na afâra do póлноč. Š-atúnč u póлноč ie mîsa do éne úre, cum vro vóta. Š-atúnče verím acâsa, pac cobasițe mîncâm și slavím ke-i Bojiću, pârla vro domăreța. Š-atúnče meg ómeri durmí, pac se scólu, pac ân oștaríe... Évo Lúcio!

(F, 60 ani, Jeian, 1996, *apud.* SÂRBU-FRĂȚILĂ, 1998, p. 164)

De mîncâ avém: ml'e, porc, ml'e, mica câpra ... Cum se zîce? Óie, porc. E atúnče roștíl', čevâpčiči. Čă-i víše câ și de Balcán cúhihe: pléscavița cu câș, cotléte, cobasițe și verze.

(F, 33 ani, Jeian, 1995, *apud.* SÂRBU-FRĂȚILĂ, 1998, p. 118)

În ceea ce privește aspectele lingvistice care pot fi menționate într-o casetă în imediata vecinătate a textelor, în cazul de față, se poate atrage atenția asupra concurenței dintre două sinonime, de origini diferite, unul dintre termeni fiind moștenit din latină (*cârne*, respectiv *âi*), iar celălalt – împrumutat din croată (*meso*, respectiv *česân*)

Așa cum am precizat (v. *supra*), lexicul tematic, inserat la finalul fiecărui capitol tematic, este selectat din toate textele subsumate acestuia și este prezentat sub forma unei clasificări semantice. Luând drept punct de referință textele discutate mai sus, se configurează o structură lexico-semantică de tipul: **nume de a) alimente** (cârne s.f. „carne”, *mâț*, -e s.m. „maț”, *cobasița*, -e s.f. „cârnat” etc.); **b) condimente** (*lâvoríc(a)* s.f. sg. „foi de dafin”, *rojmarín* s.m. „rozmarin”, *popăr* s.m. „piper” etc.); **c) instrumente, recipiente** (*óla*, -e s.f. „oală” etc.); **acțiuni specifice** (*nadlejí vb.*, IV, „a umple”, *očistí vb.*, IV, „a curăța”, *sará vb.*, I „a săra” etc.) etc.

Demers de cercetare inedit, volumul pe care-l propunem constituie un adevărat album lingvistic al realităților istroromâne, cititorul interesat putând afla, în manieră aproape fotografică, informații dintre cele mai diverse privind cultura materială și spirituală a acestei mici comunități, dar și aspecte privind condițiile geografice ale vieții sociale (teritoriu, floră și faună, resurse naturale etc.), familia și evoluția demografică (natalitate, mortalitate; migrația, problemele de gen, categoriile de vârstă (raportul între grupele de vârstă) etc.), conștiința colectivă etc. Volumul prefigurat reprezintă, în fapt, o modalitate de recuperare a istoriei unei comunități printr-o adevărată „arheologie textuală”, propunându-și, totodată, printr-un suport editorial accesibil și atractiv, accentuarea vizibilității comunității istroromâne și în afara cercurilor științifice, dar și oferirea unui suport lingvistic util pentru specialiști din diverse domenii (lingviști, sociologi, etnografi etc.) în vederea unor abordări și direcții de cercetare dintre cele mai diverse.

BIBLIOGRAFIE

DIANICH, Antonio, 2010: *Vocabolario istroromano-italiano. La varietà istroromana di Briani ('Bërščina)*, Pisa, Edizioni ETS

DUMISTRĂCEL, Stelian, 2020: *Textele orale în registrul dialectal ca bază de date pentru exegeze lingvistice*, <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V135/pdf>, (accesat la data de 21.11.2020)

KOVAČEC, August, 1971: *Descrierea istroromânei actuale*, București, Editura Academiei

KOVAČEC, August, 1992: *Éléments italiens du lexique istroroumain*, în „Linguistica”, XXXII (1992), II, Ljubljana, p. 159-175

SÂRBU, Richard, FRĂȚILĂ, Vasile, 1998: *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord

**MIRCEA ELIADE'S ARTICLES FROM „CUVÂNTUL”
[‘THE WORD’], MANIFESTOS OF THE INTERWAR
‘YOUNG GENERATION’**

**LES ARTICLES DE MIRCEA ELIADE AU «CUVÂNTUL»
(«LE MOT»), MANIFESTES DE LA «JEUNE GÉNÉRATION»
DE L'ENTRE-DEUX-GUERRES**

**ARTICOLELE LUI MIRCEA ELIADE DIN „CUVÂNTUL”,
MANIFESTE ALE „TINEREI GENERAȚII” INTERBELICE**

CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI

Academia Română – Filiala Timișoara,

Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”

B-dul Mihai Viteazu, nr. 24, Timișoara, România

E-mail: viviana.poclid@yahoo.com

Abstract

Mircea Eliade is ‘the last Romanian intellectual of vast creative surfaces’. His spiritual and intellectual formation, particularly as historian and phenomenologist of the history of religions, but also as publicist, essayist, folklorist or lecturer is par excellence encyclopaedic and adapted to modernity. Paradoxically, Mircea Eliade constantly connected to somewhat contradictory models such as Bogdan Petriceicu Hasdeu and Nae Ionescu. Nonetheless what brings the two above-mentioned models together is that eternal ‘impatience of creation’, which has always haunted Mircea Eliade too. ‘The impatience of creation’ is transposed ‘so vividly’ and ‘anxiously’ in the series of pamphlets published in the Bucharest daily “Cuvântul” [‘The Word’], published under the title ‘Spiritual Itinerary’, a true manifesto of ‘the Young Generation’ from 1927-1930. We dwelled on this ‘time of creation’ because it is illustrated (‘experienced’) both in the essay and in the novel, in the ‘theoretical’ pages, as well as in journalism.

Résumé

Mircea Eliade est «le dernier intellectuel roumain des vastes espaces créatifs». Sa formation spirituelle et intellectuelle, en particulier celle d'historien et phénoménologue de l'histoire des religions, mais aussi de publiciste, essayiste, folkloriste ou conférencier est une encyclopédique par excellence, adaptée à la modernité. Paradoxalement, les modèles revendiqués par Mircea Eliade sont constamment contradictoires: Bogdan Petriceicu Hasdeu et Nae Ionescu. Mais ce qui rapproche les deux modèles mentionnés ci-dessus, c'est cette éternelle «impatience de création», qui a toujours suivi Mircea Eliade. «L'impaticence de la création» est transposée «si vivement» et «de façon inquiétante» dans la série de pamphlets publiés dans le quotidien «Cuvântul», publié sous le générique «Itinéraire spirituel», véritable manifeste de la «Jeune Génération» des années 1927-1930. Nous nous sommes arrêtés sur ce «temps de création» parce qu'il est illustré («expérimenté») à la fois dans l'essai et dans le roman, dans les pages «théoriques», ainsi que dans le journalisme.

Rezumat

Mircea Eliade este „ultimul intelectual român de vaste suprafețe creatoare”. Formația sa spirituală și intelectuală, în special aceea de istoric și fenomenolog al istoriei religiilor, dar și de publicist, eseist, folclorist sau conferențiar este una prin excelență enciclopedică, adaptată la modernitate. În mod paradoxal, modelele de la care se revendică Mircea Eliade, în mod constant, sunt oarecum contradictorii: Bogdan Petriceicu Hasdeu și Nae Ionescu. Ceea ce apropie însă cele două modele pomenite anterior este acea veșnică „nerăbdare a creației”, care l-a urmărit permanent și pe Mircea Eliade. „Nerăbdarea creației” e transpusă „atât de viu” și „neliniștitor” în serialul de foiletoane publicate în cotidianul bucureștean „Cuvântul”, apărut sub genericul „Itinerariu spiritual”, adevărat manifest al „Tinerei Generații” din anii 1927-1930. Ne-am oprit asupra acestui „timp al creației” fiindcă el este ilustrat („experimentat”) atât în eseu cât și în roman, în paginile „teoretice”, ca și în publicistică.

Keywords: *Interwar Romania, "Young Generation", journalism, spirituality, culture*

Mots-clés: *Roumanie de l'Entre-Deux-Guerres, "Jeune Génération", journalisme, spiritualité, culture*

Cuvinte-cheie: *România interbelică, „Tânără Generație”, publicistică, spiritualitate, cultură*

Atât în volumele de eseuri, cât și în articolele risipite în paginile gazetelor vremii, Mircea Eliade subliniază necesitatea unei gândiri profunde care nu se lasă niciodată paralizată de propriile ei forme, de regulile ei, de istoria ei, gândire ce se vrea întotdeauna nouă, schimbându-și optica și instrumentele. De oriunde ar porni, de la problemă matematică general-umană sau de la o problemă filozofică, de la folclor și mituri, de la literatură sau chiar de la practici yoga, Mircea Eliade imaginează un om capabil să-și valorifice superior facultățile și posibilitățile creative ale organismului și ale spiritului și să le domine. A fost mereu conștient de datoria inițială a vieții: aceea de a crea neconținut expresii și forme prin care viața se poate manifesta. De aceea, tânărului Mircea Eliade, existența și viața i se par o permanentă ascensiune, o continuă perfecționare spirituală și morală, un șir neîntrerupt de cuceriri, de posesiuni, de înțelegeri și de nenumărate și diverse experiențe.

Întreaga publicistică și eseistică lui Mircea Eliade reprezintă un punct de referință în cultura română. Încă din tinerețe a fost pasionat de arta scrisului, dovadă fiind colaborarea sa la ziarul „Cuvântul”, în coloanele căruia a publicat o serie de foiletoane dedicate „tinerei generații” de intelectuali, din anii treizeci, ai secolului trecut. După cum avea însuși să mărturisească, în 1965, cele douăsprezece foiletoane¹ din seria *Itinerariului spiritual* (1927), au fost publicate în cotidianul „Cuvântul”.

Au fost scrise între 6 septembrie și 16 noiembrie 1927, la Geneva, în Italia, unde scriitorul obținuse o bursă de studii pentru câteva cursuri care priveau structura și viitorul Societății Națiunilor. La Biblioteca Universității din Geneva, în plimbările pe care le făcea în jurul lacului

¹ Această serie a celor douăsprezece foiletoane au fost publicate în ziarul „Cuvântul”, an III (1927), după cum urmează: *I. Linii de orientare*, în nr. 857, marți, 6 septembrie, p. 1-2; *II. Critica diletantismului*, în nr. 860, vineri, 9 septembrie, p. 1-2; *III. Către un nou diletantism*, în nr. 862, duminică, 11 septembrie, p. 1-2; *IV. Între catedră și laborator*, în nr. 867, vineri, 16 septembrie, p. 1-2; *V. Experiențele*, în nr. 874, vineri, 23 septembrie, p. 1-2; *VI. Cultura*, în nr. 885, marți, 4 octombrie, p. 1-2; *VII. Insuficiența literaturii*, în nr. 889, sâmbătă, 8 octombrie, p. 1-2; *VIII. Teozofie?*, în nr. 903, sâmbătă, 22 octombrie, p. 1-2; *IX. Misticismul*, în nr. 911, duminică, 30 octombrie, p. 1-2; *X. Între Luther și Ignațiu de Loyola*, în nr. 915, joi, 3 noiembrie, p.1-2; *XI. Ortodoxie*, în nr. 925, sâmbătă, 12 noiembrie, p.1-2; *XII. Final*, în nr. 928, miercuri, 16 noiembrie, p. 1-2

Leman, în ceasurile de singurătate când se plimba prin parcuri, tânărul Mircea Eliade încerca să-și pună în ordine gândurile, descoperirile și experiențele ultimilor ani. Examinarea „crizelor” și „ispitelor” prin care trecuse i-a întărit sentimentul apartenenței la o „generație tânără” care se detașă de idealurile înaintașilor din generația războiului, „generația de sacrificiu”. Aceia se născuseră și trăiseră cu idealul reîntregirii neamului și își realizaseră misiunea istorică, reintegrând României fruntariile ei reale. Tineri între douăzeci și douăzeci și cinci de ani, care fuseseră copii sau adolescenți în timpul războiului, nu mai aveau un ideal de-a gata făcut și își manifestau disponibilitatea lor pentru diverse „experiențe” care, în absența unor repere valorice solide, puteau degenera în „diletantism sau anarhie spirituală”, în „provincialism cultural sau sterilitate spirituală”. Situația își afla diferite corespondențe și în „teribila contradicție” pe care războiul o constituise în ideologia oficială occidentală, după cum afirmă Mircea Eliade, în articolul *Itinerariu spiritual: „Tânără generație”*, apărut în „Cuvântul în exil” (nr. 40-41, septembrie-octombrie 1965, p. 1, 4): „Mitul progresului infinit, credința în rolul decisiv al științei și al industriei, care trebuiau să instaureze pacea universală și justiția socială, primatul raționalismului și prestigiul agnosticismului – toate acestea se spulberaseră pe frontul de luptă. «Iraționalismul» care făcuse posibil, și nutrise, războiul își făcea acum simțit și în viața spirituală și în cultura occidentală: reabilitarea experienței religioase, numărul impresionant de conversiuni, interesul pentru pseudo-spiritualități și gnoze orientale (teozofia, neo-budismul, Tagore etc.) succesul suprarealismului, yoga psihanalizei etc.” (ELIADE, 1990, p. 10-11).

Pornind de la toate acestea, Mircea Eliade și-a conturat cele douăsprezece foiletoane, luând în discuție „experiențele”, „cărțile, teoriile, gnozele” care îl tulburaseră și, în același timp, îi dăduseră mult de gândit: „Am scris despre diletantismul lui Gourmont, despre teozofie și antropozofie, despre gnozele neo-orientale, apoi despre restaurarea metafizicii, despre felurile experiențe mistice, despre ofensiva catolicismului, despre istorism, și am încheiat *Itinerariul spiritual* cu un foileton despre orthodoxie.” (*Ibidem*, p. 11).

Aceste foiletoane din grupajul *Itinerariu spiritual*, publicate în a doua jumătate a anului 1927 în coloanele celebrului cotidian bucureștean „Cuvântul”, aflat sub direcția mentorului tinerei generații, Nae Ionescu, au declanșat în acea vreme o polemică de mari proporții cu argumente *pro* și *contra* existenței unei „noi generații”, cu un profil spiritual distinct. Criticul Șerban Cioculescu a comentat aceste foiletoane, cu simpatie, într-un articol din revista „Viața literară” – *Un „Itinerariu spiritual”* –, rezumând întregul demers atitudinal al lui Mircea Eliade, afirmând: „D. Mircea Eliade pleacă de la premisa rupturii dintre generația de azi și cea de ieri. Generația de azi, neliniștită, efervescentă, vibrantă, exaltată, are o viață proprie de experiențe nenumărate; nu urmărește artificial un echilibru factice; dimpotrivă, întârzie cât mai mult stabilizarea, pentru ca, în final, echilibrul și sinteza să fie rezultatul unei vieți sufletești, personale și bogate. Respinge diletantismul modern, scepticismul, simpatia, paradoxul, disociația, istoria religiilor, dar acceptă diletantismul constructiv, filozofic, ca filozofia istoriei. Consideră știința pozitivă insuficientă, pune intuiția în știință înaintea metodei experimentale; se încrede într-un personalism sau romantism științific, în care metoda este creația personalității. Deosebește cultura de civilizație. Neagă existența unei culturi românești, pentru că «n-am știut să dezvoltăm pozițiile spirituale, cât de puține, pe care ni le dăruise religia creștin-ortodoxă». Declară literatura suficientă doar pentru spiritele mediocre, cu funcțiunile spirituale nediferențiate. Socotește teozofia «vag și hibrid misticism», dar «acceptabilă ca experiență». Proclamă realitatea misticismului religios, experiență personală, «reduc la căutarea și găsirea lui Dumnezeu». Indică antropozofia ca «singura disciplină ce se recomandă sufletelor care nu au găsit încă Biserica». Afirmă «Ortodoxia este creștinismul autentic», «întoarcerea la Biserică mântuitoare și necesară»; «orice drum ar apuca, o conștiință contemporană ajunge la creștinismul ortodox»; «nu se poate ca un suflet de elită să nu ajungă la creștinism». Personalitatea, fruct al experiențelor, armonie, echilibru și sinteză, întemeiată pe dualism (cum spune d. Mircea Eliade: carne – duh, păgân – christic) creează cultură. Generația actuală, mai curând sau mai târziu

ortodoxă, va realiza unitatea conștiințelor, un mediu cultural, valori spirituale obștești.” (CIOCULESCU, apud. ELIADE, 1990, p. 64-65).

Semnatarul acestei sinteze avea pentru Mircea Eliade o mare prețuire și îl caracteriza astfel: „Înarmat până în dinți cu o erudiție impresionantă, complezent predominant de istoria religiilor, culturilor și misterele, după ultimele autorități în materie, erudiție uneori pletorică, ce se îmbată poetic prin abuz; înzestrat cu memorie, putere de asimilație, suplețe, abilitate, îndrăzneală, expresivitate stilistică, face față superior în rolul de înregistrator de tendințe și de șef de coloană al tineretului de spiritualitate mistică și ortodoxă.” (*Ibidem*, p. 65-66).

Mai departe, criticul elogiază sinceritatea și expresivitatea foiletoanelor eliadești, subliniindu-i erudiția: „Remarcabilul *Itinerariu spiritual* al d-lui Mircea Eliade [...] exprimă cu pasiune, nerv și personalitate, crezul generației tinere... D-sa a exprimat [...] trepidant, tumultos și expresiv o poziție spirituală ca exponent al generației sale.” (*Ibidem*, p. 63).

După ce releva filiațiile „oarecum” gidiene și „câtva” stendhaliene ale modului atitudinal caracterizat prin „alegere și acțiune” și sintetizat prin termenul de „disponibilitate” pe care Mircea Eliade îl semnală tinerilor din generația sa, exigența lui Șerban Cioculescu se raporta critic la conținutul de idei pentru care milita „cel mai tânăr ghid spiritual al nostru”, afirmând: „Întâi, nimic de zis împotriva primatului spiritualului, crez de altminteri cel puțin tot așa de bine laic ca și religios. Dar sunt unii din acești tineri, în numele cărora vorbește așa de frumos d. Mircea Eliade, îngrijorați de absența intelectului din programul său. Intellectul și rațiunea lipsesc. Le ia locul «spiritul». Dar spiritul este, după d. Eliade, confiscat de Biserică. Spiritualitatea după d-sa, tinde către divin, sau nu este; ea capacitează. Ești inteligent, trebuie să fii spiritualist; ești spiritualist, trebuie să fii ortodox. Gândirea d-lui Mircea Eliade este teribil de normativă. Îl avertizăm că simpatia și admirația noastră nu ne înjugă nici unei intoleranțe. Spiritualitatea sa, apoi, ne apare, cu tot dualismul principal afirmat, infestată (suntem puriști) de sentiment vital, juisență. Suntem puriști, iar nu puritani. Dorim spiritualitatea pură de zgura carnalului. Spiritul, privit din punctul nostru de vedere, materialist monist – sau mai exact intelectual –, este o exaustie, o ardere la temperatură înaltă, transcendând materia fără a i se opune. Intellectul, sau rațiunea, sau spiritul, n-are nici o finalitate utilitară, nici chiar aceea a mântuirii noastre. Spiritul este scop în sine. Nu el ne servește pe noi, ci noi pe dânsul; firește, este în funcție de om și antropomorfic, dar intelectualii răstoarnă raportul. Negreșit, nu ne facem din el un idol asiatic, material și opulent. Ci îl concepem ca pe o realitate materială, care transcende materia, pur și simplu și uneori concepe divinul, pentru ca apoi să-l caute; care «legalizează», adică ordonează și unifică universul; care ne explică pe noi nouă înșine, prin metoda introspectivă ca și prin cea experimentală. *Nihil sine intellectu*. Partea cea mai vulnerabilă a anchetei, cea mai nedovedită, este superioritatea morală a ortodoxiei (cunoaștem argumentele d-lui Nae Ionescu, probabil decisive pentru d. Eliade). Ridicăm îndoieli asupra excelenței intelectuale și sensului moral al ortodoxiei pe tipul catolicismului, în luptă cu un fel de individualism protestant, în preoțimea noastră! Semnalăm incompatibilitatea dintre ortodoxie (și în genere orice credință dogmatică) și misticism, prin definiție individualist; și insuficiența unei mistice «redușă la căutare și găsirea credinței».” (*Ibidem*, p. 66-67).

Se mai poate adăuga, în acest context, faptul că poziția lui Nae Ionescu în legătură cu ideile avansate de tânărul Mircea Eliade pe marginea ortodoxiei a fost consemnată în amintirile de mai târziu, mai precis, în esul său, *Itinerariu spiritual: „Tânără generație”*, publicat în „Cuvântul în exil”, în 1965. Atunci scria: „Cât eram de departe de concepția orthodoxiei pe care o împărtășeau Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu sau Paul Sterian, am înțeles când, întrebându-l ce crede despre finalul *Itinerariului spiritual*, Profesorul mi-a spus: «Cred că te înșeli. D-ta spui că te naști catolic sau protestant, și devii orthodox. Eu cred tocmai dimpotrivă: că poți deveni catolic sau protestant, dar că, dacă ești român, te naști orthodox. Orthodoxia e un mod firesc de a fi în Lume, pe care-l ai sau nu-l ai, dar pe care anevoie ți-l poți construi. Nu prea vād cum, născându-te român, te-ai putea converti la orthodoxie, deși înțeleg perfect procesul prin care te convertești la catolicism. Dar la d-ta cred că e vorba de altceva: d-ta consideri orthodoxia ca un liman la care sperii să te reîntorci după o

serie de aventuri pe mare. Dar la liman nu te întorci de bunăvoie, ci numai când scapi dintr-un naufragiu – sau ca să eviți un naufragiu. Pentru mine, orice existență echivalează cu un naufragiu, așa că dorința de a te reîntoarce la liman e aproape o fatalitate. Pentru d-ta, existența înseamnă, în primul rând, o serie de aventuri spirituale. Cred că te înșeli, dar asta n-are importanță. Important e numai ce vei face d-ta, ce vei crea d-ta, înainte și după ce vei înțelege că te înșeli...» (ELIADE, 1990, p. 12-13).

În articolul *Sensul „Itinerariului spiritual”* (ELIADE, 1990, p. 68-72), publicat în revista „Viața literară”, Mircea Eliade revine prompt și oferă publicului cititor explicații suplimentare menite să contracareze observațiile lui Șerban Cioculescu și Alexandru Elian. Acesta din urmă, un coleg de generație, a publicat în „Vlăstarul”, revista liceului „Spiru Haret”, articolul intitulat *Iarăși „noua generație”*, prin care, dincolo de argumentele și contraargumentele folosite pentru susținerea poziției lui Mircea Eliade, se întărește rolul acestuia de exponent al năzuințelor „unei bune părți din tineretul nostru gânditor.” (ELIAN, apud. ELIADE, 1990, p. 75). La rândul său, Șerban Cioculescu a revenit cu noi precizări puțin timp mai târziu, în toamna aceluiași an 1928, concluzionând faptul că revistele „Gândirea”, „Cuvântul”, „Crinul alb” și „Duh și slovă” sunt „simptomele unei complicate maladii, care face puțin mai interesantă inaniția ortodoxiei.” (CIOCULESCU, apud. ELIADE, 1990, p. 75).

Cu acest *Itinerariu spiritual* Mircea Eliade avansează în mod explicit ideea unei schimbări postbelice fundamentale, în ceea ce privește îndatorirea și noile opțiuni ale „tinerei generații” în raport cu „vechile generații”. Până în zorii Războiului de Reîntregire se impunea pertinent împlinirea acestor obiective de reîntregire, adică planul politicului. „Tânăra Generație”, după împlinirea acestui țel național de către predecesori, apărea ca eliberată de această acută dominantă, fiind liberă în totalitate pentru a se dedica noului țel: înfăptuirea „omului nou” și deschiderea spre marea cultură. Din aceste două premise rezultă distanțarea față de politic, politic în sens strict activist, adică un fel de indiferență sau, mai bine zis, un fel de neutralitate politică.

Celelalte paisprezece foiletoane² care fac parte din seria *Scrisori către un provincial*, au fost publicate la rândul lor, în coloanele ziarului „Cuvântul”, între anii 1927 și 1933. Mircea Eliade mărturisește, în anul 1965: „De curând începusem o altă serie, *Scrisori către un provincial*, în care, într-un anumit fel, stăteam de vorbă cu tinerii din generația mea. Din multele scrisori pe care le primeam, construisem un «provincial», la care adăugasem și multe trăsături personale, bunăoară, melancoliile mele (împotriva cărora, evident, tunam și fulgeram). Acestui «provincial» îi dădeam lecții de bărbăție și eroism, îl somam să se scuture de clișee, de indolență și mediocritate, să-și ia tinerețea în serios, adică, în primul rând, să muncească din răspuțeri, să facă ceva, să creeze. Eram obsedat de teama că generația noastră, singura generație liberă, «disponibilă», din istoria neamului românesc, nu va avea timp să-și îndeplinească «misiunea», că ne vom trezi într-o zi «mobilizați», așa cum au fost părinții, moșii și strămoșii noștri, și atunci nu vom putea face decât ceea ce au fost urșiți să facă înaintașii noștri: să luptăm, să fim jertfiți, să amuțim. [...] Sfatul pe care-l dam «provincialului» era acesta: să-și închipuie anul care începe, 1928, ca fiind ultimul lui an și să se străduiască să facă, în cele 12 luni care vor urma, tot ce-și propusese să facă în viață. De unde

² Această serie a celor paisprezece foiletoane din grupajul *Scrisori către un provincial* au fost publicate în ziarul „Cuvântul” după cum urmează: *Intellectualii de rasă*, în „Cuvântul”, an III, nr. 956, miercuri, 14 decembrie 1927, p. 1-2; *Elogiul compromiterii*, în „Cuvântul”, an III, nr. 960, duminică, 18 decembrie 1927, p. 1-2; *Despre confesiuni*, în „Cuvântul”, an III, nr. 964, joi, 22 decembrie 1927, p. 1; *Anno Domini*, în „Cuvântul”, an IV, nr. 973, luni, 2 ianuarie 1928, p. 3; *Gândire minoră și gândire majoră*, în „Cuvântul”, an IV, nr. 979, duminică, 8 ianuarie 1928, p. 2; *La moartea lui Blasco Ibáñez*, în „Cuvântul”, an IV, nr. 1009, marți, 7 februarie 1928, p. 2; *Împotriva Moldovei*, în „Cuvântul”, an IV, nr. 1021, duminică, 19 februarie 1928, p. 1-2; *Sensul nebuniei*, în „Cuvântul”, an IV, nr. 1027, sâmbătă, 25 februarie 1928, p. 1-2; *Trecutul...*, în „Cuvântul”, an IV, nr. 1192, vineri, 17 august 1928, pp. 1-2; *Ceasul tinerilor?*, în „Cuvântul”, an III, nr. 2708, vineri, 4 noiembrie 1932, p. 1-2; *De ce faci filozofie?*, în „Cuvântul”, an IX, nr. 2774, sâmbătă, 14 ianuarie 1933, p. 1-2; *Simple presupuneri*, în „Cuvântul”, an IX, nr. 2802, sâmbătă, 11 februarie 1933, p. 1-2; *Moment nespirtual*, în „Cuvântul”, an IX, nr. 2910, sâmbătă, 3 iunie 1933, p. 1-2; *A face...*, în „Cuvântul”, an X, nr. 3098, sâmbătă, 9 decembrie 1933, p. 1-2

izvora viziunea aceasta apocaliptică? În nici un caz din situația politică a României sau a Europei. La începutul anului 1928, nu cred că erau mulți care trăiau sub teroarea unui iminent război mondial. De altfel, ignoram aproape cu desăvârșire situația politică internă și internațională. Teama mea era de alt ordin: că Timpul ne e potrivnic, în sensul că, pentru ce aveam de făcut, dispunem de prea puțin timp; că, deci nu trebuie să-l risipim zadarnic. Pe un alt plan, era aceeași «luptă contra somnului» pe care o începusem în liceu, când îmi dădusem seama că pentru ceea ce aveam de făcut – mii de cărți de citit, atâtea științe de învățat – 16 ore de veghe nu-mi erau de ajuns. De data aceasta, însă, nu mai era vorba de mine. Mă simțeam responsabil pentru întreaga «generație tânără». Mi-o închipuiam chemată pentru lucruri mari; în primul rând, știam că aveam datoria să lărgim considerabil orizontul cultural românesc, deschizând ferestre către universuri spirituale rămase până atunci inaccesibile. Dacă publicasem foiletoane despre Asvagosha și Milarepa, despre Kierkegaard și orfism, o făcusem, pe de o parte, pentru a mă împotrivi dependenței noastre culturale de librăria franceză, dependență care mi se părea o dovadă de lene intelectuală. Ceream «provincialului», cum îmi ceream și mie, un efort supraomnesc pentru a învăța și a face tot ce nu avuseseră răgaz să învețe sau să facă înaintașii noștri. Cred că nu mă înșelam. În fond, generația mea a avut doar vreo 10, 12 ani de «libertate creatoare». În 1938 s-a instaurat dictatura regală, apoi a venit războiul și în 1965 ocupația sovietică – și totul a amuțit.” (ELIADE, 1990, p. 15-16).

Într-adevăr, a urmat o perioadă dificilă pentru cultura română în general, în perioada instaurării comunismului de tip sovietic în România acelor ani. Și pentru Mircea Eliade, ca scriitor și savant, a fost o perioadă nefastă în planul vieții culturale românești. Practic, majoritatea lucrărilor sale, fie ele literare, fie științifice, erau puse la index. Însă, azi își reiau locul binemeritat în ansamblul culturii autohtone, constituind puncte de referință în bibliografia universală.

BIBLIOGRAFIE

CIOCULESCU, Șerban, *Între ortodoxie și spiritualitate*, în „Viața literară”, an III, nr. 94, 17 noiembrie 1928, p. 1-2

CIOCULESCU, Șerban, *Un „Itinerariu spiritual”*, în „Viața literară”, an III, nr. 86, 26 mai 1928, p. 1 și 3

ELIADE, Mircea, *Itinerariu spiritual: „Tânără generație”*, în „Cuvântul în exil”, nr. 40-41, septembrie-octombrie 1965, p. 1 și 4

ELIADE, Mircea, *Profetism românesc. I. Itinerariu spiritual. Scrisori către un provincial. Destinul culturii românești*, [volum alcătuit și îngrijit de Alexandru V. Diță], București, Editura Roza Vânturilor, 1990

ELIADE, Mircea, *Sensul „Itinerariului spiritual”*, în „Viața literată”, an III, nr. 87, 9 iunie 1928, p. 1-2

ELIAN, Alexandru, *Iarăși „noua generație”*, în „Vlăstarul”, an IV, nr. 7-8, mai-iunie 1928, p. 5-6

THE PHILOSOPHY OF NATURAL LAW AND ETHICS IN SAMUIL MICU CLAIN VIEW

LA PHILOSOPHIE DU DROIT NATUREL ET DE L'ÉTHIQUE DANS LA CONCEPTION DE SAMUIL MICU CLAIN

FILOSOFIA DREPTULUI NATURAL ȘI ETICA ÎN CONCEPȚIA LUI SAMUIL MICU CLAIN

Prof. univ. dr. Marțian IOVAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

E-mail: iovanm@uvvg.ro

Abstract

This paper reviews the Romanian scholar's original contribution in the Romanian cultural area to the development of the applied philosophy, mainly the philosophy of law and ethics. Knowing the history of the European modern philosophy, of the German one in particular, and being an erudite translator, Samuil Micu pronounced ideas, demonstrations, practical applications and substantiations with philosophical contents in various papers, mainly in his philosophical works and in the translations of some works signed by German philosophers which he translated. The author briefly analyses the Transylvanian scholar's view on law and morals highlighting its humanist and rationalist orientation, thus setting the grounds for the future generations to develop them.

Résumé

Cet article analyse la contribution originale de l'érudit roumain au développement de la philosophie appliquée, en particulier la philosophie du droit et de l'éthique, dans l'espace culturel roumain. Étant un connaisseur de l'histoire de la philosophie européenne moderne, en particulier allemande, et traducteur savant, Samuil Micu a formulé des idées, des démonstrations, des matérialisations et des justifications avec un contenu philosophique dans ses diverses œuvres, notamment dans les œuvres philosophiques et les traductions d'œuvres signées par des philosophes allemands. L'auteur analyse brièvement le concept d'apprentissage transylvanien du droit et de la morale, mettant en évidence son orientation humaniste et rationaliste, jetant ainsi des bases solides pour leur développement par les générations futures.

Rezumat

În acest articol este analizată contribuția originală a cărturarului român la dezvoltarea filosofiei aplicate, în special a filosofiei dreptului și eticii, în spațiul cultural românesc. Fiind un cunoscător al istoriei filosofiei moderne europene, a celei germane în special, și un traducător erudit, Samuil Micu a formulat idei, demonstrații, concretizări și justificări cu conținut filosofic în diferite lucrări ale sale, în mod special, în cele filosofice și în traducerile unor lucrări semnate de filosofi germani. Autorul analizează succint concepția învățatului transilvan despre drept și morală evidențiind orientarea umanistă și raționalistă a acesteia, punând astfel baze solide pentru dezvoltarea lor de către generațiile viitoare.

Keywords: *philosophy of law, Transylvanian School, enlightenment, Samuil Micu, ethics*

Mots-clés: *philosophie du droit, École de Transylvanie, éclaircissement, éthique*

Cuvinte-cheie: *filosofia dreptului, Școala Ardeleană, luminism, Samuil Micu, etica*

Introducere

Spirit „cu adevărat universal”, așa cum îl caracteriza Lucian Blaga, Samuil Micu Clain¹ a fost corifeul Școlii Ardelene, un cărturar erudit cu o formație cultural-spirituală multilaterală, care a adus contribuții creatoare în diverse ramuri ale culturii naționale. Opera sa este pe cât de vastă, pe atât de complexă și diversificată, fiind adânc așezată în fluxul renașterii culturale a poporului român la răspântia dintre secolul al XVIII-lea și al XIX-lea. O componentă importantă a activității sale a fost cea din sfera filosofiei – înțeleasă ca sufletul culturii naționale și mijloc de luminare, de educare și de emancipare nu numai cultural-spirituală, ci și socială și națională a românilor din Imperiul Habsburgic.

În elaborarea ideilor sale filosofice, cărturarul transilvan a pornit de la analiza operelor marilor filosofi ai dreptului natural, începând cu Hugo Grotius, Pufendorf și J. Locke până la cei contemporani, printre care J. J. Rousseau și Christian Wolff. Opera acestuia din urmă a cunoscut-o în profunzime de la renumitul profesor Friedrich Christian Baumeister al cărui manual academic, intitulat *Elemente de filosofie*, l-a tradus în limba română.

Ca savant erudit și gânditor profund, a avut preocupări creative în domeniile istoriei, filologiei, logicii, metafizicii, filosofiei dreptului, eticii, psihologiei, lexicologiei etc. A tradus numeroase lucrări din limba latină, germană și maghiară, contribuind astfel, și pe această cale, la dezvoltarea vocabularului limbii române, a terminologiei filosofice, implicit a fondului lexical specific filosofiei dreptului și eticii. O mare realizare a activității sale, de importanță covârșitoare pentru cultura română, este traducerea în limba română a *Bibliei* în anul 1795 – a doua tipărită în spațiul românesc după *Biblia de la București*, în anul 1761. De asemenea, a fost coautorul principal al memoriului *Supplex Libellus Valachorum* – o adevărată *cartă* a drepturilor inalienabile ale națiunii române din Transilvania adresată împăratului Leopold al doilea de la Viena. Spre sfârșitul vieții a elaborat *Dicționarul latin-român-maghiar-german*. În domeniul filosofiei a publicat în timpul vieții următoarele: *Învățătura metafizicii* – 1787-1790, publicată postum; *Logica*, publicată la Buda în anul 1799; *Legile firei, itica și politica*, Sibiu, 1800; *Etica sau învățătura obiceiturilor* și *Învățătura politicească*, scrisă la Viena între 1781 și 1787. O bună parte a operei sale filosofice a rămas pentru posteritate sub formă de manuscrise.

Ideile sale despre drept, despre cărmuirea statului, organizarea și funcționarea *polisului* sunt presărate în diferite lucrări, sub diferite titluri, din vasta sa operă; într-o formă sistematică sunt formulate în manuscrisul intitulat *Filosofia, etica sau morala*, în *Etica sau învățătura obiceiturilor* (MICU, 1966, p. 191-234) și în *Învățătura politicească* (*Ibidem*, p. 235-272). Toate aceste titluri reprezintă tălmăciri ale unor lucrări publicate de mentorul său – eminentul profesor german Fr. Baumeister. Nu este vorba de simple traduceri cuvânt cu cuvânt, ci de o activitate laborioasă, creativă a lui Micu pe care o regăsim în diferite intervenții în textul original fie prin renunțarea la

¹ Fiu al Blajului, Samuil Micu s-a născut în anul 1745 și a trăit până la 1806. El este cel care a pus bazele curentului de gândire filosofică luministă promovată de Școala Ardeleană. A studiat în Viena, la Colegiul Pazmanian, urmând cursurile facultăților de filosofie, teologie și drept canonic în perioada 1766-1772. Ulterior a reușit să-și aprofundeze pregătirea polivalentă la Seminarul Sancta Barbara din metropola austriacă, îndeplinind rolul de „prefect de studii”, pe lângă cel de student însetat de cultură națională și universală, fiind direct influențat de luminismul, raționalismul și umanismul filosofiei germane, pe care, în deceniile următoare de activitate creatoare, le-a convertit în fundamente ale culturii filosofice, etice și juridice în spațiul românesc.

speculațiile de tip scolastic, fie prin prezentarea doar a ideilor principale din mai multe paragrafe, fie prin concretizări, exemplificări, demonstrații, justificări, trimiteri la mari gânditori clasici, fie prin efortul de a încorpora mesajul filosofic preluat din textul german, fără a-l altera, în cuvinte, expresii lingvistice și fraze de limbă română. În acest fel ieromonahul din Blaj a înfăptuit o operă de pionierat în cultura filosofică românească având urmări pe termen lung asupra dezvoltării filosofiei românești până în zilele noastre și, mai ales, a jucat rolul de educator al neamului său, al națiunii sale, cărora le-a oferit exprimări lingvistice elevate și, pe cât a fost posibil, pe înțelesul lor. Nici nu se putea altfel, pentru că, așa cum remarcau exegeții clujeni ai operelor sale P. Teodor și D. Ghișe, „el se dovedește a fi avut o frumoasă și aleasă cultură filosofică, o înțelegere din interior a ideilor cu care a lucrat, una din mințile înzestrate cu podoaba rară și valoroasă a puterii de generalizare și cuprindere universală a lucrurilor.” (TEODOR, GHIȘE, în MICU, 1966, p. 43).

Așadar, dimensiunile creative ale operei cărturarului român în domeniul filosofiei izvorăsc din nevoia de a adapta conținutul lucrărilor traduse la particularitățile de înțelegere și de asimilare specifice publicului cititor din spațiul românesc și de a potrivi cât se poate de bine, de fidel, textul german cu virtualul text românesc ce va rezulta dintr-un fond lexical prea sărac în termeni filosofici în acea vreme. Motivată de o ardentă pasiune cărturărească, învățatul din Blaj a contribuit în chip major, de pe poziții luminate, la satisfacerea nevoii imperioase a culturii naționale de a se maturiza intensiv, după ce o poartă largă o deschisese în acest sens Dimitrie Cantemir, pentru a deveni aptă să se integreze în circuitul european al valorilor științifice și filosofice.

Repere în filosofia dreptului la cărturarul român

Ca fiu al veacului luminismului transilvan, Samuil Micu a practicat în mod constant crezul în puterea rațiunii (a *minții* – n. a.) umane, în rolul decisiv al educației tinerilor și a poporului („luminarea poporului”) pentru înfăptuirea idealurilor de progres și de fericire a oamenilor. Din crezul său rezultă formația raționalistă și profund umanistă a întregii sale filosofii. În acest context, el concepea rolul filosofiei drept „temeiul și cheia tuturor învățăturilor”.

Învățul ardelean a împărțit filosofia în două domenii de cunoaștere rațională: filosofia teoretică (alcătuită din ontologie, cosmologie, filosofia naturală, psihologie) și filosofia practică – cea care este menită să ghideze acțiunile oamenilor îndreptate spre obținerea fericirii. Cu alte cuvinte, aceasta din urmă include ideile, demonstrațiile, argumentările cu valoare normativă, fiind compusă din dreptul natural („dreptul firii”), etica, politica și filosofia practică generală. Cele două laturi ale filosofiei se află într-o strânsă conexiune bazându-se pe căutarea și stăpânirea adevărului și pe buna cuviință a omului. Adevărul cunoștințelor noastre provine din experiență și din demonstrare (expunerea obiectului pentru a fi receptat de organele de simț, urmând apoi să fie analizat la nivelul rațiunii). „Două căi sunt – scria ieromonahul din Blaj, ca să putem ști ceva, că cu bună seamă e adevărat, adică: experiența („speriența” – n. a.) și arătarea (intuiția vie a obiectului – n. n.)” (CHINDRIȘ, IACOB, 2010, p. 83). Dreptul firei tâlcuiește legile și învață ce trebuie omul să facă sau să nu facă. Iară etica arată modul și calea cum trebuie a asculta de legile firei, susține filosoful.

Opera filosofică a învățatului blăjean conține idei și justificări, bazate pe adevărul istoric și etic, de filosofie a dreptului. Acestea sunt preluate de la prestigioșii dascăli și gânditori germani Friedrich Christian Baumeister și Carol Steinkellner². Adepții filosofiei dreptului natural considerau, ca principiu, că există o natură umană universală și imuabilă – așa cum a creat-o Dumnezeu. Orientarea din cadrul filosofiei dreptului natural care l-a influențat pe cărturarul din Blaj, consideră că toate ființele umane, indiferent de religie, rasă, obiceiuri, limbă, sex, provin din unul și același om primar, au în firea lor înclinația spre a face bine, a trăi în pace și cooperare.

² C. Steinkellner a publicat *Istorie a dreptului natural* de la Hugo Grotius încoace. Conținutul acestei lucrări i-a facilitat lui Micu cunoașterea ideilor și concepțiilor marilor gânditori care au fondat și dezvoltat filosofia dreptului natural, printre care, pe lângă Grotius, cele ale lui Leibniz, Hobbes, Bacon, Spinoza, Descartes, Locke, Pufendorf, Rousseau etc.

Întregul sistem de drept, toate codurile și legile juridice, instituțiile create de oameni au apărut și trebuie să funcționeze în concordanță cu natura umană, cu legea naturală sau cu „dreptul firii”.

De aceea, voința regilor, împăraților și a oricărui stat trebuie să se exprime în legi juridice izvorâte din natura umană. Există trei tipuri de legi corelate funcțional între ele: legile divine, legile naturale și legile umane.³ Dreptul uman izvorăște din dreptul natural iar acesta din dreptul divin. Principalele trăsături ale naturii umane sunt liberul arbitru – capacitatea omului de a decide, de a alege ca persoană liberă, sociabilitatea, egalitatea, puterea de a raționa. Dreptul pozitiv trebuie să concorde cu toate aceste trăsături, să le protejeze pentru ca demnitatea umană să poată să se afirme pe deplin. Omul este o ființă socială superioară tocmai pentru faptul că este liber să aleagă, să decidă corespunzător modului specific în care crede că va obține fericirea, dar în conformitate cu legile naturii. Dreptul firii se întemeiază pe ceea ce unește oamenii, pe însușirea de a fi ființe sociale, pe bunătatea lor și nu pe ceea ce-i învrăbește, pe egoism și pe instinctele de agresivitate și de dominație. Așadar, sunt legitime toate normele de drept pozitiv care concordă cu dreptul naturii iar actele umane care încalcă „legile firii” nu au ce căuta în comunitate fiind dăunătoare oamenilor și trebuie sancționate. Puterea legiuitorilor de orice fel provine, în aceste condiții, de la cetățeni care, organizați fiind în instituții statale, investesc o parte din puterea lor individuală atribuind-o regilor, legiuitorilor, celor care urmează să-i reprezinte și să decidă în numele lor, pe baza drepturilor lor naturale. Cetățenii îl pot judeca pe legiuitor și au dreptul de a-l înlătura dacă se abate de la legile naturii umane.

Prezentată astfel, esența filosofiei dreptului natural în varianta care l-a influențat pe S. Micu, ne vine mai ușor a înțelege fondul filosofiei practice, ideile și demonstrațiile filosofice cu privire la drept elaborate de cărturarul transilvan. Gânditorul ieromonah din Blaj era deist, fiind convins că viața oamenilor este guvernată de cele trei tipuri de legi – determinante fiind cele aparținând dreptului divin. Oamenii și societatea sunt creați de Dumnezeu. Prin urmare, aceștia trebuie să se supună voinței divine. Voința legiuitorului, toate actele juridice trebuie să izvorască din dreptul natural și să fie conforme cu voința divină. În acest cadru teoretic, Micu susține că atât normele juridice, cât și celelalte tipuri de norme create de oameni se întemeiază pe „legile firei”, natura umană universală fiind fundamentul lor. El scria în lucrarea *Etica sau învățătura obiceiturilor* că „Dreptul firei ticluiește legile și învață ce trebuie omul să facă sau să nu facă. Iară etica arată modul și calea cum trebuie a asculta de legile firei” (MICU, 1966, p. 191), este învățătura după care se realizează poruncile dreptului firii.

În analizele, demonstrațiile și interpretările efectuate de Samuil Micu, începând cu cele privind relațiile de familie, drepturile și obligațiile supușilor față de stăpâni, drepturile și obligațiile împăratului, raporturile dintre interesele individului și cele ale societății – ca premisă a distincției dintre dreptul privat și dreptul public, legitimitatea legilor și până la relațiile dintre state, putem observa aplicarea inedită a principiului luminismului european, a raționalismului și umanismului în contextul culturii transilvane din veacul luminismului. Toate aceste explicații sunt așezate pe fundamentul „dreptului firei”, a universalității și perenității principalelor trăsături omenești, a rațiunii și înțelepciunii în primul rând. Evident, el nu neagă aspectele individuale, identitare ale oamenilor priviți ca indivizi. Dar toate formele concrete de individualizare a insului uman au loc sub umbrela dominante a prototipului de om universal, rațional și înțelept. Altminteri se va ajunge la împotriviri, la încălcări din partea oamenilor a legilor naturii, la fapte rele.

Omul evoluează, personalitatea sa se formează datorită propriilor puteri interioare – voință, rațiune, înțelepciune, prin învățătură și educație. Decizia de a comite fapte bune sau rele se face cu ajutorul minții. „Fapta cea bună, scria Micu, este învățătura minții, că cu cât mai mult îți vei învăța și-ți vei săvârși mintea, cu atât mai mult poate lucra și fapte bune.” (*Ibidem*, p. 193) Puterea minții se exprimă în anticiparea efectelor (*sfârșiturilor* – n. a.) propriilor fapte și alegerea consecințelor potrivite prin raportare la mijloace adecvate și suficiente. Rațiunea, mintea, înțelepciunea dau

³ Vezi Samuil Micu, *Către episcopul Ioan Bob*, 8 iulie 1787 (în CHINDRIȘ, IACOB, 2010, p. 519-520)

naștere alegerilor pe care le face omul. Alegerile cele bune au loc doar atunci „când ascultăm de legea firii”.

Ieromonahul din Blaj nu întrevide o altă cale menită să-i conducă pe oameni la obținerea fericirii. Acest fapt este valabil atât pentru bogați, cât și pentru cei săraci, atât pentru cârmuitori – fie ei regi sau împărați, cât și pentru cei supuși. Toți cei care încalcă legile naturii contravin voinței divine, înseamnă că se ridică împotriva lui Dumnezeu. În astfel de cazuri, urmarea finală pentru regi este înlăturarea lor firească, legitimă de la tron.

Dreptul naturii – fundament al moralei și moravurilor

În *Cuvânt înainte la Ethica sau învățătura obiceiturilor*, învățatul transilvan susține că dreptul firii învață omul „ce trebuie să facă sau să nu facă”, în timp ce „ethica arată modul și calea cum trebuie a asculta de legile firei”. (CHINDRIȘ, IACOB, 2010, p. 483). Obiceiturile, năravurile, moravurile, faptele bune ale oamenilor decurg după cum poruncesc legile naturii. În maniera luministă europeană, Micu arăta că datoria eticii constă în aceea ca să dea învățături pentru ca mintea noastră să capete ușurință în a face bine și să dobândească obișnuințe și deprinderi de a face lucrările cele cinstite și de cuviință „despre care dreptul firei au dat porunci”. (*Ibidem*, p. 483).

Așadar, susține autorul, etica este cea care îndreaptă și povățuiește mintea, obiceiturile și moravurile oamenilor; este cea care „îndreaptă înțelesul și cunoștința binelui, priceperea și toată mintea” (*Ibidem*, p. 484), conducându-i pe cei care se conformează pe calea care duce la fericirea cea adevărată. Fericirea spre care tinde omul constă în liniștea și desfătarea cea dinăuntrul minții. Pe cale de consecință, se poate observa deosebirea esențială dintre etică și dreptul natural: „dreptul firei învață cum să putem avea liniște și nimănui să nu stricăm sau să facem strâmbătate și fieștecui să dăm ce este al său etc. Iară ethica face ca omul dinlăuntru să aibă fericire și să se desfăteze cu plata faptelor celor bune.” (*Ibidem*) Totodată, etica explică și arată cum stricarea, răutatea, patimile și păcatele minții să fie împiedicate și evitate, cum să fie tămăduit sufletul, să se înlătore cauzele atâtor fapte rele și urâte.

Problema etică esențială, din punctul de vedere al învățatului ardelean, vizează ce trebuie făcut pentru ca oamenii să dobândească acele calități de personalitate menite a-i motiva să comită fapte bune, corespunzătoare poruncilor legilor firii. Pentru a fi format omul apt să-și pună în acord propriile fapte cu dreptul natural este nevoie de educație, adică de formarea „nevoinei” (a trebuinței, motivației, intereselor – n. n.) de a face fapte bune și de a alege metodele de educație pentru a forma omul luminat, dotat cu priceperi și obișnuințe de a respecta cu ușurință legile firii. În acest sens, se poate acționa pe două căi: educarea calităților pozitive de caracter și de personalitate începând cu anii de copilărie și prevenirea sau înlăturarea calităților negative cum sunt viciile, minciuna, curvia, egoismul, furtul, certurile, omorurile etc. Toate acestea din urmă contravin legii morale, cât și legilor naturii.

Pentru a forma omul luminat, este nevoie ca acesta mai întâi să cunoască ce e bine și ce e rău, să învețe pentru a-și desăvârși mintea capabilă să utilizeze cunoștințele vii despre bine și rău, să coreleze scopurile („sfârșiturile” – n. a.) cu mijloacele potrivite, să-și dezvolte voința și trebuințele de a face fapte bune și de a le evita pe cele urâte, păcătoase. Calea pe care se ajunge la acest scop este, mai ales, experiența proprie și cea a altora, pentru că experiența este „dascălul lucrării celei bune.” (*Ibidem*, p. 486). În acest context, Samuil Micu ne demonstrează o solidă cultură și înaltele virtuți pedagogice pe care le posedă. Acestea țin de sfera educației în general și a educației morale, în special. Principiile instruirii și educației invocate de Micu și, implicit valorificate în întreaga sa operă de analiză a comunicării, a luminării națiunii române, sunt principiul accesibilității, al intuiției vii, al cunoașterii pornind de la concret la abstract, de la individual la general, al demonstrației faptelor și calităților bune pentru conviețuirea împreună a oamenilor, al respectării particularităților individuale și de vârstă ale celor pe care îi instrui, al corelării instruirii cu practica – principii aplicate în învățământ până în zilele noastre și preluate de filosofia contemporană a educației. De pe această poziție, el se opune practicilor scolastice, utilizării raționamentelor speculative și

combate aderența unor oameni la prejudecăți „care foarte mult împiedică fapta cea bună”. (*Ibidem*, p. 488).

Ceea ce nu a fost observat suficient de către exegeții operei savantului transilvan este faptul că acesta a înțeles conceptul de om luând în considerare integralitatea personalității lui: mintea, sentimentele, voința, trebuințele. Formarea omului capabil să conviețuiască cu semenii în conformitate cu legile naturii și cu cele omenești vizează cultivarea tuturor componentelor personalității sale, dar după cum susține autorul în manieră luministă „mai întâi de a îndrepta voia (voința – n. n.) trebuie a îndrepta înțelesul” (*Ibidem*, p. 490), adică trebuie cultivată cunoașterea în domeniu. Pe baza unei cunoașteri depline se va putea acționa ulterior pentru a îndrepta năravurile, patimile, poftele și pasiunile păcătoase, care sting lumina minții.

În capitolul al doilea, Micu formulează răspunsuri la întrebarea „Cum se poate și se cade a săvârși și a îndrepta înțelesul și cum se poate a înfrâna și a potoli mișcările și pornirile și tulburările minții.” (*Ibidem*, p. 492). În răspunsul dat, aduce un elogiu istețimii și înțelepciunii pe care le dobândim atunci când ascultăm de legea firii și învățăm din experiența personală și din „experiența străinilor”, deoarece experiența „este dascălul înțelepciunii”. (*Ibidem*, p. 498).

Cărturarul cu viziune europeană a însușit ideea de fond a luminismului cu privire la rolul minții, al rațiunii și educației începând cu cea din școală și până la luminarea poporului, al științei și al dezvoltării cunoașterii în genere, dar nu a subestimat importanța educării trebuințelor și a voinței de a face fapte bune, implicit a exercițiului moral practic. Dar, mai presus de toate, Micu situează la vârful ordinii valorice calitățile morale cum sunt cinstea și buna cuviință. Dobândirea acestora prin educație conferă noblete, superioritate condiției umane, face ca fiecare om să devină un om de omenie. Stâlpul pe care se reazemă omenia și cinstea constă în faptele bune – crede gânditorul ardelean. Cu alte cuvinte, calitățile morale, situându-se mai presus de cele intelectuale, sunt susținute și confirmate de faptele bune, de conduita omului adecvată legilor naturii. Lansarea acestor idei și demonstrații convingătoare despre devenirea personalității umane și a poporului prin educație, culturalizare, „luminare”, ne îndreptățesc să credem că savantul român și-a depășit epoca, afirmându-se în peisajul culturii românești și a celei europene ca un veritabil apostol al neamului său. Ideile lui etice, pedagogice, de filosofie a dreptului, de politologie și, mai ales, modul de gândire și metodele utilizate în analizele întreprinse își păstrează valabilitatea până în zilele noastre. Ele au fost reluate cu o anumită ciclicitate de generațiile de intelectuali creatori din secolul al XIX-lea, începând cu cea a lui Gheorghe Lazăr, continuând cu cele ale pașoptiștilor, a celor care au realizat prima unire a românilor într-un stat și a celor care au condus românii spre obținerea independenței statale.

În loc de încheiere

Privită în ansamblu, opera lui Samuil Micu reprezintă o contribuție solidă la fondarea culturii românești moderne marcând mari deschideri înnoitoare, după cele realizate de membrul Academiei din Berlin, care a fost Dimitrie Cantemir. În ceea ce privește activitatea sa filosofică, el are meritul principal de a fi dezvoltat vocabularul filosofic, de a fi exprimat idei originale în diferite ramuri ale filosofiei inspirându-se din achizițiile ideatice și spirituale de avangardă ale filosofiei germane contemporane lui, dar și din filosofia greco-romană antică sau din cea europeană modernă. Ca fiu al veacului luminist, și-a adus contribuția, ca deschizător de drum, la elaborarea unor idei, explicații, demonstrații și justificări în sfera filosofiei dreptului, filosofiei practice cu ramurile ei etica și politologia, stârnind astfel motivația și înclinația cititorilor români pentru a lectura, pentru prima dată în limba română, lucrări și capitole din domeniul logicii, metafizicii, eticii, psihologiei, politologiei etc.

Toate aceste izbânzi cultural-spirituale sunt doar o parte a vastei și însemnatei sale contribuții la dezvoltarea culturii române, dar sunt suficiente pentru ca mari savanți ai neamului românesc să-i fi prețuit opera la justa ei valoare în contextul național și european. Astfel, Lucian Blaga îl considera „un spirit universal”; Perpessicius, impresionat fiind de bogăția operei sale și de

exemplul de viață pe care l-a lăsat urmașilor, aprecia originalitatea operei, care istoricește ne apare a fi adânc zidită în însăși temelia renașterii culturale a națiunii noastre.

Având vocație de întemeietor, savantul din Blaj rămâne în memoria posterității implicit prin contribuțiile sale la introducerea filosofiei în matca culturii naționale. S. Duicu sublinia un merit esențial al cărturarului, acela că „el a săvârșit întâia așezare a limbajului nostru filosofic uzând de puterile intime ale limbii românești.” (DUICU, 1986, p. 320)

BIBLIOGRAFIE

CHINDRIȘ, Ioan, IACOB, Niculina, *Samuil Micu în mărturii antologice*, Târgu-Lăpuș, Galaxia Gutenberg, 2010

DUICU, S., *Pe urmele lui Samuil Micu-Clain*, București, Editura Sport-Turism, 1986

MICU, Samuil, *Scrisori filosofice*, București, Editura Științifică, 1966

**SIBIU'S LITERARY CIRCLE.
BROKEN DESTINIES – ACHIEVED DESTINIES**

**LE CERCLE LITTÉRAIRE DE SIBIU.
DESTINS BRISÉS – DESTINS ACCOMPLIS**

**CERCUL LITERAR DE LA SIBIU.
DESTINE FRÂNTE – DESTINE ÎMPLINITE**

Prof. Dumitru MIHĂILESCU

E-mail: mihailescu_dumitru@yahoo.com

Abstract

This study focuses on the volume 'Sibiu's Literary Circle. Broken Destinies – Achieved Destinies', whose author, PhD. Emeritus Univ. Prof. Alexandru Ruja, refers to the Literary Circle from Sibiu, a modern literary group, one of the most famous literary groups in the history of Romanian literature, formed by students of the 'King Ferdinand' University of Cluj, located in Sibiu due to the historical conditions of the Vienna Dictate, a group that marked an important moment in the synchronization of the Romanian literature with the European literature. The members of the circle accomplished a valuable synthesis between the Maiorescian junimism literary current and Lovinescu's creative direction. They assumed a program designed to promote the autonomy of aesthetics, advocating for an axiological critique. The Manifesto and the Journal of the Literary Circle are presented in the first section of the book (p. 13-48), while in the more extensive second part (p. 49-556), the monographic profiles of the main writers who represented the sphere of the Literary Circle (Victor Iancu, St. Aug. Doinaş, Radu Stanca, Ion Negoitescu, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruş, Deliu Petroiu, Ion D. Sîrbu) are analysed under the paradigm 'broken destinies – achieved destinies'.

Résumé

Cet article littéraire a pour objet l'étude du volume «Le cercle littéraire de Sibiu. Destins brisés – Destins accomplis», dans lequel l'auteur, le professeur Dr. Emérite Alexandru Ruja, fait référence au Cercle Littéraire de Sibiu, un groupe littéraire moderne, l'un des groupes littéraires les plus célèbres de l'histoire de la littérature roumaine, formé par des étudiants de l'Université "Le Roi Ferdinand" de Cluj, situé à Sibiu en raison des conditions historiques du Diktat de Vienne, un groupe qui a marqué un moment important dans la synchronisation de la littérature roumaine avec la littérature européenne. Les membres du cercle ont réalisé une synthèse précieuse entre le courant littéraire du junimisme maiorescien et la direction créative lovinescienne. Ils ont assumé un programme destiné à promouvoir l'autonomie de l'esthétique, prônant une critique axiologique. Le Manifeste et la Revue du Cercle Littéraire sont présentés dans la première section du livre (p. 13-48) tandis que dans la deuxième partie plus détaillée (p. 49-556) sont présentés les profils monographiques des principaux écrivains qui ont représenté dans la littérature la sphère du Cercle Littéraire (Victor Iancu, St. Aug. Doinaş, Radu Stanca, Ion Negoitescu, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruş, Deliu Petroiu, Ion D. Sîrbu), dont l'existence était inscrite dans le paradigme «destins brisés – destins accomplis».

Rezumat

Acest articol are ca obiect volumul „Cercul Literar de la Sibiu. Destine frânte – Destine împlinite”, în care autorul, prof. univ. dr. emerit Alexandru Ruja, face referire la Cercul Literar de la Sibiu, o grupare literară modernă, una dintre cele mai cunoscute grupări literare din istoria literaturii române, constituită de către studenții Universității „Regele Ferdinand” din Cluj, aflați la Sibiu în condițiile istorice ale Dictatului de la Viena, o grupare care a marcat un moment important în sincronizarea literaturii române cu literatura europeană. Membrii cercului au realizat o benefică sinteză între junimismul maiorescian și direcția creatoare lovinesciană. Ei și-au asumat un program menit să promoveze autonomia esteticului, pledând pentru o critică axiologică. În prima secțiune a cărții (p. 13-48) sunt prezentate Manifestul și Revista Cercului Literar, iar în a doua secțiune, mai extinsă (p. 49-556) sunt prezentate monografic profilurile principalilor scriitori care au reprezentat în literatură linia Cercului Literar (Victor Iancu, Șt. Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ion Negoitescu, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruș, Deliu Petroiu, Ion D. Sîrbu), a căror existență s-a înscris în paradigma „destine frânte – destine împlinite.”

Keywords: literary group, literary manifesto, modernism, critical spirit

Mots-clés: Groupe littéraire, manifeste littéraire, modernisme, esprit critique

Cuvinte-cheie: grupare literară, manifest literar, modernism, spirit critic

Alexandru Ruja, profesor universitar dr. emerit la Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara, este autorul unor valoroase cărți cu caracter de sinteză despre literatura română, de la *Valori lirice actuale* (1979) la *Confluente critice* (2017). Este inițiatorul și coordonatorul general al lucrării *Dicționar al Scriitorilor din Banat* (2005), primul dicționar critic, de tip enciclopedic, despre scriitorii bănățeni și autor al *Dicționarului general al literaturii române* elaborat sub egida Academiei Române. A realizat ediții integrale din opera poetică a lui Aron Cotruș și Ștefan Aug. Doinaș. A fost distins cu Premiul „Perpessicius” pentru ediții critice, acordat de Muzeul Național al Literaturii Române (2016), Premiul „Titu Maiorescu”, acordat de Academia Română (2017), Premiul „Opera Omnia”, acordat de Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor.

Cartea *Cercul Literar de la Sibiu. Destine frânte – destine împlinite*, apărută la Editura Muzeul Literaturii Române (2020), este, după cum arată autorul în *Argument*, „o carte scrisă stratificat, în portativ literar, cu tonalități și intensități diferite, de la o secțiune cuprinzând repere biografice, la activitatea și încadrarea în grupul literar pe care l-a reprezentat Cercul Literar – dând distincție unui moment din istoria literaturii –, trecând la comentariul operei, care întotdeauna este o creație individuală, chiar dacă urmează o linie a grupării, cum ar fi, spre exemplu, la poeți, cultivarea baladei.” (RUJA, 2020, p. 9)

Cercul Literar de la Sibiu este o grupare literară cu orientare modernă, constituită în anii '40 la Sibiu, care a marcat un moment important în sincronizarea literaturii române cu literatura europeană. „Nu a fost doar o grupare de tineri scriitori talentați pentru care literatura (cultura) era dimensiune existențială, ci a reprezentat și o atmosferă, dar una curată și pură, în care se putea respira în proximitatea adevăratei literaturi (culturi).” (RUJA, 2020, p. 14).

Prima secțiune a cărții este consacrată *Manifestului Cercului Literar și Revistei Cercului Literar*. (RUJA, 2020, p. 13-48).

Manifestul Cercului Literar, conceput și redactat de Ion Negoitescu la sugestia lui Radu Stanca, a fost publicat în ziarul de mare tiraj *Viața din* 13 mai 1943, sub forma unei scrisori către Eugen Lovinescu, sub titlul *Ardealul estetic* și cu subtitlul *O scrisoare către d. E. Lovinescu a „Cercului Literar din Sibiu”*. La sfârșit este semnat: „Cercul Literar din Sibiu” și sunt trecute

următoarele nume: Victor Iancu, E. Todoran, Corneliu Regman, Damian Silvestru (I. Negoîtescu), Ovidiu Drimba, Ion Oana, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu, Ștefan Aug. Doinaș etc. (RUJA, 2020, p. 15). Aproape toți semnatarii scrisorii erau nume întrucâtva cunoscute în presa vremii, dintre ei, singurul profesor fiind Victor Iancu. Semnificația de ansamblu a *Manifestului* constă în adeziunea la direcția inițiată de Titu Maiorescu și definitivată de Eugen Lovinescu. Manifestul este o declarație de asumare integrală a criteriului estetic în evaluarea critică a fenomenului literar. Analizând conținutul *Manifestului*, Alexandru Ruja evidențiază faptul că poziția cerchiștilor fiind de aderare la direcția maioreșciană „Miza era, de fapt, mai mare decât «întoarcerea la Maiorescu», era legată de destinul culturii române, de recuperarea unui drum și a unui statut în contextul culturii europene.” (RUJA, 2020, p. 17).

Chiar dacă în manifestul cerchist nu găsim idei originale, acestea fiind exprimate de Eugen Lovinescu „totuși, în *Manifest* este de găsit o anumită consecvență a ideilor, chiar dacă exprimarea lor este, uneori, nediferențiată și fără suficientă nuanțare. Astfel, există o accentuată atitudine critică în evaluarea literaturii din Ardeal, considerat «patria sămănătorismului», față de orice formă de regionalism, față de manifestările anacronice și față de formele «desuete» în literatură.” (RUJA, 2020, p. 23).

În scrisoarea de răspuns, publicată tot în ziarul „Viața”, la zece zile după apariția *Manifestului*, Eugen Lovinescu aprecia inițiativa tinerilor cerchiști sibieni, numindu-i, sub forma unei întrebări retorice, a patra generație postmaioresciană: „Să fiți oare dv. elementele tinere, din care se va selecta a patra generație postmaioresciană de apărători ai autonomiei esteticului? Cum vă răspund dintr-un sanatoriu, ochii mei s-ar închide bucuroși peste aceste zori fericite.” (RUJA, 2020, p. 35).

În continuare, autorul prezintă rolul lui Ion Negoîtescu în apariția, în 1945, a „Revistei Cercului Literar”, cu subtitlul „revistă lunară de literatură, filosofie și artă”. Revista a apărut lunar, din ianuarie până în august, ultimul număr fiind triplu (lunile iunie, iulie, august). Primul număr al revistei se deschide cu un articol-program intitulat *Perspectivă*, în care Ion Negoîtescu, redactorul revistei, conturează drumul acesteia, reluând unele idei din *Manifest*: „Cu acest ideal pornește la drum «Revista Cercului literar». În slujba valorilor nepieritoare, va aștepta și va primi pe toți acei care, în spiritul epocii sau înafara lui, vor descoperi fenomenului artistic orientări stilistice noi.” (RUJA, 2020, p. 46).

În toamna anului 1945, Universitatea clujeană se întoarce acasă. „Revista Cercului literar” își încetează apariția, ea urmând să apară sub un nou titlu: „Euphorion”. Dar instaurarea regimului comunist a avut efecte dezastruoase pentru existența Cercului Literar și a revistei. „Proiectul a rămas un frumos vis al tinereții creatoare, însetate de marea cultură, care nu mai era posibilă în timpul nefast în care a intrat România. Deși cu o viață scurtă, „Revista Cercului Literar” rămâne un moment luminos în existența acestei grupări literare, comparată, nu rareori, cu Junimea. Activitatea celor mai mulți dintre cerchiști a intrat sub semnul destinelor frânte.” (RUJA, 2020, p. 47).

În continuare, autorul prezintă monografic profilurile principalilor animatori care s-au remarcat în mod deosebit, prin activitatea lor, atât în cadrul „Cercului” cât și al revistei: Victor Iancu, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ion Negoîtescu, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruș, Deliu Petroiu, Ion D. Sîrbu.

Primul studiu monografic este consacrat esteticianului Victor Iancu (1908-1981), care „și-a început cariera universitară la Universitatea din Cluj (asistent la catedra de estetică și teorie literară), apoi după o scurtă perioadă la Universitatea din Iași, devine, în 1956, conferențiar, apoi profesor, la Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara. Victor Iancu este „unul dintre esteticienii de seamă ai culturii române. (...) Existența sa se integrează deplin în cuprinsul paradigmei existențiale și de creație literară sub care urmărim noi în această carte cerchiștii: destine frânte – destine împlinite.” (RUJA, 2020, p. 49).

Alexandru Ruja îl consideră pe Victor Iancu drept unul dintre inițiatorii Cercului Literar de la Sibiu și principalul său teoretician. Studiul lui Victor Iancu, *În cheștiunea noiei mișcări estetice*

din Ardeal. Ce este Cercul Literar din Sibiu, publicat în două numere ale ziarului „Timpul”, din iunie 1943 „nu e doar între primele texte, alături de cel al lui E. Lovinescu, în care se ia apărarea tinerilor studenți constituiți în ceea ce mai târziu va fi recunoscut ca fiind expresia unei adevărate grupări de generație literară – Cercul Literar de la Sibiu – (...), ci este primul text de punere în coordonatele adevărului a paternității manifestului, de teoretizare a esteticii Cercului Literar și de apreciere a tinerilor studenți care formau această grupare literară.” (RUJA, 2020, p. 54).

În acest studiu, Victor Iancu plasează istoria Cercului Literar și a revistei în publicația ardeleană de cultură „Symposion” precum și în hebdomadarul „Țară Nouă” la care a fost redactor. Studiul menționat reprezintă „prima valorizare amplă și de profunzime a Cercului Literar de la Sibiu.” (RUJA, 2020, p. 68). Alexandru Ruja menționează faptul că Victor Iancu și-a susținut teza de doctorat cu titlul *Die Bedeutung der Form in der Ästhetik (Importanța/sensul formei în estetică)* la Facultatea de Filosofie a Universității din München și prezintă în rezumat teoria lui Victor Iancu despre formă „din care rezultă rigoarea și subtilitatea esteticianului, care se mișcă lejer pe dimensiunea ideilor filosofice, trece cu o bună cunoaștere prin teoriile estetice din cultura europeană (cu predilecție germană) contemporane elaborării lucrării.” (RUJA, 2020, p. 103).

Următoarele secțiuni ale studiului fac referire la activitatea de estetician și la studiile literare, precizând că „Victor Iancu avea viziunea europeană a literaturii române, precum și o foarte bună fixare pe valorile europene din alte literaturi/culturi, cu accent sau predilecție pe cea germană.” (RUJA, 2020, p. 116). Mai puțin cunoscută este activitatea de traducător a lui Victor Iancu, autorul având în vedere studiul despre Echnaton și traducerea poeziei *Imn Soarelui*.

Între serviciile secrete și societățile secrete este ultimul capitol al acestui studiu monografic și se referă la momentele dramatice pe care viața lui Victor Iancu le-a cunoscut odată cu schimbarea regimului în România, profesorul fiind sub urmărire imediat după 1944, mai întâi de către Poliția de Siguranță, apoi de către Securitate. Pe baza documentelor aflate în dosarul lui Victor Iancu din Arhiva C.N.S.A.S., Alexandru Ruja apreciază că „Interesul față de el era destul de mare, având în vedere unele informații extrem de amănunțite (în ce cameră locuia la hotel, cu ce tren pleca/venea, la ce oră etc.” (RUJA, 2020, p. 127), profesorul încadrându-se în paradigma pe care autorul a numit-o „destine frânte – destine împlinite”.

Poetul sonurilor rare este studiul consacrat poetului Ștefan Aug. Doinaș, în care autorul aduce multe date mai puțin cunoscute despre poet. Doinaș a trimis primele versuri, scrise în perioada liceului (1939) în același timp revistelor „Viața Românească” și „Jurnalul literar”, dar debutul este considerat cel din „Jurnalul literar” (revistă condusă de G. Călinescu), deoarece apăruse puțin mai repede decât cealaltă revistă. Poezia cu care a debutat, *Optsprezece ani*, avea inițial titlul *Scrisoare de tinerețe* (titlul fiind modificat de George Ivașcu, care era secretar de redacție). „Cred că G. Călinescu n-a luat niciodată act de existența poetului Doinaș, deși acesta ar fi dorit grozav să-i cunoască opinia”, își va aminti mai târziu poetul.

În toamna anului 1941, Doinaș s-a înscris la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj, dar după trei ani se va transfera la Facultatea de Litere și Filosofie, fiind atras de cursurile lui Lucian Blaga (Filosofia Culturii), Liviu Rusu (Estetică), D. D. Roșca (Istoria filosofiei). Încă din anul al doilea de facultate, Doinaș face parte din Cercul literar studentesc de sub „președinția D-lui Prof. Lucian Blaga”. Printre membrii comitetului central se află Șt. Aug. Doinaș, Eugen Gelepu, Deliu Petroiu, Ion D. Sîrbu, Radu Stoichiță și Ion Vintilă. Autorul se referă, în continuare, la un fapt mai puțin cunoscut și anume la colaborarea lui Doinaș la „Tribuna Română” din Arad, începând cu septembrie 1943 și menționează titlurile celor 17 poezii publicate în această revistă, apreciind că „Siguranța scrisului este evidentă, scrisul se consolidează fără ezitări.” (RUJA, 2020, p. 154).

Din octombrie 1944, Doinaș a colaborat la revista „Națiunea Română” care apărea la Sibiu, unde a publicat articolul *Epurația în artă*, în care ia atitudine publică față de eliminarea unor personalități culturale din instituții publice, din presă, din Academie etc. Tot în „Națiunea Română”, poetul a publicat eseu *Ieșirea din turnul de fildeș* în care pune problema funcției sociale pe care o are de îndeplinit scriitorul: „Desigur, scriitorul are de îndeplinit o funcție socială. Însă privind just,

chestiunea aceasta rămâne pe planul al doilea. Singurul lucru care interesează este, de fapt, produsul, opera.” (RUJA, 2020, p. 157).

După „anul de cumpănă” 1948, „primejdii de tot felul deturnau cultura de la mersul ei firesc.” S-a dezlănțuit o prigoană împotriva intelectualilor, „Revista Cercului Literar” a fost interzisă, vechii poeți erau ținuti departe de reviste, publicau sub alt nume, erau supravegheați, li s-au înregistrat convorbirile telefonice, le era violată corespondența privată. Poetul s-a retras ca profesor de limba și literatura română în comuna natală Caporal Alexa (1948-1950), apoi la Hălmașiu (1950-1953) și la Gurahonț (1953-1955), această perioadă „a fost resimțită de poet ca un adevărat exil.” (RUJA, 2020, p. 159). Este perioada când a fost inventat poetul Ion Motoarcă.

Pentru a putea colabora la revista „Almanahul literar”, condusă de A. E. Baconski, „în perioada activității sale de poet proletcultist”, Șt. Aug. Doinaș și I. D. Sîrbu au recurs la o farsă, „arătând că poezia și proza proletcultistă, angajată politic, poate pătrunde în interiorul revistei. Astfel, au fost publicate, spre exemplu, poeziile *Angajamentul utemistului* și *Marele grădinar* semnate Ion Motoarcă și proza *Prima misiune* semnată de Vasile Căbulea.” (RUJA, 2020, p. 159).

Criticul literar Alexandru Ruja consacră a doua secțiune a studiului monografic referitor la autorul *Mistrețului cu colți de argint* creației lirice a acestuia, concluzionând că „Factorul cultură rămâne definitoriu pentru poezia lui Ștefan Aug. Doinaș sau, oricum, mai substanțial decât în cazul altor poeți contemporani, atrași de farmecul spontaneității. (...) El află sentimentul statorniciei și înălțimii poeziei în echilibrul dintre efluvii romantice, de imagini nebuloase și imperfecte, spiritul clasic, geometrizat în forme perfecte și turbulența imaginativă a liricii moderne.” (RUJA, 2020, p. 222).

Sentimentul tragicului și tensiunea esteticului este studiul monografic referitor la Radu Stanca „un scriitor care contextualizează literatura în spațiul european și se ridică deasupra unei înțelegeri limitate a tradiției.” (RUJA, 2020, p. 245). Referindu-se la eseu *Resurecția baladei* și la baladele poetului, Alexandru Ruja arată că „Pentru Radu Stanca, resurecția baladei nu înseamnă nicicum revenirea la forme poetice desuete, fără valoare, ci, dimpotrivă, atingerea unui alt moment al existenței poeziei, care să vizeze viitorul.” (RUJA, 2020, p. 272). În capitolele intitulate sugestiv *Eros și thanatos*, *Tragic și estetic*, *Iubirea ca mântuire*, pe baza unor texte relevante criticul literar Alexandru Ruja creionează specificul liricii poetului afirmând că „farmecul cuceritor al liricii sale îl constituie naivitatea cu care-și trădează masca, pentru a descoperi, în esență, un bizar amestec de sentimental-romantic și ironic, ce se realizează în gesturi largi, somptuoase și pline de fast. Din această originală sinteză în opera poetului, trebuie extrase prelungirile pe care lirica din contemporaneitate și le-a asumat.” (RUJA, 2020, p. 279).

Dintre celelalte studii monografice se remarcă cel referitor la Ion Negoitescu, intitulat *Dileme și contradicții*, pe care criticul literar Alexandru Ruja îl consideră „personalitate emblematică a Cercului Literar, autor al Scrisorii către Lovinescu, istoricul literar care a dat proiectul unei inedite istorii a literaturii române, cea mai incitantă după momentul călinescian” (RUJA, 2020, p. 292), fiind, din cea de-a „patra generație postmaioresciană”, criticul cel mai apropiat de Lovinescu.

În 1968, a publicat *Poezia lui Eminescu* scrisă din perspectiva „criticii profunzimilor”, criticul având în vedere și postumele eminesciene. Alexandru Ruja specifică faptul că Ion Negoitescu „transferă actul critic asupra vizionarismului poetic eminescian, accentul fiind pus pe tonul original al poeziei. Este o coborâre și o privire spre zona plutoniană a creației eminesciene, prin lirismul profunzimilor” (RUJA, 2020, p. 318), în interpretarea lui Ion Negoitescu, „zona plutonică este cea mai atașată de marea și adevărata poezie”, conchide criticul timișorean.

Abordând problema *Istoriei literaturii române* (1800-1945), Alexandru Ruja apreciază că „În textele din *Istoria literaturii române*, ca, de altfel, în toate textele critice ale lui Ion Negoitescu, se unește benefic inteligența scilpitoare, dar care oricum este una rece, cu imaginația de extracție poetică. (...) Această unire dă textului critic o unică și irepetabilă savoare și suculență metaforică, fără a altera exactitatea verdictului critic.” (RUJA, 2020, p. 358).

Alt subiect al acestor mici monografii este Eugen Todoran, unul dintre semnatarii *Manifestului Cercului Literar*, care, împreună cu G. I. Tohăneanu, Ștefan Munteanu, Victor Iancu și G. Ivănescu a întemeiat, peste ani, la Universitatea din Timișoara „o adevărată Școală filologică, una care s-a impus destul de repede în spațiul național al învățământului superior, dar, mai ales, a fertilizat spațiul studențesc cu marile idei ale culturii majore.” (RUJA, 2020, p. 372). Autorul aduce detalii documentare interesante referitoare la debutul în presă al lui Eugen Todoran. Consultând colecția revistei școlare „Ghiocelul” care a apărut la Târgu Mureș, Alexandru Ruja constată că Eugen Todoran a debutat în numărul 3 al acestei reviste cu articolul intitulat *Titu Maiorescu*, precizând că este important de specificat care este primul articol publicat „pentru că nu este vorba despre orice articol cu care debutează încă din vremea studiilor liceale, ci de unul care dă seama despre conduita culturală a celui ce va deveni, în timp, unul dintre cei mai importanți exegeți ai lui Maiorescu și Eminescu.” (RUJA, 2020, p. 375).

Referindu-se la articolele de tinerețe, publicate în revistele „Ghiocelul” și în „Scânțieri” (care apăreau la Târgu Mureș), precum și la cele publicate în „Revista Cercului Literar”, în 1945, Alexandru Ruja afirmă că „Eugen Todoran și-a conturat din tinerețe spiritul critic, având analize tăioase, atitudine critică fermă chiar față de opera unor scriitori importanți sau în vogă atunci.” (RUJA, 2020, p. 379). În continuare, criticul menționează faptul că pe Eugen Todoran îl vor ajuta în activitatea de exegeză a literaturii române cunoașterea și cercetarea filosofiei. Eugen Todoran mărturisea că optează pentru o critică literară axiologică prin obiect și fenomenologică prin metodă. „Critica fenomenologică practică de Eugen Todoran, prin coborârea spre straturile genezeice ale operei literare, înseamnă nu doar o continuare a filonului criticii maioreștiene, ci chiar o transcendere a acesteia spre alți parametri estetici și alte trasee hermeneutice.” (RUJA, 2020, p. 371).

În capitolul *Exeget al operei eminesciene*, referindu-se la volumele *Eminescu* (1972) și la *Mihai Eminescu – Epopeea română* (1981), Alexandru Ruja apreciază că „După *Poezia lui Eminescu* (1968) de Ion Negoitescu, lucrarea lui Eugen Todoran este a doua contribuție importantă care se distanțează de perspectiva interpretării călinesciene. Se detașează și de Ion Negoitescu, deoarece (...) Eugen Todoran apreciază că «poeziile postume concură cu cele antume într-o construcție ce continuu se zidește» și nu pot reprezenta două planuri ori profiluri distincte.” (RUJA, 2020, p. 395). Alexandru Ruja concluzionează că „originalitatea lucrării lui Eugen Todoran este evidentă și prin accentul pus pe funcția filosofică a metaforei în interpretarea poeziei eminesciene și nu pe o filosofie poetizată.” (RUJA, 2020, p. 396).

În capitolul *Înainte, cu Maiorescu*, exegetul face referire la ampla monografie (*Maiorescu*, 1977) pe care Eugen Todoran o consacră operei maioreștiene și arată că Eugen Todoran evidențiază faptul că, deși a fost preocupat de valorile naționale, Titu Maiorescu le-a relaționat cu literatura apuseană. „Adevărată monografie a operei, amplul studiu al lui Eugen Todoran arată în ce fel a devenit și de ce este Titu Maiorescu criticul exemplar, întemeietor de școală, creator al direcției noi de modernizare a culturii române, văzută ca îngemănare a valorilor naționale cu mișcarea culturală europeană.” (RUJA, 2020, p. 407).

Studiul *Ovidiu Cotruș: Poetul în singurătate* se referă la personalitatea unui teoretician, critic și istoric literar cu o cultură și un talent remarcabile, membru al Cercului literar, victimă a proceselor politice ca și ceilalți cerchiști. Autorul are în vedere studiul consacrat de Ovidiu Cotruș mentorului Junimii (*Titu Maiorescu și cultura română*) și monografia *Opera lui Mateiu I. Caragiale*, în care „Ovidiu Cotruș și-a valorificat propriile idei și convingeri de critic literar.” (RUJA, 2020, p. 459).

Nu mai puțin interesant este studiul *Deliu Petroiu: Un boem al Cercului Literar*, în care criticul literar Alexandru Ruja aduce multe informații mai puțin cunoscute până acum, referitoare la opera celui care a fost definit „cronicar al artelor minore.” Articolul *Natura artelor minore* este

considerat de Alexandru Ruja „poate cea mai aplicată teoretizare a acestor arte, o punere în paradigma estetică specifică”, iar articolul *Tehnica epigramei* este „în nuce un adevărat tratat estetic asupra epigramei.” (RUJA, 2020, p. 494).

În capitolul *Expresia prieteniei*, autorul are în vedere *Cartea prietenilor mei* (2006) în care „Deliu Petroiu reface atmosfera începutului, prezintă traseul, accidentat de convulsiile istoriei, unor existențe pentru care *prietenia* a rămas o trăsătură esențială.” (RUJA, 2020, p. 506).

Confesiune și diegeză este titlul monografiei dedicate romancierului, dramaturgului, eseistului, filosofului, profesorului de filosofie Ion D. Sîrbu. Între cerchiștii sibieni, Ion D. Sîrbu are, cu siguranță, biografia cea mai zbuciumată. În demersul său, Alexandru Ruja prezintă calvarul existențial al lui Ion D. Sîrbu (Gary – cum îi spuneau prietenii): dat afară din învățământ, nu poate publica în presă, „singurul intelectual român dat afară dintr-o Asociație de prietenie și cultură – ARLUS”, condamnat la mulți ani de închisoare pentru „uneltire contra ordinii sociale.” S-a impus în literatură abia după 1989, când îi apar, postum, volumele de corespondență, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* și capodopera *Adio, Europa*.

Cartea profesorului timișorean Alexandru Ruja, *Cercul Literar de la Sibiu. Destine frânte – destine împlinite* este o carte importantă, fiind rezultatul unei munci de cercetare cât se poate de serioase. Este o lucrare bazată pe o bibliografie vastă, autorul cercetând colecțiile unor publicații la care nu se poate ajunge prea ușor, precum și documente din Arhiva C.N.S.A.S., reușind să evidențieze activitatea generației Cercului Literar, o grupare unică și inedită din literatura română, care nu s-a putut manifesta plenar în literatură din cauza piedicilor de tot felul impuse de regimul comunist. „Existența lor a intrat pe o coordonată sinuoasă, cu căderi și înălțări sub semnul paradigmei *destine frânte – destine împlinite*.”

Prin tonul riguros științific al expunerii, prin varietatea informației și prin volubilitatea comunicării, lucrarea de față reprezintă o contribuție remarcabilă și necesară pentru punerea în valoare a unui moment important din istoria literaturii române.

BIBLIOGRAFIE

RUJA, Alexandru, *Cercul Literar de la Sibiu. Destine frânte – Destine împlinite*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2020, 556 p.

**THE POETIC UNIVERSE OF THE APHORISMS IN
BLUE-INFINITE THE POETRY VOLUME OF
 VIVIANA POCLID DEHELEAN (MILIVOIEVICI)**

**L'UNIVERS LYRIQUE DES APHORISMES DU VOLUME DE LA
 POÉTESSE VIVIANA POCLID DEHELEAN (MILIVOIEVICI),
*BLEU-INFINI***

**UNIVERSUL LIRIC AL AFORISMELOR DIN VOLUMUL POETEI
 VIVIANA POCLID DEHELEAN (MILIVOIEVICI),
*ALBASTRU-INFINIT***

Prof. Vasile MAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad

E-mail: vasileman7@yahoo.com

Motto:

*‘With each passing moment, we approach the great Blue-Infinite.’
 “A chaque instant qui passe, nous approchons du grand Bleu-Infini.”
 „Cu fiecare clipă care trece, ne apropiem de marele Albastru-Infinit.”*

Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici)

Abstract

The value of the lyrical creation of the poet Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici), in the volume ‘Blue-Infinite’ – a superb metaphor of light, brings her work closer to the current universal literature.

One of the main arguments is the creation of aphorisms, through which Time becomes synonymous with the passage of Life through Light.

As is well known, the literary belief of the poet Viviana Milivoievici is expressed by the aphorism: ‘Poetry is the beauty of the soul hidden in a tear of light’.

The lyrical aphorisms of the poet, in the poetry volume ‘Blue-Infinite’, are memorable, unique creations about life and human existence, interconnected to time.

Life, says the poet, is a Miracle and Mystery, between Earth and Heaven, while the beauty of the soul represents a season of Light.

Résumé

La valeur de la création lyrique de la poétesse Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici), à travers le volume «Bleu-Infini» – superbe métaphore de la lumière, rapproche son œuvre de la littérature universelle actuelle.

L'un des principaux arguments est la création d'aphorismes, à travers lesquels le temps devient synonyme du passage de la Vie à la Lumière.

Comme on le sait, le crédo littéraire de la poétesse Viviana Milivoievici s'exprime par l'aphorisme: «La poésie est la beauté de l'âme cachée dans une larme de lumière».

Les aphorismes lyriques de la poétesse, du volume de poèmes "Bleu-Infinit", sont des créations mémorables et inédites sur la vie et l'existence humaine, rapportées au temps.

La vie, dit la poétesse, c'est un Miracle et un Mystère, entre la Terre et le Ciel, et la beauté de l'âme c'est une saison de la Lumière.

Rezumat

Valoarea creației lirice a poetei Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici), prin volumul „Albastru-Infinit” – superbă metaforă a luminii, apropie opera sa de literatura universală actuală.

Unul din principalele argumente îl constituie creația aforismelor, prin care Timpul devine sinonim cu trecerea Vieții prin Lumină.

După cum este bine-cunoscut, crezul literar al poetei Viviana Milivoievici este exprimat prin aforismul: „Poezia este frumusețea sufletească ascunsă într-o lacrimă de lumină”.

Aforismele lirice ale poetei, din volumul de poeme „Albastru-Infinit”, sunt creații memorabile, inedite, despre viață și existența umană, raportate la timp.

Viața, afirmă poeta, este un Miracol și Mister, între Pământ și Cer, iar frumusețea sufletească, un anotimp al Luminii.

Keywords: *lyrical creation, aphorism, time, destiny, light*

Mots-clés: *création lyrique, aphorisme, temps, destin, lumière*

Cuvinte-cheie: *creație lirică, aforism, timp, destin, lumină*

Valoarea creației lirice a poetei Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici) prin volumul *Albastru-Infinit* – superbă metaforă a luminii, apropie opera sa de literatura actuală universală.

Unul din principalele argumente îl constituie creația aforismelor, prin care „Timpul” devine sinonim cu trecerea vieții prin lumină.

Universul său liric, patronat de timp, cuprinde bucuria de a trăi, setea de a cunoaște misterul vieții și miracolul divin al frumuseții sufletești.

După cum este bine-cunoscut, crezul literar al poetei este exprimat prin aforismul: „Poezia este frumusețea sufletească ascunsă într-o lacrimă de lumină.”

În timpul lecturii poemelor sale din *Albastru-Infinit*, cititorul descoperă în sufletul cuvintelor bucuria Timpului, din Ziua de Azi a luminii sufletești! Prin „Infinit” se sugerează veșnicia luminii, un adevărat crez divin trăit în destinul frumuseții sufletești al autoarei. Călătoria în timp, dragostea în timp, speranța în timp sunt cuprinse într-un timp real sau imaginar, limitat sau veșnic, abstract sau concret.

Aforismele lirice ale poetei Viviana Milivoievici, din volumul *Albastru-Infinit*, sunt creații memorabile inedite despre viață și existența umană raportată la timp. Viața este definită ca miracol și destin între Pământ și Cer, iar frumusețea sufletească este un anotimp al luminii: „Cu fiecare clipă / care trece / ne apropiem / de marele / Albastru- Infinit.” (*Albastru-Infinit*); „Din călătoria spre nesfârșit, / trimit o epistolă / ce rememorează revelația / paradoxului / ...părăsind istoria / Care ar trebui să-mi aparțină.” (*Epistolă*).

Salvarea vieții prin lumină și aspirația spre absolut, în veșnicia luminii cerești, surprind prin concizie și frumusețe lirică: „Drumul prin întuneric... / se reflectă / în oglinda Universului Albastru.” (*Supraviețuire*); „Purtăm pe tălpi/ urmele pașilor / strămoșilor... / cu fiecare zi în care / ne-ndreptăm spre / casa din soare.” (*Noi*).

Poeemele timpului din metafora luminii cerului dau aripi unui zbor înalt al inteligenței și înțelepciunii prin aforisme care strălucesc în interpretări multiple. În citările următoare, admirăm evocarea lirică a timpului prin credința în nemurirea sufletului, nostalgia în fața trecerii timpului și frumusețea înțelepciunii: „Contemplăm în vremea uitării / Ora veșniciei / ce ne-aduce mântuirea.” (*Mântuire*); „Istoriile ni le scriem / din amintiri dantelate / pe un cer sublim.” (*Călătorie*); „În oglinda dimineții / se scaldă picături / de-nțelepciune revărsate din / negura nopții.” (*Picături de-nțelepciune*)

Frumusețea lirică a aforismelor din poeme, prin care cerul este „Albastru-Infinit”, oferă o călătorie unică în universul luminii sufletești a dragostei: „Bem lacrimi de îngeri / din potirul destinului / Pentru atunci când va cânta / muzica astrilor...” (*Îmbrățișări*); „Minunea pe care o porți în suflet / să-ți fie leac în ceasul dimineții.” (*O minune... viață...*).

Apreciind crezul filosofic al lui Nichita Stănescu: „Singurul lucru concret este timpul. Lucrurile sunt mișcarea lui”, poeta Viviana Milivoievici deschide cunoașterea timpului prin creația sa lirică de mare atracție pentru minte și suflet: „Un ultim popas / la răscrucea de vânturi / e ca un vis / nemuritor. / Ne înfigem speranța / în colții albi ai timpului / neiertător. / Contemplăm clipa / ce ne reține. / Pe-acest meleag / suntem doar niște / trecători.” (*Popas*).

Timpul, ca parte a existenței umane, ne poate măsura trăiri multiple: dezamăgiri, optimism sau anotimpurile vieții: „Prin umbre reci / rătăcim / pentru-a găsi / speranța/ unui vis. / Uităm / că suntem / doar un / fir de fum / pe portativul / vieții...” (*Umbre reci*); „Pășind alene / pe-un șirag / de amintiri/ revărsate-n / oceanul de / gânduri, / într-o zi / vom întrezări / lumina de la / capătul lumii. / Vom fi împliniți!” (*Pași spre lumină*); „Păstrăm în / anotimpurile inimii / izvoare ale unei / lumi pierdute. / Regăsim în ale / vieții valuri/ suflete rătăcite / printre meandrele / destinului nostru. / Devenim / oameni compleți...” (*Anotimpuri*).

Harul creației lirice oferă, deseori, meditații cu trăirile aspirațiilor umane, marcate de un timp divin: „La asfințitul / pământului/ invocăm / orgoliul / solitudinii / Albastrului-Infinit. / ...Descoperim valențe / nebănuite-ale / treptelor / ce se-nalță / spre ubicuitatea / Divinului-Albastru.” (*Trepte*).

Prin aforisme despre destin, poeta Viviana Milivoievici surprinde bucuria existenței, dar și dezamăgirea pentru limitarea vieții pământești, în timp, transmitând trăiri cu realități ale ființei umane create de Dumnezeu: „Flori de grădină /cu picături / de rouă / sunt gândurile noastre acum. / Când raze / de soare / ne-alunecă / pe pleoapele / singuratece, / prin scrum /...În zarea uitării. / Suntem statui / în calea vieții, / pe- un drum.” (*Zare*); „Ne naștem / cu o stea în frunte / și-aceeași stea / ne e călăuza / pe calea spre / ne-ntoarcere. /.../ Iar când, obosiți, plecăm / spre Marele Albastru / avem și noi / pe cer o stea. / Și e mirajul nostru...” (*Stea*); „Resorturile intime ale propriului destin / le deschidem doar pe jumătate... / Suntem străini în marea singurătate... / Lacrimile ni se-adună în izvoarele universului / și ne izbăvesc de umbra ce ne- nconjoară / chipurile de mătase / în dansul cu luceferi.” (*Dans... primordial*).

După lupta interioară cu îndoielile, privind cuprinderea timpului într-un spațiu concret al cugetării, totul devine posibil prin liniștea sufletească a unei rugăciuni și evocarea unor momente dragi din viață: „Din ceruri de aramă răsună / un cântec de lebadă, / iar veșnicia s-a născut / din neant. / Inima zvâcnește mai tare / în pieptul cotropit de tresăriri, / între pământ și cer.” (*Vals*); „Din lacrimi îmi fac / o scară / către Tine, Doamne! / S-ajung în brațele îngerilor Tăi... / Să-mi dai aripi, / să pot zbura , în zori, / spre azurul nemărginit / al mângâierii Tale!” (*Rugă*).

Amintirea copilăriei „din vremuri de demult” este „o revelație inconfundabilă (care) / ne copleșește / tragicul senin al sorții.” (*Copilărie*).

Portretul mamei este realizat cu multă sensibilitate și frumusețe lirică, dintr-o suită de metafore și aforisme: „Cu brațele-i blânde / ne poartă / într-un leagăn / spre raze de lumină. / Neconținut, / pe harta vieții, / ne pictează povești / în surdină. / Cu ochii zâmbitori / ne îndeamnă, / prin marea de lacrimi, / să răzbim printre tainele lumii. / Îi e vocea ca o violină. / E divină! / E Mama!” (*MAMA*).

Călătoria, ca izvor al cunoașterii și prețuirii timpului, renaște încrederea în viață și admirația față de armonia din univers: „Cu vocea / străpung văzduhul / prin picături / de curcubeu. // Cuvintele aș vrea / să le păstrez în / tăcerea singurătății. // Le pun să danseze / pe portativul speranței. // Cu pași mici / le-ndrept spre / gândul ultimei melodii. // Călătoresc înspre / secretul albastrului-necuprins.” (*Călătorie*). În vis, călătoria poate să transforme „tenebrele-n lumină”: „Visul se răsfiră pe puntea / spre adâncul norului răzleț / ce-mi poartă numele și pașii / către liniștea deplină. // Călătoresc în lumea mea de aștri / la braț cu inima, într-o iluzie a sorții. / Doar umbra mă mai însoțește/ pe calea neîntoarsă.” (*Calea... din vis...*).

Florile sunt un atribut al primăverii, ce sugerează renașterea vieții și dragostea, ca anotimp al luminii sufletești, dar și un simbol al spiritului încărcat de vise: „Te iau cu mine / în caruselul amintirii, / să ne mutăm în altă viață. / Acolo e primăvară mereu / în frunze – petale rebele. / Parfum de iasomie străbate / până-n gând, departe, / în noapte, / prin șoaptele timpului / scurs în clepsidra clipei / înșirate caligrafic pe filele cerului.” (*Parfum de iasomie*); „Un zâmbet printr-o lacrimă ascundem, / iar amintirea unei dimineți de-azur / își face loc în suflet. / Un aer de cristal coboară / prin urme de petale, / spre treptele singurătății./ Ecouri din adâncuri ne cheamă / în jocul tenebelor spontane.” (*Spontaneitate*); „Pășind alene / pe-un șirag / de amintiri / revărsate-n / oceanul de / gânduri, / într-o zi / vom întrezări / lumina de la / capătul lumii. / Vom fi împliniți!” (*Pași spre lumină*); „Privim spre valurile cerului / ca-ntr-o oglindă de azur / și gândul zboară în miresme / încărcate de vise. / Le-nmănunchiem în buchetul vieții, / s-avem hrana spiritului / în lumea eternă / presărată cu pulbere de aștri.” (*Valurile cerului*).

Valori ale timpului

Universul liric al aforismelor din volumul *Albastru-Infinit*, cuprinde excepționale valori ale timpului exprimate prin poeme inedite, de o deosebită frumusețe lirică și filosofică, de o mare diversitate tematică: salvarea vieții prin lumină și aspirația spre absolut („casa din soare”); zborul înalt al inteligenței și înțelepciunii prin actul creației; o călătorie unică în universul lumii și a frumuseții sufletești a dragostei, când „bem lacrimi de îngeri / din potirul destinului...”; timpul, ca parte a existenței umane și memorie a faptelor create, care durează.

Aprofundarea studiilor de cunoaștere a operei lirice a poetei Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici), prin revista internațională de filologie „Studii de Știință și Cultură”, oferă portretul științific și literar, excepțional, al unui nume consacrat, prin opera sa, în cultura română și universală: Vasile Man, *Destinul unei mari poezii. Consacrarea poetei Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici) în literatura contemporană*: „Arta poetică a tinerei cercetător științific Viviana Milivoievici este definită de har și de o mare trăire sufletească.” („Studii de Știință și Cultură”, vol. XV, nr. 1/2019, p. 199); Vasile Man, *Nichita Stănescu, Viviana Milivoievici. Asemănări și diferențe poetice*: „Poeții Nichita Stănescu și Viviana Milivoievici sunt reprezentanți a două generații diferite. Nichita Stănescu se impune în literatura română și universală prin ineditul artei sale poetice, constând în noua arhitectură a poeziei. Viviana Milivoievici, având un debut literar spectaculos, cu volumul de poezii *Albastru-Infinit*, tradus în limbile franceză, germană, sârbă și engleză, cu lansări la mari universități și biblioteci europene din Paris, Viena, Chișinău, Novi Sad și Timișoara, lansează un nou crez literar, de a crea o nouă lume a frumuseții sufletești. Destinul poetic al Viviane Milivoievici este destinul mării poezii.” („Singurul lucru concret este timpul. Lucrurile sunt mișcarea lui.” – Nichita Stănescu; „Poezia este frumusețea sufletească ascunsă într-o lacrimă de lumină.” – Viviana Milivoievici) („Studii de Știință și Cultură”, vol. XV, nr. 3/2019, p. 25); Vasile Man, *Metafora luminii. Viviana Poclid Dehelean, „Albastru-Infinit / Blue-Infinite”*: „Volumul de poeme *Albastru-Infinit / Blue-Infinite* al poetei Viviana Milivoievici este o metaforă a luminii, o revelație a veșniciei luminii în frumusețea dragostei, iar simbolul zborului alb de pe copertă, un excelsior al creației lirice.” („Studii de Știință și Cultură”, vol. XV, nr. 4/2019, p. 113); Vasile Man, *Mesajul liric, în viziune cosmică, din volumul de poeme „Albastru-Infinit / Blue-*

Infinit” al poetei Viviana Poclid Dehelean (Milivoievici): „Pentru poeta Viviana Milivoievici, optimismul și frumusețea sufletească constituie lumina creației! Excepționala valoare a mesajului liric, în viziune cosmică, amplifică imaginea lirică a poemelor prin setea de lumină, de admirație a armoniei din univers, prin cerul Infinit de Albastru...” („Studii de Știință și Cultură”, vol. XVI, nr. 2/2020, p. 119); Vasile Man, *Contribuții editoriale ale CS dr. Viviana Milivoievici (Poclid Dehelean) la dezvoltarea patrimoniului științific și cultural actual*: „Aprecierea valorii cărților sale este evidentă, prin publicarea de numeroase studii în reviste de specialitate, traducerea operei sale științifice și literare, în limbile franceză, germană, sârbă și engleză, cât și prin participările la numeroase lansări de carte la mari Biblioteci, Universități și Târguri Internaționale de Carte din Europa.” („Studii de Știință și Cultură”, vol. XVI, nr. 3/2020, p. 103-104).

Acest studiu face parte din Proiectul editorial al revistei internaționale de filologie, „Studii de Știință și Cultură”, prin care pregătim publicarea volumului de istorie literară: *Viviana Milivoievici (Poclid Dehelean). Scrieri. Valori științifice și literare*.

BIBLIOGRAFIE

POCLID DEHELEAN, Viviana, *Albastru-Infinit / Blue-Infinit*, Prefață la versiunea în limba engleză de Ioana Nistor, Prefață la versiunea în limba franceză de Alvaro Rocchetti, Ediția în limba germană. Cuvânt înainte de Rudolf Windisch, Prefață la versiunea în limba sârbă Virginia Popović, *Poezia ca destin*. Prefață de Vasile Man, *Lirismul cuantic al unui Albastru-Infinit*. Postfață de Florica Pătan, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2019, ISBN 978-606-675-224-4, 189 p.

*** Colecția revistei „Studii de Știință și Cultură”, Volumul XV, nr. 2-4/2019, Volumul XVI, nr. 1-3 /2020, Arad, Editura Gutenberg Univers Arad, 2019-2020

NICHITA DANILOV. A POETICS OF *HYPER-IMAGE***NICHITA DANILOV. UNE POÉTIQUE DE *L'HYPER-IMAGE*****NICHITA DANILOV. O POETICĂ A *HIPER-IMAGINII*****Drd. Savu POPA**

Școala Doctorală de Litere, Științe umaniste și Aplicate
Universitatea de Medicină, Farmacie,
Științe și Tehnologie „George Emil Palade”, Târgu Mureș
E-mail: popa_savutu@yahoo.com

Abstract

In Nichita Danilov's poetry, there is a gap between the surface image of reality, which reflects primarily all kinds of daily situations and the hyper-image of parabolic or symbolic dimension of reality, which can be found under the surface of linear facts. Beginning with the theories of the existence of a depth image, according to Corneliu Mircea, Jean Burgos, Dorin Ștefănescu, C. G. Jung, we will see the way in which the poet is using fantasy, in order to transfer reality in this symbolic relation between the surface image and the depth image. Therefore, we will discuss two crucial aspects that involve the signification of the theatrical dimension of look, by analysing a couple of important examples of poems from his books and by consulting some critical point of views. In his poetry, we will find an interesting perspective of the so called the overturned look, which involves the relation of approaching and distancing between the surface image and the depth image.

Résumé

Dans la poésie de Nichita Danilov, il y a un lien entre l'image de surface de la réalité, qui reflète principalement toutes sortes de situations quotidiennes, et l'hyper-image de la dimension parabolique ou symbolique de la réalité, qui a un caractère inapparent. En abordant les théories sur l'existence d'une image poétique profonde, émises par Corneliu Mircea, Jean Burgos, Dorin Ștefănescu, C. G. Jung, nous verrons comment Nichita Danilov, à travers des situations inhabituelles, rend dans ses poèmes «les métamorphoses» de la réalité contenu dans les interstices entre l'image de surface et l'image de profondeur. Ainsi, nous suivrons, au sein de ces transformations, les implications de la dimension «théâtrale», la singularité du regard, l'apparition de l'imaginaire, en analysant quelques exemples importants de poèmes de ses livres et en consultant un point de vue critique. En d'autres termes, nous nous concentrerons sur une perspective de l'aspect dit de la poétique «renversé», qui implique la relation tendue de proximité et de distance entre l'image de surface et l'image de profondeur.

Rezumat

În poezia lui Nichita Danilov, există o legătură între imaginea de suprafață a realității, care reflectă în primul rând tot felul de situații cotidiene și hiper-imaginea dimensiunii parabolice sau simbolice a realității, care are un caracter inaparent. Abordând teorii despre existența unei imagini poetice de profunzime, emise de către Corneliu Mircea, Jean Burgos, Dorin Ștefănescu, C. G. Jung, vom vedea modul în care Nichita Danilov, prin intermediul unor situații insolite, redă în poeziile

sale «metamorfozele» realității (cu)prinse în interstițiile dintre imaginea de suprafață și imaginea de adâncime. Prin urmare, vom urmări, în cadrul acestor transformări implicațiile dimensiunii „teatrale”, insolitarea privirii, apariția imaginalului, analizând câteva exemple importante de poezii din cărțile sale și consultând un punct de vedere critic. În altă ordine de idei, ne vom preocupa de o perspectivă a așa-numitului aspect al poeticului «răsturnat», care implică relația tensionantă de apropiere și distanțare între imaginea de suprafață și imaginea de profunzime.

Keywords: *the surface image, hyper-image, the depth image, look, essence*

Mots-clés: *image de surface, hyper-image, image profonde, essence*

Cuvinte-cheie: *imaginea de la suprafață, hiper-imaginea, imaginea din adânc, esența*

Observații preliminare

În cadrul optzecismului, poezia lui Nichita Danilov se diferențiază, într-un mod aparte, de alte discursuri poetice practicate în această generație.

În primul rând, poetul se arată preocupat de o tendință a *reîntoarcerii* spre zona simbolurilor, a miturilor, a obsesiilor, străbătută și de înaintași. Caracterul aparte al liricii sale, a fost subliniat, încă de la debut, de criticii literari, iar unul dintre aceștia, Alex Ștefănescu se raportează la imaginea poetului, ca la o imagine *contrastantă*, atât în relația cu alte portrete ale optzecismului, dar și cu atmosfera ideologică de atunci: „Primele sale volume de versuri- *Fântâni carteziane*, 1980, *Câmp negru*, 1982, *Arlechini la marginea câmpului*, 1985 – au atras atenția printr-o intonație solemnă, de o stranie religiozitate, incompatibilă cu ideologia oficială (antireligioasă), dar și cu estetica generației optzeciste (antisolemnă)”¹ În discursul său poetic, Danilov a conturat două ipostaze ale aceluiași *personaj liric*, întâlnite, în regim de *leitmotiv*, aproape în fiecare volum și care se înscriu într-o *hermeneutică a incertitudinii*, tocmai prin tensiunea *dedublării* constante a acestui *personaj liric*. Este vorba, în primul rând, de ipostaza unui *personaj-alchimist*, care retrăind timpuri imemorabile, pare a fi bântuit de obsesii, de halucinații și se mișcă într-un spațiu bizantin, de tip *artefact, ficționalizat*, intrând în contact cu personaje simbolice, dilematice. În al doilea rând, apare și ipostaza unui *arlechin* care, descoperindu-și, la modul *histrionic*, puterea de disimulare, de *teatralizare* a propriei identități, se raportează la universul poetic ca la o serie de epifanii ale *înscenării*. Asemenea *înscenări jucate și de-jucate* sunt puse pe seama caracterului *derizoriu* al experiențelor telurice, din care arlechinul evadează în proiecții metafizice, orchestrate prin intermediul unei poetizări, la limita dintre *contingență* și *a-neantizare*.

Treptat, odată cu apariția volumelor sale optzeciste: *Fântâni carteziane*, *Câmp negru*, *Arlechini la marginea câmpului*, *Deasupra lucrurilor*, *neantul*, și mai târziu, a volumelor *Mirele orb*, *Suflete la Second-Hand*, au fost semnalate o serie de caracteristici ale unei astfel de poezii, care aduce *altceva* în peisajul poetic optzecist. Acest *altceva* exploziv, potențat de o tendință asiduă a insolitării realului, a făcut posibilă apartenența lui Danilov, chiar la închegarea nucleului de forță al optzeciștilor, căruia i s-au stabilit câteva trăsături marcante.² Putem afirma că, în această poezie vor

¹ Alex. Ștefănescu, *Nichita Danilov, poet și prozator*, în revista „România literară”, nr. 10, anul 2008. Sursă online: http://arhiva.romlit.ro/index.pl/nichita_danilov_poet_i_prozator?caut=nichita%20danilov. Site accesat pe data de 28 septembrie 2019, ora 21:07

² În cronică literară, intitulată *Optzecismul pe înțelesul tuturor*, publicată în „România literară”, Cosmin Ciotloș afirmă că Nichita Danilov, împreună cu Ion Mureșan, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Codruț sau Aurel Dumitrașcu, „nu respectă poetica dogmatică a grupării”, în sensul în care ei își cultivă un stil aparte, dar își urmează, în același timp, și un parcurs imaginar propriu fiecăruia în parte. În consecință, ei vin oarecum, în *contradirecția* unei poetici tranzitive, pur narative, în care se urmărește uneori doar traseul dezvoltării pragmatice a unor fapte, situații de viață cotidiană. (Cosmin Ciotloș, *Optzecismul pe înțelesul tuturor*, în revista „România literară”, nr. 49, anul 2007. Sursă

rămâne în *în plan secund* elementele recuzitei specifice discursului optzecist, din care nu lipsesc: tranzitivitatea, experiența biografică, transcrierea documentară a realității. Prin *hermeneutica incertitudinii*, pe care o vom aplica în acest studiu, poetul se află în căutarea unor zone ale parabolicului, ale unui vizionarism de sorginte mistică, unde experiența poetică reprezintă suma unor trăiri halucinante, iar existența umană e văzută ca un sistem de semne sau *în-semne*, destinate *comprehensiunii neliniștitoare* ale unui inefabil metafizic. În mod paradoxal, toată această aventură metafizică este (con)dusă la suprafață prin intermediul unui limbaj aparent simplu, unde predomină versurile scurte, concise, fapt semnificativ care a dus la constatarea unei, să îi zicem, *imperfecțiuni* formale evidente: „Danilov scrie versuri cu sintaxă simplă, de cele mai multe ori nerimate, cu aspect de improvizație continuă, repetitivă, redundantă.”³ (LEFTER, 2005, p. 272).

În continuare, pentru a ne putea forma o viziune asupra acestui univers poetic complex, vom reda și alte opinii critice. Radu G. Țeposu îl consideră pe poet „un histrion fantast... amestec de sihastru și arheu, de mag și alchimist, purtând în sine tulburări obscure și elanuri încrâncemate.” (ȚEPOSU, 2006, p. 102). Mai departe, criticul afirmă că: „Versurile sale sunt bântuite de obsesii nocturne, un aer lunatic stăpânește imaginația poetului și în decorul halucinant al peregrinărilor fiecare gest are valoarea unui ritual.” (ȚEPOSU, 2006, p. 102). Dintr-un alt punct de vedere, Ion Negoitescu sesizează și analizează, în poezia de față, o zonă a *religiosului*, lipsită de un patetism declamativ, prin care umanului îi sunt devoalate valențe ale unei mistici corespunzătoare ideii *transcenderii* spre un *dincolo* privit sau perceput totuși din perspectiva umană: „Poezia lui Nichita Danilov este umană în sens religios. Ceea ce înseamnă că omul care se exprimă prin glasul poetului este o ființă plenară, cu rădăcinile împlântate în cosmos, în istorie, în societate, în mit, în realitatea celor văzute și nevăzute.” (NEGOITESCU, 2005, p. 268).

O poetică ontonomă a imaginii din adânc

Ceea ce ne atrage atenția la o lectură aplicată a poeziei lui Nichita Danilov este faptul că universul acesteia nu reliefează doar o imagine *pragmatică*, liniară a realității, așa cum de cele mai multe ori, ceilalți optzeciști (Mircea Cărtărescu, Andrei Bodiș, Romulus Bucur, Viorel Padina etc.) au încercat să creeze, prin înfățișarea pur narativă a unor experiențe faprice, ale unui cotidian înfățișat într-o perspectivă pur *fotografică*, documentară.

În paginile care urmează, vom încerca să surprindem ceea ce se află *dedesubtul* imaginii unde, presupunem că există o anumită structură *de adâncime* și *adâncire* a vizualului însuși. Astfel, la nivelul constituirii universului vizual, în poezia lui Danilov există două tipuri de imagini, fiecare dintre acestea fiind asimilate unui tip anume de imaginar. La un prim nivel poate fi întâlnită o *imagine a realității* sau *imaginea de la suprafață*, care corespunde *imaginarului* și care proiectează, la nivelul unei lecturi de suprafață, elementele faprice, cotidiene, surprinse într-o dinamică teatrală uneori, dar și experiențele personale prin care trece poetul sau celelalte personaje lirice. Pe de altă parte, trecerea de la *imaginar* la dimensiunea de adâncime a acestuia, numită *imagineal*, se realizează odată ce vom parcurge acest prim nivel *de suprafață* al imaginii și vom pătrunde în zonele de adâncime și *adâncire* ale imaginii, unde vom întâlni o altfel de ipostază a acesteia, anume, *imaginea din adânc* sau *hiper-imaginea*. Aceasta din urmă ni se înfățișează ca o dimensiune *ideală* a imaginii concrete și va institui perspectiva inversă a *imaginii realității*, aceea a *realității-imagine*, al cărei conținut este unul simbolic sau generator de semnificații sau *vederi* complexe și se dezvăluie ca o dimensiune *inaparentă*, *poetală*⁴ a lumii imaginii. *Poetalul* imaginii se va afla dincolo de învelișul

online: http://arhiva.romlit.ro/index.pl/optzecismul_pe_nelesul_tuturor?caut=nichita%20. Site accesat la data de 28 septembrie, ora 21:00)

³ Ion Bogdan Lefter, *Poezia lui Nichita Danilov: profeția ca arlechinadă*, postfață la volumul lui Nichita Danilov, *Ferapont (Antologie de poezie 1980-2004)*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, p. 272

⁴ *Hiper-imaginea* poate fi cunoscută drept, *imagine poetală*, tocmai prin calitatea ei de a se dezvălui privirii ca o sursă *inaparentă*, *invizibilă* de semnificație poetică: „Prin urmare, imaginea poetală nu e una de primă instanță, ea nu se impune ca prezență evidentă la suprafața textului, nu intră în orizontul de vizibilitate al ființei textuale. Inaparența ei

aparent al imaginii ca dimensiune faptică. Totodată, prin intermediul *imaginal* putem afirma că realitatea este *în-locuită* de propria *hiper-imagina* și astfel, în oglinda textului, se întrevade o *realitate substituită* de propria *imagina* de la suprafață.

Considerăm necesară, în cadrul relației dintre cele două tipuri de imagini, distincția dintre actul *răsfrângerii* și cel al *oglinzirii*. *Hiper-imagina* nu apare ca o dimensiune *răsfrântă*, la suprafața textului, pentru un timp limitat, ci ea apare ca o dimensiune *oglindită*, care permite închegarea sa, într-un timp indeterminat, prelungit la nesfârșit, cuprinzând sau aliniind și prezentul cititorului (la prezentul textului). Astfel, *imagina* de la suprafață oglindește *hiper-imagina*, în măsura în care suprafața permite privirii cititorului să meargă mai departe, să pătrundă în învelișul *imaginar* cu scopul de a întâlni acel înveliș interior, al *imaginalului*.

Însă, între *imagina* de la suprafață și *hiper-imagina* se produce o distanțare dată tocmai de limita dintre *imaginar* și *imaginal*. Există o diferență între cei doi termeni, analizată și de către Dorin Ștefănescu, cel care realizează o disociere (la nivelul semnificantului) dintre *imaginar* și *imaginal*, plecând de la distincția generală, propusă de către Henry Corbin: „*Imaginalul*, în schimb, deschide adevăratul orizont al lumii și al ființei; nu o face însă printr-o «*imaginară*» ieșire din sine ci, dimpotrivă, printr-o adâncire într-un dincolo, într-un u-topic tărâm *imaginal*.” (ȘTEFĂNESCU, 2015, p. 16). *Imaginalul* se dezvoltă lent lumii exterioare, fiind constituit ca o *pre-simțire semnificantă*, o închegare *durativă, nedeterminată* temporal. O asemenea închegare se manifestă mai mult ca o *intuire* a unor zone de adâncime în interiorul materiei poetice, pe care le aduce *razant* la suprafață, căci ele rămân în continuare apariții fragmentare, diafane chiar, ale sensului poetic, surse *trans-lucide*, adică iluminate pe alocuri înțelegerii noastre. Putem afirma că, din perspectivă *imaginală*, obiectelor, ființelor, experiențelor le sunt dezvoltate doar contururile, pe când celelalte părți sunt *ascunse* privirii, ele putând fi dezvoltate doar prin „posibilul imperceptibil” (ȘTEFĂNESCU, 2015, p. 16), cel care „face posibilă percepția însăși, iar tot ce apare e acoperit în adâncul ascunsului, inaparent percepției sensibile.” (ȘTEFĂNESCU, 2015, p. 16). Pe când, *imaginarul* rămâne o dimensiune a proiectării, a reprezentării dinamicii evenimentiale.

Până la urmă, trecerea de la *imaginar* la *imaginal* reprezintă trecerea de la un plan *văzut* la unul *nevăzut* și se realizează „prin jocurile continuumului și ale discontinuumului, ca și prin dialectica actualului și a virtualului pe care ele o provoacă.” (BURGOS, 1988, p. 470). Utilizarea unor astfel de strategii *tranzitorii/ glisante* între cele două tipuri de imagini are drept scop modul în care „poetul ar face să se ivească, *dar pe un alt plan*, o nouă continuitate, aceea a realului pe deplin semnificant, foarte aproape, într-adevăr, de acel *real absolut* prin care Novalis înțelegea să definească poezia.” (BURGOS, 1988, p. 470). Odată ce au fost aduse la suprafață, chiar și în perspectivă *razantă*, lumile *imaginale* con-generează elemente ale oniricului, ale cromatismului, pe care le deosebește sub forma unor *Lumi-reprezentări* sau *lumi proiective* ale *dimensiunii vizualului ca exprimabil al inexprimabilului*. Sinestezicul, în cazul de față, are rolul de a configura categoria inefabilului transfigurând vizualismul *imaginal*.

Recuzita acestui *imaginal* este una destul de întinsă și cuprinde următoarele dimensiuni a universului textual: *imagina* din adânc sau *hiper-imagina* și ceea ce derivă din aceasta: *imagina inaparentă*, *imagina* ca stimul, histrionismul *imaginal*, procesul de (a)neantizare, derizoriul unei *lumi arlechinadă*, tensiunea dintre *aparent* și *inaparent*, dintre *ceea ce se dezvoltă* și *ceea ce se învâluie* la nivelul semnificantului poetic, pendularea între *încifrarea* și *des-cifrarea* sensului existențial, alteritatea ontologică a ființei, văzută ca un mod alegoric de producere a derizoriului în contexte solemne.

De asemenea, registrele stilistice, semantice devin extrem de variate, de (pluri)dimensionate, dobândind capacitatea de a insolita metafizic realul: „În formularea lui el a reușit să strângă într-un fascicol unitar mai multe registre, asigurându-și nu doar o plurivocitate eficientă, dar și o multiplicitate vizionară și scripturală” (CISTELECAN, 2000, p. 34). Și totuși, o realitate a imaginii,

este un fond clar-obscur, intermediul translucid al ivirii semnificabilului original.” (Dorin Ștefănescu, *Poetica imaginii O fenomenologie a inaparentului*, București, Editura Paideia, 2015, p. 16)

decupată din trupul imaginal, va fi percepută ca o realitate *închisă*, care își conține preaplinul semnificant? Din alt punct de vedere, *realitatea-imagine* va conține o dublă ipostaziere a *imaginalului*, deoarece, pe de o parte, vorbim de o *imagine a suprafeței*, corespondentă lumii exterioare, a concretului teatralizat și una a *adâncimii*, corespondentă unor experiențe ale întâlnirii cu acea *i-limitare* interioară, metafizică, prezentă în adâncimile contrastante ale ființei: „O analiză structurală, din interiorul expresiei, ar dovedi ușor că poetul are o strategie de subtilizare foarte bine stăpânită, că sub camuflajul unei exprimări dialectice, stă o inteligentă manevrare a contradictoriului, a opusului, a sofismului, a hiperbolei, a metonimiei, a astesismului.” (Luigi Bambulea, *Herminiile neobizantine ale lui Nichita Danilov*, în sursa online: <http://oglindanet.ro/herminiile-neobizantine-ale-lui-nichita-danilov-2/>. Site accesat la data de 12 iunie 2019, ora 18:57).

După ce *hiper-imaginea* se dezvăluie ca o proiecție prin *ogindire* a lumilor textuale, ea se va înscrie într-un „orizont ontonom” (MIRCEA, 1987, P. 96), descris de către Corneliu Mircea ca un spațiu al ființei configurate sub forma esențelor: „În orizontul ontonom nu mai avem de-a face cu *entități obiectuale*” (MIRCEA, 1987, p. 96), ci cu *esențe*: mai exact, cu esența configurațiilor formale ale entităților obiectuale aduse întâi la un același numitor și apoi proiectate – ca Ființă – spre Ființa însăși.⁵ De pildă, în primul volum, *Fântâni carteziene*⁶, ne atrag atenția o serie de caracteristici care se înscriu în categoria *inefabilului* unor stări cărora, în textele incluse în carte, li se conferă un grad ridicat de complexitate. De aceea, Nicolae Ciobanu face următoarea afirmație prin care subliniază unicitatea, ineditul unei poezii aparte în peisajul optzecist: „Ceea ce se cuvine remarcat este profund umana inteligență abstractă a poeziei lui.” (CIOBANU, 1982, p. 219).

În volumul de debut, poetul se raportează la o realitate *stagnantă*, prin intermediul căreia ne sunt furnizate imagini din care se desprinde o poetică *a vinei*. Această realitate a pierdut deocamdată contactul cu imaginea propriei *adânciri*. În primul rând, această stare a unei *culpabilități* implicite, induse de o anumită apropiere *revelatorie* de mister, îi conferă discursului acele „inflexiuni interrogative” (MANOLESCU, 2008, p. 1308) pe care le amintește și Nicolae Manolescu, atunci când vorbește despre volumul în cauză. Vina aceasta, generalizată la nivel experiențial, provine însă din refuzul transcenderii spre inefabil, creându-se astfel o tensiune *carteziană* între contingent și inefabil, între suprafață și adâncime, între rațional și irațional. *Cartezianismul* apare, în contextul de față, *ca stare de fapt, raționalizată*, care activează în discurs o funcție de *reprezentare a dinamismului* întâmplărilor, fără pretenția aparentă de a depăși cadrul contingent. Și, atunci, încercarea de a păstra un caracter *cartezian* al faptelor poate semnifica dorința de a păstra, până la urmă, o linie a lucidității în prea-plinul insolit al faptelor? *Ieșirea* din realitatea stagnantă și stagnată și îndreptarea spre o perspectivă *adâncitoare*, ar fi posibilă datorită acestui flux rațional, cartezian, care ar pune în mișcare, ar *topi* suprafața încremenită, irațională a realității: „Cu alte cuvinte, cartezianismul ei asumat, cu funcție de principiu fundamental, chemat a pune în mișcare retorica implicită a poemului, beneficiar mai întotdeauna al unui silogism ideatic, trăit și gândit.” (MANOLESCU, 2008, p. 1308). Totodată, reprezentarea contingentului este proiectată sau devine *proiectibilă* pe suprafața unui decor alcătuit, nu din elemente, ci din semnificații. Decorul poematic ar putea semnifica ceva în sine, ar putea deveni un pretext metafizic al unor fapte concret teatralizate, după cum observă și Cornel Regman: „Decorativul metafizic tratat când suprarealist, când expresionist, este și el practicat, nu o dată asociat unor segmente calofile care amintesc de un alt nordic maladiv, A. E. Baconsky.” (REGMAN, 1997, p. 131).

⁵ Corneliu Mircea mai subliniază faptul că „din fiecare formă sau structură va irumpe cu putere esența omniprezentă ce descrie și desfășoară orizontul ontonom prin mișcarea *ființării*.” (*ibidem*). Așadar, imaginea din adânc se va configura, în primul rând, ca o descoperire permanentă a ființării, percepută drept un mod de a exista prin și în esența *adâncirii* de sine. Înțelegem prin acest lucru faptul că *adâncirea imaginii* se dorește a fi, din perspectiva ontonomă, o încercare de esențializare poetică, prin căutarea inefabilului, în actul poetic, sau acelor zone bogate în semnificarea insolită, cuprinzătoare de simboluri și alegorii.

⁶ *Fântâni carteziene*, apărut în Nichita Danilov, *Ferapont Antologie de poezie 1980-2004*, cu un argument al autorului și o postfață de Ion Bogdan Lefter, București, Editura Paralela 45, 2005

În acest sens, textul *Odată cu timpul și apa*, debutează cu refuzul de a merge până acolo unde materia e surprinsă într-un proces de auto-suprimare, de lipsă a reflectării *imaginii din adânc*: „Odată cu timpul și apa / toate se vor scurge într-una: / mâna mea și mâna ta / și toate mâinile noastre / se vor scurge într-una singură; / atotputernică. / Glasul meu și glasul tău / și toate glasurile noastre / se vor scurge într-un singur glas: / atoteștiutor. / Inima mea și inima ta / și toate inimile noastre / se vor scurge într-o singură inimă: / atoteiubitoare. / Ochiul meu și ochiul tău / și toți ochii noștri / se vor scurge într-un singur ochi, / atotevăzător.” Ne vom întreba dacă o astfel de *a-toate-cuprindere* poate genera o acțiune de anihilare, de anulare a realității sau, dimpotrivă, de distanțare a eului poetic față de realitate și *închiderea* acestuia în propria corporalitate *a-toate-conținătoare*? După cum se poate observa, textul este construit pe baza unei serii de imagini care, treptat, compun o ființă *imaginală*⁷, unică, halucinantă, ce tinde spre (cu)prinderea *totală* a realului. Acest lucru presupune și o schimbare de perspectivă, întrucât simțurile, elementele acvaticului, timpul, organele vitale, toate se vor subordona unei ontologii a totalizării, a *unicului*, a unei singularități, din care transpare o *unică ființă* ce tinde, prin propriile forțe in-finite, să anuleze granițele dintre *aparent și inaparent*.

În următoarele versuri, ființa aceasta unică își (auto)conține o realitate concretă în propria sa a-temporalitate, unde hiper-imaginea acesteia pare desprinsă, la nivel halucinant, fantast, dintr-o dimensiune coșmarescă. Totodată, finalul poemului accentuează depărtarea dintre concret și inefabil „...Și atunci nu va mai fi decât / o singură mână, un singur glas și o singură inimă, / un singur ochi și un singur creier / care își va întinde toate brațele sale, / toate privirile și toate gândurile sale, / ca un păianjen uriaș, pretutindeni. / Și în afara lui / nu va mai fi decât pacea eternă.” Oarecum, această ființă-păianjen trăiește suspendată între realitatea concretă și cea inefabilă, iar *dincolo* de această suspendare, se va afla acea pace adâncă, care a depășit stadiul *a-toate-cuprinzător*, marcat de un dinamism al contrariilor, al alterităților corporale. La nivelul imaginalului, ființa aceasta își va consolida o existență stagnantă, fiind mereu aproape de pacea necesară, pe care însă, nu o va obține. Se va afla într-o continuă și fragilă *pendulare* între suprafața și adâncimea imaginală. Ea își va petrece existența în propria ei realitate *izolată, insularizată*, de aceea, nu va putea tinde spre un înțeles ontic al *în-devenirii, al creșterii spirituale*. În mod tragic, mereu va plana o vină asupra acestei lumi/realități unicizate *în încremenirea nedevenirii* proprii, o lume *ne-substanțializată*, din care nu se va putea accede la *o trecere* spre inefabil, spre *trans-substanțiere*. Dimensiunea aceasta a unei realități încremenite în propria ei desfășurare creează o tensiune aparte, instituind la nivel textual *o teatralitate a apocalipticului*. Prin sintagma din urmă, înțelegem posibilitatea unei redimensionări butaforice a însăși ideii de sfârșit lumesc, prin care tragicul experienței thanatice este *de-construit*, bagatelizat, fiindu-i evidențiate laturile groțești ale neputinței omenești.

În următorul text, *Rondul de noapte* întâlnim o desfășurare halucinantă de secvențe apocaliptice, străbătute însă de un pseudo-filon tragic, redus *la foc mic*. Spunem acest lucru, deoarece dinamica imaginilor malefice se derulează lent, sub-înscrise unei a-temporalități fictive. Însă, acestea încearcă, la nivelul vizualului insolitat să surprindă răul existențial, cotidian, să îl constate, prin ex-punere sau să îl redimensioneze în cheie trans-figurativă, eliminându-l din peisaj? La nivel imaginal, constatarea de *suprafață*, a răului, poate (con)duce la o bagatelizare a acestuia, prin faptul că nu se sondează mai adânc, la rădăcinile lui, cu scopul de a găsi propriile sale surse de potențare. Tindem să credem că răul va fi surprins până la urmă, într-un scenariu al imaginilor în declin care conțin o percutanță vizual-demonică, iar prin acest fapt, tot ceea ce tinde spre

⁷ Ființa imaginală reprezintă, la modul cel mai sugestiv, un element de bază al *realității-imagini*, acea realitate care există doar la nivelul imaginii autonomizate în raport cu realul și care devine, ea însăși, o lume *în sine*. O astfel de *ființă* poate fi închipuită ca una al cărei trup este alcătuit, la nivel textual, dintr-o serie de imagini, care conferă trupului imaginal, impresia de veridicitate, prin oglindirea sau *reconstituirea* lui în *oglindea* imaginii. Și trupul imaginal, vizualizat din această perspectivă, va „spune mai mult decât pura imagine a obiectului, firește numai celui cărui factorul subiectiv îi spune în genere ceva”. (C. G. Jung, *Tipuri psihologice*, apud. Dorin Ștefănescu, *op.cit.*, p. 172)

inaparentul oricărei salvări este anulat de imposibilitatea de a-(ți) depăși răul și, implicit, propriile limite.

Așadar, imaginea răului va rămâne o imagine de *suprafață*, a certitudinii acțiunilor maligne care cunosc și înfloresc datorită unei dinamici a *imediatului*: „Am văzut guri de canal / scuișând șobolani roșii / sub clarul cel mai / liniștit al lunii / paznicul din colț / își făcea rondul de noapte / în timp ce femei / cu părul albastru-albastru / se aplecau pe strada / îngustă-îngustă / arhanghelul dormea / beat mort pe marginea trotuarului / cu trâmbița alături / întârziind să sune deșteptarea!” Imposibilitatea cunoașterii sau devoalării sursei răului proiectează dimensiunea *limitativă* a oricăror experiențe de transcendere *în-spre adâncimile* lumii. Acest fapt este în măsură să amplifice o anumit artificialitate a faptelor, prin imprimarea unei atmosfere fantastice, însă în-stabile la nivel contingenț. O astfel de artificialitate reduce tensiunea tragică a contextului coșmaresc, impunând acceptarea, *tragică acceptare* a unei lumi false, conduse după legile unei degringolade desfășurate în toată regula. Relația dintre aparenta liniște a lunii și lipsa de echilibru, de luciditate a *ipostazei unui* arhanghel umanizat în sensul decăderii, care uită să sune deșteptarea, capătă, în versurile de mai sus, valoarea unui anti-simbol. De asemenea, faptele au loc într-o lume *golită* de simboluri, o lume care își refuză transparența și unde gurile de canal, singurele poate căi de *ieșire spre altundeva*, scuișă spasmodic *șobolani roșii*, confirmând un generalizat rău existențial, impregnat pretutindeni, o greață survenită de pe urma procesului lent de a-neantizare umană.

Înscrisă în aceeași tendință a lipsei de simbolistică spirituală, poezia *Peregrinări* este construită pe baza unui scenariu tenebros, în care faptele halucinante, hipnotice prin care eul poetic trece, reprezintă secvențe ale unei *desacralizări epifanice* care generează *distanțarea* sacrului de profan. Încă, nu are loc o *despărțire* definitivă a celor două, întrucât acestea nu vor dispărea ca puncte de reper *absconse* deocamdată înțelegerii profane. Se produce o *de-construcție* simbolică a experiențelor spirituale, conducând la o *des-centrare* a memoriei. Iar tensiunea acestui text provine tocmai datorită rupturii dintre *limitat și ne-limitat*, ruptură care, la nivel discursiv, instaurează o *semantică a vidului*. *Ne-limitatul* sau *I-limitatul* presupune existența unor experiențe mistice deturnate, trecute într-o *atemporalitate* goală, post-ontonomă, a lipsei de transcendent. Această lipsă planează de asemenea în vidul ființial *atemporal* aflat în afara *imediatului / temporalului*. Pe când limitatul, cel care transpare la suprafața textului, este învelișul exterior al acestei a-temporalități goale, el se constituie sub forma unei realități derizorii, teatrale, unde *aureola plină de fum și de sânge* semnifică și o altă ruptură, aceea dintre ontologic și concretul existențial, în cadrul ființei însingurate. Spaima, teama, singurătatea întregesc tabloul dramatic al rătăcirii de sine. Un astfel de tablou se constituie din nuclee narative care descriu o experiență a *pierderii* sinelui în uniformitatea contingentului și acest lucru aduce cu sine lipsa accederii spre un nivel ontologic: „Se învârt deasupra capului tău / aureola plină de fum și de sânge. / Iau apă în căuș și îmi privesc chipul / înainte de a mi-l sorbi strig: / acesta nu sunt eu și aceasta nu este fața mea / și apa mi răspunde / acesta ești tu și aceasta e fața ta / pe care o ascunzi în clarul de lună. Văd câinii vagabonzi / cum se învârt în fața bisericii seara. / Și ling crucea celui răstignit sub măslini înroșiți / îmi acopăr cu mâinile fața și strig / acesta nu sunt eu și aceasta nu este fața mea / și apa mi răspunde / acesta ești tu și aceasta e fața ta.” Se produce o proiectare a ființei poetului *în afara imediatului lipsit de temporalitate*, în astfel de tablouri halucinante, de un dramatism grotesc. În acest sens, poetul caută o scăpare, delimitându-se de concretul în care are loc actul negării sacrului. Totodată, se petrece o demitizare a sacrului, înțeleasă în cheie absurdă, căci a *demitiza* presupune, aici, a *re-mitiza* realul sub forma vidului, iar din acest fapt provine refuzul eului poetic, repetat obsesiv, agonice, de a se retrage din procesul halucinant, unde chiar imaginea hristică este coborâtă la nivelul mortificării umanului din jur: „La fiecare colț / îmi răsare în față / chipul celui răstignit sub măslini înroșiți / după fiecare colț / pun un zlot de argint / în gura cerșetorului mort și strig: / acesta nu sunt eu și aceasta nu este fața mea / acesta ești tu și aceasta e fața ta // pe care o ascunzi în clarul albastru de lună.” La un moment dat, *limitatul și ilimitatul* devin proiecții ale teluricului și cerescului. O atare observație ne conduce spre conștientizarea faptului că experiența metafizică, surprinsă în astfel de

cadre, este o continuă, incertă pendulare între *teluric* și *celest*, proiectate ca spații aflate într-un proces de *aproape* contopire. „Acest filon de poezie inspirată din imagologia sacră ne amintește că Nichita Danilov e și în alt chip preocupat de metafizic, de secretele legături ale micro și macrocosmului, în general de temele grave care se pretează a fi tratate parabolic și iconic.” (REGMAN, 1997, p. 131). Ia naștere astfel o simetrie, cât se poate de clară, între limitarea teluricului impregnat de substanța cenușie a unui aer apocaliptic și i-limitarea planului ceresc, unde poetul caută scăparea, în *clarul sau clarurile albastre de lună*. *Ascunderea feței* în aceste *claruri selenare* simbolizează tendința de accedea la planul transcendent, îndepărtat însă. O depărtare care nu poate fi nici măcar certificată sub forma unei siguranțe, *unei continuități spirituale*. Rămâne doar oscilarea aceasta stagnantă, o *peregrinare sisifică*, între limitarea văzută ca o trăire a unui apocaliptic nocturn și ne-limitarea, care ar putea înlesni calea spre transcendență: „În fața bisericii vechi / mă prăbușesc pe treptele roșii / năpădite de mușchi și de ierburi / roase de pași și de vreme și strig: / acesta nu sunt eu / și aceasta nu este fața mea / în timp ce câinii latră sub clarul de lună: / acesta ești tu / și aceasta este fața ta / pe care o ascunzi în claruri albastre de lună.” La nivelul mărcilor poetice, *tu-ul*, ca marcă a auto-adresării, apare drept certitudine absconsă, *cețoasă* a eului poetic în marasmul unor astfel de peregrinări.

Mai departe, în următoarele volume, asistăm la o adevărată *confruntare* între cele două tipuri de imagini, cea de la *suprafață* și cea din *adânc*, întrucât, în poezia din volumele *Câmp negru*⁸ sau *Arlechini la marginea câmpului*⁹, aceste imagini vor fi reprezentate la un alt nivel. Așadar, se va produce o inversare a statutului *proiecțional*, căci *imaginea din adânc sau imaginea de dincolo de imagine* va fi cea care va proiecta *imaginea de la suprafață, cea a concretului*. Din acest fapt, vor deriva o serie de noi consecințe la nivelul discursului poetic:

Pe de o parte, *imaginea de la suprafață* va dezvălui o altfel de realitate, impregnată de o teatralitate derizorie, înscrisă într-un mimetism (auto)conținut, o realitate care își refuză *transcendența sau transcrierea ei* în inefabil. Pe când, cealaltă, *Hiper-imaginea* sau *imaginea din adânc* e ruptă din acest contingent amorf, fiind înscrisă în vizualismul inefabil. Această origine contingentă, a imaginii din adânc, percepută ca o *des-prindere* a conținutului imaginal din materia semnificantă a realului, are legătură cu observația făcută de Marin Mincu, conform căreia, la Nichita Danilov: „Opțiunea pentru real a deschis altă perspectivă asupra simbolului ca instrument de lucru. Nichita Danilov conferă încă o neașteptată vigoare discursului simbolizant, tratând cu instinct adamic nedesmințit teme și atitudini pe care confrății săi preferă să le transcrie nud, în alb/negru.” (MINCU, 2007, p. 918). Tensiunea dintre cele două tipuri de imagini are drept consecință anularea ciclicității viață/moarte, ducând în miezul parabolicului la *desacralizare*, la întâlnirea cu neantul, vizualizat în ipostaza unui spațiu al golului, propunând drept legitimare a sa, o *altfel* de apariție imaginală, care să încerce să dezvăluie *ceea ce este inaparent*. Apare astfel o nouă proiecție a *hiper-imaginii* și anume, *Imaginea inaparentă* sau *imaginea neconcretizată în niciun fel*, care presupune acceptarea *limitativului* și asumarea acestuia ca mod de constituire a unor nuclee vizuale în teatrul imaginii. Ia naștere astfel o realitate *dez-imaginală*, limitată la vizualități liniare, limitate, dar desprinsă din materia imaginii *ieșită* de sub legile realului.

Volumul *Câmp negru*, apărut în 1982, la doi ani de la volumul de debut, reia temele acestuia din urmă, căci vom întâlni și aici, același cadru nocturn, marcat de apropierea thanaticului. Latura mistică apare și ea, numai că, în acest al doilea volum, aceasta se revelează ca o dimensiune *dinăuntrul* obiectelor, a experiențelor mundane, sub-înscrise într-o teatralitate aneantizată. În acest volum, „poetul asumă corect stilistica proprie literaturii creștine a apocalipselor, în registrul căreia propune o viziune personală a umanității și a spațialității.”¹⁰ Poemele conțin nuclee de realitate

⁸ Textele pe care le vom analiza, fac parte din volumul *Câmp negru*, apărut în Nichita Danilov, *Ferapont (Antologie de poezie 1980-2004)*, în ed. cit.

⁹ Textele pe care le vom analiza, fac parte din volumul *Fântâni carteziene*, apărut în Nichita Danilov, *op. cit.*, în ed. cit.

¹⁰ Luigi Bambulea, *art. cit.*, în sursa online: <http://oglin Janet.ro/herminiile-neobizantine-ale-lui-nichita-danilov-2/>. Site accesat la data de 12 iunie 2019, ora 18:57

mistificată, în care poetul trăiește experiența mistică la nivelul unui elementar teatralizat, căci viziunile sale provin „din descendența apocalipselor necanonice contaminate de elemente gnostice.”¹¹ Teatralitatea lor nu este una mecanică, a reprezentării faptice, ci vorbim de o teatralitate a răs-frângerii impulsurilor interioare, trecute chiar și prin experiența i-limitată sau i-luminată a apropierei de neant: „...aceste viziuni instituie în imaginar locuri ce transform viziunea în profeție și spații în care fluxul de imagini fluide construiesc tablouri fantastice.”¹²

Relația dintre *limitat și i-limitat* va fi convertită în reversul simbolic al unui alt tip de relații, acela dintre *aparent și inaparent*. Cea din urmă relație instituie tensiunea dintre cele două tipuri de lumi-imagini, definite mai sus. În mod paradoxal, volumul se deschide cu un text succint, intitulat izbitor de simplu, *Alb*, iar în cele câteva versuri apare *imaginea de suprafață* a unui fapt aparent banal. Totodată, spațiul contingent este prezentat pe scurt, iar eul poetic are rolul de a ne deruta, de a crea o tensiune ivită prin gesturile sale care conduc spre o aparentizare a unor fapte de suprafață, purtătoare însă, ale unor impulsuri interioare: „Pe un deal alb mi-am înălțat casă roșie. Roșu am vopsit-o pe dinafară. Roșu, înăuntru. / Alb la față, îmi privesc mâna. / Cu unghia am zgâriat pe perete: / „Cel care vine e mai puternic!” Deturnarea semnificantă se produce la final, când apare așteptarea *celui care vine și e mai puternic*. Deja, suntem induși în sfera inaparentului, acolo unde imaginea din adânc proiectează la suprafață tocmai imaginea unei apariții care *doar* se apropie. Nu știm însă ce ar putea reprezenta această apariție, cine este sau în ce constă puterea acesteia. Tensiunea pomenită, rezidă dintr-o sursă a inaparentului, care creează o stare de neliniște. Însă și neliniștea ar putea deveni o sursă de *inaparentizare* a simțirii? Această *încremenire* a simțirii va isca o neliniște artificială, căci *ne-numirea* acestui personaj absent are rolul de configura latura teatrală a textului, o *teatralitate a confuziei, a neprecizării*, dând senzația că în text planează o atmosferă de nedumerire asumată: „Pe un deal alb mi-am înălțat casă roșie. / Cel care vine e mai puternic!” Cromatica albului (*alb la față, pe un deal alb*) învăluie astfel această atmosferă teatrală, conferindu-i o notă nevrotică de atmosferă fantomatică, iar prin contrastul cu roșul se produce un echilibru agresiv al simțurilor: roșul poate fi corespondentul unor stări implozive, nevrotice, pe când albul poate sugera o neliniște care crește și se pierde în ceața fără contur.

În următorul text, *Arlechini la marginea câmpului*, latura aceasta de artificialitate devine mult mai frapantă, întrucât semnificațiile tind spre transmiterea unei gravități, mult mai alarmante la nivelul *accelerării* alterității umane. Decorul sugerat în titlu e sugestiv, pentru că, din punct de vedere spațial, *marginea câmpului* ne duce cu gândul la o latură marginală a universului poetic. Latura marginală poate constitui întocmai răsfrângerea sau în-frângerea *imaginii din adânc*? Se va produce o trecere abia simțită de la *răsfrângere*, percepută ca o deschidere și *în-frângerea*, percepută ca o închidere în sine a imaginii.

De data aceasta, imaginea suprafeței este estompată de către mișcările din adânc, iar întreg textul e construit pe baza unei *dualități* dintre eul poetic și proiecția acestuia, un *alter-eu*, care marchează starea de alteritate a celui dintâi și se află într-o perpetuă căutare a propriei identități. Umbra reprezintă un spațiu al inaparentului, unde se produce o *de-materializare a imaginii*, căci regăsirea propriului eu în *oglundirea umbrei* nu e altceva decât o amăgire, o zărire a unor contururi fragmentate: „Stă în umbra mea cel a cărui umbră sunt eu. / Mă privește în ochi și-și clatină / Încetșor capul. Tot sângele i s-a scurs din față, / e palid într-adevăr ca un mort / și abia-și mai ține pleoapele întredeschise.” Lipsa sângelui va produce paloarea, iar pleoapele între-deschise surprind realitatea în mod fragmentar, incomplet, ca un corolar al frânturilor de imagini. Mergând mai în adânc, vom sesiza că *cel care stă în umbra celui alt* va descoperi realitatea ca pe un mod de a *dăru* sau a *se dăru* pe sine, mai departe. Considerăm că este singura scenă în acest text în care imaginea de la suprafață capătă contur, atunci când se produce acea *privire în ochi* a celor doi, când cel nedezvăluit, cel care *stă în umbră* își pierde chiar de tot consistența, ascunzându-se în *ne-ivirea*, în *ne-dezvăluirea* imaginii din adânc.

¹¹ *Ibidem*

¹² *Ibidem*

Spațiul umbrei provoacă o *dez-oglundire* a eului simbolic sau o privire în oglinda lipsei sale. Oglindirea unei absențe se constituie ca o oglindire a ceva ce se ascunde în *invizibil*. Cât timp personajul liric încearcă să se privească pe sine, să se regăsească în propria sa incompletitudine și să urmărească evoluția sa următoare, aflată în pre-lungirea unui timp viitor, el va căuta, în tot acest timp, să creeze propria sa imagine atemporală. O astfel de imagine perenă, ideală va putea fi decupată din învelișul invizibil, care îl cuprinde și pe celălalt, la fel de ne-ivit în vizibil, de anonim. În următoarele strofe, se produce o creștere gradată a acestei tensiuni, deoarece trecerea la spațiul corporal are loc în sensul unei *redescoperiri de sine* în oglinda celuiilalt, când eul simbolic pătrunde în lumea celuiilalt, însă pe calea simțurilor: „Stă în spatele meu cel a cărui umbră sunt eu/ și mi sprijină spatele. Umbra i s-a scurs / de pe trup și trupul i s-a înnegrit de tot. Dacă ar bate / un pic de vânt s-ar prăbuși în cenușă.” Privirea gesturilor acestui anonim este posibilă datorită unei altfel de *vederi* care poate *detecta* mișcările sau alternanțele de stări petrecute în planul invizibil. De aceea, pierderea umbrei (ca parte a invizibilului mișcării) corespunde cu pierderea echilibrului vital. Asistăm astfel, la o tendință a *de-corporalității* care semnifică neputința de a depăși propriile limite corporale, destul de fragile. Acest lucru reiese din ultimul vers, căci fragilitatea ființei poate fi asociată cu imaginea cenușii, care rămâne după *pierderea umbrei*.

În mintea poetului, prezența *celuilalt* va fi strâns legată de *imaginea de dincolo de imagine*, căci legătura dintre *suprafață și adânc* a fost anulată, cele două funcționând ca două lumi paralele, necomunicante deocamdată, însă pe cale de a se apropia la nivelul invizibilului *readus* aproape de vizibil. Finalul textului ne readuce în fața *perspectivei* de suprafață, unde se resimte în atmosfera de o teatralitate derizorie, un filon subtil al tragismului pe-trecut, consumat, sugerat și de către un ritual banal al unor gesturi simple: „Eu stau pe un scaun înalt, / la o masă neagră de joc. Amestec cărțile / și fumez o țigară. În jurul meu e un câmp gol. / Bate un pic de vânt și-mi clatină capul.”

Concluzii

Am observat până acum, în discursul poetic din primele volume ale lui Nichita Danilov, că se petrece un joc dublu, cel al unei oglundiri prin *reciprocitate*. Astfel, imaginea din adânc sau *hiper-imaginea* este oglundită de către imaginea de la suprafață, iar acest lucru are loc și în sens invers.

Totodată, relația dintre *vizibil și invizibil* se înscrie într-un periplu al continuității, alături de relațiile dintre *limitare și i-limitare* sau dintre *aparent și inaparent* sugerând un traseu ontologic al *trecherilor* de la realitatea concretului la realitatea adâncurilor poetice. Obiectele, ființele își proiectează propriile umbre nu doar ca *semne* care marchează un spațiu vizibil, ci, în primul rând, ca *în-semne* care trec dincolo de acest spațiu și se constituie ca realități inaparente sau hiper-imagini ale acestora într-o lume a semnificațiilor nebănuite, neivite în mod spontan, după o primă și singură lectură a textului poetic.

Pe de altă parte, realitatea este răsfrântă prin lentila *hiper-imaginii*, atunci când aceasta va trece printr-un proces *ontonom* al esențializării. Se va întâmpla acest lucru când ea va dobândi statutul unei realități simbolice și *generatoare* de simboluri, care va fi în măsură să proiecteze, la *suprafața imaginii* poetice, o dimensiune parabolică a evenimentelor.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografia operei

DANILOV, Nichita, *Ferapont Antologie de poezie 1980-2004*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005

Bibliografie generală

BURGOS, Jean, *Pentru o poetică a imaginarului*, Traducere de Gabriela Duda și Micaela Gulea, București, Editura Univers, 1988

MIRCEA, Corneliu, *Discurs despre Ființă*, București, Editura Cartea Românească, 1987

ȘTEFĂNESCU, Dorin, *Poetica imaginii. O fenomenologie a inaparentului*, București, Editura Paideia, 2015

Bibliografie critică

CIOBANU, Nicolae, *Întâlnirea cu opera*, București, Editura Cartea Românească, 1982

CISTELECAN, Alexandru, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000

MANOLESCU, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române 5 secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008

MINCU, Marin, *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea*, București, Editura Pontica, 2007

REGMAN, Cornel, *Dinspre „Cercul literar” spre „optzeciști”*, București, Editura Cartea Românească, 1997

ȚEPOSU, Radu G., *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, Editura Cartea Românească, 2006

Periodice și site-ografie

BAMBULEA, Luigi, *Herminiile neobizantine ale lui Nichita Danilov*, în sursa online: <http://oglindanet.ro/herminiile-neobizantine-ale-lui-nichita-danilov-2/>

CIOTLOȘ, Cosmin, *Optzecismul pe înțelesul tuturor*, în revista „România literară”, nr. 49, anul 2007. Sursă online:

http://arhiva.romlit.ro/index.pl/optzecismul_pe_nelesul_tuturor?caut=nichita%20danilov

LEFTER, Ion Bogdan, *Poezia lui Nichita Danilov: profeția ca arlechinadă*, postfață la volumul lui Nichita Danilov, *Ferapont (Antologie de poezie 1980-2004)*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005

NEGOIȚESCU, Ion, *Referințe critice*, la volumul lui Nichita Danilov, *Ferapont (Antologie de poezie 1980-2004)*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005

ȘTEFĂNESCU, Alex., *Nichita Danilov, poet și prozator*, în revista „România literară”, nr. 10, anul 2008. Sursă online:

http://arhiva.romlit.ro/index.pl/nichita_danilov_poet_i_prozator?caut=nichita%20danilov

GHEORGHE CRĂCIUN: MODERN POETRY BETWEEN "AISBERG" AND "TITANIC"

GHEORGHE CRĂCIUN: POÉSIE MODERNE ENTRE «AISBERG» ET «TITANIC»

GHEORGHE CRĂCIUN: POEZIA MODERNĂ ÎNTRE „AISBERG” ȘI „TITANIC”

Prof. dr. hab. în fil. Timofei ROȘCA

U.P.S. „Ion Creangă”, Chișinău,
Republica Moldova

E-mail: creangalitrom@yahoo.it

Abstract

The dispute about transitivity and intransitiveness in poetry, initiated by T. Vianu, came back to life especially in the 80s, when postmodernists pleaded, and still does nowadays, for a kind of poetry close to concrete everyday reality, freed from the canons of reflexivity. The issue is debatable. Spirits stir between complexity and negation. By categorically giving up reflexivity, we risk depriving poetry of the energy of revelation, of 'memory', of latent support. The underground, in this case, threatens not only poetry; it also reaches the prestige of hermeneutics itself. Only in the organic unity of the two modes of knowledge can poetry secure a new perspective. An example worthy of discussion, in this sense, is the synthetic volume 'The iceberg of modern poetry' (Pitești, Paralela 45, 2009) as the main topic of the present study, a book signed by the theorist Gheorghe Crăciun, specifically committed to this issue, with an afterword signed by another illustrious Romanian theorist, Mircea Martin.

Résumé

Le différend sur la transitivité et l'intransitivité dans la poésie, commencé par T. Vianu, est revenu à la mode surtout dans les années 80, lorsque les postmodernistes ont plaidé, et prononcé encore aujourd'hui, pour une poésie proche de la réalité concrète, quotidienne, libérée des canons de la réflexivité. Le problème est discutable. Les esprits oscillent entre complexité et négation. En abandonnant catégoriquement la réflexivité, on risque de priver la poésie de l'énergie de la révélation, de la «mémoire», du support latent. Le métro, dans ce cas, ne menace pas seulement la poésie; elle atteint aussi le prestige de l'herméneutique elle-même. Ce n'est que dans l'unité organique des deux modes de connaissance que la poésie peut garantir une nouvelle perspective. Un exemple digne de discussion, en ce sens, est le volume synthétique «L'iceberg de la poésie moderne» (Pitești, Paralela 45, 2009) du théoricien Gheorghe Crăciun, consacré à ce numéro, avec une postface signée par un autre illustre théoricien roumain, Mircea Martin, auquel nous nous référerons dans la présente étude.

Rezumat

Disputa despre tranzitivitate și intranzitivitate în poezie, începută încă de T. Vianu, a revenit în vogă mai cu seamă în anii 80, când postmoderniștii pledau, se pronunță și astăzi, pentru o poezie apropiată de realitatea concretă, de cotidian, eliberată de canoanele reflexivității. Problema este

discutabilă. Spiritele se agită între complexitate și negație. Renunțând categoric la reflexivitate, riscăm să lipsim poezia de energia revelației, de „memorie”, de suportul latent. Underground-ul , în cazul dat, amenință nu numai poezia; el atinge și prestigiul hermeneuticii însăși. Doar în unitatea organică a celor două moduri de cunoaștere poezia își poate asigura o nouă perspectivă. Un exemplu demn de discuție, în acest sens, este și volumul sintetic „Aisbergul poeziei moderne” (Pitești, Paralela 45, 2009) al teoreticianului Gheorghe Crăciun, consacrat anume acestei probleme, cu o postfață semnată de alt ilustru teoretician român, Mircea Martin, la care ne vom referi în studiul de față.

Keywords: *transitive, reflexive, intransitive, antinomic, concrete, everyday*

Mots-clés: *transitif, réflexif, intransitif, antinomique, concret, quotidien*

Cuvinte-cheie: *tranzitiv, reflexiv, intransitiv, antinomic, concret, cotidian*

Scopul axial al autorului a fost, cât ar părea de neașteptat, să justifice tranzitivitatea, ca factor subzistent, regenerativ și decisiv al poeziei moderne, în opoziție flagrantă cu intransitivitatea. Sinteza este instructivă și provocatoare, totodată. Autorul reeditează întreaga gamă de probleme ce țin de teoria poeziei și a poeticității, „rescrie” hermeneutica la nivelul competenței sale și al volumului de informații de care dispune. Totodată, studiile incluse în volumul de 447 de pagini incită la reluări principiale. Exprimându-ne în termenii simbolici ai genericului, autorul a decis să asedieze „aisbergul”, adică emergentul, ezotericul, tainele neidentificate încă ale fenomenului poetic, perspectiva, însă, s-a dovedit nu tocmai convingătoare, ca să nu zicem ratată. Ideea însăși a deraiat, pentru că a pierdut cârma. Intransitivitatea e concepută de către G. Crăciun ca ceva periculos, „o subminare a bazelor vorbirii”, pe când, de fapt, intransitivitatea favorizează „vorbirea”, reprezintă creierul, „memoria”, intuiția poeziei moderne și postmoderne în cele mai neașteptate poziții.

Să le luăm pe rând

Ca puncte de plecare, autorului i-au servit opera lui G. Bacovia, studiul lui T. Vianu *Dubla intenție a limbajului și problema stilului*, precum și „mult prea restrictivul model propus de Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne...*, adăugându-se și încurajările colegilor de aceeași concepție din „Grupul de la Brașov”.

Cu cele „două componente” antinomice: „simbolist-expresionistă” și „enuunțiativă”, G. Bacovia e revendicat ca „un deschizător de drumuri în poezia românească”. Alte două concepte, „tranzitivitatea și reflexivitatea”, preluate de la T. Vianu, vor fi „ranforsate ontologic” și interpretate în altă viziune. Cât privește „modelul restrictiv” al lui Hugo Friedrich, care în „Prefața la ediția a noua” a tratatului său vorbește despre „așa numita „poezie concretă”, „cu molozul ei de cuvinte și silabe azvârlite mecanic” și care „poate să rămână în afara oricărei considerații” (FRIEDRICH, 1998, p. 11), G. Crăciun nu numai că îl revizuieste, dar și include în varianta sa, alături de alți poeți europeni, trecuți cu vederea de Hugo Friedrich, și poeți români, revendicând astfel o doleanță mai veche a exegezei.

De altfel, în studiul său introductiv, *Hugo Friedrich și poezia ca diferență radicală*, la tratatul deja citat al teoreticianului german, reputatul critic român M. Martin încheia pe o notă cât se poate de optimistă: „Nu rămâne decât să sperăm că peste cincizeci sau o sută de ani o sinteză asupra structurii liricii europene va considera indispensabilă și prezența poezilor români.” (FRIEDRICH, 1998, p. VII). În sinteza de față, G. Crăciun satisface cu acribie „speranța” compatriotului său, deși nu se lasă neobservată, cum ne vom convinge, și latura pur subiectivă a tratatului.

Primele trei capitole: *Paradoxala esență, Delimitări și opoziții, Dubla intenție*, sunt, cum estimează postfațatorul cărții, ca o introducere la cea de-a patra parte a lucrării cu titlul monografic de *Scurtă istorie a poeziei tranzitive* – o „rescriere” a poeziei poeziei moderne, cu cele mai avizate tipare ale ei.

La baza capitolului stă „experimentul” poetului englez W. Wordsworth, prin care se „abolește inspirația în favoarea observației”. În viziunea tranzitivă a lui Wordsworth, „sentimentul e subsumat «acțiunii și situației»”; „perimetrul poeziei este contingentul”; „poetul nu reduce lumea la cotidian, dar vede în cotidianul existenței cadrul de afirmare a unei specificități umane repetabile.”

În continuare, amendamentele aduse poeziilor vizate vor fi secundate de canonul wordsworthian. În poezia lui Whitman, pe G. Crăciun îl deranjează ambigua „chestiune a mijloacelor”, care în viziunea autorului *Firelor de iarbă* trebuie să fie „naturale”. Pound e suspectat de un „imagism” „cu efect inopinat”. În lirica lui Mandelștam e sesizată o „interioritate sufletească abisală”. Pe Maiakovski îl vede apropiat de Rimbaud, sub raza „confruntării poeziei cu viața”, dar „într-o tonalitate premonitoare...”, deloc străină de ideea supraomului neitzschean”. Pessoa e un „poet multiplu”, „cu mai multe identități”, un „heteronom” sau „el însuși plus heteronimii săi” (Alberto Caeiro, Ricardo Reis, Alvaro de Campos, Bernardo Soares, Antonio Mora). De aici, alt mijloc de a supraveghea, în fiecare caz aparte, însemnele tranzitivității: o percepție „preverbală” la Caeiro, o tranzitivitate gnomică la Reis etc. Tranzitivitatea la Kavafis se conține într-un *Autoincomiu*, în care poetul grec intuiește perspectiva poeziei, alimentată de „emoția cerebrală”, „ironia ușoară”, „valoarea istorică”, „laconism” etc. L. Zukovski exclude „sugestia implicită, dar nu și inefabilul, căutându-i alte forme. F. Ponge mizează pe dimensiunea metodică („My Creative Metod”). În proiectele vizual – entomologice ale lui E. E. Cummings („XAIPE”) „totul poate părea o elucubrație..., obligând ochiul să facă el însuși salturi de lăcustă”.

Scrupulozitatea analitică și interpretativă, alimentată cu exemple selecte, țintesc, fatalmente, spre unul și același scop: să discrediteze reflexivitatea și să promoveze cu orice preț tranzitivitatea. Însă nu este mai puțin adevărat că tot el, exegetul, în propriile exemple, nu poate evita prezența activă a intranzitivității, căci altfel nici nu ar fi fost posibilă scrierea *Aisbergului*...

Demersul se referă inclusiv la poezia modernistă românească, deși pe dimensiuni mai scurte și răzlețe, dar tot atât de ușor depistabile și detestabile în raza „tranzitivității” lor: „retorismul” și „radicalismul” la L. Blaga, „ermetismul programat” la I. Barbu, „arta proliferării sensului” la T. Arghezi. Nealinieri, dar, totodată, și aderări la arta reformatorilor francezi, se atestă la avangardiști: T. Tzara, I. Voronca, B. Fundoianu, C. Tonegaru, G. Naum ș. a. Unicul poet noncontestabil, deschis și direct în relațiile cu lumea, rămâne G. Bacovia.

Neomodernismului românesc șazecist i s-a rezervat un sondaj mai restrâns, definit sub semnul prefixului „re”: „revenirea”, „repunerea”, „reinstaurarea”, „relectura”, „reluarea” etc. a poeziei clasice interbelice. Cât privește tranzitivitatea, conform opiniei exegetului, ea ar avea mai mult caracter aluziv, implicit, mizând pe „limbajul metaforic – oracular”.

Modele de deschidere spre realitatea concretă vede autorul sintezei în poezia echinoxistilor (A. Păunescu, I. Mircea, I. Pop ș. a.). „Tangibili” realității cotidiene sunt considerați și poeții grupați în jurul revistei *Steaua* (P. Stoica, A. Rău ș. a.), „înclinați spre hedonism și micile bucurii”, inclusiv cei atrași de spațiul casnic, preocupați de purificarea limbajului, orientați spre „dicteul cerebral și anamnetic” (M. Ivănescu, de pildă).

Cu optzeciștii, excelează criticul, poezia intră în regatul propriu-zis al tranzitivității, ghidată acum de altă conștiință a valorilor. Evidența acesteia începe cu „limba”, de o „extraordinară vivacitate și potențial ironic”, continuând cu legiferarea „biograficului”, normalizarea stărilor spirituale sau emotive. Are loc, observă exegetul, saltul decizional – „de la spațiul cultural francez, la cel englez și american”. Îl confirmă generația lui M. Cărtărescu, „mult mai tinerii A. Bodiș, S. Popescu ș. a., inclusiv nouăzeciștii, C. Popescu, I. Es. Pop ș. a.

În *Scurtă istorie a poeziei tranzitive* nu a fost inclus niciun nume din literatura română basarabeană. Chiar să nu se fi evidențiat nici o tangență, fie pe undă reflexivității, fie pe linia

tranzitivității, cu lirica unor poeți români din Basarabia, ca V. Teleucă, G. Vieru, N. Dabija, L. Lari, A. Suceveanu, V. Gârneț, Em. G. Păun, E. Cioclea, L. Butnaru, Vs. Ciornei și mulți alții? Autorul *Scurtei istorii...* ar fi găsit destule repere în direcția raportului tranzitiv-intranzitiv, cum ar fi „cotidianul” (*Triunghiul Ocnitei*) și „lirosafia” (*Ninge la o margine de existență*) la V. Teleucă, „luciditatea” la Vs. Ciornei, care nu este una pur rațională, cum s-ar crede, ci „scăpărată” de un spirit mallarméan, „antilirismul” la E. Cioclea, care fără o practică antinomică modernistă ar rămâne la nivelul exercițiului satiric, „livrescul” la Em. G. Păun, de o strategie ispititoare etc., etc.

Dar să ne întoarcem la statutul poeziei tranzitive a optzeciștilor, expus în termenii autorului „Aisbergului poeziei moderne”, care ni s-au părut mult prea categorici și contradictorii: „Ei nu cred în această simbolistică ieftină mimând eroismul condiției umane sau tragedia autohtonă a clasei țărănești, nu mai agreează orficul și oracularul, originile și increatul, nu mai idealizează natura, nu mai resping lumea urbană, nu mai recunosc mirarea celui subiect care-și privește mâinile și constată că ele sunt absurde, ei nu mai inventează false probleme și false limbaie, ei vor să aducă poezia cât mai aproape de autenticitatea vieții și a comunicării de zi cu zi.” (CRĂCIUN, 2009, p. 231).

Un asemenea eșafodaj pune în gardă nu numai pe hermeneuți, dar și pe autorii operelor, pune la îndoială însăși poezia modernă cu toate atributele, cu marile ei cuceriri axiale, estetice, artistice, cu underground-urile ei, care au avansat cultura, nu numai la nivelurile ei de astăzi dar a și aruncat punți de legătură în infinit. Marea poezie, fie tranzitivă sau intranzitivă, e de neînchipuit fără fiorul „orfic”, „simbolistică”, „abisal”, sugestia „naturii”, fără efort de „supralimbaj”, adică fără starea sau fantezia depășirii de sine, așa cum le demonstrează elegiile lui N. Stănescu, „negativ” interpretate uneori de G. Crăciun.

Cu al cincilea capitol – *Cele cinci dimensiuni*, intrăm în câmpul factorilor decizionali ai poeziei moderne, inclusiv ai tranzitivității și anume: *Actul de lectură și premisele lui*, *Eul poetic*, *Cititorul*, *Limbajul*, *Realitatea*.

Primul e o introducere în teoria „lizibilității”. Cititorul, exegetul sunt chemați să „elibereze sensul” de sub „masca operei”. Simplificând mult, deducem, că „analiza critică e conținută în operă”.

Al doilea factor înscrie o traiectorie sapiențială spre individualitatea creatoare, o ontologizare a eului. Filosofemele marilor gânditori: Kant, Leibniz, Descartes, Montaigne, Pascal, ale empiriștilor – Locke și Hume, ale fiziologiștilor iluminiști Condillac, La Mettrie și până la „nihilismul nietzscheian”, toate sunt contribuitoare la fundamentarea universului eulogic, precum și la orientarea în metafizica genului.

Iată o confesiune în acest sens, mai mult decât convingătoare. Îi aparține A. Blandiana – poetă care se simte „atât de în interiorul literaturii”: „...nu cunosc o stare de beatitudine superioară acestei intensități spirituale, care nu mi s-a părut niciodată nesănătoasă, ci dimpotrivă, miraculoasă ca o atingere a unei perfecte, uimitoare sănătăți, ca o trezire (la adevărata viață, la viața tuturor resurselor vitale) din somnul obișnuit și general, ca o vedere bruscă, extraordinar de limpede, a unei priveliști abia deslușite de obicei.” (BLANDIANA, 2018, p. 5).

Cărui tip de poezie și cărui tip de individualitate poate fi atribuită această stare inevitabilă? Numai poeziei intranzitive?

„Cititorul” în viziunea lui G. Crăciun dispune de „dubla aperccepție” – una ideală și alta reală. Pe aceeași dimensiune, autorul sintezei îl citează pe Valery care declară: „Versurile mele au sensul care li se atribuie”. Ceea ce rămâne în suspans e „neînțelegerea” noii autenticități, ca „glorie”, în sens baudelairean – iată un centru nevralgic, demn de o confruntare cu teoria tranzitivității.

Neluând în seamă „dedesubturile”, poezia se poate trezi în situația critică, amintindu-ne de cazul tragic al „Titanicului”. Cărmacii lui au ignorat previziunea, intuiția, calculul intelectual, privind pericolul ghețarului și și-au pus toată încrederea pe invenția concretă a veacului, pe giganticul vas maritim, ca, în final” încântarea sa se termine cu răsunătoarea tragedie.

Revenind la problema „citorului”, amintim remarca lui Rimbaud. În *Corabia biată* „poetul – copil” spune: „Eu am văzut ce omul să vadă ar fi vrut”.

„Limbaajul ca dimensiune umană fundamentală e supus unor atacuri îndârjite, cu scopuri vădit distructive, mașinăria sa sintactico-semantico e descompusă și reconstruită ironic, parodic, în forme grotești și absurde ...poezia modernă își stabilește drept obiectiv de atac chiar natura limbaajului” care „suferă de o boală care falsifică totul. Și dacă boala aceasta, accentuează expertul, nu poate fi vindecată, ea poate măcar pusă sub observație și demonstrată pe viu...” (CRĂCIUN, 2009, p. 282-283). Poezia modernă aproape că e asemuită cu un „covid-19”, căci „haosul lingvistic al avangardelor poate deveni lichidul amniotic al viitoarelor organisme poetice canonice.” (CRĂCIUN, 2009, p. 329).

După o asemenea discreditare masivă și categorică ne gândim la unanim recunoscutele valori moderne universale, totodată la celebrele studii citate care au promovat și au confirmat acele valori. Șochează oarecum și terminologia comentatorului, tonul emotiv-mânios, sfidător și implacabil, amintindu-ne de limbaajul exasperant al suprarealiștilor – simptome ale unei „îndoieli metodice” (M. Martin), în disonanță cu expunerea generală a sintezei, care este, cum am spus, una doctă și disciplinată.

Tranzitivitate pură nu există. Obiectul, lucrul concret, „cotidian”, cel mai „umil”, dispune de un mit al său, de traiectoria lui în timpul și spațiul lumii în care trăim. Cum să-l lipsești de această proprietate, să renunți la ea? Într-un fel sau altul, poetul transcende în micul lui univers mitic, de acum din simplul considerent că l-a inclus în „câmpul vederii” sale. „Sensul immanent, atenționează M. Martin în aceeași postfață la „sinteza” lui G. Crăciun, este sensul literal care poate exploda oricând într-o multitudine de sensuri potențiale” (CRĂCIUN, 2009, p. 442). „Singularitatea” soresciană din debutul omonim nu de modernitate e cauzată, ci de lipsa unei adevărate, avansate modernități, la baza căreia ar sta „filozofia”.

„Realitatea” este subcapitolul forte, căci unde dacă nu aici exegetul are oportunitatea să examineze „antinomia” celor două tipuri de poezii. Ca să fie și mai convingător în demersul său, G. Crăciun întreprinde un sondaj mult mai larg, decât s-ar fi cerut. El pornește de la poezia clasică sau preromantică, trecând prin cea modernă și postmodernă, pentru a justifica, în fiecare caz aparte, o altă realitate, „lume”.

„Dialectica modernității” e văzută de către expert în culorile unui negativism cvasitotal: „Fantasmatică, proteică, halucinantă, această realitate aparține unei interiorități fără inimă și unei conștiințe fără speranță.” (CRĂCIUN, 2009, p. 285).

Posibila Tipologie, la care ajunge autorul în ultimul capitol al „sintezii” sale, poate fi înțeleasă și ca o revendicare a propriilor deziderate conceptuale. Se ontologizează categoriile, sunt vizate tipurile de poezie – „lingvistică (sau „ludică”), „experimentală” („activă”, „pasivă”), „reflexivă”, „tranzitivă”. Toate mijloacele sunt reconceptuate acum spre a reduce la zero intranzitivitatea.

Absolutizând „prim-planul” realității, preocupat fiind mai mult de clasificare, autorul *Aisbergului...* riscă să atenueze valoarea axiologică a poeziei moderne, în general. Același teoretician M. Martin, în postfața sa, atenționează autorul că una din doleanțe referitoare la conceptualitatea „sintezii” lui G. Crăciun ar fi „aceea de a nu îngădui ca distincțiile de ordin taxonomic (tipul de poezie, aparentă la o generație) să se răsfrângă – fie și indirect sau implicit – asupra axiologiei.” (CRĂCIUN, 2009, p. 441).

Este inoportun să contrapunem două artere, două conductoare vitale ale unuia și aceluiași organism. O spune și mai respicat mentorul autorului *Aisbergului...*, în postfața citată:

„Paradoxul este dat, după părerea mea, de faptul că aceste două tipuri de poezie se afirmă în înseși cadrele istorice ale modernismului. De ce consider că și poezia tranzitivă ține, depinde de modernism și nu numai de postmodernism? Pentru că însăși apariția și legitimarea ei n-ar fi fost posibile fără fundalul poeziei moderniste tipice – metafizice, sintetice, intranzitive... Poezia tranzitivă apare ca rezultat al acestei saturații, dar și pe fondul unei opoziții latente. Ea n-ar fi fost

inventată și n-ar fi fost acceptată, gustată, prețuită fără nu doar memoria poeziei reflexive, ci fără prezența ei implicită... Fără perechea ei invizibilă, dar prezentă, poezia tranzitivă n-ar avea relevanță, s-ar pierde în „discursul fără trup” al cititorului. Problema lăsată nerezolvată de Crăciun – a literalității poeziei enunțiative – se poate lămuri, cred, în același fel.” (CRĂCIUN, 2009, p. 442-443).

„Saturație” nu presupune excludere, ci, dimpotrivă, continuitate favorabilă. Așa cum rezultă și din amendamentele reputatului teoretician, poezia tranzitivă, ca „alternativă”, nu numai că nu poate exclude sau nega poezia reflexivă, dar și rămâne dependentă, datornică intranzitivității, altfel ar rămâne, cum precizează postfațatorul, fără „memorie”, adică fără intuiție, subconștient, fantezie, profeție și celelalte potențialități, „negate”, pe nedrept, de asiduul critic G. Crăciun.

„Desigur, poezia este din ce în ce mai de neînțeles, menționează aceeași poetă, A. Blandiana – unul dintre cele mai aprofundate spirite poetice în antinomiile timpurilor noastre –, dar vremurile nu sunt și ele tot mai incompreensibile? Evident, metaforele secolului 20 sunt mult mai absurde, mai iraționale, decât cele ale secolelor anterioare, dar lumea pe care o oglindesc nu e și ea infinit mai greu de înțeles decât cea veche.” (BLANDIANA, 2018, p. 9).

Concluzii

Rămânând doar cu tranzitivitatea, inoculând doar și numai criteriile și mijloacele ei, renunțând la „pericolul” invențiilor intranzitive, înseamnă a admite nepăsarea distrugătoare, ca în cazul „Titanicului” de care aminteam. Este important să știm a valorifica ambele poluri, eliminând, bineînțeles, „surplusurile”. M. Sorescu declara că poezia e de neconceput fără temelie filosofică, dar tot el a scris *Descântoteca* și ciclurile *La Liliaci*, riscante ca formă și model, dar nelipsite de o practică a gândirii lirosoficoironice, ceea ce le-a și salvat.

BIBLIOGRAFIE

BLANDIANA, A., *Cuvinte despre cuvinte* (I). În: „Revista literară”. Publicație de literatură și dialog cultural, nr. 11. Editată de Ministerul pentru românii de pretutindeni, Institutul cultural român, 2018

BLANDIANA, A., *Cuvinte despre cuvinte* (II). În: „Revista literară”. Publicație de literatură și dialog cultural, nr. 12. Editată de Ministerul pentru românii de pretutindeni, Institutul cultural român, 2018

CRĂCIUN, Gh., *Aisbergul poeziei moderne*. Ediția a 2-a, din seria „Sinteze”, cu o postfață de Mircea Martin, Pitești, Editura Paralela 45, 2009

FRIEDRICH, H., *Structura liricii moderne de la mijlocul secolului al XIX-lea până la mijlocul secolului al XX-lea*. În românește de Dieter Fuhrman. Prefață de Mircea Martin. București, Editura Univers, 1998

**II. GERMANIC LANGUAGES AND CULTURES /
ROMANIAN LANGUAGE AND CULTURE /
CULTURES ET LANGUES GERMANIQUES /
CULTURE ROUMAINE /
LIMBI ȘI CULTURI GERMANICE /
LIMBĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ**
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Rodica Teodora BIRIȘ

GERMAN LANGUAGE AND THE ROLE OF SOCIAL NETWORKS IN YOUNG PEOPLE'S COMMUNICATION

DIE DEUTSCHE SPRACHE UND DIE ROLLE DER SOZIALEN NETZWERKEN IN DER KOMMUNIKATION DER JUGENDLICHEN

LIMBA GERMANĂ ȘI ROLUL REȚELELOR DE SOCIALIZARE ÎN COMUNICAREA TINERILOR

Prof. univ. dr. Rodica Teodora BIRIȘ
Western University „Vasile Goldiș”, Arad
Faculty of Humanities
E-mail: birisrodica@yahoo.com

Zusammenfassung

Wir konnten in den letzten zehn Jahren feststellen, dass die Jugendlichen viele soziale Netzwerke immer mehr verwenden. Es gibt heute kaum Jugendliche, die nicht in einem der verschiedenen Netzwerken wie Facebook, Instagram, WhatsApp oder Snapchat aktiv ist. Für fast alle Jugendlichen, gehören die sozialen Netzwerke zum Alltag. Sie sind ein Teil ihres Lebens. Dabei verändert sich auch ihre Sprache. Wir hielten es für nötig, diese deutsche Sprache näher zu betrachten und zu analysieren, wie sie sich verändert, wie viele Wörter durch Abkürzungen und Emoticons ersetzt werden.

Rezumat

În ultimii ani am putut observa că tinerii folosesc tot mai mult rețelele de socializare. Aproape ca nu mai există astăzi tineri care să nu facă uz de rețelele de socializare ca Facebook, Instagram, WhatsApp sau Snapchat. Pentru tineri, aceste rețele aparțin vieții cotidiene. În acest demers are loc și o schimbare a limbii. Noi am considerat necesar să privim mai îndeaproape limba germană și să analizăm, ce schimbări apar, de exemplu, înlocuirea unor cuvinte cu prescurtări și emoticoane.

Schlüsselwörter: *Jugendsprache, Einfluss, Aenderungen, die Rolle der Netzwerke, die Jugendlichen, Abkürzungen*

Cuvinte-cheie: *limba tinerilor, influente, schimbări, rolul rețelelor de socializare, tinerii, prescurtări*

1. Einleitung

Die rasante Entwicklung der Informationstechnologie und die damit einhergehenden neuen Sozialnetzwerke sind im Alltag nicht mehr zu übersehen. Es gibt einige soziale Netzwerke, wie Facebook, Instagram, WhatsApp und Snapchat. Diese Netzwerke sind weltweit benützt und

bekannt. Die Sprache hat sich in den letzten zehn Jahren auch in Lexik und auch in der Syntax verändert. Wir können hier den Sprachersatz durch Emoticons und Emojis sehen. Die Alltagssprache kann durch Emoticons nicht ersetzt werden, aber die Jugendlichen sprechen viel häufiger auf den Sozialen Netzwerken.

Die Kommunikation in den sozialen Netzwerken zeigt wie sich eigentlich die Sprache verändert hat. An Stelle von Wörtern treten Abkürzungen, Emoticons und Emojis auf. So verwendet man zum Beispiel für „I ♥ U“ das Emoji „♥“ für „Love“ und die Abkürzung „U“ für „You“. Diese Sprachentwicklung ist ein Bestandteil der Kommunikation in sozialen Netzwerken.

Ich werde in dieser Arbeit konkrete Beispiele der Jugendsprache aus den klassischen Jugendzeitschriften, wie „Bravo“, „Yam“, „Bravo Girl“, „Sugar“, „Snowboarder“ zeigen. Jeder Jugendliche fühlt sich damit anders angesprochen. Diese Jugendzeitschriften sind je nach dem Alter des Lesers gewählt: z.B: „Bravo“ und „Yam“ für 12-19 jährige, „Bravo Girl“ für 14-16 jährige, „Sugar“ für 12-16 jährige und „Snowboarder“ für 14-23 jährige. Hier kommen oft Anglizismen vor.

2. Die Sozialnetzwerke (NS)

Ohne Smartphone oder Tablet in der Hand findet sich heute kaum ein Jugendlicher. In der U-Bahn, in Cafés, im Park und sogar in der Schule sind digitale Medien fast immer präsent.

Laut der Jugendmedienstudie 2013 sind 12- bis 19-Jährige in Deutschland 179 Minuten täglich online. Das erste SN, Facebook, hat weltweit inzwischen 1,8 Milliarden monatlich aktive Nutzer. Buggisch schätzt die Anzahl der Nutzer in Deutschland auf rund 26 Millionen. Die SN sind bei Kindern und Jugendlichen sehr beliebt, weil sie wichtige Funktionen in ihrem Alltag übernehmen. Zunächst einmal sind die SN digitale Treffpunkte. Ihre Mitglieder finden hier leicht Gleichgesinnte. Sie bekommen Zugang zu Informationen, die ihren Interessen entsprechen. Die SN vermitteln den Eindruck von Zugehörigkeit, was für Jugendliche von großer Bedeutung ist. Sie dienen auch als Kontaktbörsen. Die SN ermöglichen es, leicht neue Kontakte zu knüpfen und bestehende Kontakte aufrechtzuerhalten.

Die Tatsache, dass die Nutzer der SN eine gewisse Anonymität bewahren, erleichtert auch schüchternen Jugendlichen die Kontaktaufnahme. Die SN bieten Jugendlichen einen digitalen privaten Raum. Sie können sich ohne Aufsicht von Erwachsenen treffen. Kommunikation mit Freunden sind hier unabhängig von Zeit und Raum möglich.

2. 1. Gefahren der sozialen Netzwerke früher

Die Nutzung der SN bringt nicht nur positive Aspekte mit sich. Es gibt auch verschiedene Gefahren. Jugend und Medien, eine schweizerische Plattform zur Förderung von Medienkompetenz, nimmt hierzu Stellung: „Internet kann süchtig machen, Kinder und Jugendliche können in sozialen Netzwerken gemobbt werden, ihre persönlichen Daten können missbraucht werden, es kann zu sexuellen Übergriffen kommen.“¹ Darüber hinaus ist fraglich, ob die ständige Erreichbarkeit der Jugendlichen per Handy positiv zu bewerten ist. So haben Schulen begonnen, Handys im Unterricht und auf dem Pausenhof komplett zu verbieten. Zudem muss die Echtheit der Freunde in SN in Frage gestellt werden. Es ist nicht unüblich, auf Facebook im Durchschnitt 130 „Freunde“ zu haben, von denen nur sechs oder sieben Freunde im „echten Leben“ sind. Die in SN geschlossenen „Freundschaften“ können sich als sehr oberflächlich und kurzlebig erweisen. Die Selbstdarstellung der Jugendlichen in den SN hat dazu geführt, dass ihr Problembewusstsein bezüglich des Datenschutzes sehr gering ist. Der „gläserne Mensch“ wird zum alltäglichen Phänomen. Die SN ermöglichen es, ein virtuelles Doppelleben zu führen und eine Scheinidentität aufzubauen. Dieses ist nicht nur positiv zu bewerten. Letztlich muss man sich fragen, ob die SN nicht auch eine Flucht in eine Scheinwelt bieten.

2.2. Arten der sozialen Netzwerke

Zu den populärsten SN in Deutschland zählen Facebook, Instagram, Snapchat, Twitter, Tumblr, Google Plus, LinkedIn und Pinterest. Ein Blick in die U.S.A. zeigt, dass die Jugendlichen sich nicht von einzelnen Diensten abhängig machen. Selbst das zuerst gegründete Netzwerk Facebook ist nicht der Fokus im Onlineleben vieler Teenager. Sie sind flexibel und benutzen verschiedene SN. So dokumentiert ein Beobachter der sozialen Medien Anfang Januar 2017: „Eine Befragung unter Jugendlichen zwischen 10 und 19 Jahren ergab, dass nur 32 Prozent der Jugendlichen Facebook nutzen, während es im Vorjahr noch 41 Prozent waren. Erfolgreicher in dieser Zielgruppe sind Snapchat mit 35 Prozent, Instagram mit 52 Prozent und WhatsApp mit 91 Prozent.“

Im Folgenden werden Facebook, Instagram, WhatsApp und Snapchat kurz vorgestellt. Die Kommunikation in diesen SN ist asynchron ausgelegt. Das bedeutet, dass die Kommunikation zeitversetzt und nicht gleichzeitig (synchron) stattfindet. Die genannten SN können jedoch annähernd synchron genutzt werden, sofern die Gesprächspersonen online sind. Die Verbreitung der Internetzugänge einschließlich WLAN macht es möglich, fast überall und jederzeit die SN zu nutzen. WLAN ist die Abkürzung für „Wireless Local Area Network“. Ein WLAN ist ein drahtloses lokales Netzwerk, das einen Internetzugang ohne Kabel ermöglicht.

3. Facebook und Instagram

Facebook ist das SN, das jeder kennt. Es wird von fast 1,9 Milliarden Menschen weltweit benutzt. In 2004 von Marc Zuckerberg in den U.S.A. gegründet, findet sich das Netzwerk nun schon seit 13 Jahren auf fast jedem Smartphone, Computer und Tablet. Instagram wurde von Kevin Systrom und Mike Krieger im Jahr 2010 ebenfalls in den U.S.A. entwickelt. Es ist eine Mischung aus Microblog und audiovisueller Plattform, die es ermöglicht, Beiträge auch in anderen verschiedenen Sozialnetzen nicht nur im und als Facebook zu verbreiten.

Microblogs sind Anwendungen für die Veröffentlichung kurzer Textnachrichten, die oft weniger als 200 Zeichen lang sind. Diese Nachrichten können privat oder öffentlich zugänglich sein. Sie werden wie in einem Blog chronologisch dargestellt. Twitter ist die bekannteste Plattform für Microblogging. Es ist auch in SN wie Facebook oder XING möglich (onlinemarketing praxis). Unter audiovisuellen Medien (AVMedien) versteht man Medien, die Informationen über Ton und Bild vermitteln.

Facebook und Instagram dienen dazu, Neuigkeiten und Informationen über sich selbst öffentlich bereitzustellen. Beide Netzwerke bieten die Möglichkeit Fotos hochzuladen, andere Jugendliche kennenzulernen und zu „chatten“.

Der Begriff "Chat" kommt aus dem Englischen von "to chat", was "plaudern" oder "sich unterhalten" bedeutet. Ein OnlineChat bezeichnet die elektronische Kommunikation in Echtzeit, meist über das Internet.² Auf Facebook und Instagram kann jeder nach eigenem Ermessen über sich selbst erzählen und Fotos zeigen. Zudem erfahren Jugendliche hier die neuesten Informationen von Unternehmen, Marken oder bekannten Personen (zum Beispiel Stars oder Politiker). Diese Neuigkeiten können dann in Facebook- und Instagramgruppen kommentiert und diskutiert werden. Solche Diskussionsforen können öffentlich oder privat - also mit eingeschränktem Zugang nur für die Mitglieder dieses Forums - eingerichtet sein.

4. WhatsApp

Gegründet wurde WhatsApp in den U.S.A. im Jahr 2009 von Jan Koum. WhatsApp hat derzeit 1,2 Milliarden Nutzer weltweit. Ursprünglich wurden über WhatsApp ausschließlich

² <https://de.wikipedia.org/wiki/Chat>

Statusmeldungen geteilt³. Der Status ist eine kurze Botschaft der Person. Ein Profilbild und der individuell gestaltete Status machten jeden Kontakt persönlicher. So konnte Freunden mitgeteilt werden, was man gerade macht. Erst später kam die heutige Hauptfunktion des Nachrichtendienstes dazu. Seit dem 22. Februar 2017 können auch Fotos und Videos, die mit Emojis, Texten und Zeichnungen personalisiert werden, in den Status eingefügt werden⁴.

App ist die Abkürzung für „Application Software“. Eine App ist eine Anwendungssoftware, die unterschiedliche Funktionen erfüllen kann. Apps sind Zusatzprogramme, mit denen die Funktionalität von Computer, Smart-TV, Smartphone oder Tablet beliebig erweitert werden kann ist einfach und sehr erfolgreich. Im Gegensatz zu anderen Nachrichtendiensten ist WhatsApp kostenlos. Nach der Anmeldung wird sofort angezeigt, welche Kontakte die App nutzen. Der WhatsApp Nutzer kann jedem Kontakt schreiben sowie Fotos und Sprachmemos senden.

Die WhatsApp- Gruppen, deren Mitglieder von den Teilnehmern gewählt werden, ermöglichen die Kommunikation mit bis zu 100 Personen gleichzeitig. Die Zeit des Zustellens und Lesens der Nachricht kann von dem Sender der Nachricht eingesehen werden. WhatsApp bietet darüber hinaus die Option, zu sehen, welcher der persönlichen Kontakte momentan aktiv ist und wann sie zuletzt aktiv waren.

5. Snapchat

2011 erschien Snapchat in den U.S.A., ins Leben gerufen von Evan Spiegel. Es hat derzeit mehr als 150 Millionen aktive Nutzer weltweit, die täglich über eine Milliarde Bilder und Videos verschicken. Es wird als „soziales Netzwerk der Jugendlichen“ bezeichnet, da mehr als die Hälfte seiner Nutzer zwischen 16 und 24 Jahren alt sind. Snapchat ist ein Messenger, der zwei grundlegende Funktionen bietet: das private und öffentliche Versenden von Snaps. Die Bilder und Videos können digital bemalt, beschrieben und mit Filtern versehen werden. Zudem kann der Snapchat Benutzer Emojis einfügen.

Ein Messenger ist eine App für das Handy. Es ist ein Programm zur schriftlichen Sofortkommunikation.⁵ Ein Snap ist ein digitales Snapchatbild. Jeder Snap kann maximal nur zehn Sekunden angeschaut werden. Die genaue Zeit wählt der Sender des Bildes. Screenshots und wiederholtes Abrufen eines Snaps werden sofort beim Sender angezeigt. Bei privat verschickten Snaps zerstört sich die Nachricht nach dem Anschauen sofort. Daher muss der Empfänger aufmerksam sein, um Nichts zu verpassen. Die sogenannten Stories sind öffentlich und für alle Abonnenten 24 Stunden lang sichtbar. Im Gegensatz zu anderen SN wie Instagram, WhatsApp und Facebook bietet Snapchat die Möglichkeit, sich wirklich „live“ zu sehen. Ein weiterer großer Unterschied zwischen Snapchat und den weiteren eben genannten SN ist, dass es nicht möglich ist, Snaps zu kommentieren, zu teilen oder zu „ liken“.

Die verschiedenen Snapchat Filter modifizieren die digitalen Bilder. Sie können beispielsweise die aktuelle Uhrzeit, die Temperatur, den Akkustand oder die Höhe angeben, auf der man sich befindet.

Zudem gibt es verschiedene Farbfilter, die Sättigungsfilter genannt werden. Des Weiteren gibt es Geofilter. Sie sind ortsspezifisch und meistens nur in größeren Städten verfügbar.⁶

Die verschiedenen Snapchat Filter modifizieren die digitalen Bilder. Sie können beispielsweise die aktuelle Uhrzeit, die Temperatur, den Akkustand oder die Höhe angeben, auf der man sich befindet. Zum „ liken“ gibt es verschiedene Feinen Beitrag oder eine Seite im sozialen Netzwerk Facebook oder anderen sozialen Netzwerken mit „ gefällt mir“ markieren.⁷

³https://www.focus.de/digital/handy/whatsapp-im-news-ticker-whatsapp-hat-jetzt-eine-milliarde-nutzer_id_5254712.html

⁴https://www.focus.de/digital/handy/whatsapp-im-news-ticker-whatsapp-hat-jetzt-eine-milliarde-nutzer_id_5254712.html

⁵ <https://ro.wikipedia.org/wiki/MESSENGER>

6. Sprachverwendung in sozialen Netzwerken

In den SN hat sich eine neue Sprache entwickelt. Dieser Netzjargon unterscheidet sich sowohl von der formalen schriftlichen Kommunikation, als auch von der Umgangssprache. Die Sprache in den SN zeichnet sich dadurch aus, dass eine Sprachveränderung in Lexik (Wortschatz) und Syntax (Satzbau) stattfindet. Zudem kommt es zu einem Sprachersatz durch Emoticons und Emojis.

Es gibt auch manche Arten von Emoticons. Sie können eine positive Wirkung haben oder eine negative. Wie Z. B.:

- :-) :) grinsen, markiert witzige und ironische Bemerkung
- ;-) ;) Augenzwinkern, nach Sarkasmus
- Ü Smile mit ein breites Lachen
- :-) :(Das gefällt mir nicht
- :~(weinen
- :-* Küsschen
- :-o :o staunen, wundern
- <3 Herz, Liebe

7. Schlussfolgerung

Jugendsprache ist keine „Sprache“, sie ist ein Konzept, ein Konstrukt oder ein Begriff, der verschiedene, oft ganz unterschiedliche, Sprachvariationen umfasst. Sie wird oft als Sprachvarietät oder Sprechstil bezeichnet, der verschiedene Funktionen innerhalb und außerhalb der Jugendgruppe trägt.

Ohne SN können die Jugendlichen nicht mehr existieren. Sie nützen fast alle die bekannten SN wie Facebook, Instagram, WhatsApp und Snapchat. Die SN zeigen auch einen Unterschied zwischen dem, was eigentlich ein Jugendlicher mag, es gibt einige Gruppen, sogenannte Zielgruppen zu denen sie gehören und sie zeigen die Zugehörigkeit durch ihre Hobbys. In den SN hat sich eine spezifische Kommunikation herausgebildet, die je nach SN, der Zielgruppe unterschiedlich ausfällt.

Literatur:

Die Sprache der Strasse. In: NZZ, 9. Oktober 2005

Claus Peter, Müller-Thurau, (1987) *Lass uns mal 'ne Schnecke angraben. Sprache und Sprüche der Jugendszene*. 8. Auflage. Goldmann, ohne Ort, ISBN 3-442-06747, S-5.

Eva Neuland: *Jugendsprache – Jugendliteratur – Jugendkultur: interdisziplinäre Beiträge zu sprachkulturellen Ausdrucksformen Jugendlicher*, P. Lang Verlag, S. 134 Online

Claus, Peter, Müller-Thurau (1987) *Lass uns mal 'ne Schnecke angraben. Sprache und Sprüche der Jugendszene*. 8. Auflage. Goldmann, ohne Ort, S. 144.

Matthias, Heine (2015): *So duftete waren Opas Jugendwörter*. In: Die Welt, 20, ohne Ort, S. 16.

Carmen, Neamțu (2012) *Reclame pe limbă. Publicitate și ubicuitate*, Editura Mirador, Arad, S.7.

BIBLIOGRAPHIE

ALBAYRAK, B. (2007). Mehrsprachigkeit – Definitionen, Typen und wissenschaftliche Fragestellungen. Grin Verlag: Norderstedt German

BIRIS, R., T., KONTRIKOVA, I., JURCUT, T., R. (2009) – Landeskunde, Gutenberg Univers Verlag, Arad, ISBN 978-973-1869-72-8

JANNIS Androutsopoulos (2007), *Ethnolekte in der Mediengesellschaft*, in Christian Fandrych/Reinier Salverda (Hrsg.), Standard, Variation und Sprachwandel in germanischen Sprachen, Tübingen.

FÖLDES Csaba (2005): Kontaktdeutsch. Zur Theorie eines Varietätentyps unter transkulturellen Bedingungen von Mehrsprachigkeit. Tübingen: Verlag Gunter Narr

RIEHL, C.(2004). Sprachkontaktforschung. Eine Einführung. Tübingen: Verlag Gunter Narr

SCHLOBINSKI, Peter (2010): *Alles ist eine Frage des Stils, White Star*; Auflage: 1.

Online-Quellen

https://www.focus.de/digital/handy/whatsapp-im-news-ticker-whatsapp-hat-jetzt-eine-milliardenutzer_id_5254712.html

<https://ro.wikipedia.org/wiki/MESSENGER>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Snapchat>

<https://www.wortbedeutung.info/likn/>

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/posting>

<https://www.duden.de/rechtschreibung/Emoji>

<https://dexonline.ro/definitie/publicitate>, aufgerufen am 3. Mai 2020

**III. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE –
ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE /
LANGUE ET LITTÉRATURE SLAVE –
LANGUE ET CULTURE ROUMAINE /
LIMBĂ ȘI CULTURĂ SLAVĂ –
LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Virginia POPOVIĆ**

THE ROMANIAN-SERBIAN CULTURAL TRANSFER AND THE LITERARY TRANSLATIONS DURING THE COMMUNIST PERIOD

TRANSFERT CULTUREL ET TRADUCTIONS LITTÉRAIRES ROUMANO-SERBES PENDANT LA PÉRIODE COMMUNISTE

TRANSFER CULTURAL ROMÂNNO-SÂRB ȘI TRADUCERILE LITERARE ÎN PERIOADA COMUNISTĂ*

Conf. univ. dr. Virginia POPOVIĆ

Universitatea din Novi Sad, Serbia

Facultatea de Filosofie

E-mail: popovic.virdjinija@ff.uns.ac.rs

Abstract

While thanks to his/her knowledge of foreign language, the translator not only translates the text, but also the knowledge about the civilization of other people and the most important difficulty in addition to selecting the right words, he/she should also identify the realities to which the right equivalents refer. Therefore, in addition to transferring meaning from one language to another, the translator moves from one culture to another, using the concept of cultural transfer. Thus, in the act of translation, the translator takes into account not only the linguistic rules but also a series of cultural elements. Related to the Romanian culture, the essays that offer a particular setting to the morphology of the culture signed by Emil Cioran and Constantin Noica, the interpretations from the standpoint of the history of religions of Mircea Eliade, the novels of Milorad Pavić and Miloš Crnjanski, then the historical publications and poetry belong to the key texts of the Romanian-Serbian translation during the communist period. Some of these texts represent the relevant myths to the Romanian and Serbian culture. The bilingual or multilingual translator is an individual with cross-cultural competence and training. Many Romanian and Serbian translators have proven more than bilingual and bicultural competence. The study investigates the phenomenon of cultural transfer in terms of the Romanian-Serbian translations during the communist period, the time frame when translations multiplied due to some translators-poets or skilled connoisseurs of both languages, a period that lasted until after 1989 when a real editorial outburst emerged, facilitated by the disappearance of censorship or privatization and when mainly dissident or emigrant writers are translated. Our objective is to emphasize the concept of cultural transfer by presenting literary texts belonging to two different language groups.

Résumé

Le traducteur, grâce à sa connaissance des langues, ne traduit pas seulement le texte, mais aussi la connaissance de la civilisation des autres peuples, le plus grand obstacle ne rencontre pas en choisissant les bons mots, mais aux réalités auxquelles se rapportent les équivalents appropriés.

* Lucrarea este realizată în cadrul proiectului TRANSINTELL 21-AUF/01.03.2019 («Transferts culturels et champs intellectuels transnationaux. Modernité et antimodernité à l'Ouest et à l'Est: France, Roumanie, Serbie»), AUF

Ainsi, en plus de passer d'une langue à l'autre, le traducteur passe d'une culture à l'autre en utilisant le concept de transfert culturel. Ainsi, le traducteur dans son acte de traduction, il ne prend pas seulement en compte des règles linguistiques mais également des éléments culturels. Rapporté à la culture roumaine, des essais thématisant la morphologie de la culture appartenant à Emil Cioran et Constantin Noica, les interprétations du point de vue de l'histoire des religions de Mircea Eliade, les romans de Milorad Pavić et Miloš Crnjanski, puis publications historiques et de la poésie, ils appartiennent à la catégorie des textes clés dans la traduction roumano-serbe, pendant la période communiste. Certains de ces textes représentent des mythes pertinents pour la culture roumaine et serbe. Le traducteur bilingue ou multilingue est un individu doté d'une compétence et d'une formation transculturelle. De nombreux traducteurs roumains et serbes ont prouvé plus que la compétence bilingue et biculturelle. Dans cet article, le phénomène du transfert culturel est étudié à travers le prisme des traductions roumano-serbe pendant la période communiste, la période où les traductions ont été multipliées grâce aux traducteurs-poètes ou bons connaisseurs des deux langues, en période qui a duré jusqu'après 1989 quand il apparaît une véritable explosion éditoriale, facilitée par la disparition de la censure ou par la privatisation, quand les auteurs les plus traduits sont des écrivains dissidents ou émigrés. Notre intention est de souligner le concept de transfert culturel par présentation de traduction de textes littéraires en deux langues appartiennent à deux familles linguistiques distinctes.

Rezumat

Traducătorul, datorită cunoștințelor sale de limbi, nu traduce doar textul, ci și cunoștințele despre civilizația altor popoare, cel mai mare obstacol întâmpinând atunci când, pe lângă alegerea cuvintelor potrivite, ar trebui să apeleze și la realitățile la care se referă echivalentele potrivite. Deci, pe lângă trecerea de la o limbă la alta, traducătorul trece de la o cultură la alta, folosind conceptul de transfer cultural. Astfel, traducătorul în actul său de traducere, nu ține seama numai de regulile lingvistice ci și de un șir de elemente culturale. Raportate la cultura română, eseurile care tematizează morfologia culturii aparținând lui Emil Cioran și Constantin Noica, interpretările din punctul de vedere al istoriei religiilor ale lui Mircea Eliade, romanele lui Milorad Pavić și ale lui Miloš Crnjanski, mai apoi publicațiile istorice și poezia fac parte din categoria textelor-cheie în traducerea româno-sârbă, în perioada comunistă. Unele dintre aceste texte reprezintă miturile relevante pentru cultura română și sârbă. Traducătorul bilingv sau multilingvist este un individ cu competență și formație transculturală. Mulți traducători români și sârbi au dovedit mai mult decât competență bilingvă și biculturală. În lucrarea de față se cercetează fenomenul de transfer cultural prin prisma traducerilor româno-sârbe în perioada comunistă, perioada când s-au înmulțit traducerile datorită unor traducători-poeți sau cunoscători buni ai ambelor limbi, o perioadă care a durat până după 1989 când apare o adevărată explozie editorială, facilitată prin dispariția cenzurii sau prin privatizare, când se traduc cu precădere scriitori disidenți sau emigranți. Intenția noastră, este să subliniem conceptul de transfer cultural prin prezentarea unor texte literare aparținând a două grupuri lingvistice diferite.

Keywords: *cultural transfer, translation, Serbian language, Romanian language, communist period*

Mots-clés: *transfert culturel, traduction, langue serbe, langue roumaine, période communiste*

Cuvinte-cheie: *transfer cultural, traducere, limba sârbă, limba română, perioada comunistă*

Cercetările din ultima vreme asupra traducerilor literare s-au înmulțit drastic, au apărut foarte multe teorii asupra traducerilor. Unele teorii ale comparatismului tradițional consideră originalul superior față de traducerea, iar pe de altă parte există și teorii noi, adepții acestor teorii moderne sau postmoderne care pun în centrul atenției traducerea sau rolul ei în înțelegerea mai bună a relațiilor dintre popoare, a culturii lor. Astăzi nu există scriitori mari sau mici care nu sunt traduși măcar în o limbă diferită de limba în care este scrisă opera literară.

Această traducere rămâne neobservată dacă nu stârnește interesul cercetătorilor și dacă nu se scrie despre ea. Dacă pornim de la concepțiile unor exegeți ai traductologiei sau, de exemplu de la concepția lui Umberto Eco care, prin exemple concrete, constată că prin traducere nu se transpune doar textul propriu-zis dintr-o limbă în alta, ci ea este „un proces de negociere, precedat de unul de interpretare” și că traducerea „spune cam același lucru”. Explicând procesul traducerii și concepțiile despre traducere, Eco explică expresiile idiomatice și textele scriitorilor clasici, prin limbi diferite. Astfel, traducerea devine un dialog intercultural sau transcultural, ceea ce se referă la procesul reciproc de interferare a diferitelor culturi.

În ultima vreme se vorbește foarte des des de discursul cultural și politic de multiculturalitate (pluriculturalitate). Pentru traducător – definit metaforic dintotdeauna ca un călător prin spații și timpuri, bun cunoscător al limbii, iar în termeni de specialitate ca mijlocitor între culturi, specialist în comunicare, limbajul joacă în procesul de comunicare inter- și transcultural un rol esențial, deoarece fiecare cultură în parte se exprimă prin limbă. Astfel, prin traducerea unei opere literare în altă limbă se realizează/ se creează un alt text a cărui receptare o înțelegem precum una hetespațială (unde spațiul cultural devine altul) și una heterotemporală, „ce poartă amprenta reprezentanților pe care le are cultura-țintă asupra culturii-sursă.” (VRABIE, 2014, p. 239). Traducătorul, datorită cunoștințelor sale de limbi, nu traduce doar textul, ci și cunoștințele despre civilizația altor popoare, cel mai mare întâmpinând nu la alegerea cuvintelor potrivite, ci la realitățile la care se referă exhivalentele potrivite. Deci, pe lângă trecerea de la o limbă la alta, traducătorul trece de la o cultură la alta, folosind conceptul de *transfer cultural*.

Primii care au introdus conceptul de transfer cultural au fost Michel Espagne, Michael Werner în *Transferts. Les relations interculturelles dans l'espace franco-allemand (XVIIIe et XIXe siècles)*, Paris: Ed. Recherche sur les civilisation, 1988, prin care au explicat că transferul cultural este și un schimb de idei, imagini, concepte etc. între două spații culturale, ori că sunt acestea două țări ori națiuni, grupuri etnice sau arii culturale și spații lingvistice. Astfel, traducătorul în actul său de traducere, nu ține seama numai de regulile lingvistice și de un șir de elemente culturale. În cadrul acestei comunicări culturale traducerile ocupă un loc important. Raportate la cultura română, eseurile care tematizează morfologia culturii aparținând lui Emil Cioran și Constantin Noica, interpretările din punctul de vedere al istoriei religiilor ale lui Mircea Eliade, romanele lui Milorad Pavić și ale lui Miloš Crnjanski, mai apoi publicațiile istorice și poezia fac parte din categoria textelor-cheie în traducerea româno-sârbă, în perioada comunistă. Unele dintre aceste texte reprezintă miturile relevante pentru cultura română și sârbă. Când este vorba de confluențele sârbo-române: există, spre exemplu, dovezi ale autorilor sârbi care au fost inspirați sau au de aceste contacte? Dovezile se pot descoperi în primul rând pe tărâmul literaturii de factură pluri-, inter- și transculturală ale minorității sârbe din România în teme, motive, personaje, bilingvism / multilingvism, relevanța traducerilor. Privite din exterior traducerile în românește ale romanelor, poemelor, nuvelor, descrierilor de călătorie, ale textelor revelatoare de alteritate, dar și studiile din istoria culturii naționalității române din Voivodina care reliefează fenomene, raporturi și personaje autohtone constituie pentru români un factor de reflecție asupra propriei identități. Traducătorul bilingv sau multilingvist este un individ cu competență și formație transculturală. Mulți traducători români și sârbi au dovedit mai mult decât competență bilingvă și biculturală. Locul ocupat de literatura română în traducerile sârbești a fost cercetat, în special pe baza antologiilor de poezie editate, care în perioada comunistă au fost mult mai multe decât operele în proză.

Treceri în revistă ale traducerilor din literatura română, efectuate ca studii de receptare, comentarii periodice și liste bibliografice dovedesc că majoritatea titlurilor românești sunt traduse în sârbă din franceză sau engleză. Ceea ce putem să precizăm este că traduceri din sârbă nu s-au efectuat prin filieră croată sau a uneia din limbile din fosta Iugoslavie „Abordarea amplei și controversatei probleme a traducerilor dintr-o limbă în alta nu este o întreprindere facilă, ci, dimpotrivă, presupune multiple și complexe dificultăți sesizate, de altfel, de majoritatea cercetătorilor care au abordat-o anterior. Prin intermediul traducerilor se construiesc valoroase punți spirituale peste imense goluri de cunoaștere, popoare și culturi se apropie, se interferează și se îmbogățesc reciproc. Așa cum este foarte bine cunoscut, traduceri constituie principala modalitate de apropiere față de un scriitor străin; numai prin intermediul lor diversitatea creativă a omenirii se face cunoscută și devine fecundă într-o altă arie lingvistică și într-un nou mediu receptor!” (PIOARIU, 2002, p. 247-254). Noțiunea de traducere include o întreagă gamă de lucrări, începând de la transpunerea într-o altă limbă a unor opere literare de un rang universal, la traducerea cărților de știință, până la traduceri necesare uzului zilnic în mass-media și în alte sectoare ale activității umane. Traducerile, în cele mai multe cazuri stau la baza unei limbi așa cum este cazul limbii române, ale cărei prime monumente scrise sunt traduceri din slava veche. Relațiile culturale româno-sârbe depind decisiv de relațiile politice dintre cele două țări, Serbia și România. Ambele țări se găsesc într-o perioadă de tranziție economică, culturală, socială, și depun eforturi mari pentru redefinirea pozițiilor în actuala conjunctură, „în primul rând est-europeană și apoi europeană, în sens mai larg.” (GĂTAIANȚU, 2005, p. 40).

Raporturile speciale dintre România și Iugoslavia, respectiv Serbia, au făcut, printre altele, ca interesul pentru studiul reciproc al limbilor sârbă și română să fie manifest în sferele militare încă din anii '30 ai secolului al XX-lea. Din anul 1937, când „Tipografia Românească” din Ploiești publică un ghid de conversație intitulat *Conversațiuni româno-iugoslave cu gramatică-dicționar și expresiuni tehnice militare / Konverzacija jugoslovensko-rumunska sa gramatikom-rečnikom i vojničkim tehničkim izrazima*, s-au înmulțit traduceri, textele de specii diferite devenind bună sursă de informare din istoria, cultura, limba, știință, artă etc. și importantă lucrare pentru cunoașterea și apropierea celor două popoare amice și aliate. Mai târziu, în perioada comunistă a existat, la poporul român la fel ca la popoarele iugoslave, o orientare spre marea literatură universală, mai târziu au apărut tendințe de apropiere reciprocă și orientare spre literaturile popoarelor balcanice. Acesta este un lucru firesc, mai ales atunci când este vorba despre popoarele vecine apropiate prin istorie și cultură. Până la jumătatea secolului trecut, cititorilor români abia că le erau cunoscuți scriitorii sârbi cum sunt Laza Lazarević și Jovan Dučić, mai târziu în perioada postbelică, în România în tiraj mare au fost editate operele scriitorilor Radoje Domanović, Branislav Nušić (ale cărui opere dramatice, *Doamna ministru* și *Familia îndoliată*, sunt prezentate pe diferite scene de teatru). La fel, Branimir Ćosić, Branko Ćopić, Vasko Popa, în ultimul timp chiar cu mai multe opere în aceeași perioadă, sunt prezenți Ivo Andrić, Borislav Pekić, Nikola Milosević, Milorad Pavić etc.

O situație similară a fost și în Serbia, publicul cititor sârb prima dată a luat cunoștință de operele românești în momentul apariției unei antologii a Leposavei Pavlović, apărută în anul 1940. Dintre scriitorii cei mai de seamă din literatura română au fost traduși, în perioada anilor comuniști au fost Liviu Rebreanu și Panait Istrati, care de altfel e tradus din limba franceză de Živojin Živojnović¹. Mai târziu, în librăriile sârbești, într-o perioadă relativ scurtă, apar Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu etc. Când este vorba de teatru în perioada comunistă, la românii din Serbia a existat o tradiție de a se traduce pentru necesitățile Festivalului Zilele de Teatru ale Românilor din Voivodina, operele clasice și modernistilor români. Comediile lui I. L. Caragiale și ale lui T. Mușatescu fiind un exemplu concret de transfer

¹ Carte publicată de Editura Kultura din Belgrad, în anul 1962. O altă traducere a *Chirei Chiralina*, de data aceasta din română în sârbă, a apărut la KOV din Vârșet, în 1999.

cultural realizat pe scena Teatrului Național Sârb din Novi Sad și la „Sterija” din Vârșeț, fiind repede traduse și în maghiară. Comedia lui Mușatescu *Titanic vals* a fost prezentată de Teatrul Maghiar din Subotica, iar teatrul de amatori din Zrenjanin, „Medač”, a câștigat cu această comedie și placheta de aur la un concurs al teatrelor iugoslave de amatori pe insula Hvar, în Croația. În astfel de texte, unde un Caragiale sau un Jovan Sterija Popović este tradus în dintr-o limbă în alta, s-a dat prioritate elementului cultural, spre diferență de limbă, care acum a rămas mai puțin importantă. Chiar dacă uneori se produce diferență mai mare în domeniul spiritual, legat de religie, morală, credință, superstiții, o provocare aparte a fost traducerea proverbelor și zicătorilor din limba sârbă în română și invers, fiind nevoie să fie descoperit echivalentul în cealaltă limbă, „specificul limbilor rezidă anume în expresiile sau lexemele care nu au echivalente în alte idiomuri, constituind partea intraductibilă a unei limbi.” (VRABIE, 2004, p. 240). Aici trebuie înțeles contextul, ținând cont pe de o parte că situațiile comice din o limbă nu sunt tot atât de comice dacă se traduc în altă limbă. Poate nici să nu fie comice, aici transferul cultural ajunge la o barieră în context cultural, sociologic, psihologic sau al mentalităților unui popor. Asemeni putem vorbi de cuvintele *dor*, *doină* care nu au echivalente în limba sârbă sau a titlului poemului *Luceafărul*, ceea ce a produs o problemă aparte în a doua jumătate a secolului trecut. Unii traducători au tradus *Luceafărul* cu *Svetlonoša* (svetlo – lumină; nositi – a purta, a duce). Precum vedeți, cuvântul *Svetlonoša* nu ne sugerează *noaptea*, *întunericul*, iar *Vecernick* (=večer – seară) nu conține *raza*, *lumina*. În sfârșit, un alt poet care cunoaște foarte bine ambele limbi și care este, pe lângă ce este bilingv, este și poet, a reușit să dea o altă ipostază a titlului poemului *Luceafărul* – *Lučarnik*! În viziunea sa, *Lučarnik* înseamnă deopotrivă și *rază* (=luča, în limba sârbă) și *întunecare*, *înnegrit* (=čarno, în limba sârbă). Abordarea comparativă a traducerilor presupune un studiu interdisciplinar și intercultural, pentru că transferul cultural în acest caz conține și informații din sfera relațiilor cu alte compartimente ale gândirii omenești.

Orice limbă reflectă, prin intermediul resurselor sale, aspecte diverse ale vieții spirituale și materiale a poporului care o vorbește, exprimând valorile culturii și civilizației poporului respectiv. Orice popor interpretează diferit lumea și obiectele din jurul său. Aceste cuvinte, ceste concepții de natură diferită, care au caracter diferit, ori sociologic, geografic etc. ale căror semnificații traducătorul este obligat să le descopere. Realizarea unui transfer cultural reușit se face prin traducători buni care „nu va lua ca repere de bază trăsăturile formale ale textului, ci valorile lui estetice și de conținut.” (*Ibidem*, p. 241). Din păcate, în Voivodina din lipsa de traducători buni, în perioada postbelică s-au tradus cu precădere romane tradiționaliste, cu tematică rurală, mai târziu, prin transformările produse în literatura română din Iugoslavia și în literatura sârbă, publicul sârb va fi orientat mai mult spre poezie. Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ștefan Augustin Doinaș, Geo Bogza etc., pe când în România se traduc poezii Vasko Popa, Ioan Flora, Branko Miljković etc. pe când cel mai cunoscut prozator în România rămâne să fie Miloš Crnjanski, Milorad Pavić, Danilo Kiš, David Albahari, Dragan Velikić, Svetislav Basara și Ivo Andrić.

Diana Vrabie, în articolul său, *Traducerea ca formă a transferului cultural* consideră că, prin transpunerea dintr-o cultură în alta a textelor, discursurilor, imaginilor sau informațiilor se face transferul bunurilor, a produselor sau a obiectelor, denumit, cu alte cuvinte și *transfer intercultural*. Astfel, un text este bine tradus din limba sârbă în română și invers depinde, în mare măsură, de competența traducătorului. În cazul traducerii lui Eminescu în ultimele decenii ale secolului trecut, traducătorii erau, în general bilingvi, care cunoșteau ambele limbi foarte bine. Totuși, cea mai bună traducere a versurilor românești depinde și de capacitatea traducătorului de a transfera textul-sursă fără a altera conotațiile dintr-un sistem cultural în altul. Acest lucru l-au reușit doi poeți, unul sârb, unul bilingv, cu bune cunoștințe ale ambelor limbi, care, au întâlnit greutatea încă de la începutul traducerii *Luceafărului* în limba sârbă, deoarece, însăși cuvântul *Luceafărul*, în limba sârbă este cel mai des un substantiv de gen feminin, iar cele de gen masculin se depărtează de semnificația originală a cuvântului „luceafăr”. Astfel, prin găsirea unui sens care este admis în limba-țintă, care este, de fapt, o adevărată tălmăcire a conotațiilor cuvintelor respectiv, se realizează și transferul

cultural, o deschidere a traducătorului spre o altă lume, alte orizonturi culturale și răspunde pretenției cititorului de a cunoaște o nouă lume, diferită de a sa. Fiind traducerea o formă interesantă de transfer cultural, ea devine o punte între două culturi diferite.

În ultimul timp, la Editura Libertatea din Panciova apar mai multe traduceri de excepție care contribuie la cunoașterea mai mare a literaturii române din partea studenților sârbi care studiază limba română și a tuturor care sunt interesați de proza și poezia românească. Astfel, anul trecut a apărut de sub tipar o antologie de proză românească scurtă din secolul XX, cu selecția și traducerea în limba sârbă realizate de Nicu Ciobanu, intitulată *În apropiere de Vištim* și *Antologia de poezie nouă românească*, în traducerea lui Ioan Radin Peianov. Antologia a apărut la Editura *Fondul Europa*, la ediția Paralele, în anul 2010. Putem vedea că începând cu anii șaizeci începe și o activitate fructuoasă de traducere româno-sârbă și invers, spre diferență de perioada interbelică când au fost traduse cu precădere cărți din literatura universală. Prin traducerea *Migrațiilor* lui Miloš Crnjanski în limba română (traducere realizată de Octavia Nedelcu și Dušan Baiski în 1953), s-a impus ideea de traducere și respectare a ierarhiei valorilor unei culturi. Urmează Ivo Andrić cu *E un pod pe Drina* (*Na Drini ćuprija*) în 1962 și *Cronica din Travnik* (*Travnička hronika*) în 1967.

Poetul și traducătorul Petru Cărdu afirmă într-un interviu publicat în revista „România literară” că „datoria fiecărui creator care cunoaște o limbă străină [este] să transpună în limba aceasta poezia unuia ori a mai multor confrăți de-ai săi. Mi-a zis mai deunăzi un prieten că sunt un caz special, întrucât traducând adesea, o fac din limba mea maternă într-o altă limbă, din română în sârbă. De altfel, traduceri nu se fac dintr-o limbă într-alta, ci dintr-o cultură într-alta. De aceea mă întreb mereu cum se traduce vorbirea Carpaților în graiul muntelui Kopaonik. Ca să fac acest lucru, sunt nevoit să uit limba maternă (ceea ce e totuși imposibil), dar imposibil ar fi s-o facă altul. Există situații când cuvintele se amestecă și se confundă între ele. Și care e atunci soluția? A îmbrățișa una dintre aceste limbi, pe care s-o vorbești pentru o situație concretă (limba română) și a da aripi limbii lui Miloš Crnjanski, Momčilo Nastasijević, Laza Kostić” (GIURA, 2008, p. XX).

Concluzii

Misiunea traducătorului este una dificilă. Un text expresiv tradus, trebuie să producă același efect estetic asupra publicului-receptor ca în limba din care provine. Traducerea este o practică hermeneutică, nostalgia perfecțiunii e firesc să înmulțească versiunile traducerilor, fiecare străduindu-se să transpună cât mai adecvat opera dintr-un limbaj într-altul. În Serbia, o perioadă îndelungată nu s-au tradus operele scriitorilor români în limba sârbă din mai multe motive: lipsa unor traducători bilingvi buni, care cunosc bine și limba română și limba sârbă, situația politică precară de la sfârșitul secolului trecut care a făcut imposibilă înmulțirea traducerilor din punct de vedere material. În ultimii ani se simte o înflorire bruscă a traducerilor operelor literare din limba română în limba sârbă și invers. Promovarea literaturii române în spațiul sârb și a literaturii sârbe în spațiul cultural român o fac tot mai mult revistele științifice în format carte dar și în format electronic, dar și includerea lor în mai multe baze de date internaționale. Internetul a facilitat procurarea acestor cărți prin e-shopuri și cărți în format electronic. Bibliotecile universitare, în ultimul timp fac posibilă procurarea acestor cărți prin biblioteci digitale și printr-o tot mai mare colaborare între cele două state din punct de vedere cultural.

BIBLIOGRAFIE

ECO, Umberto (2008). *A spune cam același lucru. Experiențe de traducere*. București: Editura Polirom

GĂTĂIANȚU, Pavel (2005). *Balastologie*. Pančevo: Libertatea

GIURA, Mirela, *Interviu: Petru Cârdu*. În „România literară”, nr. 38, 2008, http://www.romlit.ro/petru_crdu

PIOARIU, Rodica (2002), *Despre traducerea lui Caragiale în engleză*. În „Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica”, nr. 3, 2002, p. 247-254

VRABIE, Diana (2014), *Traducerea ca formă a transferului cultural*, În „Intertext”, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Numărul 1-2 (30), p. 239-242

**IV. TRANSLATIONS – TRANSLATION STUDIES /
TRADUCTIONS – ÉTUDES DES TRADUCTIONS /
TRADUCERI – TRADUCTOLOGIE**

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Ioana NISTOR

Mirel ANGHEL

THE BRIDGE OF PAPER. LANGUAGES OF BUCOVINA
DIE BRÜCKE AUS PAPIER. SPRACHEN DER BUKOWINA
PODUL DE HÂRTIE. LIMBILE BUCOVINEI

Prof. dr. Dres. H.c. Rudolf WINDISCH

Universität Rostock, Germany

E-mail: rudolf.windisch@yahoo.de

Abstract

The volume of five poems in German (see the title in the Bibliografie), translated into ten languages, such as Armenian, Yiddish (Lat.), Yiddish (Heb.), Polish, Romani, Romanian, Russian Ukrainian, Hungarian, the poet Lothar Quinkenstein (see the title in the Bibliografie) considers to be representative for the languages of the landscape of Bucovina (German: Buchenland – “country of beeches”), today in the territory of Ukraine. The multilingual center, the town of Černivci (german Czernowitz, romanian Cernăuți) on the river Prut, belonged to the Austro-Hungarian double monarchy until the end of World War I, 1918, with a correspondingly high proportion of German-Jewish inhabitants. The question arises, to what extent German is still a “language of the Bucovina” in addition to the state language Ukrainian and a larger proportion of Polish and Russian speakers? The poems remind us in dark metaphorically shaped allusions of the biblical accounts of the flight of the Jews from the Egyptian captivity and lead us into our days, with the Holocaust of the Jewish population in Bucovina and neighbouring Romania. The two poems “Letters” and “The Bridge of Paper” play on news messages of survivors from that city – without mentioning the senders: “mail from Düsseldorf” (in fact: Rose Ausländer, 1901 Czernowitz - Düsseldorf 1998), “letters from Paris” (Paul Celan, 1920 Czernowitz - Paris 1970), “mail from Naharija” (Israel; Salomea Mischel-Grünspan, 1901 Stanislaw / Galizien) et al. Such a “mail”, such “letters” may be read as the “bridge of paper” called by the poet, as a back of the writers to their lost homeland. A special effort calls for an overview of the large number of German-Jewish writers, in addition to the ones already mentioned here, who are no longer with us. The interpretation of the five poems, with the allusion of the number 5 to the five books of Moses, requires at least basic knowledge of the Jewish questions of faith. It is advisable to read the author’s Epilogue (p. 86-90).

Inhalt

Der Autor Lothar Quinkenstein (vgl. den Titel in der Bibliografie) versteht seinen Band mit fünf Gedichten in deutscher Sprache, übersetzt in zehn weitere Sprachen (Armenisch, Englisch (zur Information), Jiddisch (Lat.), Jiddisch (Hebr.), Polnisch, Romanes, Romanian, Russisch, Ukrainisch und Ungarisch), als repräsentativ für die Sprachen der Landschaft der Bucovina, Ukraine. Das multikulturelle Zentrum des Buchenlandes (deutsch Buche - rumänisch buc), die Stadt Czernowitz am Pruth, gehörte bis zum Ende des I. Weltkriegs 1918 zur österreichisch-ungarischen Doppelmonarchie, mit einem hohen Anteil an deutsch-jiddischer Bevölkerung. Es stellt sich die Frage, wie weit Deutsch – im Vergleich mit der Nationalsprache Ukrainisch – heute noch zu den „Sprachen der Bukowina“ (Titel des Bandes) gehört. Die Gedichte erinnern uns in dunkel-metaphorisch gefärbten Anspielungen an die Flucht der Juden aus ihrer ägyptischen

Gefangenschaft und führen uns in die Zeiten mit dem Holocaust der jüdischen Bevölkerung in der Bukowina und im benachbarten Rumänien. Die beiden Gedicht „Briefe“ und „Die Brücke aus Papier“ spielen an auf Nachrichten von Überlebenden aus Cernăuți, ohne Nennung der Absender: „Post aus Düsseldorf...“ (tatsächlich von Rose Ausländer, 1901-1998 Düsseldorf), „Briefe aus Paris“ (Paul Celan, 1920-1970 Paris), „Post aus Naharija (Israel; Salomea Mischel-Grünspan, 1901 Stanislau/Galizien) et al. Solche Briefe dürfen als die vom Dichter Quinkenstein genannte „Brücke aus Papier“ gelesen werden, als ein Zurück der Schreiber in ihre verlorene Heimat Cernăuți. Eine besondere Anstrengung erfordert der Überblick über die große Zahl deutsch-jüdischer Schriftsteller und Schriftstellerinnen, in Ergänzung zu den hier bereits genannten Autoren, die nicht mehr unter uns weilen. Die Interpretation der fünf Gedichte, in Anspielung an die Zahl 5 der „Fünf Bücher Moses“, verlangt Grundkenntnisse jüdischer Glaubensfragen. Es ist daher ratsam, das (deutsch / englische) „Nachwort“ des Dichters zu lesen (p. 80-90).

Rezumat

Autorul Lothar Quinkenstein (vezi titlul în Bibliografie) își consideră volumul alcătuit din cinci poezii în limba germană traduse în alte zece limbi (armeană, engleză, idiș (lat.), idiș (ebr.), maghiară, poloneză, romani, română, rusă și ucraineană) ca fiind reprezentativ pentru limbile vorbite în regiunea Bucovina din Ucraina. Centrul multicultural al Țării Pădurilor de Fag (în germană: Buche = fag), orașul Cernăuți a făcut parte pînă la sfîrșitul Primului Război Mondial din Monarhia dualistă Austro-Ungară, avînd un procent ridicat de populație evreiască de limbă germană. Se pune întrebarea în ce măsură germana – în comparație cu limba națională ucraineană – mai poate fi considerată astăzi ca făcînd parte din limbile Bucovinei. Poeziile ne amintesc prin aluzii metaforice sumbre de fuga evreilor din robia egipteană și ne duc în timpul Holocaustului populației evreiești din Bucovina și din țara vecină România. Cele două poezii „Briefe“ / „Scriitori und „Die Brücke aus Papier“ / „Podul de hârtie” pornesc de la mesaje ale unor supraviețuitori din Cernăuți, fără ca numele acestora să fie indicate: „Post aus Düsseldorf...” / „Correspondență din Düsseldorf” (de fapt de Rose Ausländer, 1901- 998 Düsseldorf), „Briefe aus Paris“ / „Scriitori din Paris (Paul Celan, 1920-1970 Paris), „Post aus Naharija” („Scriitori din Naharija”, Israel; Salomea Mischel-Grünspan, 1901 Stanislau/Galizien) et al. Putem citi astfel de scrisori ca pe un fel de „Pod de hârtie”, după cum le numea poetul Quinkenstein, ca pe o întoarcere a autorului lor în patria pierdută Cernăuți. Un efort deosebit îl necesită panoramarea numărului mare de scriitori și scriitoare de origine evreiască și limbă germană, în completarea autorilor deja menționați aici, care nu mai sînt printre noi. Interpretarea celor cinci poezii – o trimitere la cifra 5 din „Cele cinci cărți ale lui Moise” – necesită cunoștințe de bază ale credinței iudaice. De aceea este recomandabil să fie citită și postfața scrisă de poet în germană și engleză (p. 80-90).

Keywords: Five poems on German, Languages of Bukovina, dayenu, the smell of Hamentaschen, the genizah of burned names

Schlüsselwörter: Fünf Gedichte auf Deutsch, Sprachen der Bukowina, dayenu, Duft der Hamantaschen, die Genisa der verbrannten Namen

Cuvinte-cheie: cinci poezii germane, limbile Bucovinei, dayenu, mireasma prăjiturelelor lui Haman, cel ce duce povara duce cenușa numelor arse

Der Gedichtzyklus des Schriftstellers und Übersetzers aus dem Polnischen, Lothar Quinkenstein, wurde 2017 mit dem Lyrik-Preis der Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas *Spiegelungen* (München) ausgezeichnet. In diesem Jahr sind die prämierten fünf Gedichte, zusammen mit elf Übersetzungen und einem Nachwort des Autors in Buchform

erschienen. Der Untertitel „Sprachen der Bukowina“ weist auf sprachlich-ethnische und kulturgeschichtliche Vielfalt einer Region, die, ehemals östlichstes Kronland der Habsburger Doppelmonarchie, heute zum Staatsgebiet der Ukraine gehört.

Der schmale Band umfasst fünf Gedichte, August (S. 8), Jenseits des Flusses (S. 9), März (S. 10), Briefe (S. 11-12), Die Brücke aus Papier (S. 13), die in drei verschiedene Graphie-Systeme – Armenisch, Hebräisch/Jiddisch und Kyrillisch gesetzt – von folgenden ÜbersetzerInnen (Beispiel August) übertragen wurden: Armenisch: Oqnuunu (S. 14-19, Übersetzerin Armenuhi Drost-Abgarjan); Englisch: August (S. 20-25, Übersetzerin Yanara Friedland, zum Verständnis des Bandes gedacht, nicht als Beleg einer ‚Sprache der Bukowina‘); Hebräisch: גשר הדביר (S. 26-31, Übersetzer Rick Sahar); Jiddisch (Lat.): oygust (S. 32-37, Übersetzerin Anna Rozenfeld); Jiddisch/Heb. (S. 38-43, Rozenfeld); Polnisch: Sierpeń (S. 44-49, Rozenfeld); Romanes: Avgusto (S. 50-55, Übersetzer Ruždija Russo Sejdović); Rumänisch: August (S. 56-61, Übersetzerin Nora Iuga); Russisch: Август (S. 62-67, Übersetzer Mark Bielorusets); Ukrainisch: (S. 68-73, Übersetzer Jurko Prochasko); Ungarisch: Augusztus (S. 74-79, Gábor Schein).

Das erste Gedicht, August, setzt ein mit einer Verszeile des polnischen Schriftstellers Stanisław Vincenz, *Gottes Flüstern, rosenfarben*¹, der ein poetisch inspirierter Beginn eines Sommertages im kosmischen Einklang von Welt und Himmel folgt:

im Anfang ein Garten / im Anfang die Bäume / glommen als Lieder / die Heupferdchen schrieben /
die Noten ins Blau//am Ende des Gartens die lose Planke / es schlüpfte der Morgen / hinaus in den
Mittag durch Beifuß und Kletten / streunt er im Knistern der Disteln / bis nach Kimpolung
Radautz//dort auf den Hügeln / benennt er die Wolken schöpft / Glanz aus der Quelle im Licht /
trunkenen Himmel der Welt

Romantisch bildhafte Sprache und Naturmagie verbinden sich, formal noch weitgehend strophisch-rhythmisch gegliedert, mit konkreter geographischer Lokalisierung: Kimpolung / Langenfeld war in habsburgischer Zeit eine Kolonie mit vorwiegend deutsch-jüdischer und rumänischer Bevölkerung; Radautz, in der südlichen Bukowina gelegen, war im österreichischen Kronland, neben dem Ruthenisch-Ukrainischen und dem Rumänischen, mehrheitlich deutschsprachig. Das von touristischen Routen abgelegene Städtchen im Nordosten Rumäniens ist auf Straßenkarten offiziell nur als Câmpulung (Moldovenesc) verzeichnet. In diesen Gebieten beschränkt sich der Gebrauch der deutschen Sprache heute vermutlich auf ältere Familienmitglieder mit (teils sächsischem Familienhintergrund).

Rădăuți ist nicht zu verwechseln mit dem gleichnamigen Rădăuți-Prut, etwa 80 km östlich von dem multikulturellen, vielsprachsprachigen Czernowitz (ukrain. Černivci/ ЧЕРНІВЦІ, rumän. Cernăuți) entfernt, unmittelbar am Pruth gelegen. Dem Leser bleibt es vorbehalten, aus dem poetischen Kontext, den vagen geographischen Angaben sowie mit Blick auf den Titel des Gedichtbandes, sich das in den Gedichten – nicht genannte – historisch-kulturelle Zentrum jener Stadt bildhaft vorzustellen.

In krassem Gegensatz zu der von Helligkeit und „Glanz“, Farben und Bewegung erfüllten Natur- und Gotteserfahrung „im Licht trunkenen Himmel der Welt“, steht das zweite Gedicht des Zyklus, dessen Titel Jenseits des Flusses eine Zäsur markiert. Die klassisch geformten Strophen des Gedichts August lösen sich in elliptische Sprachbilder auf, die gleichnishaft mit biblisch-alttestamentarischen Zitaten verbunden werden. Strophenfragmente setzen mit Verneinungen ein, die, anaphorisch insistierend wie Klagelaute, die schwindende Erinnerung der Verschleppten an ihre Verbindung zu den Symbolen ihrer Religion beschwören. Die Negation der Eingangszeile „kein Sederteller“ ruft die zeremonielle Mahlzeit in Erinnerung, die das jüdische Pessachfest im Gedächtnis an den Exodus der Israeliten aus Ägypten einleitet; es gibt „kein(en) Becher für den

¹ Geb. 1888 in Sloboda Rungurska, Region Kolomyja/Ukraine - 1971 Lausanne; Titel des 1. Bandes seiner monumentalen Tetralogie: Na wysokiej polonimie - Prawdy starowieku [„Auf den hohen Alpen - Wahrheit der Urzeit“], Warschau, 1938

Propheten.“ Der Ritus spielt auf den Propheten Elias an, für den die gläubigen Juden am Festtag ein fünftes Glas Wein bereitstellen, Symbol der Dankbarkeit und Freude über die Befreiung ihrer Glaubensbrüder aus der ägyptischen Sklaverei, auf die alle fünf Bücher Mose Bezug nehmen. Als Herzstück jüdischer Festtradition ist das Pessach-Fest auch ritueller Anlass, das Fortleben der Glaubensinhalte über die Generationen hinweg im Weitererzählen und im Wechsel von Fragen und Antworten zu erinnern und zu vertiefen. Es gibt „keine Fragen“, weil es auch in „den Nächten davor“ keine Antworten gegeben hat wie früher, in jenen Nächten, in denen die Teilnehmer, dem Ritus entsprechend, dem jüngsten Kind unter den Seder-Feiern Antworten auf die Fragen nach der Bedeutung der Pessach-Nacht gaben. Die in der Tradition des jüdischen Kalenders einzigartige Nacht „unterscheidet sich nicht / von den Nächten davor“, Stummheit und Kälte beherrschen Nächte, in denen „die Sterne glänzen im Frost“. Rettung und Erlösung bringt auch „kein Schilfmeer“, wie es im wunderbaren Geschehen von Moses und den Israeliten berichtet wird (2. Mose, Exodus, Kap. 13). Dreimal tritt die Nennung von „fünf Strophen“ – graphisch und inhaltlich isoliert – in der Reihung der Gedichtzeilen auf, wohl in Anspielung auf die – nun in ihr Gegenteil verkehrten – verstummten Erzählungen der fünf Bücher Mose:

„... die Nacht / fünf Strophen / schwarz//sät sie den Hunger in bittere Erde / schwarz / gräbt sie den Hunger/ fünf Strophen / aus bitterer Erde schwarz“ – paradoxe Sprachbilder, die den Hungertod und die Bestattung der Verlorenen „aus bitterer Erde schwarz“ eindringlich in die Gegenwart der Erinnerung rufen.

Die letzten Gedichtzeilen verweisen auf das Lied *Dayenu* - „*Es wäre genug gewesen*“ im Gedenken an jenes Seder-Lied, das sich mit Hilfe von Quinkensteins Nachwort entschlüsseln lässt: eine besondere Form des Lobpreises Gottes, die sich „zu einem großen Dankeshymnus der Affirmation“ steigert: jede Gabe Gottes allein schon „*wäre genug gewesen* an göttlicher Fürsorge.“ Die in der Holocaust-Literatur vielfältig variierte Frage der Anwesenheit oder Abwesenheit Gottes, das Schwanken zwischen Zweifel und Hoffnung auf die Nähe des Messias, ist in der deutsch-jüdischen Literaturtradition tief verwurzelt. Der Dichter schließt sich in diesem Kontext dem litauisch-französischen Philosophen Emmanuel Lévinas an „Die Thora mehr (zu) lieben als Gott“. Für Lévinas ist die Frage, ob Gott existiere oder nicht, letztlich nebensächlich, „denn es gebe die Thora, das ethische Regelwerk, das den Menschen befähige, seine Entscheidungen auf der Grundlage moralischer Überlegungen auszurichten.“

Das 3. Gedicht, März, setzt den „Bericht der Katastrophe“ eines zeitlich vorangegangenen Unglücks am Pruth fort, bei dem „ein Mensch...damals ums Leben kam“ und bei dem „die Ochsen zerschmettert (wurden) in Trümmern im Eis“, in Analogie zu dem Bericht der Katastrophe vom „Zug in den Pruth“, sprich, der Opfer des transnistrischen Holocausts. Die elliptische Schlüsselzeile „damals der Zug in den Pruth“ verweist auf die Perspektive der nach Transnistrien verschleppten Lagerinsassen, die aus der Rückschau – im Modus des Irrealis und, grammatisch paradox, im Tempus des Präteritums – die Landkarte der Erinnerung durchqueren, hier der Anfang:

als wüsste die Straße den Weg / als machten die Bäume / Rast nur und wüssten wohin / als hätten die Fenster bewahrt alle Blicke / als warte der Flieder der Apfelbaum / auf die Kostüme der Kinder / den Duft der Hamantaschen

Die sinnbildliche Vergegenwärtigung einzelner Segmente aus Bereichen der Landschaft und Natur, des ehemaligen dörflichen Zusammenlebens und der Höhepunkte traditioneller jüdischer Festkultur wird syntaktisch veranschaulicht durch anaphorische Reihung strophisch gegliederter Nebensätze ohne sinnstiftenden Hauptsatz. Sie erscheint gleichzeitig wie eine paradoxe Vorausdeutung der real geschehenen Katastrophe durch die Erzählung aus der Vergangenheit. Sinn stiftend bleibt der Bezug zu den biblisch-alttestamentarischen Erzählungen des Tanach, der hebräischen Bibel als Sammlung Heiliger Schriften des Judentums. Der „Duft der Hamantaschen“ weist auf den Verzehr einer süßen Mehlspeise der jüdischen Küche, die zur Tradition des

Purimfestes gehört. Der Name *Haman* (hebräisch „fünf“), geht zurück auf eine der zentralen Figuren der Erzählungen des Tanach. Im Buch Ester erscheint Haman der Zweite, höchster Beamter des Ahasveros, des Perserkönigs Xerxes, der zur Strafe der Grußverweigerung des Juden Mordechai beim Betreten des Herrschersitzes den Befehl erteilt, ihn sowie alle Juden am 13. Adar des jüdischen Kalenders umzubringen. Der Herrscher verhindert die Ausführung des Mordbefehls und lässt Haman selbst aufhängen.

Die rein spekulative Frage sei erlaubt, ob Haman mit der Ermordung des Mordechai und aller Juden bereits zu Xerxes' Zeiten jenen grausamen Akt begangen hätte, der viel später an ihnen vollzogen wurde, „wenn Haman der Zweite von den Toren riss / die Schrift der Welt“ (2. Strophe) – hätte er damit nicht den blasphemischen Akt der Vernichtung der Tora begangen? Purim, das rituelle Freudenfest der Juden, das Mitte Februar des jüdischen Kalenders begangen wird, feiert die Rettung Mordechais und der jüdischen Glaubensbrüder vor dem Übeltäter Haman in biblischer Zeit. Der Gedichttitel März signalisiert auch eine zeitliche Zäsur: seit 1940/41 bis zum Ende der faschistischen Allianzen 1944 gab es für die Juden in der Bukowina und im Gouvernement Transnistrien nur noch wehmütige Erinnerungen an gemeinsame Feiern.

Im Gedicht März wird dann auch der Name des Flusses genannt, der die Bukowina von Transnistrien trennt. Auf der Landkarte lässt sich dieses „Jenseits des Flusses“ im Blickwechsel zwischen Czernowitz, hinüber zur Kleinstadt Sadagora (ukr. Садогора), dem einst so genannten „Klein-Jerusalem“, verfolgen. Dort saß ab 1840 der Zaddik („Rechtschaffener“) Israel Friedmann in einem für ihn errichteten prunkvollen Palast, um seiner (Selbst-)Berufung eines heiligen Rabbi der Chassidim nachzukommen.

Jenseits des Pruth, östlich gesehen, liegt das bis zum 23. August 1944 von Rumänien besetzte Transnistrien zwischen Dnjestr und südlichem Bug. Es wurde erst seit den 60er Jahren des 20. Jahrhunderts in Deutschland als Schauplatz der vergessenen Shoa im Südosten Europas bekannt, vor allem durch die Dichtung von Paul Celan (Czernowitz 1920-1970) und Rose Ausländer (Czernowitz 1901-1988 Düsseldorf), und später durch die Gedichte von Alfred Kittner (1906 Czernowitz - 1991 Düsseldorf), Immanuel Weißglas (1920 Czernowitz - 1979 Bukarest), Alfred Gong (1920 Czernowitz - 1981 New York), Moses Rosenkranz (1904 Berhomot, Bukowina - 2003 Lenzkirch-Kappel), Selma Meerbaum-Eisinger (Czernowitz 1924-1942 Zwangsarbeitslager Mihailowka). Starke Resonanz fanden die Romane von Edgar Hilsenrath (1926 Leipzig - 2019 Wittlich), besonders *Nacht* (1964) und die Romane von Aharon Appelfeld (*1932, nahe Czernowitz - 2018 Tel Aviv), zuletzt *Meine Eltern* (2017), ein Stimmungsbild des letzten Feriensommers, den der Heranwachsende mit seiner Familie, wie andere säkularisierte städtische Juden der Bukowina am Pruth verbrachte, während sich das vom Westen Europas drohende Unheil schon abzeichnete.

In dem von Rumänien im Zuge der faschistischen Allianz mit Nazi-Deutschland zwischen 1941-1944 besetzten Transnistrien wurden ab Sommer 1941 etwa 185.000 Juden und Roma aus der Bukowina, Bessarabien und dem Norden Rumäniens von der rumänischen Armee und Polizei ermordet oder kamen durch Kälte, Hunger und Krankheiten in Ghettos und Arbeitslagern ums Leben. Die Zahl der Opfer in den Gebieten unter damaliger rumänischer Kontrolle beträgt etwa 400.000.

Das vierte Zyklusgedicht Briefe eröffnet ein neues Kapitel dichterischer Auseinandersetzung mit den traumatischen Lagererfahrungen der Verfolgten. Einige von ihnen haben die Deportationen überlebt und sind an „...den Ufern solcher Nächte“ angekommen, verstreut in weltweites Exil zwischen New York und Guangzhou. Die rettenden Ufer lassen „Saras Lachen“ und „Jakobs Stimme“ wieder erklingen. Die „schwarze Nacht“ weicht „solchen Dämmerungen“, wohl in der Hoffnung, biblischen Trost zurückzugewinnen durch die Kraft des jüdischen Glaubens, vertreten durch die ‚Erzmutter‘ Sara und den ‚dritten Erzvater der Israeliten, den Gottesstreiter‘ Jakob.

Die Erinnerung an den Nachhall biblischer Stimmen verbindet sich im Eingang des Gedichts mit Rose Ausländers poetischer Huldigung der *grüne(n) Mutter Bukowina*, ihrer buchenländischen Heimat, als deren große Tochter, in Erinnerung an ihre Kindheit und Jugend. Die „Post aus

Düsseldorf“ (2. Strophe) soll die Erinnerung an bedeutende DichterInnen und KünstlerInnen aus der Bukowina wachhalten, die viele Jahre ihres dichterischen und publizistisch produktiven Exils in Düsseldorf verbracht haben und dort verstorben sind: Rose Ausländer (1988), Alfred Kittner (1991) und Edith Silbermann (2008):

von den Ufern solcher Trauer / Saras Lachen / Jakobs Stimme / von den Ufern solcher
Dämmerungen / Zeilen aus New York / *Reb‘ Levi Jizchok in Schal und Riemen / rührt sich nicht
vom Ort*

Diese Zeilen aus New York verweisen auf Itzig Manger und wieder auf Rose Ausländer, beide demselben Geburtsort und -jahrgang 1901 zugehörig, die schon vor dem II. Weltkrieg in New York gelebt und publiziert hatten. Die kursiv gedruckten Zeilen erinnern an die populäre Gestalt des polnisch-ukrainischen Religionsführers, mit dessen legendärem Wirken sich die Ausbreitung des Chassidismus in der Ukraine und in Litauen verbindet. Wie hätte *Reb‘ Levi Jizchok* (1740-1810), bestattet in einem fest ummauerten jüdischen Grab-Denkmal, einem Ohel, noch mit flehentlichen jiddisch gesungenen Gebeten helfen können? Dieser *Jizchok* von Berdichev stand mit dem ersten Lubawitscher Rabbi, mit Schmeur Zlaman/Salman von Liadi (1745-1812) in Briefkontakt – und wurde nicht ein Brief von Salman an Jizchok in die *Igres Hakodesh*, in die „Heilige Korrespondenz“ eingefügt, der in den Grundbüchern der chassidischen Philosophie seinen Platz fand?

Die Zeile „Briefe aus Paris“, 6. Strophe, dürfte sich auf den Briefwechsel zwischen Paul Celan und Ingeborg Bachmann beziehen, der den konfliktreichen Dialog beider Partner zwischen den Jahren 1948 und 1961 begleitet. Das Stichwort „Paris“ bringt, unausgesprochen, auch den Dichter Paul Celan (1920 Czernowitz - 1970 Paris) mit in den Kreis der erinnerten Exilanten des Gedichtzyklus. Seit den 1950/60er Jahren trug die Begegnung mit seinen Gedichten im deutschsprachigen Raum Westeuropas dazu bei, dass die historisch längst „untergegangene Kulturlandschaft Bukowina“ als faszinierende Dichterlandschaft entdeckt wurde. Nicht ohne weiteres mit der Thematik korrelierend und nicht stimmig im Wortlaut, folgt ein Zitat aus einem kurzen Prosatext Celans, „Gespräch im Gebirg“ (1959): „Es hat sich die Erde gefaltet. / Einmal und zweimal und dreimal / Lauter, lauter Es.“

Wie, aus welchem Grund „hat sich die Erde gefaltet“, gleich dreimal, in der Dämmerung, zu „lauter Es“, ein Untergang der Erde? Woraus besteht *Es* – das Neutrum der indogermanischen Sprachen? Die rumänische Fassung bietet *ambigen* - „zweigeschlechtig“, grammatikalischer Terminus für die rumänischen Nomina, die im Singular Maskulina, im Plural Feminina sind. Der Leser gesteht: „ich weiß nicht, was soll es bedeuten.“ Auch ohne Quinkensteins Hinweis auf seine Quelle kann man im „Gespräch im Gebirg“ Celans Reflexion über die Sprache nachlesen: „nicht für dich, sag ich, ist sie gedacht, und nicht für mich - eine Sprache, je nun, ohne Ich und ohne Du, lauter Er [*sic*], lauter Es, verstehst du, lauter Sie, und nichts als das.“ Eine Sprache also ohne „Ich“ und „Du“, ohne eine Möglichkeit zum Dialog, Sprache für „lauter Er“ – nur Maskulina? –, für die anderen, um über „lauter Es“ zu sprechen? Aus diesem „Gespräch“ erschließt sich der Sinn der Zeile „es hat sich die Erde gefaltet *hier oben*“ [fehlt im Gedicht]. Sicherlich, der Blick vom vorgesehenen Treffen Celans mit Adorno „hier oben“, sprich in Sils-Maria/Oberengadin, eröffnet ein topographisches Panorama des vielfach „gefaltete(n) Gebirge(s)“ und das in der Tiefe liegende „grüne Wasser“ des Silser-Sees, das sich nicht aus geologischer Sicht deuten lässt. Es wird zur Metapher einer Katastrophe der ‚gefalteten Erde‘, die zeitlich an den 20. Januar 1942 anknüpft, das Datum der Wannsee-Konferenz, auf der die „Endlösung“, der bürokratisch geplante Massenmord der europäischen Juden, beschlossen wurde. Das nicht stattgefundene „Gespräch“ Celans wird zum dichterischen Selbstgespräch. Seine Gedichte bewegen sich von den Rändern des Sagbaren auf den

Weg zum Verstummen (Briefe, 4. Strophe): von den Ufern / *shtiler shtiler* – „stiller“, ein Anklang an ein jiddisches (Kinder-) *Lidele* „schtil, di Nacht.“

„Briefe aus Paris“ schickte Paul Celan rund zwanzig Jahre später als jene an Ingeborg Bachmann auch an Ilana Shmueli, Tochter einer Wienerin und eines k.u.k.- Oberleutnants, die Jugendfreundin aus Czernowitz, die sich mit ihrer Familie bereits 1944 in Israel niedergelassen hatte. Eng vertraut mit der Literatenszene ihrer Bukowiner Heimat, schrieb sie seit Mitte der 60er Jahre Gedichte in deutscher und hebräischer Sprache, Übersetzungen und Essays. 1999 erschien ihr Buch „Sag, daß Jerusalem ist. Über Paul Celan, Oktober 1969-April 1970“ auf Hebräisch, 2004 erschien der „Briefwechsel Paul Celan - Ilana Shmueli“ in Deutschland (Suhrkamp-Verlag, Frankfurt), Zeugnis der letzten Wegstrecke des Dichters Celan vor seinem Selbstmord.

Die anaphorische Eingangszeile der 12 Strophen, jeweils „von den Ufern“, strukturiert die Zeilenfolge des Gedichts Briefe in eindringlicher Repetition und verbindet sich mit „Sarahs Lachen / Jakobs Stimme“, die den Gläubigen Trost und Hoffnung spendet.

In der Zeile „von den Ufern solcher Stille“ lesen wir „Zeilen in *buntscheckig Narrendeutsch*“ – eine Anspielung auf das in Israel gesprochene Deutsch der aus Deutschland eingewanderten Juden, in Israel „Jeckes“ genannt, die die Stadt Naharija nördlich von Haifa 1934 gründeten und zu einem Zentrum deutschsprachiger Kultur einrichteten. Die Verszeile „Post aus Naharija“ bezieht sich auf die weitgehend unbekannte Dichterin Salomea Mischel-Grünspan, geb. 1901 in Stanislaw/ Galizien als Tochter eines Rabbiners, die 1941 aus Kimpolung, wohin die Familie 1905 übersiedelt war, in das Lager Schargorod, Transnistrien deportiert wurde. Salomea überlebte das Lager und wanderte 1965 nach Naharija aus:

Ein Atem Gottes ist das Meer. // Aber der Mensch ist sein Gedanke.

„Ein Lächeln Gottes ist der blühende Baum“

Zeilen, die einen „unzerstörbaren Lebensoptimismus und ungebrochenes Sprachvertrauen“ vermitteln.² Quinkenstein bezeichnet in seinem Nachwort Salomea Mischels Gedichte als „poetische Heiligung des Lebens.“

Das Gedicht Briefe endet mit dem Bezug zu „den Ufern solcher Verse“. Rätselhaft bleiben „Jakobs Stimme / Esaus Tränen / von den Ufern solcher Trauer / Zeilen aus der Nacht / *Er steht vor dem Pult. Das Gebetbuch ist offen, / doch spricht er kein einziges Wort.*

Esau ist bekanntlich eine Gestalt der Thora, des ersten Teils des Tanach; er ist Sohn von Isaac und Rebekka, Zwillingbruder von Jakob, der Esau um den Segen des Vaters bringen will. Sind daher Esaus Tränen Ausdruck der Trauer über diesen biblisch tradierten, allzu menschlichen Bruder-Konflikt? Rätselhaft bleibt, ob *Re' Levi Jizchok* darüber so sprachlos war, dass er *kein einziges Wort* mehr sprechen konnte? Woher, von welchen „Ufern solcher Stille“ kommen diese „Zeilen aus der Nacht“? Sind es „Verse“ von Dichtern?

Das letzte Gedicht, Die Brücke aus Papier, setzt zwei Fragen in Beziehung zu einem vorangestellten Zitat Itzig Mangers: *Wir warten, erzähl. / Wer trägt die Sehnsucht trägt die Last / trägt die Genisa der verbrannten Namen // wer trägt das nicht gelebte Leben / über die Brücke aus Papier?*

Die gewählte Zyklusform der Gedichteinheit Quinkensteins steht in Beziehung zu Itzik Mangers (1901 Czernowitz - 1969 Gadera) auf Jiddisch geschriebenem Werk *Cumesch-leder* („Fünfbuch-Lieder“), einem Zyklus von Gedichten, die die *Fünf Bücher Mose* – die „chumsche tora“ – umkreisen. Es liegt nahe, dass sich der Dichter – abgesehen von der formalen Analogie seiner fünf Gedichte mit der Einteilung der fünf Bücher Mose – den großen Themen der Tora, dem

² Vgl. Peter Motzan, in: „Die Stimme“, Mitteilungsblatt für die Bukowiner, Nr. 719, 66. Jahrg., Okt. 2010, Tel Aviv; vgl. Salome Mischel, in: „DIE BUCHE“, Eine Anthologie deutschsprachiger Judendichtung aus der Bukowina, zusammengestellt von Alfred Margul-Sperber. Aus dem Nachlass herausgegeben von George Guțu, Peter Motzan und Stefan Sienerth, IKGS Verlag, München, 2009, p. 190-200

Leben und Überleben der Israeliten dank der Hilfe Jahwes, vor allem mit Blick auf das 2. Buch Mose, in poetisch verknappter Sprache annähert.

Auf wen aber wartet Itzik Manger, wen fordert er auf, zu welchem Geschehen, zu erzählen? Wem gilt die „Sehnsucht“, wen drückt die „Last“ der Erinnerung an das verschwundene Leben, die Frage nach einem Träger der Genisa mit den „verbrannten Namen“ in dem nicht ‚tragbaren‘, da vermauertem Hohlraum zur Aufbewahrung verbrauchter, aber noch lesbarer jüdischer liturgischer Schriften – oder meint Genisa hier die Asche jener Namen? Wer trägt das Gedenken an „das nicht gelebte Leben“ über die „Brücke aus Papier“? Der Dichter mahnt hier die Erinnerung an jene Menschen an, von denen nur die „verbrannten Namen“ geblieben sind – eine komplexe Metaphorik, deren Entschlüsselung den Leser emotional trifft, ein Menetekel des Nicht-Vergessens und zugleich der Aufruf, die ausgelöschte Erinnerung an die Shoa in eine poetische Gegenwart zu holen.

Ergänzend zu Quinkensteins Hinweis auf Edgar Hilsenraths Roman *Nacht* (1964), der die brutalen Überlebenskämpfe in einem Ghetto im rumänischen Transnistrien aus eigener Erfahrung beschreibt, darf Rez. auf den Roman von Cătălin Mihuleac, *Oxenberg & Bernstein* (2018) hinweisen: Mihuleac (*1960 Iași) hat anhand eigener Nachforschungen das Pogrom in Iași/Jassy geschildert, dem im Juni 1941 etwa 15.000 Einwohner der rumänisch/deutsch-jüdischen Bevölkerung zum Opfer fielen – in Rumänien noch heute ein Tabu.

Den von Quinkenstein erwähnten deutsch-jüdischen Dichtern aus der Bukowina möchte Rez. noch Manfred Winkler hinzufügen (1922 Putyla - 2014 bei Jerusalem), von dem 2018 ein umfangreicher Gedichtband erschienen ist.³ Erstmals liegt das deutschsprachige lyrische Gesamtwerk des im deutschen Sprachraum noch weithin unbekannten deutsch und hebräisch schreibenden Dichters in einem Sammelband mit fast 900 Seiten vor. Geboren nahe Czernowitz, wanderte Winkler 1959 nach Israel aus, „dem Land seiner Väter.“ Die Thematik seiner Dichtung greift, ausgehend von ihren karpatischen Wurzeln, ins Mediterran-Exotische aus. Biografische und künstlerische Gemeinsamkeiten verbinden Manfred Winkler und den Schriftsteller Hans Bergel. Beide stammen aus östlichen Provinzen der ehemaligen Habsburger Monarchie, Winkler aus der Bukowina und Bergel (geb.1925) aus Siebenbürgen, er lebt seit 1968 in Deutschland. 2012 wurde ein Großteil des Briefwechsels zwischen den beiden Emigranten aus den Jahren 1994/2010 veröffentlicht⁴ – ein in der Literatur aus und über Südosteuropa einzigartiges Dokument geistigen Austauschs in Fragen der Dichtung, Religion, Philosophie und Politik. Die Übersetzung dieses *Briefwechsels Winkler / Bergel* ins Rumänische erscheint voraussichtlich 2021 in der *Editura HaSefer* in Bukarest.

Manfred Winkler war auch Mitglied des 1982 von Annemarie Königsberger (1916 Berlin - 2008) und Eva-Avi Yonah (1921 Wien - 2011) in Jerusalem gegründeten LYRIS-Kreises (bis 2017), den Hans Bergel in Deutschland bekannt machte, einer renommierten Vereinigung deutschsprachiger israelischer SchriftstellerInnen. Zwischen 1985 und 2000 gab die Gruppe die Jahreszeitschrift „Lyris. Deutsche Lyrik aus Israel“ heraus. Die Mitglieder des Kreises, überwiegend DichterInnen aus Deutschland, Österreich und der Bukowina, verband das Schicksal der Emigration, so etwa Dorothea Sella (1919 Czernowitz - 2010), Ilana Shmueli (1924 Czernowitz - 2011), Josef Norbert Rudel (Czernowitz 1921 - 2006 Petach Tikwa, Israel), Wilhelm Bruners (*1940 Meschede, lebte längere Zeit in Jerusalem), Magali Zibaso (1939 Berlin - 2012), Margit Bartfeld-Feller (1923 Czernowitz - 2019 Tel Aviv) und weitere SchriftstellerInnen.

Es wäre noch zu klären, auf welche ethnisch-sprachliche Identifikation sich die im Gedichtband erwähnten armenischen, rumänischen oder Roma- ‚Minderheiten‘-Sprecher, oder auch die Huzulen in den Ost-Karpaten, heute bei einer staatlichen Umfrage als Bürger der Ukraine berufen würden, etwa „ich bin Armenier.“ Eine entsprechende sozio-linguistische Untersuchung

³ Vgl. *Haschen nach Wind*. Die Gedichte, hrsg. von Monica Tempian / Hans-Jürgen Schrader, Wien, Wuppertal: Arco, 2018

⁴ Vgl. „*Wir setzen das Gespräch fort... Briefwechsel eines Juden aus der Bukowina und eines Deutschen aus Siebenbürgen*“, Hrsg. und mit einem Nachwort von Renate Windisch-Middendorf. Berlin, Franck & Timme, 2012

wurde für das zwischen Pruth und Dnjestr/Nistru liegende Moldawien zu Rumänisch, Ukrainisch, Russisch oder Gagausisch im Jahr 2004 durchgeführt.⁵ Zu den in Czernowitz ablaufenden Prozessen der Sprachmischung verweist Rez. auf das fundamentale Standardwerk von Andrei Corbea-Hoisie.⁶ Weiter empfiehlt sich in diesem Kontext der Beitrag von Kazimierz Feleszko: „Die einstige Bukowina - eine Kulturgemeinschaft. Gedanken über die Folge der Verwendung ‚fremder‘ Sprachen“.⁷ Für eine längst abgelaufene Zeit sei noch genannt die Rückschau von Michaela Wolf: *Die vielsprachige Seele Kakanien. Übersetzen und Dolmetschen in der Habsburgermonarchie 1848 bis 1918* (Wien, 2012).

Die Sprachen der Übersetzungen von Quinkensteins Zyklus werden zweifellos auch heute noch in der Bukowina gesprochen; offen bleibt allerdings, in welchem Verhältnis sie zur Amtssprache Ukrainisch eingesetzt werden. Unter den rund 32 Mio. Ukrainern lebt ein größerer Anteil von Staatsbürgern, die neben der Staatssprache auch Russisch und Polnisch sprechen. Hinweise zum ethno-sprachlichen Selbstbewusstsein dieser Sprecher sind Rez. nicht bekannt. Wie steht es um diese anderen, neben dem Ukrainischen, Polnischen und Russischen gesprochenen Sprachen? Sind diese auch heute lebendig, wie einst in der vielsprachigen Stadt am Pruth, sind sie tatsächlich alle „Sprachen der Bukowina“, wie der Titel des Gedichtbandes lautet? Ob jene Sprecher die Gedichte in ihrer Sprache wohl je in die Hand bekommen, sie auch lesen werden? Es ist fraglich, ob der vielsprachige Gedichtband bei all seinen Sprechern, von denen viele in aller Welt leben, die Erinnerung, zumindest die Neugierde, an jene ferne Bukowina mit ihrem multikulturellen Leben wecken könnte. Der Leser mag selbst urteilen, wieweit der vom Herausgeber im Vorwort formulierte Anspruch gerechtfertigt ist: „So ist auch das Vorhaben, den Gedichtzyklus aus dem Deutschen in zehn weitere Sprachen der Bukowina zu übertragen, selbst zu einem globalen Projekt geworden.“

Zum Abschluss noch die Frage: wird die Sprache der Gedichte, Deutsch, in der Bukowina heute überhaupt noch gesprochen? Dazu fehlen Hinweise. In den sog. „Umgangsspracherhebungen“ der k.u.k - Verwaltung für das Jahr 1910 geben in Czernowitz von 87.113 Einwohnern 48,4% Deutsch als Umgangssprache an, neben einer Restgruppe von Italienern, Slowenen, Slowaken, Kroaten, Türken, Armeniern und Roma.⁸ Ob Deutsch heute dort wenigstens noch zur ‚Restgruppe‘ gehört?

Fazit: Es bleibt augenscheinlich das Interesse für die Bukowina, gerade auch im Bereich von Literatur und Medien lebendig, wie Kurt Scharf in seinem aktuellen Beitrag konstatiert: „Czernowitz hat Konjunktur“.⁹

Când vom găsi drumul spre Bucovina din nou?

⁵ Vgl. Thede Kahl, Dorin Lozovanu et al.: *Ethnisches Bewusstsein in der Republik Moldau im Jahre 2004*, Wien, 2009

⁶ Vgl. Corbea-Hoisie, Andrei: *Czernowitz Geschichten. Über eine städtische Kultur in Mittel(Ost)-Europa*, Wien-Köln-Weimar, 2003, hier S. 214ff

⁷ in: *Südostdeutsches Archiv*, Bde. XL/XLI, 1997/1998, S. 162-183

⁸ Vgl. Brix, Emil: *Die Umgangssprachen in Altösterreich zwischen Agitation und Assimilation. Die Sprachenstatistik in den zisleithanischen Volkszählungen 1880 bis 1910*; Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 72, Wien-Köln-Graz 1982, S. 389-400, hier S. 392

⁹ *Die Gegenwart der Bukowina in Literatur und Medien seit 1991*; vgl. Kurt Scharf, in: „Österreich in Geschichte und Literatur (mit Geographie)“, 47. Jg. 2003, H. 5, S. 292-310

BIBLIOGRAFIE

BERGEL, Hans: *Wir setzen das Gespräch fort... Briefwechsel eines Juden aus der Bukowina und eines Deutschen aus Siebenbürgen*, Hrsg. und mit einem Nachwort von Renate Windisch-Middendorf. Berlin, Franck & Timme, 2012

BRIX, Emil: *Die Umgangssprachen in Altösterreich zwischen Agitation und Assimilation. Die Sprachenstatistik in den zisleithanischen Volkszählungen 1880 bis 1910*; Veröffentlichungen der Kommission für neuere Geschichte Österreichs 72, Wien-Köln-Graz 1982, S. 389-400

CORBEA-HOISIE, Andrei: *Czernowitzer Geschichten. Über eine städtische Kultur in Mittel(Ost)-Europa*, Wien-Köln-Weimar, 2003

KAHL, Thede, Dorin LOZOVANU et al.: *Ethnisches Bewußtsein in der Republik Moldau im Jahre 2004*, Wien, 2009

FELESZKO, Kazimierz: *Die einstige Bukowina - eine Kulturgemeinschaft. Gedanken über die Folge der Verwendung ‚fremder‘ Sprachen*, in: „Südostdeutsches Archiv”, Bde. XL/XLI, 1997/1998, S. 162-183

MISCHEL, Salome, in: „DIE BUCHE“, Eine Anthologie deutschsprachiger Judendichtung aus der Bukowina, zusammengestellt von Alfred Margul-Sperber. Aus dem Nachlass herausgegeben von George Guțu, Peter Motzan und Stefan Sienerth, IKGS Verlag, München 2009, S. 190-200

MOTZAN, Peter, in: „Die Stimme“, Mitteilungsblatt für die Bukowiner, Nr. 719, 66. Jahrg., Okt. 2010, Tel Aviv

QUINKENSTEIN, Lothar: *Die Brücke aus Papier. Sprachen der Bukowina*, edition textfluss © 2020 danubebooks Verlag e. K. Ulm, Herausgegeben von Florian Kühner-Wielach (ikgs Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas an der LMU München. Gefördert durch: Bayerisches Staatsministerium für Arbeit und Soziales, Familie und Integration) ISBN 978-3-946046-21-9

SCHARR, Kurt: „Die Gegenwart der Bukowina in Literatur und Medien seit 1991“, in: Österreich in Geschichte und Literatur (mit Geographie), 47. Jg. 2003, H. 5, S. 292-310

STANISŁAW, Vincenz, *Gottes Flüstern, rosenfarben*, in: Na wysokiej polonimie - Prawdy starowieku („Auf den hohen Almen - Wahrheit der Urzeit“), Warschau, 1938

WINKLER, Manfred, *Haschen nach Wind. Die Gedichte*, hrsg. von Monica Tempian / Hans-Jürgen Schrader, Wien, Wuppertal: Arco, 2018

THE TEACHING OF TRANSLATION INTO TWO RELATED LANGUAGES (ITALIAN / FRENCH) AND THE PHENOMENON OF FALSE FRIENDS

L'INSEGNAMENTO DELLA TRADUZIONE IN DUE LINGUE AFFINI (ITALIANO/FRANCESE) E IL FENOMENO DEI FALSI AMICI

Dr. Merouane ADDOU

Maître de conférences HDR en langue italienne

Vice Doyen chargé de la Pédagogie

Faculté des Lettres et des Langues

Université Ali Lounici, Blida 2, Algérie

E-mail: merouaneaddou@yahoo.fr

Abstract

This study illustrates the difficulties which first and third year BA students of the Italian language of the department of Italian in Blida 2 university face, in the module of translation from Italian to French and vice versa. This study highlights the hardships caused by lexical items in two related languages, in order to reveal the misunderstanding that false friends may cause to a bilingual or a multilingual student. To substantiate the claims of this study, the research results were investigated through collecting questionnaires addressed to teachers, besides, two translation activities designed to suit the students of each level. After noticing the common mistakes done by students, the results show that their lack of knowledge of the phenomenon of false linguistic friends can become a hindering problem for them. Finally, to prevent foreign language learners from such a trap, some suggestions are offered to both translation teachers and learners.

Résumé

Ce travail de recherche a été élaboré pour illustrer les difficultés que les étudiants de première et troisième année de licence du département d'italien de l'université de Blida 2 rencontrent dans le module de traduction quand il s'agit de traduire de l'italien vers le français et vice versa. Il a pour but de souligner les obstacles causés par des éléments lexicaux dans deux langues apparentées. Ainsi pour dévoiler les anomalies que les faux amis peuvent provoquer chez un étudiant bi- ou multilingue. Pour vérifier les hypothèses de cette étude, les résultats de la recherche ont été recueillis à travers un questionnaire destiné aux enseignants et deux activités de traduction dont chacune est destinée à un niveau. Après le traitement des erreurs commises par les étudiants, les résultats démontrent que leur ignorance du phénomène des faux amis linguistiques peut devenir un problème critique pour eux. Enfin pour éviter que les apprenants des langues étrangères tombent dans ce piège, quelques suggestions sont proposées aux enseignants ainsi qu'aux apprenants de traduction.

Keywords: *related languages, fake friends, translation*

Mots-clés: *langues apparentées, faux-amis, traduction*

Introduzione

L'interesse ai falsi amici risale al primo contatto con l'italiano durante il cursus di formazione in laurea. Studiando la traduzione dall'italiano in francese e viceversa, si sono scoperte le difficoltà che creano questi vocaboli. Essendo ambedue lingue romanze, la somiglianza interlinguistica è notevole. Questa somiglianza, come affermato da (RINGBOM, 2001), è molto importante nello studio delle lingue affini. Le similitudini e le differenze, inoltre, facilitano l'uso di strategie di apprendimento. A volte, però, queste similitudini possono portare lo studente a fidarsi troppo della somiglianza tra le lingue tanto da non essere più in grado di vedere le differenze esistenti (RINGBOM, 1987).

In altre parole, l'insegnamento delle lingue affini crea una serie di difficoltà dovute alle somiglianze e alle affinità (come il loro nome l'indica) che esistono tra di loro. Tali similitudini possono, da una parte, facilitare al discente l'acquisizione rapida della lingua studiata, ma da un'altra, rappresentano un pericolo provocando una fossilizzazione di termini ed espressioni che non si accordano con quelli della lingua padroneggiata. Lo studente trova difficoltà a distaccarsi dai suoi pre-requisiti nella lingua padroneggiata e ne usa gli elementi comuni tra le due lingue in modo scorretto.

Gli studenti iscritti al dipartimento d'italiano a Blida e dopo aver studiato la lingua francese per dieci anni, incontrano una nuova lingua latina (cioè l'italiano). Quest'origine comune potrebbe creare problemi di falsi amici, visto che il francese occupa una posizione importante nella situazione sociolinguistica algerina. Per questo motivo e tante altre curiosità abbiamo tentato di studiare le minime peculiarità legate a questo argomento. Dopo aver indicato esplicitamente la problematica e le ipotesi iniziali della ricerca, abbiamo delimitato il quadro concettuale della ricerca e la metodologia adottata. Abbiamo in seguito presentato e interpretato i risultati dopo di che abbiamo concluso discutendo le ipotesi.

1. Problematica e ipotesi

In questo contributo abbiamo formulato la seguente problematica: le affinità tra la lingua italiana e quella francese portano all'apparizione dei falsi amici che potrebbero influenzare o deviare la comprensione del discente che traduce dall'italiano in francese e vice versa, questo fenomeno è preso in carico dagli insegnanti d'italiano? Essi sono formati per prenderlo in carico? Come l'affrontano?

Per rispondere alla domanda di ricerca abbiamo suggerito le due seguenti ipotesi iniziali:

Gli insegnanti non dedicano un tempo sufficiente per trattare il tema dei falsi amici.

I docenti non sono formati per insegnare la traduzione in generale e per prendere in carico i falsi amici in particolare.

2. Quadro concettuale della ricerca

È la parte teorica nella quale abbiamo parlato dell'origine comune tra l'italiano e il francese, della didattica delle lingue affini e come la padronanza di una lingua simile a quella studiata facilita la sua acquisizione, dei falsi amici e il loro rapporto con la traduzione.

(DARDANO e TRIFONE, 1995, p. 30) raggruppano l'italiano e il francese con le altre lingue romanze che derivano dal latino volgare. Queste due lingue affini formano delle affinità dovute alle origini comuni.

Secondo E. Ceruti:

“lo studio di una lingua affine alla L2 è un percorso che può inizialmente facilitare il discente, ma che nelle fasi successive prospetta diverse « trappole » in cui è molto facile cadere. Il processo di apprendimento dello studente, però, viene anche disturbato da queste affinità, in quanto ad un'elevata facilità comunicativa iniziale corrisponde una forte tendenza alla contaminazione e alla fossilizzazione degli errori nelle fasi successive, il che porta ad un distanziamento da parte dell'alunno.” (CERUTI, 2012, p. 1).

In altre parole, le affinità tra la lingua studiata e quelle padroneggiate dal discente sono un'arma a doppio taglio. Nelle fasi iniziali della formazione, possono rendere l'apprendimento più facile ma dopo l'acquisizione di un certo livello esse creano trappole nelle quali potrebbe cadere lo studente. La fossilizzazione è il fatto in cui lo studente mantiene nella sua mente la grammatica della lingua padroneggiata o dell'interlingua.

La traduzione non è, senz'altro, un compito facile come sostiene J. Delisle quando ha descritto la traduzione come: “*an arduous job that mortifies you, puts you in state of despair*”¹ (DELISLE, 1981). Cioè, la traduzione è un lavoro molto faticoso che provoca uno stato di disperazione, soprattutto, quando chi sta traducendo non riesce a capire il senso globale del testo, oppure non arriva a decodificare alcune parole che potrebbero spingerlo a deviare del vero senso.

Tra i problemi incontrati dai traduttori, citiamo quello del lessico cioè il repertorio lessicale del traduttore quando non è ricco lo mette in difficoltà. Questo problema avviene in gran parte dalla non equivalenza tra il testo di partenza e quello di arrivo e il transfer linguistico².

Tanti studiosi si sono interessati al concetto di falsi amici soprattutto quelli che si interessano allo studio contrastivo tra le lingue affini.

Koessler sostiene che i falsi amici intendono le parole in cui: «*l'identité de forme n'entraîne pas nécessairement l'identité de sens*»³. (KOESSLER, 1975, p. 10)

Vale a dire, quando due parole appartenenti a due lingue diverse si assomigliano nella forma non hanno per forza lo stesso significato.

J. Maillot citato in M. C. J. Chaparro definisce i falsi amicitcome: «*des termes de langues différentes, d'origine identique, de forme identique, ou suffisamment proche (...) mais avec des sens différents*»⁴ (CHAPARRO, 2012, p.175).

La nominazione attribuita al fenomeno dei falsi amici, indica quei termini appartenenti a diverse lingue con una forma identica sia parzialmente sia totalmente. Queste parole non hanno sempre lo stesso significato.

E. Ceruti li definisce come segue:

“*i falsi amici, invece, riguardano sia il momento di comprensione sia quello della produzione: sono lemmi o frasi di due lingue che si assomigliano per il modo in cui sono scritti o pronunciati (omografi o omofoni), ma che hanno un senso diverso.*” (CERUTI, 2012, p. 8)

Il fenomeno dei falsi amici potrebbe avvenire, quindi, quando il discente è sia nel momento della comprensione, sia nella sua produzione. Si tratta dei termini che appartengono, come abbiamo già accennato, a due codici differenti, e si scrivono o si pronunciano nella stessa maniera. Il significato, però, non è uguale.

Metodologia adottata

La ricerca si basa su un'analisi qualitativa. Per realizzare questo lavoro abbiamo scelto due strumenti d'indagine per la raccolta dei dati: un questionario rivolto ai docenti di diversi gradi e un'attività di traduzione a scelta multipla che comprende cinque parole dall'italiano in francese e cinque altre dal francese in italiano per il primo anno fatta in classe e un esercizio di traduzione che contiene nove frasi da tradurre dall'italiano in francese sottolineando le parole che potrebbero far cadere gli studenti nella trappola dei falsi amici.

Descrizione del campione

Al questionario hanno risposto 21 docenti di diversi gradi (precari e di ruolo). Le attività, invece, sono state rivolte a due tipi di campioni. Il primo è composto di 20 discenti principianti del

¹ L'atto di traduzione è una mansione ardua che ci mortifica e ci mette in uno stato di disperazione. (T.N.)

² “Usato nella didattica della lingua straniera e in psicolinguistica per indicare gli errori commessi nella L2 che si suppongono dovuti al contatto con la L1 o altre lingue, è sinonimo di interferenza negativa” (PICHIASSI, 2012, p. 26)

³ L'identità della forma non implica necessariamente l'identità del significato. (T.N.)

⁴ termini di lingue diverse della stessa origine, la stessa forma, o abbastanza vicini (...), ma con significati diversi. (T.N.)

primo anno di laurea iscritti al dipartimento d'italianistica di Blida che hanno studiato per almeno otto anni la lingua francese e che hanno appena cominciato a studiare la lingua italiana. Il secondo è composto anche di 20 discenti del 3° anno di laurea, cioè di livello avanzato che padroneggiano entrambe le lingue e che dovrebbero fare la differenza tra di loro.

La scelta di due vari livelli ha come obiettivo di paragonare le risposte e per avere un'idea sulle conoscenze della lingua italiana e quella francese sia per il primo anno sia per il terzo e per individuare, inoltre, i loro bisogni nel modulo di traduzione per quanto riguarda il fenomeno dei falsi amici.

Descrizione dei due strumenti d'indagine

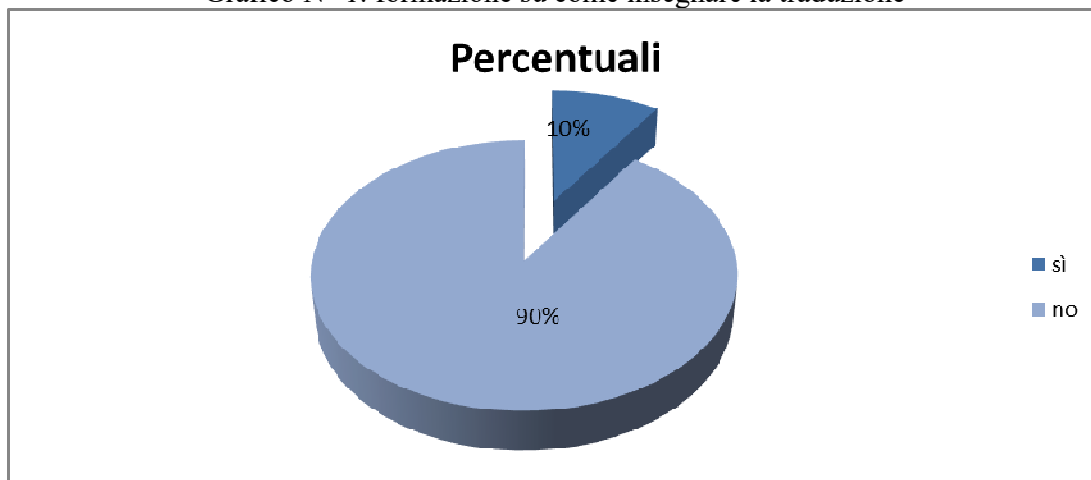
Il questionario rivolto agli insegnanti contiene 22 domande. Sono quesiti sia chiusi sia aperti (6 domande chiuse con la risposta sì/no, 9 domande con risposte a scelta multipla, 2 domande a risposte a scala e 5 domande a risposte aperte). L'obiettivo per il quale è stato elaborato questo questionario è, in primo luogo, quello di conoscere se gli insegnanti hanno un'idea sul fenomeno dei falsi amici. L'altro obiettivo mirato è quello di vedere se veramente i falsi amici deviano la comprensione di chi traduce testi dall'italiano in francese e vice versa. Il questionario è stato suddiviso in tre blocchi. Il primo è dedicato ai dati personali, per avere un'idea sull'esperienza degli insegnanti. Il secondo ci permette di conoscere il numero di docenti che hanno insegnato il modulo di traduzione al dipartimento di Blida 2 e la loro esperienza con questo modulo. Possiamo avere un'idea sulle formazioni fatte in Algeria o all'estero, e il punto di vista sull'importanza di questa materia e qual è la sua influenza sull'insegnamento di una lingua straniera (LS). Il terzo offre un'idea sulla conoscenza dei docenti sul problema dei falsi amici mentre insegnano la traduzione francese-italiano-francese e se i loro discenti incontrano questo fenomeno e cadono nella trappola. Alla fine del questionario si tenta di individuare la fonte di questo problema.

Le attività traduttive destinate al primo e al terzo anno sono state elaborate suggerendo parole e frasi che potrebbero far cadere i discenti nella trappola dei falsi amici. Nella prima attività gli studenti del primo anno devono tradurre dall'italiano in francese e vice versa. Ogni esercizio contiene cinque parole da tradurre con scelta multipla. Una sola proposta è la significazione giusta della parola da tradurre, la seconda è un falso amico scelto intenzionalmente per mettere in dubbio gli studenti e l'ultima parola assomiglia ortograficamente ma ha un significato diverso. L'uso del dizionario non è permesso. Questi termini erano estratti dal dizionario dei falsi amici di francese « faux amis aux aguets » di Raoul Boch. Nella seconda attività è stato suggerito un esercizio di traduzione dall'italiano in francese destinato al terzo anno. Contiene nove frasi da tradurre che comprendono un falso amico scelto intenzionalmente per mettere in dubbio i discenti. La traduzione si fa senza usare il dizionario. Queste frasi sono state estratte dal sito di www.italien-facile.com che erano sotto forma di test di verifica e che abbiamo adattato con alcune trasformazioni da parte nostra per semplificarle e facilitare la comprensione agli studenti.

Presentazione dei risultati

Si presentano alcuni esempi significativi estratti dal questionario. È domanda numero 8 (Ha già seguito una formazione su come insegnare questa materia?). Il suo obiettivo è di sapere se i docenti che insegnano la traduzione hanno seguito formazioni sulla metodologia per insegnare questo modulo.

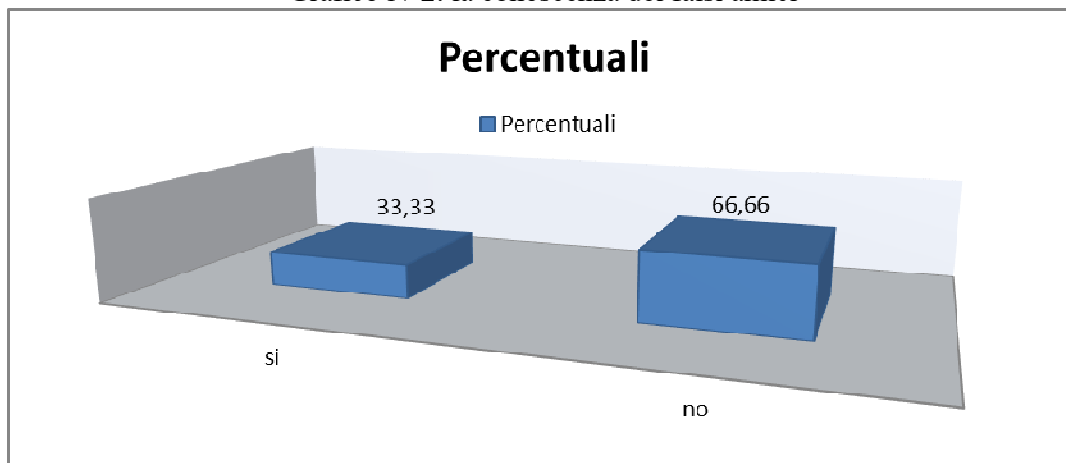
Grafico N° 1: formazione su come insegnare la traduzione

Il 90,47% degli informanti non ha seguito nessuna formazione su come insegnare la traduzione, questo si riflette negativamente sulla qualità dell'insegnamento della traduzione e sul livello degli studenti.

Il secondo esempio: la domanda 14 (conosce il fenomeno dei falsi amici?).

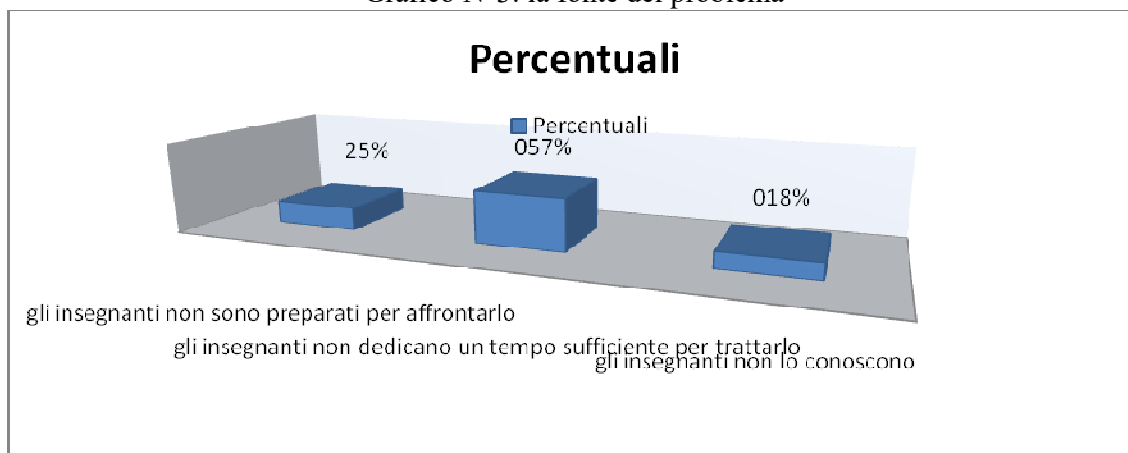
Grafico N°2: la conoscenza dei falsi amici

Il 66,66% degli insegnanti non conosce per niente il fenomeno dei falsi amici linguistici. Ciò significa che questo problema non è preso in carico e all'apprendente non sono suggerite soluzioni per affrontarlo.

Il terzo esempio: domanda 22 (secondo Lei, perché questo problema è frequente?) ha come scopo scoprire da dove proviene l'ignoranza del fenomeno dei falsi amici linguistici da parte degli studenti.

Grafico N°3: la fonte del problema

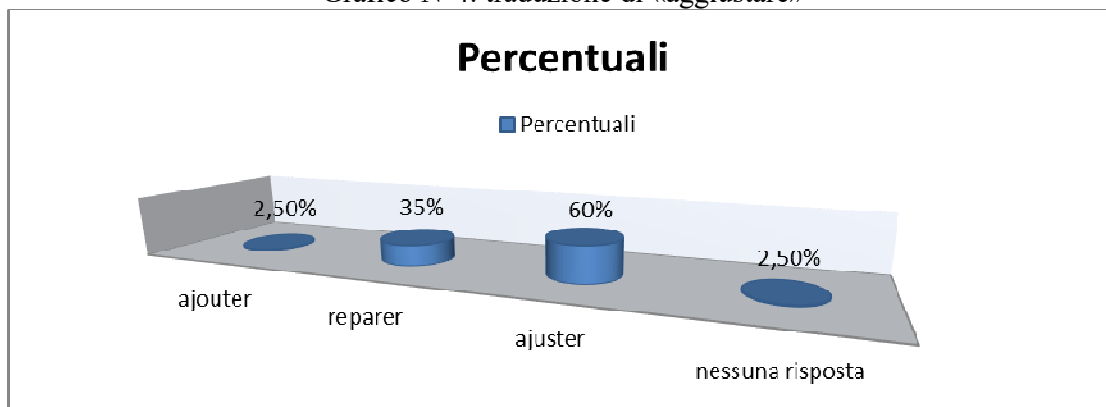

La fonte principale per la quale gli studenti non hanno mai sentito parlare del fenomeno dei falsi amici è che il 57,14% degli insegnanti non dedica mai un tempo per trattarlo, mentre, secondo il 25% di loro pensa che avviene dal fatto che i docenti non sono preparati per affrontarlo. Solo il 17,85% ha risposto che l'origine di questo problema è dovuta al fatto che gli insegnanti non lo conoscono e questo per mancanza di esperienze e di formazioni sia all'estero sia in Algeria.

Per gli esempi estratti dal primo esercizio di traduzione dall'italiano in francese, rivolto agli studenti del primo anno si citano questi:

Primo esempio: Aggiustare

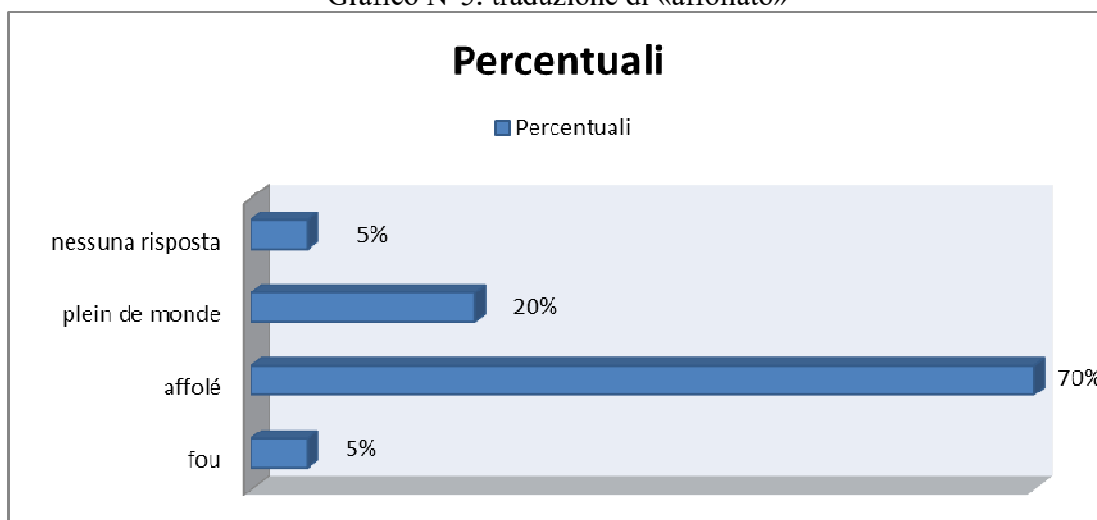
Grafico N°4: traduzione di «aggiustare»

Il 60% ha scelto la parola “*ajuster*” visto che esiste una similitudine ortografica e fonologica tra di loro che fa di essa il falso amico di “aggiustare”. Solo il 35% ha trovato la risposta giusta scegliendo la proposta “*réparer*”. Mentre il 5% si divide in due: ci sono quelli che hanno detto che si tratta di “*ajouter*” e che assomiglia alla parola “*ajuster*” scelta intenzionalmente per deviare la loro comprensione e gli altri che formano il 2,50% non ha risposto.

Secondo esempio: Affollato

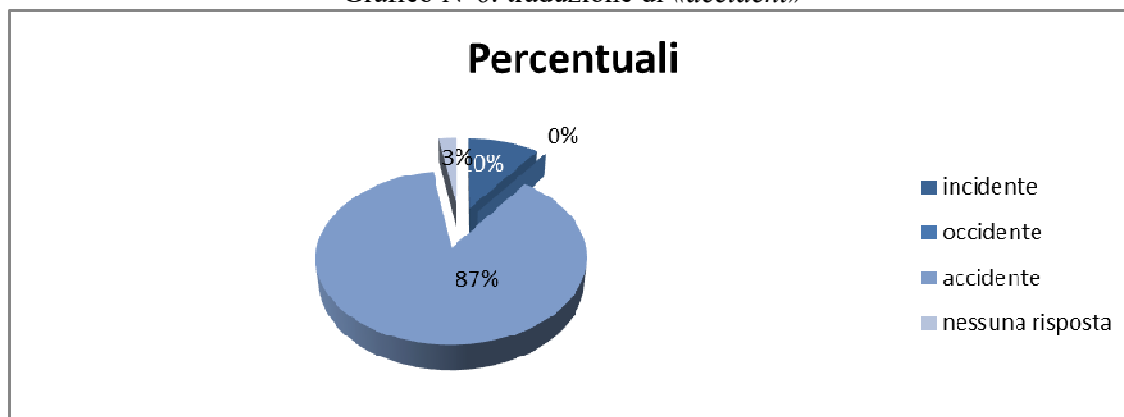
Grafico N°5: traduzione di «affollato»

Il 70% ha tradotto la parola “affollato” con quella francese “*affolé*”. La somiglianza morfologica ha ingannato gli informanti. Le due parole non hanno lo stesso significato, anzi, “*affolé*”, in realtà, è il falso amico della parola “affollato”.

Per gli esempi estratti dal secondo esercizio di traduzione dal francese in italiano, rivolto agli studenti del primo anno si cita la parola: Accident

Grafico N°6: traduzione di «accident»

L'87,50% ha confuso la parola « accidente » che significa « *hasard* » in francese con « *accident* » che ha un significato totalmente diverso in italiano a causa della loro scrittura simile. Invece, ci sono quelli che hanno scelto la parola « incidente » che rappresenta il 10% delle risposte degli studenti.

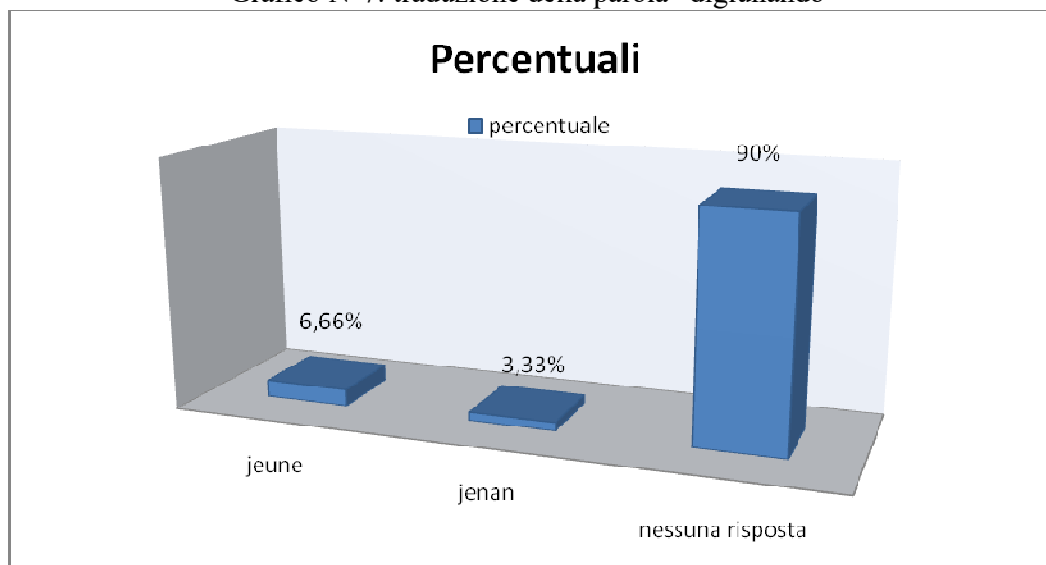
Dalla seconda attività si citano alcuni esempi tratti dall'esercizio di traduzione dall'italiano in francese destinato al terzo anno.

Primo esempio: Digiunando

1. Non si perdono chili digiunando, anzi!

On ne perd pas de poids en jeunant, bien au contraire!

Grafico N°7: traduzione della parola “digiunando”

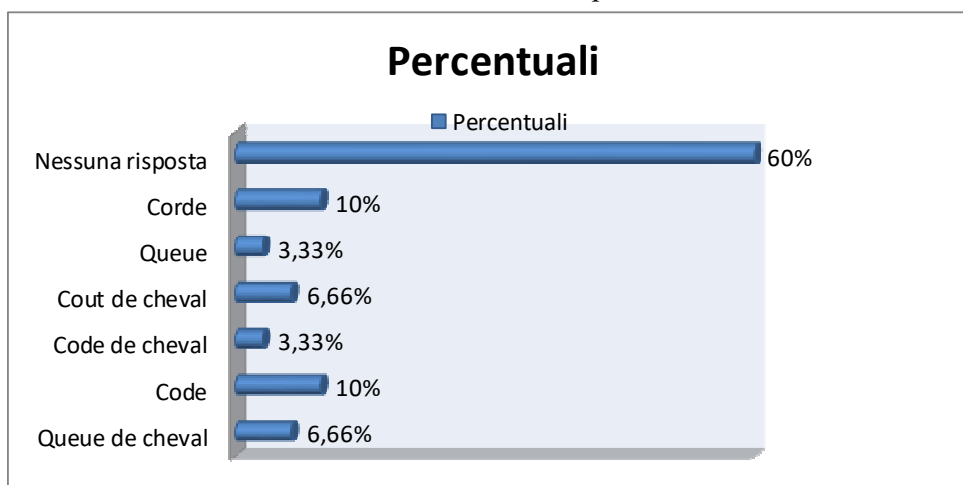
Il 90% non ha dato nessuna risposta per tradurre la parola “digiunando” dall’italiano in francese, questo è dovuto al fatto che non si conosce il suo significato in italiano e quindi non si potrebbe mai trovarlo in francese malgrado la sua somiglianza con il verbo francese “*déjeuner*” che significa “pranzare” in italiano. Questo fatto indica che gli studenti non si sono riferiti alle loro conoscenze della lingua francese per tradurre la parola italiana. Tra i 30 discenti che fanno parte del nostro campione, ci sono solo 02 che hanno trovato la risposta giusta “*jeune*” e che rappresentano il 6,66% mentre il 3,33% di loro ha detto che “digiunando” significa “*jenan*” che non esiste in francese o s’intende dire “*génant*”.

Secondo esempio Coda:

2. Valeria aveva i lunghi capelli raccolti a coda da cavallo.

Valerie avait ses longs cheveux attachés en queue de cheval.

Grafico N°8: traduzione della parola “coda”

La maggior parte, rappresentata dalla percentuale del 60%, degli studenti non ha tradotto la parola "coda" perché non si sa il suo significato. Mentre il 10% ha detto che si tratta della parola “*code*” che è il falso amico della parola “coda” e che significa “codice” in italiano questo indica che

i discenti si sono riferiti alla lingua francese per tradurla. Il 10% anche ha risposto “*corde*” come significato della parola “*coda*” mentre il 6,66% ha scelto come risposta “*cout de cheval*”. Inoltre quelli che hanno risposto *queue de cheval* rappresentano il 6,66% ed il 3,33% ha detto che si tratta della parola *code de cheval* e per concludere ci sono quelli che hanno messo “*queue*” e formano il 3,33% del nostro campione.

Conclusioni

La maggior parte dei docenti non ha seguito una formazione sulla metodologia d’insegnamento della traduzione. L’importanza dell’insegnamento della traduzione nel cursus dei laureandi fa sì che sia il modulo più importante per apprendere una seconda lingua ed arricchire il lessico. Secondo gli informanti, è preferibile che la lingua d’arrivo sia l’arabo visto che è la lingua madre del paese.

Il fenomeno dei falsi amici linguistici è sconosciuto dalla maggioranza e dopo alcune spiegazioni, gli informanti l’hanno definito come le parole simili tra due lingue ma di significato diverso senza citare i suoi tipi frequenti.

Secondo alcuni docenti, per affrontare questo problema incontrato nella traduzione dall’italiano in francese e vice versa da parte dei discenti, si deve dedicare un po’ di tempo nelle lezioni per mettere in rilievo i vari tipi dei falsi amici illustrando con esempi, mentre la maggior parte non sa come oltrepassarlo.

Per quanto riguarda la maniera di suggerirlo agli studenti, le opinioni degli informanti variano tra dare alcune nozioni sui falsi amici e fare lezioni con esercizi. Invece la fonte dell’ignoranza di questo fenomeno da parte dei discenti è dovuta principalmente ai docenti che non dedicano mai il tempo per trattarlo.

L’analisi delle attività proposte agli studenti di laurea del primo e del terzo anno del dipartimento d’italianistica di Blida, ha dimostrato che si riferiscono sempre alle loro conoscenze della lingua francese. Esse già acquisite durante gli anni di studio sia negli elementari sia alla scuola media sia al liceo si usano per tradurre parole, frasi o testi basandosi sulle affinità che accomunano le due lingue dovute alle condivise origini latine. Le affinità hanno portato i discenti a cadere nelle trappole dei falsi amici linguistici e questo viene notato dalle loro risposte alle due attività fatte in classe sia con il primo anno sia con il terzo.

Per quanto riguarda le attività del terzo anno di laurea che sono in un livello abbastanza avanzato la maggior parte non ha potuto tradurre le frasi proposte e ha incontrato il problema dei falsi amici riferendosi alla lingua francese per tradurre una frase scritta in italiano.

Per concludere, notiamo che le affinità tra la lingua italiana e quella francese è un’arma a doppio taglio. Contribuiscono alla familiarizzazione con la lingua target, ma portano, anche, all’apparizione dei falsi amici che potrebbero influenzare o deviare la comprensione del discente che sta traducendo dall’italiano in francese e vice versa. L’insegnamento della traduzione contribuisce molto all’apprendimento di una lingua straniera. I docenti, quindi, devono essere formati per insegnare la traduzione in generale e per prendere in carico i falsi amici in particolare. Gli insegnanti devono essere consapevoli dell’importanza di trattare il tema dei falsi amici.

Alla fine, abbiamo giudicato opportuno dare alcuni suggerimenti prima di tutto agli insegnanti della traduzione che potrebbero essere:

- Insegnare la traduzione è un compito abbastanza complesso che richiede una formazione specifica e quindi il docente deve frequentare formazioni sui metodi di come insegnarla.
- Nel contesto formale di classe e nel processo di apprendimento/insegnamento, il fenomeno dei falsi amici deve essere preso seriamente in carico dedicando lezioni teoriche e senza accontentarsi di attività esercitative che spesso non aiutano il discente ad avere una idea completa su questi elementi.

- Scegliere esercizi specifici che mirano obiettivi predefiniti e che consentono di affrontare tutti i tipi dei falsi amici illustrandoli con altri esempi sotto forma di attività di fissazione.

BIBLIOGRAFIA

CERUTI, Emilio, *Linguistica contrastiva e didattica di lingue affini: l'insegnamento dell'italiano ad un pubblico ispanofono*. In Romanitas Lenguas y literaturas romances. Vol. 4, N° 1. [En ligne]. URL : http://romanitas.uprrp.edu/vol_4_num_1/ceruti.html

CHAPARRO, Mari Carmen, Jorge, *Pour une typologie des faux-amis en français et en espagnol*. In Cédille rivista di studio francese. N° 8, 2012

DARDANO, Maurizio, TRIFONE, Pietro, *Grammatica italiana: con nozioni di linguistica*. Bologna. Zanichelli, 1995

DELISLE, Jean, *Analyzing Methods of Translation*. Ottawa: University of Ottawa, 1980

KÆSSLER, Maxime, *Les faux amis des vocabulaires anglais et américain*. Paris, Vuibert, 1975

PICHIASSI, Mauro, *Modelli teorici sull'apprendimento di una L2*, PisaIcon Master Pisa, 2012

RINGBOM, Hakan, *The role of the first language in foreign language learning*. Clevedon and Philadelphia: Multilingual Matters, 1987

RINGBOM, Hakan, *Lexical transfer in L3 production*. In J. Cenoz, B. Hufeisen, & U. Jessner (eds), *Cross-linguistic influence in third language acquisition: psycholinguistic perspective*. Clevedon: Multilingual Matters

**V. SCIENTIFIC CULTURE / CULTURE SCIENTIFIQUE /
CULTURĂ ȘTIINȚIFICĂ**

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Alexandru CISTELECAN

Eugen GAGEA

ABOUT COMMUNICATION IN AESTHETICS

À PROPOS DE LA COMMUNICATION EN ESTHÉTIQUE

DESPRE COMUNICARE ÎN ESTETICĂ

Prof. univ. dr. Mircea MUTHU

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca,
Facultatea de Litere

E-mail: mircea.muthu@gmail.com

Abstract

Analysed as part of communication, the general / applied aesthetics was and still is about artistic communication, closely related to multiple social and historical determinations. The subject lays on an always variable space between the stratified fictional experiences of the cultural memory and between the pressures exerted by the present that announces the future in the foreboding or even oppressive way. Consequently, the aesthetic approach needs to explain why and, especially, how 'art always begins with a rupture' in a wider cultural phenomenon, the latter made up also of relationships intertwine because, in fact, 'Any text is a communicative act' (Jean Marie Schaeffer). Thus, the aesthetic approach can only be analytical and with valorising consequence because it determines the mutation on the path: real object – virtual artistic object – artistic object per se. More precisely, the aesthetic examination approximates or even defines the novelty of the 'rupture' integrated in the work's structure during the process of attributing aesthetic value on the trail of the contemporary Ideal and which is not autonomous but heteronomous, is an anthropological fact, demonstrated by Tudor Vianu or Adorno. On the other side, the past and present Aesthetics is a 'quintessence of ideology' as it contains the specific determinations, more precisely, the categorical systems (tragic, comic, etc.), these being renewable over and over on the long term level with its object – the artistic performance – always unique and a variable function, at the same time, depending on the historical changes.

Résumé

L'esthétique générale / appliquée était et reste dans l'hypothèse de la communication sur la communication artistique, cette ombilicalement liée à de multiples déterminations socio-historiques. La discipline occupe la place, toujours variable, entre les expériences fictionnelles sédimentées dans la mémoire culturelle et les pressions exercées par le présent qui annonce l'avenir de manière pressante voire oppressive. Dès lors, la démarche esthétique est obligée d'expliquer pourquoi et surtout comment «l'art commence toujours par une rupture» dans un phénomène culturel plus large, également constitué d'un tissu de relations car, en fait, «Tout texte est un acte de communication» (Jean Marie Schaeffer). Ainsi, la démarche esthétique ne peut être qu'analytique et à visée valorisante car elle effectue la mutation sur le parcours objet réel – objet artistique virtuel – objet artistique proprement dit. Plus précisément, l'examen esthétique se rapproche voire définit la nouveauté de la «rupture» incorporée dans la texture de l'œuvre et ce dans le processus d'attribution de valeur esthétique dans le sillage de l'idéal contemporain et qui n'est pas autonome mais hétéronome, c'est-à-dire un fait anthropologique, démontré par Tudor Vianu ou Adorno. En revanche, l'esthétique d'hier et d'aujourd'hui est une «quintessence de l'idéologie» car elle possède les déterminations spécifiques, plus précisément les systèmes

catégoriques (tragique, comique, etc.), ceux-ci toujours renouvelables au niveau de longue durée avec son objet – performance artistique – fonction toujours individuelle et variable, à la fois, des transformations historiques.

Rezumat

Estetica generală / aplicată a fost și rămâne în ipostaza de comunicare despre comunicarea artistică, aceasta legată ombilical de multiple determinări socio-istorice. Disciplina ocupă locul, mereu variabil, între experiențele ficționale sedimentate în memoria culturală și presiunile exercitate de prezentul ce anunță viitorul la modul presimțit sau chiar opresiv. În consecință, demersul estetic este obligat să explice de ce și, mai ales, cum anume „arta începe întotdeauna printr-o ruptură” într-un fenomen cultural mai larg, alcătuit și acesta dintr-o țesătură de relații pentru că, de fapt, „orice text este un act comunicațional” (Jean Marie Schaeffer). Astfel, demersul estetic nu poate fi decât analitic și cu finalitate valorizatoare deoarece efectuează mutația pe traseul obiect real – obiect virtual artistic – obiect artistic propriu-zis. Mai exact, examenul estetic aproximează ori chiar definește nouitatea „rupturii” încorporată în textura operei și aceasta în procesul atribuirii de valoare estetică în siajul Idealului contemporan și care nu este autonomă, ci heteronomă, adică un fapt antropologic, lucru demonstrat de Tudor Vianu sau Adorno. Pe de altă parte, Estetica de ieri și de astăzi este o „chintesență a ideologiei” deoarece posedă determinările specifice, mai exact, sistemele categoriale (tragicul, comicul ș.a.), acestea mereu regenerabile pe palierul duratei lungi odată cu obiectul său – performanța artistică – întotdeauna individuală și funcție variabilă, în același timp, de prefacerile istorice.

Keywords: *intrinsic / extrinsic communication, aesthetic object / artistic object, Aisthesis – Katharsis, ideology, specific determinations, categorical system*

Mots-clés: *communication intrinsèque / extrinsèque, objet esthétique / objet artistique, Aisthesis – Katharsis, idéologie, déterminations spécifiques, système catégorique*

Cuvinte-cheie: *comunicare intrinsecă/extrinsecă, obiect estetic / obiect artistic, Aisthesis – Katharsis, ideologie, determinări specifice, sistem categorial*

Concepte precum *intertextualitatea, interdisciplinaritatea, ekphrasisul și intermedialitatea* sunt prin excelență relaționale certificând, la modul aplicativ, statutul esteticii în ipostaza, deloc facilă, de *comunicare despre comunicare* artistică, legată și aceasta de multiple determinări socio-istorice. Precum *trunchiul arborelui* din conferința-testament din 1924 a lui Paul Klee, ce unește rădăcina cu podoaba coroanei sau, la fel, supuse presiunii între cele două emisfere de Magdeburg sui generis estetica generală ocupă locul, mereu variabil, între experiențele ficționale trecute, sedimentate în memoria culturală și presiunile exercitate de prezentul ce anunță viitorul presimțit ori chiar opresiv. Dar nu este numai atât: dacă, în general, comunicarea „tinde cu atât mai mult spre cod, cu cât răspunde unei operații mai abstracte și mai repetitive” comunicarea artistică este obligată să se plieze pe „forma de mesaj plastic (sau poetic) care nu corespunde niciodată, nici nu poate să corespundă unei semnificații prestabilite.”¹ Specificitatea artei rezidă, cu alte cuvinte, în faptul că aceasta modifică modalitatea de transmisie obișnuită a mesajului lingvistic, imagistic ori sonor în viața cotidiană și asta fiindcă niciodată scrierea ficțională n-a fost o simplă înregistrare, după cum pictura, ca să nu mai amintim de muzică, n-au fost niciodată înregistrarea realității așa

¹ Rene Berger, *Artă și comunicare*, București, Editura Meridiane, 1976, p. 119. Tot aici: „Adecvarea formei la o semnificație prestabilă funcționează după modelul unui *rapel*, adică a codificării unei experiențe trecute; semnificația artistică este dimpotrivă un *apel*, un fenomen pe cale de constituire care face semne viitorului pentru a-i da formă.”

cum o vedem sau cum credem că o vedem. Iată de ce, de-a lungul istoriei, „arta transformă actul de comunicare într-o (nouă – n. ns) geneză.”² În consecință, estetica generală sau aplicată este datoare să explice *de ce* și mai ales *cum anume* „arta începe întotdeauna printr-o ruptură” în comunicarea artistică însă ținând seama în același timp și de adevărul că opera plastică, muzicală ș.a. este încorporată într-un fenomen cultural mai larg, alcătuit și acesta dintr-o țesătură de relații pentru că „orice text e un act comunicațional” (Jean Marie Schaeffer). Teoria literaturii a conceptualizat în anii 60/70 din veacul trecut o atare ruptură în comunicarea lingvistică: Roman Ingarden și apoi Wolfgang Iser au subliniat importanța *elementelor nedeterminate* dar și *pasajele vide* care îl contrariază pe cititor obligându-l astfel să se implice în text, să-l facă activ, să caute și chiar să genereze un sens.³ Așa-numitul *cititor implicit* este acela care descoperă opoziția dintre clișeul lingvistic și limbajul artistic, finalizată cu *schimbarea de orizont* și până la urmă cu un act instaurator din perspectiva receptării. Creația artistică propune dar și impune esteticii generale/aplicate explicarea genezei (*poiesis*-ul), diferită de aceea a simplului mesaj, precum și a receptării însăși (*aisthesis*-ul). Ambele procese, corelate, alcătuiesc numitul act instaurator care se opune stereotipizării mesajelor din cadrul instituționalizat dar, în chip paradoxal, îmbogățindu-l. Literatura absurdului de exemplu, prezentă în teatrul și proza europeană din veacul trecut se oferă analizei estetice, capabilă s-o esențializeze în *categoria absurdului* (inteligenta înfruntând-și propriile limite) înrudită în același timp și cu *tragicul* prezent în diferite circumscrieri. Demersul estetic nu poate fi decât analitic și, doar atât cât este posibil, normativ. El are o finalitate oricum valorizatoare deoarece efectuează mutația pe traseul *obiect real - obiect estetic (id est = virtual) - obiect artistic* propriu-zis și asta după o dublă mediere. Revenind acum la analogia oferită de Paul Klee interpretarea estetică se întoarce și ea la rădăcina arborelui și, ca un alt „trunchi,” re-face, anamnetic oarecum „imaginea esențială a creației ca geneză.”⁴ Traseul *coroana arborelui – trunchi - rădăcină* este așadar un proces recuperator al *poiesis*-ului servind drept posibilă bază pentru interpretarea relațională a *coroanei*, prin urmare a operei finite conducând finalmente la circumscrierea acesteia ca valoare sau non-valoare estetică. Altfel spus, comunicarea estetică adecvată ar trebui să se desfășoare în doi timpi – ambii necesari pentru încercarea de validare și chiar de plasare, implicit temporală, în tabelul mendeleevian al culturii naționale sau universale. Cunoscând sau doar imaginând traiectul *poietic* al artistului esteticianul reeditează în felul său medierea trunchiului și realizează, nu altfel decât aproximativ, o *comunicare intrinsecă*, pliată pe știutul sau presupusul act creativ. Importantă în receptarea propriu-zisă rămâne însă opera ce, „aidoma frunzișului copacilor, afirma Klee, se întinde în toate direcțiile în timp și în spațiu”, de aceea „nimeni nu va cuteza să pretindă că arborele își formează frunzișul după modelul rădăcinilor sale”.⁵ Cam în aceeași perioadă Eugeniu Speranția scria în *Papillon de Schumann* despre opera de artă drept continuarea vieții artistului „așa cum floarea de cireș este o continuare a arborelui care a produs-o”. Or, din acest moment criticul și, implicit, esteticianul sunt datori să utilizeze, printr-o *comunicare extrinsecă*, conceptele operatorii schițate anterior, prin *ekphrasis*, *intertextualitate*, *interdisciplinaritate* sau, mai nou, prin *intermedialitate*. Cele două sensuri comunicaționale, adică întoarcerea spre începuturile creației și relaționarea operei finite cu altele, tradiționale sau contemporane reeditează, metaforic vorbind, deplasarea *va-et-vient* a „melcului” estetic după „modelul elicoidal” din teoriile moderne ale comunicării⁶. Examenul estetic aproximează sau, mai exact, explicitează noutatea, „ruptura” încorporată în textura operei ce face parte din procesul atribuirii de *valoare* și aceasta în sîajul *Idealului* contemporan pe care valoarea îl anunță sau chiar îl

² Idem, p. 125

³ Cf. Wolfgang Iser, *Der Akt des Lesens – Theorie ästhetischer Wirkung*, München, 1976

⁴ Cf. Paul Klee în Mario De Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, trad. de Ilie Constantin, Editura Meridiane, 1968, p. 104 : „Artistul pătrunde cu privire acută lucrurile pe care natura i le pune gata formate, sub ochi. Cu cât privește mai adânc cu atât leagă mai ușor punctele de vedere de azi cu cele de mâine, cu atât mai tare se imprimă în el, în locul imaginii definite a naturii, *singura imagine esențială a creației ca geneză*.” (subl. ns.).

⁵ Idem, p. 103

⁶ Cf. Adrian Lesenciuc, *Teorii ale comunicării*, ed. cit., p. 106-107

concretizează⁷. Să mai amintim că în meditația estetică modernă Hans Robert Jauss deosebea, destul de discutabil totuși, „latura comunicativă a experienței estetice” doar prin **Katharsis** (*desfătarea-de-sine-în-desfătarea-cu-altul*) față de **Aisthesis** sau „latura receptivă a experienței estetice” iar **Poiesis**-ului rezervându-i, firește, „latura productivă a experienței estetice.” Or, cele „trei premise” l-au determinat pe cunoscutul estetician să reducă de fapt comunicarea estetică la **Katharsis**⁸ și, în plus, aproape să calchieze definiția **Mimesisului** definită de către Georg Lukacs drept „înstrăinare de sine și reintegrare în sine.”⁹ Sintagma „experiență estetică” este un numitor comun și mult prea general pentru înțelegerea procesului în doi timpi de mediere a esteticii generale și aplicate cu sprijinul criticii literare, plastice ș.a. Demersul estetic este fără-ndoială o receptare în întregul său dar una specializată și finalizată cu atribuire de *valoare* artistică și, implicit, axiologică.

Pe de altă parte, modificările dramatice din determinările spațio-temporale se repercutează în canoanele generale. Altădată comentam transformarea, desigur metaforică, a simbolului *clepsidrei*, (când „viețile noastre erau în mod esențial guvernate de amintiri și așteptare” – Jean Claude Gouillebaud)¹⁰ în *oul*, umflat la mijloc, aproape anihilând trecutul și viitorul și reprezentând astfel un „etnocentrism al prezentului” (Charles Taylor). Iată-l, într-o succintă enumerare: unidimensionalitatea post-modernă (mai nou: post/postmodernă) anunțată de-a lungul secolului trecut de fizica non-euclidiană ce recuză tridimensionalitatea în favoarea celei de-a patra dimensiuni, redusă și aceasta la punct, linie și plan (experimentată deja în avangardism) și la care s-a adăugat popularul slogan Media Fax – „Ziua de mâine începe Acum” –, apoi mișcarea *new-age* amintind de curente esoterice, de asemenea eul individual ce riscă să fie înghițit în așa zisa „image a lumii” exemplificabilă cu prezența/reacția colectivă la întrecerile sportive, telecultura ce ne introduce în comunicarea de rețea și care, în ultimele decenii din secolului al XX-lea, ne mai amintea încă de vechiul termen *cuminecare*¹¹, în sfârșit, „cinematograful [care] aproape că s-a transformat în interfața om-computer” în vreme ce „mediul cultural în care trăim a devenit un subprodus al marketingului”.¹² Hipertrofiată, comunicarea actuală, s-a afirmat, plonjează în imediat, este vitalistă și de-a dreptul instantanee pe mobil sau pe tabletă. A fost, de aceea, asemănată cu „un val ce ar pretinde să antreneze întreaga mare după el năzuind în același timp să înghită fără alegere tot ceea ce se află în fața lui.”¹³

Este firească, în aceste condiții, contestarea acestei forme excesive de comunicare prin întoarcerea, reiterată, la lecția metafizicii occidentale. Se cunoaște de pildă că Aristotel enumera un număr de patru opoziții : *corelarea*, unde opozițiile se atrag, apoi *contrareitatea* văzută ca intermediere între termeni opuși (alb – gri - negru), *raportul antagonic* dintre posesie și privațiune, *contradicția* absolută (afirmare/negare), toate acestea fiind preluate de către Plotin și Sf. Augustin. Ele se întâlnesc și la Hegel unde opozițiile sunt interne, iar la Nietzsche – criticul radical al comunicării – în *Omenesc, prea omenesc* – *ego* și *alter ego* rămân ireconciliabile, de aici supremația *resentimentului* ce favorizează trecutul („ceea ce a fost”) față de viitor („ceea ce va

⁷ Valoarea estetică nu este *autonomă* ci *heteronomă*, lucru demonstrat de Vianu sau Adorno. Incorporată în operă valoarea este un fapt *antropologic*.

⁸ Hans Robert Jauss, *Experiența estetică și hermeneutică literară* (1977), Ed. Univers, trad. și pref. de Andrei Corbea, București, 1983, p.167, Premisele alegerii *katharsis*-ului sunt „sensul pe care l-a dat Aristotel plăcerii kathartice, critica lui Augustin la adresa desfătării de sine prin *curiositas*, ca și influența afectelor asupra puterii de convingere a unui discurs, explicată pentru întâia dată de Gorgias”.

⁹ Cf. Georg Lukacs, *Estetica*, vol. ,Editura Meridiane, București, 1972, p. 77 ș.a.

¹⁰ Cf. comentariul nostru în *Estetica între mediere și sinteză*, Editura Limes, Cluj Napoca. 2016 despre „un prezent permisiv, puțin sau deloc selectiv”.

¹¹ Desigur, nu este vorba de *comuniunea* religioasă, activă în diferitele registre fixate de codificările multiseculare.

¹² Mihaela Constantinescu, *Post/postmodernismul: Cultura divertismentului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 31 ș. a. Tot aici: „Dacă montajul a fost tehnologia fundamentală de construcție a unor realități false în secolul XX, compoziția digitală este tehnologia fundamentală în secolul XXI.” Astfel, dacă „în epoca modernă romanul și, ulterior, cinematograful au acordat statut privilegiat *narațiunii* ca formă de cheie de expresie culturală, epoca computerului a inclus *baza de date*”.

¹³ Mario Perniola, *Contre la communication*, trad. par Catherine Sine, Lignes/Manifeste, Paris, 2004, p. 33

fi”).¹⁴ Desigur, în epoca modernă dialogul, relația subsistă așa cum o tratează Martin Buber în *Eu și tu* dar opoziția *de facto* rămâne la nivele individuale și „colorate” social-istoric. Se recunoaște, în subsidiar, opoziția ontologică și amplificată de ideologiile care nu rezistă, mai ales istorico-politic vorbind, dacă nu impun *determinări* transformabile până la urmă în coerciții colective, mai mult sau mai puțin suportabile. Dacă „diferența profundă dintre *ideologie* și *comunicare* rezidă în faptul că prima este capabilă să ofere o determinare” chiar dacă artificială și impusă prin violență, așa cum istoria ne-a demonstrat, în schimb comunicarea hipertrofică, hipotextuală ș.a. „respinge orice determinare ca și ciurma.”¹⁵ Or, revenind acum la pledoaria lui Terry Eagleton pentru *estetic*, acesta înțeles ca un spațiu autonom independent de logică sau morală, mai extins așadar decât suprafața ficțională (= artistică) și pe care îl consideră o „chintesență a ideologiei” nu putem decât să constatăm existența, aici, a unei alte opinii extreme, întrucâtva pereche cu prezentificarea comunicațională contemporană ce ar conduce la „sfârșitul cărților”. *Estetica* în schimb, cu formele ei de manifestare, a fost și rămâne o altfel de ideologie deoarece posedă *determinările* specifice, mai exact, sistemele categoriale (tragicul, comicul, trivialul ș.a.), acestea mereu regenerabile pe palierul duratei lungi odată cu obiectul său, respectiv performanța artistică, întotdeauna individuală și funcție variabilă, în același timp, de prefacerile istorice.

BIBLIOGRAFIE

MUTHU, Mircea, din volumul *Cochilia și melcul în estetică*

¹⁴ Cf. Mario Perniola în *op.cit.*, p. 37 care prelungește calea deschisă de Nietzsche cu Heidegger prin conceptul de *diferență* cu observația că, „în comunicare, prin natura sa conciliantă, arta este o depărtare de ea însăși întrucât nu povestește o istorie pentru că ea este istorie (*Geschichte*), ea nu are origine pentru că este *origine*”, adică, așa cum menționam, este un act instaurator. Același concept, susține autorul, este reluat și re-gramaticalizat de Freud (*Comunicare și ambivalență*), Lacan (*Comunicare și desexualizare*), Derrida (*Comunicare și oblicitate*).

¹⁵ Mario Perniola, *op. cit.*, p. 13 și în continuare: comunicarea aspiră „să fie, simultan, un lucru, contrariul acestuia și, mai mult, să fie tot ceea ce se situează între cele două elemente opuse. În consecință, ea depășește totalitarismul politic tradițional, deoarece devine globală în sensul că include de asemenea tot ceea ce neagă globalismul.”

VASILE GOLDIȘ'S ACCOUNTS ABOUT THE EVENTS IN 1 DECEMBER 1918

LES RELATIONS DE VASILE GOLDIȘ SUR LES ÉVÉNEMENTS DU 1ER DÉCEMBRE 1918

RELATĂRILE LUI VASILE GOLDIȘ DESPRE EVENIMENTELE DIN 1 DECEMBRIE 1918

Conf. univ. dr. Eugen GAGEA

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad

Centrul de studii și cercetare „Vasile Goldiș”

E-mail: eugengagea@yahoo.com

Abstract

The leader from Arad, Vasile Goldiș, considered by his generation to be the “ideologue of the Great Union”, played an important role during the events around December 1, 1918. The stories of the Arad leader written in the last decade of his life reveal interesting facts about how thought and acted those who were involved in the realization of Greater Romania. There are articles that express his and his generation's beliefs, but also the dissatisfaction caused by the attitude of politicians in Bucharest and Budapest.

Résumé

Le leader d'Arad, Vasile Goldiș, considéré par sa génération comme «l'idéologue de la Grande Union», a joué un rôle important lors des événements du 1er décembre 1918. Les histoires du leader d'Arad écrites au cours de la dernière décennie de sa vie révèlent des faits intéressants sur la façon dont ont pensé et agi ceux qui ont participé à la réalisation de la Grande Roumanie. Ce sont des articles qui expriment ses convictions et celles de sa génération, mais aussi le mécontentement suscité par l'attitude des politiciens à Bucarest et à Budapest.

Rezumat

Liderul arădean Vasile Goldiș, considerat de generația sa „ideologul Marii Unirii”, a avut un rol important în timpul evenimentelor din jurul datei de 1 decembrie 1918. Relatările liderului arădean scrise în ultimul deceniu al vieții sale dezvăluie date interesante referitoare la modul în care au gândit și acționat cei care s-au implicat în realizarea României Mari. Sunt articole care exprimă crezul său și al generației sale, dar și nemulțumirile apărute ca urmare a atitudinii politicianilor de la București și Budapesta.

Keywords: events, leader, generation, resolution, state, Union

Mots-clés: événements, leader, génération, résolution, état, Union

Cuvinte-cheie: evenimente, lider, generație, rezoluție, stat, Unire

În evenimentele din toamna anului 1918 un rol important l-a avut liderul arădean Vasile Goldiș, cel care avea să fie considerat în anii care au urmat „ideologul Marii Uniri” și unul din „părinții patriei”. În toamna anului 1918 s-a impus ca un important lider al românilor, fiind membru al Consiliului Național Român Central. S-a ocupat și de reparația ziarului „Românul”, organul oficial de presă al Consiliului Național Român Central. În paginile acestuia au fost publicate toate comunicatele oficiale și au apărut cele mai importante informații cu privire la deciziile luate de Consiliul Național Român Central și de Gărzile Naționale.

În 1 Decembrie 1918 Vasile Goldiș a fost cel care a citit Rezoluția Unirii la Alba Iulia, document prin care se cerea ca societatea românească să fie organizată pe baza unui sistem democratic, fapt care marchează nașterea unei noi perioade istorice. Prin cele spuse la Alba Iulia politicianul arădean a reușit să „aștearnă în cele mai lapidare fraze ideea unirii” și să sintetizeze în forme constituționale furtuna de dorințe a mulțimilor.” (GAGEA, 2013, p. 230). Intelectualul arădean pleacă de la principiul autodeterminării și afirmă că progresul național poate fi atins numai „prin îndeplinirea ideilor de libertate națională și egalitate socială.” (MĂDUȚA, 2013, p. 118). La Alba Iulia, Vasile Goldiș prezenta clasei politice românești o viziune proprie despre stat și națiune, care potrivit lui Silviu Dragomir era expresia convingerilor personale ce oglindeau o mentalitate politică. Prin cele exprimate în document Vasile Goldiș se afirmă ca un vizionar politic și subliniază necesitatea colaborării între națiuni.

În anii care au urmat Vasile Goldiș a subliniat de mai multe ori importanța momentului, afirmând că „la Alba Iulia nu a fost elaborat un simplu program politic, ci o doctrină care este rezultatul luptei pentru realizarea idealului național”, dar și al punerii în practică a unor principii ale lumii democratice și civilizate. Deci prin Rezoluția de la Alba Iulia s-a realizat o „nouă concepție superioară despre stat, gândită a sta la baza României Mari.” (ȘORA, 2006, p. 85).

Comentând în nenumărate rânduri cele întâmplate la Alba Iulia, politicianul arădean subliniază importanța Rezoluției, document care a stat la baza schimbărilor realizate în perioada interbelică. Într-un articol apărut în ianuarie 1919 în „Românul”, Vasile Goldiș arată că „Rezoluția adoptată de Adunarea Națională de la 1 Decembrie 1918 a fost în concordanță deplină cu voința întregului popor român, nu numai din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, dar și de dincolo de Carpați, ea reflectând o necesitate istorică stringentă bazată pe dreptul de liberă dispozițiune a tuturor popoarelor.” (ȘORA, 1993, p. 85).

Ajuns președinte al Astrei, liderul arădean a făcut demersuri pentru sărbătorirea evenimentului de la 1 Decembrie 1918. După alegerea sa ca președinte, a ținut discursul intitulat sugestiv *La 1 Decembrie 1918*, ocazie cu care a punctat principalele evenimente din istoria poporului român: „împăratul ne-a înșelat, patria ne-a ferecat și ne-am trezit că numai credința în noi înșine, în neamul nostru românesc, ne poate mântui.” A afirmat că prin cele decise la Alba Iulia s-a realizat un jurământ de credință în fața națiunii române, dar și a lumii civilizate, pentru a se asigura propășirea poporului român.

Referindu-se la Rezoluția de la Alba Iulia, politicianul arădean declara pentru ziarul german „Bürger Zeitung” în mai 1926: „Să se știe că eu, autorul hotărârilor de la Alba Iulia, voi rămâne credincios acestora până la sfârșitul vieții mele. Nu voi admite nici o nedreptate față de concetățenii noștri de altă limbă. Toate naționalitățile acestei țări trebuie să se simtă acasă în România, deoarece poporul român respinge orice nedreptate. Acest principiu stă la baza crezului meu politic.” (ȘORA, 2006, p. 72).

În 1 decembrie 1926, Vasile Goldiș, ministru al cultelor și artelor, rostea un discurs în Senatul de la București, prin care amintea că au trecut opt ani de la Marea Unire. Sublinia că prin cele hotărâte la Alba Iulia „s-a întrupat întreg și definitiv visul de veacuri al strămoșilor noștri, unirea tuturor românilor într-un singur stat național. Istoria a răsplătit astfel, îndelunga răbdare, cuminenția, vitejia și credința coloniștilor lui Traian care au fost așezați aici santinelă a geniului latin, întemeind pentru omenire o nouă cetate a civilizațiunii”. Pentru Vasile Goldiș ziua de 1 decembrie 1918 este o „zală strălucitoare în salba gloriei românești”, este o zi sfântă, „în care

simțim în sufletul nostru pulsul istoriei care face dreptate neamurilor”, este ziua când s-a născut România Mare, ca urmare a suferințelor seculare îndurate de români. (STRĂULEȘTI, 2008, p. 57).

În 1928, cu ocazia împlinirii unui deceniu de la realizarea României Mari, Vasile Goldiș arată rolul important al generației sale, care a contribuit la realizarea Marii Uniri. Referindu-se la Rezoluție, consideră că va rămâne un „izvor în veci nesecat de înțeleaptă îndrumare pe cărarea desăvârșirii și astfel a fericirii și măririi sale.” (ȘORA, 1993, p. 367). Dezamăgit de cele întâmplate în primul deceniu de după unire, liderul ardelean afirmă, adresându-se studenților Universității din Cluj, că generația sa a avut un ideal și „Bunul Dumnezeu ne-a dăruit norocul să-l vedem întrupat”. Neîncrezător în cei care fac politică, Vasile Goldiș este însă încrezător că „tinerimea română este viitorul națiunii române” și le cere tinerilor a contribui la „solidarizarea națiunii în numele civilizațiunii”, respectarea valorilor morale și a dreptății sociale. Își exprimă speranța ca „noua generație să marcheze prin munca ei un pas înainte spre aceste noi țeluri ale civilizațiunii, asigurând astfel națiunii noastre locul la care trebuie să aspire, respectându-și nobila sa origine și minunatele aptitudini ale ginții sale.” (GAGEA, 2013, p. 289).

În ultimii ani ai vieții sale, retras din politică, Vasile Goldiș a făcut unele dezvăluiri referitoare la evenimentele din toamna anului 1918, pentru a împiedica „falsificarea adevărului” la un deceniu de la Marea Unire. Liderul ardelean amintea că „adevăratul organizator al Adunării Naționale de la Alba Iulia a fost Ioan Suciș”, cel care „s-a achitat în chip splendid de însărcinarea primită”. Mai preciza că deși în „opinia publică românească s-a împământenit credința că Adunarea Națională de la Alba Iulia s-a realizat fără nici o jertfă, dar este fals pentru că în drum spre Alba Iulia a fost ucis Ioan Arion”. La un deceniu de la Marea Adunarea Națională de la Alba Iulia, considera că aceasta nu a fost doar opera Partidului Național Român, ci a națiunii române, care a fost reprezentată de cei 1228 de delegați. Referindu-se la Rezoluția de la Alba Iulia, afirma că aceasta nu a fost programul unui partid politic, ci prin ea „s-a tâlcuit noua evanghelie a civilizațiunii umane, căreia se închină azi sufletele cu adevărat civilizate din lumea toată. Nu este nici un program, ci este o doctrină, o concepție de stat, un ideal”. Liderul ardelean își asuma răspunderea „istorică și politică pentru Hotărârea de la Alba Iulia”. Dezamăgit de modul în care au înțeles Unirea politicienii de la București, Vasile Goldiș era de părere că respectarea celor decise la Alba Iulia „e problema cea mai grea a acestui stat”. Credea că în noul stat sunt interese eterogene care împing societatea într-o stare de înapoiere, iar „soluționarea fericită a problemei nu depinde însă numai de români, ci poate mai mult de însăși popoarele minoritare ale țării, care ar trebui să găsească formulele și atitudinile de adaptare la noile condiții ale vieții lor în situațiunea cu desăvârșire schimbată.” (GAGEA, 2018, p. 173).

În 1932, Vasile Goldiș s-a adresat locuitorilor Aradului, cărora le-a vorbit de însemnătatea zilei de 1 Decembrie 1918. Discursul său a fost publicat în presa ardeană. Vasile Goldiș consideră că pentru români ziua de 1 Decembrie va fi cea mai „frumoasă sărbătoare”, fiindcă, la 1 Decembrie 1918, reprezentanții românilor din Banat și Ardeal adunați la Alba Iulia au decis „unirea lor și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România”. Cu această ocazie liderul ardelean scoate în evidență rolul important al Aradului: „Peste toate veacurile rămâne gloria Aradului că Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a fost concepută și convocată de aici de la Arad, organizarea ei s-a făcut de către ardeanul și bunul nostru prieten dl. Ioan Suciș, iar destinul a voit ca propunerea s-o facă ardeanul care vă vorbește acum.” Liderul ardelean subliniază că: „Sărbătoarea de 1 Decembrie este înnoirea an de an a jurământului nostru de credință pentru unitatea politică neștirbită a națiunii române între hotarele ei firești mărginită de apele Nistru, Tisa și Dunăre.” Vasile Goldiș își încheie discursul protestând „în fața lumii civilizate față de toți aceia care atentează la pacea și bunăvoința între popoarele Europei și să declarăm că o palmă de pământ românesc nu se poate înstrăina fără vărsare de sânge și că națiunea română este gata a jertfi viața altor milioane de voinici apărându-și patrimoniul moștenit de la strămoși.”

În 1933, în articolul *Societatea Națiunilor și Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia*, Vasile Goldiș afirmă că adunarea națională de la Alba Iulia a fost organizată în spiritul timpului. Își

exprimă opinia potrivit căreia cele hotărâte la 1 Decembrie au „să rămână pe veci o glorie a Adunării Naționale de la 1 Decembrie fiindcă prin ele se proclamă principiile eterne și infailibile ale dreptății și ale păcii de totdeauna în lume.” (GAGEA, 2013, p. 109).

Ținând cont de activitatea desfășurată de Vasile Goldiș în slujba realizării idealului național se poate afirma că a fost „de departe cea mai puternic conturată personalitate a Marii Uniri, ideolog și tribun în același timp.” (ȘORA, 1993, p. 371).

BIBLIOGRAFIE

GAGEA, Eugen, *Vasile Goldiș (1862-1932)*, Arad, Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2013

GAGEA, Eugen, PANTEA, Maria Alexandra, *Marea Unire în memorialistica arădeană*, Arad, Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2018

MĂDUȚĂ, Cristian, *Concepția filosofică a lui Vasile Goldiș asupra istoriei și discursul politic*, Arad, Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2013

STRĂULEȘTI, Petre Dan, *1 Decembrie 1918. 90 de ani de la Marea Unire. Discursuri parlamentare*, București, Editura Universul Științific, 2008

ȘORA, Gheorghe, *Vasile Goldiș o viață de om așa cum a fost*, Timișoara, Editura Helicon, 1993

ȘORA, Gheorghe, GAGEA, Eugen, *O zi din viața lui Vasile Goldiș. 1 Decembrie și proclamarea Marii Uniri de la Alba Iulia*, Arad, Editura Universității de Vest „Vasile Goldiș”, 2006

CONRAD GESNER (1516-1565) AND 'BIBLIOTHECA UNIVERSALIS' – THE FIRST EDITION OF THE FIRST UNIVERSAL BIBLIOGRAPHY

CONRAD GESNER (1516-1565) ET « BIBLIOTHECA UNIVERSALIS » – LA PREMIÈRE ÉDITION DE LA PREMIÈRE BIBLIOGRAPHIE UNIVERSELLE

CONRAD GESNER (1516-1565) ȘI „BIBLIOTHECA UNIVERSALIS” – PRIMA EDIȚIE A PRIMEI BIBLIOGRAFII UNIVERSALE

Ioana NISTOR

Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol” Arad

E-mail: ioananistor2003@yahoo.com

Abstract

Through the ages, libraries have not only accumulated and preserved but also shaped, inspired, and developed knowledge. The first edition of the first universal bibliography, called „Bibliotheca universalis” signed by the Swiss scholar Conrad Gesner, describes about twelve thousand works by some three thousand authors. It is arranged by first names (with an excellent index of family and adopted names), giving biographies, incipits of texts, details of editions, critical notes on contents, on manuscripts, projected and unfinished works, etc., its only restriction being that everything not in Greek, Latin or Hebrew is excluded. It was a truly epochal achievement, on which all subsequent bibliographers have to some extent relied, directly or indirectly.

Résumé

À travers les âges, les bibliothèques ont non seulement accumulé et préservé, mais aussi façonné, inspiré et développé des connaissances. La première édition de la première bibliographie universelle, intitulée «Bibliotheca universalis», signée par le savant suisse Conrad Gesner, décrit environ douze mille ouvrages de quelque trois mille auteurs. Il est organisé par prénoms (avec un excellent index des noms de famille et adoptés), donnant des biographies, des incipits de textes, des détails d'éditions, des notes critiques sur le contenu, sur des manuscrits, des œuvres projetées et inachevées, etc. tout ce qui n'est pas en grec, en latin ou en hébreu est exclu. Ce fut une réalisation vraiment historique, sur laquelle tous les bibliographes ultérieurs se sont appuyés dans une certaine mesure, directement ou indirectement.

Rezumat

De-a lungul veacurilor, bibliotecile nu numai că s-au acumulat și păstrat, ci și au modelat, inspirat și dezvoltat cunoștințe. Prima ediție a primei bibliografii universale, numită „Bibliotheca universalis” semnată de eruditul elvețian Conrad Gesner, descrie aproximativ douăsprezece mii de lucrări (în limbile latină, greacă și ebraică) semnate de aproape trei mii de autori. Lucrarea cuprinde un index alfabetic (cu un excelent index de nume de familie și adoptate), oferind biografii, incipituri de texte, detalii ale edițiilor, note critice despre conținut, despre manuscrise, lucrări

proiectate și neterminate etc. „Bibliotheca universalis” întruchipează o realizare cu adevărat epocală, pe care ulterior, bibliografii s-au bazat într-o oarecare măsură, direct sau indirect.

Keywords: *bibliography, Swiss scholar, index, titles, library, library science*

Mots-clés: *bibliographie, chercheur suisse, index, titres, bibliothèque, bibliothéconomie*

Cuvinte-cheie: *bibliografie, erudit elvețian, index, titluri, bibliotecă, biblioteconomie*

De-a lungul veacurilor, bibliotecile nu numai că s-au acumulat și păstrat, ci și au modelat, inspirat și dezvoltat cunoștințe.

Reforma Bisericii Catolice din secolul al XVI-lea a fost din punct de vedere istoric la fel de importantă ca Reforma protestantă. Deși nu s-a angajat niciodată exclusiv să lupte împotriva protestantismului, a devenit inevitabil și o Contrareformă, deoarece se confrunta cu amenințarea creată de Luther și de succesorii săi. Centralizată și subordonată Papei, Biserica Catolică lansează contraofensiva, intensificând acțiunile împotriva ereticilor și a dizidenților, reorganizarea Inchiziției, stabilirea Indexului cărților interzise. Aceste acțiuni au fost mai mult decât o simplă reacție împotriva provocării protestante la adresa doctrinei și instituțiilor catolice, și, mai degrabă, ele au constituit și o reînnoire internă care a transformat viața religioasă catolică din secolele al XVI-lea și al XVII-lea într-o manieră complexă (LUEBKE, 1999, p. 234). Era de așteptat ca dezvoltare pe care o cunoaște biblioteca în epoca Reformei să stimuleze și activitatea Bisericii Catolice să se ia la întrecere cu puterea laică. Cel mai puternic stâlp al eforturilor de Contrareformă a fost însă Casa de Habsburg, urmată de Casa Bourbon. Un sprijin de seamă în lupta contra ideilor reformiste a constituit-o înființarea Ordinului Iezuit în anul 1534, în Spania, de către Ignățiu de Loyola. Acesta activa detașamente ce s-au pus în slujba papalității; a câștigat treptat teren în cele mai înalte forme de învățământ și a folosit bibliotecile atât de temeinic, în scopul consolidării catolicismului, cum nu făcuse nimeni anterior. Înfruntarea cea mai gravă dintre cele două curente religioase a atins paroxismul în timpul Războiului de 30 de ani, în care urmarea, din punct de vedere biblioteconomic, a fost distrugerea a numeroase biblioteci, în special a acelor aflate în castelele nobililor din sud, iar alte cărți au luat drumul nordului. Faptul că acum se face trecerea la absolutism, însoțit de aparate mercantile (a teoriei dezvoltării progresului, prin propulsarea științei și de aici, implicit, a mijloacelor de producție), va face a bibliotecile să își recapete treptat rolul și importanța lor, în special legat de avântul cercetării științifice. În special, Franța cunoaște acum o dezvoltare a științelor, așa cum odinioară la baza Renașterii a stat Italia, iar a Reformei, Germania.

În aceste condiții istorice, în mod surprinzător, nu universitățile vor marca punctul de greutate în cercetarea științifică, ci curțile princiare în jurul cărora se vor strânge toți învățații, având la dispoziție asigurate atât condiții materiale, cât și pe cele spirituale necesare. Astfel bibliotecile princiare vor deține un loc principal din punct de vedere biblioteconomic. La sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, se contura apariția unei noi științe ce avea ca principal obiectiv formarea, aranjarea și administrarea unei biblioteci: biblioteconomia.

Numărându-se printre întemeietorii uneia dintre ramurile ei, bibliografia, și totodată, al biblioteconomiei moderne, se află și medicul și cercetătorul elvețian **Conrad Gesner** (1516-1565); teoretician, dar și practician, în lucrarea sa *Bibliotheca universalis* (1545), vorbește despre necesitatea catalogării și aranjării cărților într-o bibliotecă, arătând că, pe lângă autor și titlul fiecărei cărți, așa-numita „fișă de catalog”, trebuie să cuprindă obligatoriu și locul cărții din depozit, cota cărții. La întocmirea lucrării sale bibliografice, s-a ținut seama tocmai de fișele de catalog, aflate în diferite biblioteci. Cel de-al treilea volum al lucrării *Bibliotheca universalis* a fost continuat

de discipolul său, **Johann Jacob Fries**, care a beneficiat și de ajutorul bibliotecarului Bibliotecii Imperiale din Viena și a Bibliotecii Palatine din Heidelberg, ce i-au trimis o copie a cataloagelor acestor biblioteci. Fries stabilește împărțirea cunoștințelor în clase mari, desemnate cu litere de la a la z. Cărțile erau incluse deci, în una din aceste clase și, în funcție de locul ei pe raft, primea o cotă pe care el apoi o tipărea și o aplica pe carte, practică rămasă în vigoare până în contemporaneitate (BLAIR, 2016, p. 73-122). În anul 1548, Gesner a publicat primul manual cu privire la modul de creare corectă a registrelor. De asemenea, el a utilizat pentru prima dată bucăți de hârtie vrac pentru indexare. Bucățile de hârtie folosite pentru a crea registrul au fost aranjate în cutii bazate pe modelul tipului de plumb și, în același timp, fiind mobile (WIMMER, 2013, p. 340-346).

La vârsta de 29 de ani, după trei ani de muncă asiduă, medicul, bibliograful, naturalistul și eruditul elvețian Conrad Gessner (Gesner) a publicat primul volum in-folio al *Bibliotheca universalis, sive catalogus omnium scriptorum locupletissimus, în tribus linguis, latină, Graeca, & Hebraica: extantium & non extantium veterum & recentiorum...* (1545), tipograful fiind Christopher Froschauer din Zurich, incluzând aproximativ 12.000 de titluri (în limbile latină, greacă și ebraică), un index alfabetic al celor peste 2.700 autori; lucrarea include autorii în ordinea alfabetică a prenumelor și operelor, oferind biografii, incipituri de texte, detalii de ediție, note critice asupra conținutului, asupra manuscriselor, concretizându-se astfel într-o realizare cu adevărat epocală. Tehnica producției de cărți s-a schimbat radical ca urmare a tipăririi, însă dificultățile privind informația nu au fost simplificate. Acest lucru a determinat editorii și erudiții să dezvolte instrumente care să fie adaptate noilor condiții. Însă asemenea instrumente nu s-au dovedit complet adecvate sarcinii de a ajuta cititorul ce se confrunta cu problema selecției, o problemă care devenise acum mai complicată; astfel, Gessner a alcătuit „un labirint cuprinzător alcătuit dintr-o multitudine de cărți”, acesta mărturisindu-și sentimentul profund de libertate pe care l-a trăit când și-a terminat opera sa masivă în anul 1545: „În adevăr mă bucur și îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru că am ieșit

în sfârșit din labirintul în care am fost prins de aproape
trei ani.” (BALSAMO, 1990, p. 32).

Pe pagina de titlu, Gessner explică ce își propusese să realizeze: să descrie toate cărțile ebraice, grecești și latine scrise vreodată, atât existente, cât și pierdute. Gessner era conștient de rata scăzută de supraviețuire a textelor antice și a căutat în bibliotecile germane și italiene cât de multe exemplare a putut. El a continuat să descrie cărțile și să adauge locațiile unde ar putea fi găsite. Urmărirea localizării unei cărți nu a fost întotdeauna o sarcină ușoară și Gessner a fost deseori obligat să apeleze la descrieri vagi, cum ar fi „o bibliotecă italiană”. Totuși, încercarea sa de a enumera locațiile reprezenta o noutate și, de cele mai multe ori, a menționat atât locul, cât și numele bibliotecii care deținea o carte.

Regăsim lucrarea *Bibliotheca universalis* alături de alte titluri semnate de eruditul elvețian, în cadrul Bibliotecii Județene Mureș, Biblioteca „Teleki-Bolyai”, sub descrierea bibliografică: *GESNER, Conrad: Bibliotheca universalis. – Tiguri, apud Christophorum Froscoverum, 1545. – 2 ° [17] 631 ff., 1 fig. xylogr., sign. typogr.*

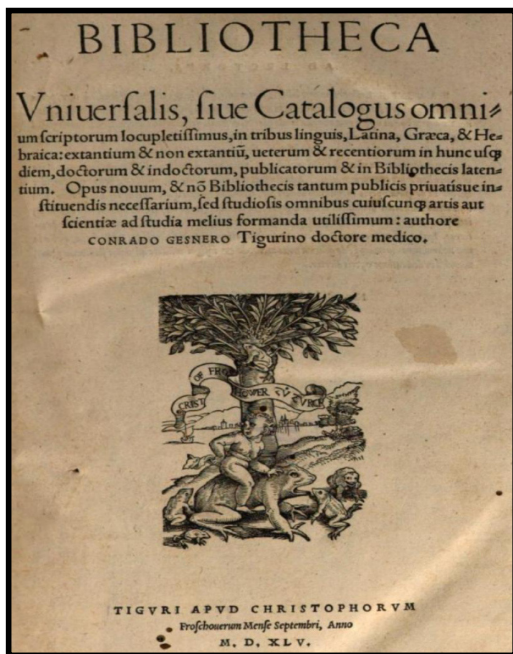

Fig. 1. - GESNER, Conrad: *Bibliotheca universalis* Sursd. [online] Disponibil la: <
https://books.google.ro/books?gbs_e=dmJMAAAACAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&redir_esc=y#v=onepage&q&f=true [accesat 23 noiembrie 2020].

Ca posesori ai volumului sunt indicați „Dietrich von Trautmantorf zu Totzenpach auff wittenberg und Zeyber etc. 1571; Bibliotheca Campilif. 1718” (SEBESTYÉN-SPIELMANN, AMBRUS, BALÁZS, MESAROS, 2001, p. 304).

Această referință monumentală a fost urmată în anul 1548 de lucrarea enciclopedică *Pandectarum sive Partitionum universalium Conradi Gesneri Tigurini, medici et philosophiae professoris, libri XXI*, în care Gesner a încercat să studieze cunoștințele înregistrate ale lumii sub 21 de rubrici. Primele 19 cărți au fost publicate în anul 1548; ultima, dedicată gândirii teologice, a fost publicată în anul 1549, în timp ce volumul XX, despre medicină, nu a fost finalizat niciodată.

Figură 1 - *Pandectarum sive Partitionum universalium Conradi Gesneri Tigurini, medici et philosophiae professoris, libri XXI*. Sursă: [online] Disponibil la: <<https://www.e-rara.ch/zuz/content/zoom/624960>> [accesat 23 noiembrie 2020].

(DAMIAN, 2016, p. 91-97).

Conform lui Strout, Gessner a inclus în *Pandectarum*... „instrucțiuni pentru aranjarea cărților într-o bibliotecă și el a conceput sistemul său de clasificare pentru bibliotecă, precum și în scopuri bibliografice. El a sugerat chiar că bibliotecile să folosească copii ale bibliografiilor sale ca și cataloage prin inserarea cotelor pe lângă intrările care le reprezentau fonduri, asigurându-și astfel atât un autor, cât și un catalog de subiecte.” (STROUT, 1956, p. 254-275).

Bibliotheca universalis reprezintă o complexă lucrare de căpătâi, însă nu este singura pe care Gessner a realizat-o. Ca un adevărat „homo universalis”, pe lângă această bibliografie a încercat să enumere toate cunoștințele cunoscute, printre care menționăm lucrările despre plante: *Catalogus plantarum Latinè, Graecè, Germanicè, & Gallicè* (1542); despre limbaj: *Mithridates. De differentiis linguarum tum veterum, tum quae hodie apud diversas in toto orbe in usu sunt* (1555), despre pe animale: *Historiae animalium* (1551). (WIMMER, 2013, p. 340-346).

Un prețios exemplar din opera eruditului elvețian identificat în cadrul fondului de carte al Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, Colecția Blaj, poate fi regăsit sub descrierea bibliografică:

Sursă: [online] Disponibil la: <<https://books.google.ro/books?id=eyRoAAAIAAAJ&printsec=frontcover&hl=ro#v=onepage&q&f=true>> [accesat 23 noiembrie 2020].

Titlu: *Lexicon graecolatinum; per viros iudicio et linguarum doctrina excellentes, nunc postremo emendatum et auctum*

Menț. de responsabilitate: [Konrad Gesner]

Mediu: Text Străin

Nume persoană: Gessner, Conrad (1516-1565)

Loc publicare: Basileae [Basel]

Numele editurii: [s.n.]

Data publicării: 1556

Proveniență: Fond Bazilitan

Limbă: *Latină, Greacă (Modernă, 1453-)

Subiect: Dicționar grec-latin. Lingvistică

Cotă: B173

Volumul, bine conservat, legat în piele albă, cu ornamente, „i-a avut drept posesori pe Oberthür și apoi pe Timotei Cipariu”. (DAMIAN, 2016, p. 91-97).

Opera lui Gessner au fost distribuită și tradusă pe scară largă. Cu toate acestea, cărțile au fost invariabil incluse în *Index librorum prohibitorum*. La urma urmei, Gessner și editorul său Froschauer erau protestanți, motiv suficient pentru ca cărțile lor să ajungă în Index. O bibliografie a Contrareformei, *Bibliotheca Selecta*, a lui Antonio Possevino, a urmat aproximativ cinci decenii mai târziu, în anul 1593. Dar acest lucru nu a putut împiedica moștenirea pe care ne-a lăsat-o Gessner: un prim exemplu a bibliografiei sistematice.

BIBLIOGRAFIE

BALSAMO, Luigi, *Bibliography, History of a Tradition*, Berkeley, Bernard M. Rosenthal, 1990

BLAIR, Ann, *Conrad Gessner's Paratexts*, în „Gesnerus”, 2016, vol. 73, nr. 1, p. 73-122 [online] Disponibil la: <<http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:34334606>> [accesat 23 noiembrie 2020]

DAMIAN, Elena, *Autori francezi în „Bibliotheca Universalis” a lui Conrad Gesner*, în „Transilvania”, nr. 4-5, 2016, p. 91-97

EISENSTEIN, Elizabeth L., *The Printing Press as an Agent of Change*, Cambridge, Cambridge University Press, 1980

LUEBKE, David (ed.), *The Counter-Reformation: The Essential Readings*, Londra, Wiley, 1999.

SEBESTYÉN-SPIELMANN Mihály, AMBRUS Hedvig, BALÁZS Lajos, MESAROS, Ovidia (red.), *Catalogul cărților tipărite în secolul al 16-lea din Biblioteca Teleki-Bolyai*, Târgu Mureș, vol. I, Târgu Mureș, Lyra, 2001

STROUT, Ruth French, *The Development of the Catalog and Cataloging Codes*, în „Library Quarterly”, 1956, nr. 26, p. 254-275

WIMMER, Mario, Register, în FRIETSCH, U., ROGGE, J. (ed.) *Über die Praxis des kulturwissenschaftlichen Arbeitens. Ein Handwörterbuch*, Bielefeld, Transcript (Mainzer Historische Kulturwissenschaften), 2013, p. 340-346 [online] Disponibil la: <S. 340-345. doi: 10.14361/transcript.9783839422489> [accesat 23 noiembrie 2020]

**TEACHING, LEARNING, EVALUATION FOR THE
DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING
IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT**

**ENSEIGNEMENT, APPRENTISSAGE, ÉVALUATION POUR LE
DÉVELOPPEMENT DE LA PENSÉE CRITIQUE
EN MILIEU UNIVERSITAIRE**

**PREDAREA, ÎNVĂȚAREA, EVALUAREA PENTRU
DEZVOLTAREA GÂNDIRII CRITICE
ÎN MEDIUL UNIVERSITAR**

Conf. univ. dr. Carmen Maria CHIȘIU
Universitatea „Lucian Blaga”,
Bulevardul Victoriei, nr 10, Sibiu
E-mail: carmenmaria.chisui@ulbsibiu.ro

Abstract

This paper presents and makes an impact study of a training activity Teaching, learning, evaluation in the formation of critical thinking skills, carried out in two workshops, each of 4 hours, within the project CNFIS-FDI-2020-0487, EDU-QUAL Quality education at ULBS. The proposed workshops come to support ULBS teachers to improve teaching and have been designed to address the challenges posed by online courses, seminars and laboratories, due to the restrictions imposed in the context of the pandemic.

Résumé

Cet article présente et fait une étude d'impact d'une activité de formation Enseignement, apprentissage, évaluation dans la formation de la pensée critique, réalisée en deux ateliers, chacun de 4 heures, dans le cadre du projet CNFIS-FDI-2020-0487, EDU-Education de qualité QUAL à l'ULBS Les ateliers proposés viennent soutenir les enseignants de l'ULBS pour améliorer l'enseignement et ont été conçus pour relever les défis posés par les cours en ligne, les séminaires et les laboratoires, en raison des restrictions imposées dans le contexte de la pandémie.

Rezumat

Lucrarea de față prezintă o activitate de formare – Predarea, învățarea, evaluarea în formarea deprinderii de gândire critică, derulat în două ateliere, fiecare a câte 4 ore, în cadrul proiectului CNFIS-FDI-2020-0487, EDU-QUAL Educație de calitate la ULBS și realizează un studiu de impact a acesteia asupra experienței profesorilor participanți. Atelierele propuse vin să sprijine cadrele didactice din ULBS în vederea îmbunătățirii activității didactice și au fost proiectate pentru a răspunde cu precădere provocărilor aduse de derularea cursurilor, seminariilor și laboratoarelor în mediul online, ca urmare a restricțiilor impuse în contextul pandemiei.

Keywords: *critical thinking, methods, evocation, realization of meaning, reflection*

Mots-clés: *pensée critique, méthodes, évocation, réalisation du sens, réflexion*

Cuvinte-cheie: *gândire critică, metode, evocare, realizarea sensului, reflecție*

Introducere

Orientarea spre atelierul de formare a competențelor psihopedagogice necesare cadrelor didactice universitare pentru formarea gândirii critice, vine din nevoia de a oferi studenților un mediu educațional care să formeze oameni în stare să analizeze informația, să elaboreze idei proprii, prin valorificare opiniilor celor din jur, oameni cu putere de decizie, oameni în stare să și argumenteze și să-și asume propriile puncte de vedere. Atelierul sprijină profesorii să pregătească cursuri care încurajează interacțiunea deschisă și responsabilă, să folosească un cadru de predare/evaluare care să dezvolte gândirea critică și învățarea independentă (autonomia), să devină ei resursă pentru alți profesori, încât studenților să le fie frecvente experiențele de învățare care încurajează gândirea critică, să dea prilej studenților să-și formeze opinii în urma procesării informațiilor primite, să sintetizeze idei provenite din surse diferite, să-și asume responsabilitatea față de propriul proces de învățare și față de învățarea colegilor.

Satisfacția noastră, a oamenilor de la catedră, care cred în paradigma educației orientate spre gândire critică, nu constă în a vedea că studentul a reprodus cursul citit, știe rezolvarea prefabricată ci în a-i pune în evidență capacitatea de a realiza problema, ca urmare a propriului demers rezolutiv. Studentul nu este o mașină de memorat, ci este un creator de soluții. Avem obligația de a asigura atmosfera propice declanșării valului de idei personale, de a le da studenților posibilitatea de a experimenta rolul de descoperitori ai „noului”. Soluțiile problemelor supuse rezolvării presupun colaborare și cooperare. Toți studenții pot contribui la demersul de rezolvare a situației problemă, spunându-și părerea, contribuind prin efort personal la construcția învățării proprii și a celor din grup. E necesar să fie solicitați și implicit învățați să asculte și să accepte puncte de vedere diferite, trasee diferite de soluționare a problemelor discutate. În acest context este foarte necesară și se cere a se pune accent pe lucru în echipă, pentru că relațiile studentului cu grupul de învățare influențează atât dezvoltarea personalității, cât și randamentul activității de învățare.

Contextul care face necesară orientarea învățării academice spre dezvoltarea gândirii critice

„Întâmplarea nu ajută decât o minte pregătită” – spunea Pasteur – „căci o minte nepregătită nu vede mâna pe care o întinde întâmplarea” completează Fleming.

Schimbările care se petrec în societate reprezintă o provocare serioasă pentru cei a căror sarcină este să-i pregătească generația de tineri din secolul XXI. Cadrele didactice se confruntă cu problema de a-i pregăti optim pe studenți, pentru a reuși, pentru a fi productivi într-un viitor pe care nu-l putem prevedea. Este greu de anticipat ce vor face actualii studenți când vor termina studiile și vor intra în pe piața muncii. În acest context, gândirea critică pare să fie o soluție în fața acestei provocări.

Ce presupune gândirea critică?

Gândirea critică presupune „a lua idei, a le examina implicațiile, a le supune unui scepticism constructiv, a le pune în balanță cu puncte de vedere opuse, a construi sisteme de argumente care să le sprijine și a lua o poziție pe baza acestor structuri.” (STEELE, MEREDITH, TEMPLE, 1998).

Gândirea critică vizează stimularea participării și implicării active a celui care învață, cu toate dimensiunile personalității sale (intelectuală, fizică, motivațională) în procesul propriei

instruirii și educației. Este un proces activ, complex, care presupune concentrarea atenției pentru a gândi în mod autentic la ceva. Ea nu este ceva ce se poate preda în afara unui context.

Gândirea critică nu este o disciplină de studiu sau un set de cunoștințe ce pot fi memorate și aplicate.

Gândirea critică este un produs, un punct la care ajunge gândirea, ca rezultat firesc de a interacționa cu ideile și informațiile. Este un proces activ, care se produce uneori intenționat, alteori spontan și care îl face pe cel care învață să dețină controlul asupra informației, punând-o sub semnul întrebării, interogând-o, reconfigurând-o, adaptând-o sau respingând-o.

A gândi critic înseamnă a emite judecăți proprii, a accepta părerile altora, a fi în stare să privești cu simțul răspunderii greșelile tale și să le poți corecta, a primi ajutorul altora și a-l oferi celor care au nevoie de el. Capacitatea de a gândi critic se dobândește în timp, permițând studenților să se manifeste spontan, fără îngrădire, ori de câte ori există o situație de învățare. Ei nu trebuie să se simtă stingheri, să le fie teamă de reacția celor din jur față de părerile lor, să aibă încredere în puterea lor de analiză, de reflecție. (POPA, 2009).

Gândirea critică este un proces care are loc atunci când cel care învață își pune întrebări precum: „Ce semnificație au aceste informații pentru mine?”, „Cum pot folosi aceste cunoștințe?”, „Cum se leagă aceste cunoștințe de ceea ce știam dinainte?”, „Care ar fi consecințele aplicării în practică a acestor idei pentru mine și pentru ceilalți?”

Gândirea critică și învățarea au loc atunci când profesorii apreciază diversitatea de idei și experiențe. Gândirea critică apare când nu există mentalitatea unicului răspuns sau demers rezolutiv corect. Gândirea critică este un demers didactic amplu, care presupune colaborare și cooperare.

Descrierea activității

Lucrarea de față s-a născut valorificând experiența unei activități de formare – *Predarea, învățarea, evaluarea, în formarea deprinderii de gândire critică*, derulat în două ateliere, fiecare a câte 4 ore, în cadrul proiectului CNFIS-FDI-2020-0487, EDU-QUAL Educație de calitate la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Atelierele propuse au venit în întâmpinarea nevoii cadrelor didactice din universitate, de a-și dezvolta bagajul de cunoștințe și abilitățile necesare utilizării. Activitățile desfășurate în cadrul atelierelor au fost proiectate pentru a răspunde cu precădere provocărilor aduse de derularea cursurilor, seminariilor și laboratoarelor în mediul online, ca urmare a restricțiilor impuse în contextul pandemiei. A participat un număr de 42 de profesori, de la diferite facultăți: inginerie, științe economice, drept, științe socio-umane, științe.

Activitățile derulate în cadrul atelierelor au avut dublu scop: pe de o parte, explorarea unor idei pedagogice de actualitate, referitoare la predare-învățare-evaluare și, pe de altă parte, utilizarea metodelor de dezvoltare a gândirii critice. Modalitatea principală de lucru a fost learning by doing.

Profesorii au fost familiarizați cu etapele specifice cadrului de dezvoltare a gândirii critice și apoi metodele, experimentând fiecare etapă.

În cadru atelierelor, profesorilor li s-a propus înlocuirea prelegerii clasice, în care activitatea este dominant frontală, cu prelegerea intensificată prin asigurarea unui cadru de învățare structurat în cele trei etape ale demersului de dezvoltare a gândirii critice: evocarea, realizarea sensului și reflecția. Pe parcursul unei prelegeri, studenții parcurg pe rând, o dată sau de mai multe ori, cele trei etape. (STEEL, 1998).

Etapă de evocare, vizează aducerea în memoria imediată a cunoștințelor și experiențelor anterioare ale studenților, despre subiectul propus, situație care îi obligă să le examineze, să-și conștientizeze propria gândire, să folosească limbajul propriu și să se gândească la subiectul care va fi analizat ulterior. Pentru conștientizarea cunoștințelor personale, pentru aducerea la suprafață a schemelor preexistente în propria gândire și pentru o înțelegere critică, studenții primesc ca sarcină să-și exprime cunoștințele scriind și/sau vorbind: să listeze individual idei despre subiect; să formuleze individual răspuns la o întrebare; să stabilească unele conexiuni între termenii cheie dați de profesor, existenți în textul prelegerii.

În *etapa realizării sensului* studenții se confruntă direct cu informația nouă în timpul audierii unei expuneri/prelegeri, vizionarea unui film, studierea unui material vizual: fișă de învățare, fotografie, diagramă, hartă etc. În această etapă studenții încercă să înțeleagă noile informații și să le dea o anumită semnificație pentru a le integra în sistemul propriu de cunoștințe, stabilind conexiunile cu cunoștințele anterioare. Sarcina esențială a profesorului este menținerea implicării cognitive și a interesului studenților, stabilite în etapa anterioară. Implicarea cognitivă presupune: formularea și adresarea întrebărilor despre tema studiată, atât pentru sine cât și pentru ceilalți, formularea răspunsului la întrebări, procesarea informațiilor, rezolvarea problemelor, analiza critică, analiza comparativă, sinteza etc.

Reflecția este etapa în care se produce învățarea, ca schimbare autentică și durabilă. Studenții reconsideră ceea ce știau sau credeau că știu despre o temă. În etapa de reflecție se organizează discuții care facilitează schimbul de idei între studenți și confruntarea cu o varietate de modele de gândire. Reflecția implică reconceptualizarea, construirea unor scheme mentale mai flexibile, înțelegerea profundă a ideilor sau informațiilor și utilizarea adecvată a cunoștințelor în rezolvarea problemelor.

Deoarece studiile au demonstrat că atenția participanților la activitatea de învățare scade după 15-20 de minute, etapa de evocare durează 3-5 minute, cea de expunere și realizarea sensului 15-20 de minute iar cea de reflecție 3-5 minute. După prima secvență de prelegere, în care s-au parcurs cele trei etape, se reia ciclul printr-o nouă etapă de evocare în care sunt solicitați să-și activeze alte cunoștințe și să stabilească scopuri pentru ascultarea următoarei părți a prelegerii.

În cadrul atelierelor au fost experimentate metode și tehnici specifice dezvoltării gândirii critice.

Termeni cheie în avans sau inițiali (TEMPLE, 1998) este o metodă care are ca scop actualizarea unor concepte esențiale cunoscute sau învățate deja de către, stabilirea unor relații între acești termeni, focalizarea atenției asupra termenilor utilizați pentru înțelegerea prelegerii și motivarea pentru activitate. Profesorul alege 4-5 concepte cheie din conținutul prelegerii și le scrie pe tablă. Studenții discută în perechi timp de 4-5 minute semnificația termenilor și stabilesc relația existentă între aceștia (cronologică, de succesiune logică sau cauzalitate). După ce au ajuns la o concluzie asupra relației dintre termeni, profesorul le cere să audieze prelegerea, să descopere relația dintre termenii specificați și să o compare cu relația propusă de ei.

Această metodă acoperă etapa de evocare și de realizare a sensului, însă poate fi utilizată și în etapa de reflecție sub forma *termenilor cheie revizuiți* când li se cere studenților să revină asupra termenilor și să descrie relația așa cum este prezentată în prelegere.

Ca aplicație pentru această metodă s-a folosit exemplul: Stabiliți ce relație există între conceptele: sursă de învățare, predare, învățare, șansă de învățare, evaluare.

SINELG (Sistemul Interactiv de Notare pentru Eficientizarea Lecturii și Gândirii) este o metodă care permite cititorului să lectureze în mod activ și pragmatic, să înțeleagă un anumit conținut, clasificând informațiile. Scopul cu care este utilizată această metodă este învățarea.

În timpul lecturii studenții utilizează următoarele notații, clasificând informația:

- cunoștințe pe care le au și care sunt confirmate în text (√);
- idei noi, neîntâlnite până acum (+);
- idei neclare, care necesită explicații (?);
- idei care contrazic ceea ce studenții știau (-);

Ideile/cunoștințele se trec, de către fiecare student, într-un tabel:

√	+	?	-

Ideile notate se discută în perechi/grupuri mici și apoi se validează prin activitate frontală.

Recomandări:

Rubricile (?) și (–) sunt centrul de interes al profesorului. Informațiile din aceste rubrici trebuie lămurite, în primă fază prin discuții la nivel de pereche/grup. Dacă nu pot fi lămurite, în grupurile de discuții, se analizează cu întregul an/întreaga grupă, cu sprijinul profesorului.

Valorificați cunoștințele studenților! Cereți-le lor părerea și doar la sfârșitul discuției exprimați-vă opinia de specialist.

Problemele ce nu pot fi lămurite pe loc, pot rămâne ca temă de studiu individual, profesorul indicând sursa din care studenții se pot informa. Astfel acestea vor constitui material, punct de plecare pentru cursul următor.

Această metodă poate fi utilizată, cu succes, și în condițiile clasei răsturnate, ca modalitatea de instruire.

Jurnalul reflexiv este o metodă prin care cititorii stabilesc o legătură strânsă între problematica cursului și propria lor curiozitate și experiență.

Scopul cu care se utilizează această metodă poate fi pregătirea studenților pentru învățare. Metoda își are fundamentarea psihopedagogică în psihologia experiențială, potrivit căreia devenim mai dispuși să depunem un efort pentru învățare dacă ne regăsim, ne conectăm prin propria experiență la materialul ce urmează a fi învățat.

Este o metodă utilă și în situații în care studenții au de citit texte mai lungi, în afara cursului, texte de inițiere în studierea unei unități de conținut, a unui capitol sau în debutul unei discipline.

Fiecare împarte o pagină în două, trăgând pe mijloc o linie verticală.

În partea stângă vor nota pasaje, idei care i-au impresionat în mod deosebit, care i-au surprins. În partea dreaptă vor comenta, vor interpreta acel pasaj sau idee.

Li se pot oferi câteva întrebări ajutătoare. Nu este obligatoriu să răspundă la toate întrebările. Exemple de întrebări:

- De ce au notat?
- La ce i-a făcut să se gândească?
- De ce li se pare interesant?/ De ce i-a intrigat?
- După ce au terminat de interpretat, citesc la nivelul grupului mic ce au scris.
- Ce idei le-au regăsit în alte contexte?

În grup de câte 4, fac citirea reciprocă, fiecare citind celorlalți comentariul/ interpretarea personală.

Cei care își doresc citesc pentru întregul an/grupă ideea selectată și interpretarea pe care au făcut-o.

Recomandări:

Poate fi folosit ca suport un text, un film, un experiment, un șir de imagini, o piesă muzicală, orice material de sprijin, care realizează conexiunea între experiențele studenților și tema cursului.

Ca aplicație pentru această metodă, în etapa de pregătire a cursanților pentru activitatea de învățare s-a folosit un film, Elevul Thomas Edison, viitorul inventator.

Metoda mai poate fi folosită și pentru etapa Reflecție.

Ca aplicație pentru această metodă, în etapa de reflecție s-a folosit exemplul - Modalități de realizare a evaluării continue.

Știu/vreau să știu/am învățat (STEEL, KURTIS, TEMPLE, I 1998) este o metodă ce acoperă etapa de evocare, realizare a sensului și reflecție. Studenții își aduc în memoria de lucru ceea ce știu sau cred că știu despre o anumită temă și apoi formulează întrebări la care așteaptă găsirea răspunsului pe parcursul prelegerii.

Se construiește un tabel de genul:

ȘTIU sau CRED CĂ ȘTIU	VREAU SĂ ȘTIU	AM ÎNVĂȚAT

Activitate individuală. Timp de 5 minute studenții completează prima rubrică *Știu sau Cred că știu* despre tema dată.

Ca aplicație pentru această metodă s-a folosit exemplul: Construiți un tabel de genul celui dat și completați individual prima rubrică cu tot ce știți sau credeți că știți despre Gândirea critică. Activitate în perechi. Timp de 10 minute cursanții își citesc reciproc ceea ce au scris și formulează întrebări cu referire la tema dată, pe care le trec în rubrica *Vreau să știu*.

Pe parcursul prelegerii se completează rubrica *Am învățat* răspunzând la întrebările puse și completând cu alte informații interesante, esențiale despre tema expusă.

Prin activitate frontală se revine asupra întrebărilor care au rămas fără răspuns. Vor fi discutate sau se pot indica surse pentru a găsi informațiile necesare.

Organizatorul grafic (STEEL, KURTIS, TEMPLE, II, 1998), este o metodă care stimulează găsirea conexiunilor dintre idei, încurajează gândirea liberă și deschisă, fiind o strategie de găsire a căii de acces la propriile cunoștințe, înțelegeri sau convingeri legate de o anumită temă, o formă de gândire neliniară, care aproximează în mare măsură felul în care funcționează mintea omenească și care structurează ideile doar atât cât să stimuleze realizarea conexiunilor.

Activitate individuală. Se scrie în mijlocul foi de hârtie cuvântul / temă (care urmează a fi cercetată). Se notează toate ideile, sintagmele sau cunoștințele care vin în minte în legătură cu tema respectivă în jurul acestuia, trăgându-se linii între acestea și cuvântul inițial. Pe măsură ce se scriu cuvinte, idei noi, se trag linii între toate ideile care au o anumită conexiune.

Urmează un moment de confruntare a ideilor proprii cu ale unui partener.

Pe parcursul prelegerii se completează organizatorul grafic cu noi informații.

Într-o altă etapă a activității, poate fi reorganizat, restructurat, după anumite criterii, utilizându-se anumite noțiuni subordonate, găsite de studenți sau de profesor, încât să devină organizatorul grafic structurat.

Ca aplicație pentru această metodă s-a folosit exemplul: Realizați un organizator grafic cu cât mai multe informații despre Evaluarea didactică.

Metoda Cubul presupune explorarea unui subiect, a unei situații din mai multe perspective, permițând abordarea complexă și integratoare a unei teme. Metoda are ca scop fixarea și sistematizarea cunoștințelor.

Activitatea debutează cu împărțirea clasei în 6 grupe. Se pot utiliza diferite modalități de distribuire a sarcinilor de lucru. Profesorul le poate distribui în funcție de potențialul de învățare al fiecărei grupe, ținând cont că sarcina *Describe* este cea mai simplă și sarcina *Argumentează* este cel mai dificil de realizat. Fiecare grupă va examina tema din perspectiva unei cerințe de pe una dintre fețele cubului, fiecare grup poate rezolva toate sarcinile sau grupurile își pot alege una din cerințe.

Cerințele sunt:

- *Describe*: Ce este? Cum este? Ce însușiri are? Ce formă are? Cum se definește?
- *Compară*: Găsește și menționează un element de comparație. Ce este asemănător? Ce este diferit?
- *Analizează*: Din ce este făcut? Din ce se compune? Care sunt părțile constitutive?
- *Asociază*: La ce te îndeamnă să te gândești? Exemplifică. Ce similitudini, ce experiențe te determină să faci această asociere?
- *Aplică*: Ce poți face cu aceasta? La ce poate fi folosită? Cum se folosește?
- *Argumentează*: pro sau contra și enumeră motivele care vin în sprijinul afirmației tale. Poate fi argumentat din perspectiva modului în care se aplică, se regăsește în viața cotidiană, răspunde nevoilor tale.

Apoi se redactează materialul final urmând citirea reciprocă și validarea răspunsurilor.

Recomandări:

Pentru a compara și a asocia se pot găsi elemente din afara disciplinei din care face parte tema abordată.

La fel de bine poate fi folosită această metodă, în activitate în grupuri mici, în care fiecare grup are de realizat toate cele 6 sarcini.

Poate fi folosită și în evaluare. Fiecare student are de realizat singur cele 6 sarcini.

Ca aplicație pentru această metodă s-a folosit exemplul: Analizați folosind metoda Cubul conceptul pedagogic Gândirea critică.

Metoda Caruselul este o metodă care stimulează găsirea prin cooperare a mai multor alternative de rezolvare, de abordare a unei probleme. Scopul cu care este utilizată această metodă este fixarea sau reactualizarea cunoștințelor însușite anterior.

Clasa este împărțită în grupuri. Pe pereții sălii sunt plasate postere, recomandabil în număr egal cu numărul de grupuri de lucru.

Pe fiecare poster apare o problemă, o temă ce urmează a fi dezbătută (probleme, teme care acceptă mai multe puncte de vedere, cel puțin atâtea câte grupuri de lucru sunt).

În grupuri de trei sau patru, studenții trec pe la fiecare poster, găsesc o soluție, o opinie obținută în urma consultării, pe care o scriu pe poster (opiniile trebuie să fie diferite de cele scrise de colegii din celelalte grupe).

La semnalul profesorului studenții se mută la posterul următor.

La fiecare problemă trebuie să fie la final un număr de răspunsuri, cel puțin egal cu numărul grupelor.

Se discută cu întregul an/grupă, pe rând, fiecare problemă cu opiniile notate, corectându-se, argumentându-se și ierarhizându-se răspunsurile.

Ca aplicație pentru această metodă s-a folosit exemplul:

Sarcini de lucru:

- *Identificați problemele pe care anticipați că le veți întâmpina când veți folosi metoda SINELG.*
- *Identificați problemele pe care anticipați că le veți întâmpina când veți folosi metoda Știu/Vreau să știu/ Am învățat.*
- *Identificați problemele pe care anticipați că le veți întâmpina când veți folosi metoda Cubul*

și așa mai departe pentru fiecare dintre metodele învățate.

Citirea reciprocă implică un moment individual în care studenții sunt solicitați să gândească asupra temei ori să caute răspunsuri la o problemă anume și să formuleze în scris răspunsul.

Urmează un moment de confruntare a opiniilor/soluțiilor proprii cu cele ale colegilor, în grup mic, cu care discută cu scopul de îmbunătățire/rafinare a ideilor. Activitatea în grup este importantă deoarece studenții comunică mai ușor cu colegii decât cu profesorul sau cu întregul grup. Este recomandată o ierarhizare a opiniilor din perspectiva validității, originalității, complexității sau alte criterii adecvate.

Această tehnică nu necesită mult timp și se poate folosi de mai multe ori în timpul unei prelegeri, în evocare cunoștințelor sau în realizarea sensului.

În prelegerile magistrale, când profesorul adresează o întrebare, doar unii studenți au posibilitatea să își expună părerea. În tehnica propusă, fiecare student a formulat un răspuns, l-a discutat și l-a îmbunătățit cu ajutorul colegilor, desfășurând o activitate interactivă.

Considerăm că după fiecare moment de activitate individuală, în perechi sau în grup mic este necesară validarea răspunsurilor, de către profesor cu întregul grup. Omiterea acestei ultime etape poate determina învățarea unor informații greșite. În plus, prin reflecții și restructurări succesive informațiile sunt învățate mai ușor și devin cunoștințe. (TEMPLE, 2001).

Pentru fiecare metodă învățată, profesorii au identificat în cursurile lor, teme în care o pot folosi.

În cadrul activității online, fișele de lucru utilizate a fost elaborate folosind aplicația *Google forms*.

Analiza impactului

În ansamblul lui, cursul s-a bucurat de apreciere, atât din punctul de vedere al conținuturilor cât și a metodelor și atmosferei în care s-a desfășurat.

În totalitate, profesorii participanți la curs consideră, că pot dezvolta gândirea critică în cadrul activităților de curs și seminar. Într-un curs cu aceeași problematică, desfășurat cu profesori din învățământul preuniversitar, 85,7% au considerat că pot dezvolta gândirea critică prin activitățile desfășurate în clasă. Explicația poate consta în faptul că studenții au deja instrumentarul mental dezvoltat, comparativ cu elevii din învățământul preuniversitar.

Profesorii participanți apreciază că pot transfera în activitatea proprie ceea ce au învățat la curs, 95% în foarte mare măsură și 5% în mare măsură. Cei din a doua categorie sunt profesori de matematică, în percepția cărora matematica nu acceptă mai multe soluții, ci doar mai multe modalități de a rezolva probleme.

Referitor la tehnicile utilizate în cadrul atelierelor, 97% dintre profesori consideră că pot folosi discuția, în grup, pentru a lămurii sarcina activității individuale, 85%, consideră că pot utiliza citirea reciprocă, pentru interevaluare și 100% apreciază că pot folosi modalitățile de evaluare continuă.

Dintre metodele utilizate, în cadrul atelierelor, cei mai mulți dintre profesori: 96% consideră că pot folosi metodele: Știu/Vreau să știu/Am învățat și Organizatorul grafic, 89%, metoda SINELG, 79%, în egală măsură, metoda Caruselul, Jurnalul reflexiv și Cubul.

Preferința pentru unele metode (cele care au drept scop învățarea) poate avea ca explicație faptul că profesorii consideră scopul principal al activității academice, învățarea și mai puțin reflecția, interpretarea unor mesaje sau fixarea cunoștințelor.

Toți profesorii participanți consideră că fișele/instrumentele de lucru folosite îi ajuta în desfășurarea propriilor activități online, 89% în foarte mare măsură și 11% în mare măsură.

Concluzii și perspective

Studiul realizat îndeamnă la câteva concluzii.

Dezvoltarea gândirii critice este o problemă de actualitate și considerată utilă de cadrele didactice participante.

Modul în care s-a desfășurat cursul a fost prilej de îmbogățire profesională, atât pentru cursurile și seminariile desfășurate față în față, cât și pentru activitățile online.

Profesorii apreciază, în foarte mare măsură utilitatea și aplicabilitatea metodelor și tehnicilor exersate.

Profesorii consideră că transferul de instrumente, metode tehnici de lucru este realizabil chiar și în condițiile activității online.

Activitățile din cadrul atelierelor au fost deopotrivă prilej de dezvoltare a cunoașterii psihopedagogice dar și de formare a deprinderilor de utilizare a unor tehnici și metode de lucru, pentru învățarea academică.

Profesorii consideră că ar fi necesară o activitate de mentorat, în care încercările lor de utilizare a metodelor și tehnicilor să fie discutate, analizate, validate.

Experiența acestor ateliere a generat ideea colaborării grupului de participanți pentru alimentarea Platformei *TeachOn*, realizată de Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu cu materiale suport: instrumente, fișe de lucru, exemple de bună practică, răspunsuri la întrebări frecvente, pe problematica gândirii critice, lucrate în echipe interdisciplinare.

BIBLIOGRAFIE

CHIȘIU, C. M. (2011). *Pedagogie. Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării, Note de curs*. Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”

DUMITRU, I. Al. (2000). *Dezvoltarea gândirii critice și învățarea eficientă*. Timișoara, Editura de Vest

LUȘTREA, A. (2017). *Diferențiere în învățare prin cooperare în clasă*. Timișoara, Editura Universității de Vest.

NEACȘU, I. (2015). *Metode și tehnici de învățare eficientă. Fundamente și practici de succes*. București, Polirom

PÂNIȘOARĂ, I. O. (2009). *Profesorul de succes – 59 de principii de pedagogie practică*. Iași, Polirom

POPA, C. M. (2009). *O școală orientată spre elev. Elevul partener activ în procesul propriei învățări*. București, Editura Aramis

STEELE J. L., MEREDITH, K. S. & TEMPLE, Ch. (1998). *A Framework for Critical Thinking Across the Curriculum (Prepared for Reading and Writing for Critical Thinking Project), Guidebooks I-III*

WEST, S. (2017). *Critical Thinking Skills: Practical Strategies for Better Decision making, Problem-Solving and Goal*. Timișoara, Editura Universității de Vest

WAYS TO REDUCE FUNCTIONAL ILLITERACY IN THE CASE OF REMIGRANT STUDENTS

MOYENS DE RÉDUIRE L'ANALPHABÉTISME FONCTIONNEL DANS LE CAS DES ÉTUDIANTS DE RÉINTÉGRATION

MODALITĂȚI DE A DIMINUA ANALFABETISMUL FUNCȚIONAL, ÎN CAZUL ELEVILOR REMIGRANȚI

Conf. univ. dr. Carmen Maria CHIȘIU
Universitatea „Lucian Blaga”,
Bulevardul Victoriei, nr 10, Sibiu
E-mail: carmenmaria.chisui@ulbsibiu.ro

Abstract

This research is a fact-finding research, which was born from the experience gained by participating in a project oriented I hope the educational needs of migrant children, affected by functional illiteracy, as a result of returning after a period of interruption of communication in Romanian. The paper addresses teachers, bringing arguments to support the value of cooperative learning and concrete group work techniques, to provide psycho-emotional comfort and frequent learning experiences for migrant children, to be a real training in overcoming the state of functional illiteracy.

Résumé

Cette recherche est une démarche factuelle, née de l'expérience acquise en participant à un projet orienté sur les besoins éducatifs des enfants migrants, affectés par l'analphabétisme fonctionnel, après le retour d'une période d'interruption de la communication en roumain. Le document s'adresse aux enseignants, apportant des arguments pour soutenir la valeur de l'apprentissage coopératif et des techniques de travail de groupe concrètes, pour fournir un confort psycho-émotionnel et des expériences d'apprentissage fréquentes aux enfants migrants, pour être une véritable formation afin de surmonter l'état d'analphabétisme fonctionnel

Rezumat

Cercetarea de față este o cercetare constatativă, care s-a născut din experiența dobândită prin participarea la un proiect orientat spre nevoile de educație ale copiilor remigranți, afectați de analfabetism funcțional, ca rezultat al revenirii după o perioadă de întrerupere a comunicării în limba română. Lucrarea se adresează profesorilor, aducând argumente care să susțină valoarea activității de învățare prin cooperare și tehnici concrete de muncă în grup, pentru a oferi confortul psiho-emoțional și suficient de dese experiențe de învățare copiilor remigranți, pentru a fi un real antrenament în depășirea stării de analfabetism funcțional.

Keywords: *remigrant children, functional illiteracy, cooperation, group learning*

Mots-clés: *enfants remigrés, analphabétisme fonctionnel, coopération, apprentissage en groupe*

Cuvinte-cheie: *copii remigranți, analfabetism funcțional, cooperare, învățarea în grup*

Introducere

În calitate de profesori, mereu, suntem puși în situația de a constata că unii elevi sunt complet dezarmați în fața unei sarcini de lucru. Nu pot face nicio încercare de rezolvare și, mai mult, nici nu pot cere ajutor, pentru că nu pot identifica cum anume ar putea fi ajutați, altfel spus, nu știu ce nu știu. Discutând cu acești elevi, pentru a afla unde au întâmpinat dificultăți și, concret, ce anume îi împiedică să încerce măcar o rezolvare, primim frecvent răspunsul că nu știu ce au de făcut. E clar că nu înțeleg mesajul, nu înțeleg sarcina de lucru. Cu atât mai frecvent întâlnim acest fenomen, dacă aducem în discuție copiii care au fost plecați, pentru o perioadă, în străinătate, dintr-un motiv sau altul au revenit în România și continuă studiile, după ce în perioada petrecută în străinătate, experiențele școlare în care să comunice în limba română au lipsit, cu desăvârșire. Înțelegerea sarcinilor de lucru și blocajele emoționale care îngreunează funcționarea instrumentarului mental, sunt cu atât mai dificile cu cât comunicarea în limba română a fost întreruptă o perioadă mai îndelungată.

Contextul educațional generat de cele două fenomene: remigrația și analfabetismul funcțional ***Ce este remigrația și care sunt urmările ei?***

Remigrația este actul de a reveni la casa inițială sau anterioară după o migrație. Sistemul educațional din România este confruntat în ultima perioadă cu un fenomen destul de dificil și puțin abordat din punct de vedere pedagogic: reintegrarea psiho-educatională a elevilor remigranți.

Proiectul *Education 4 remigrants* (EDU 4 R), finanțat de Comisia prin Programul de finanțare: Erasmus + KA2, printr-un parteneriat strategic – educație școlară, desfășurat în perioada 01.09.2018-31.08.2020, având ca beneficiar Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională Vrancea și parteneri din România: Asociația Alternative Educaționale Vrancea, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu și parteneri din străinătate: InterCultural Iceland (Reykjavik, Islanda), Centro de Recursos Educativos e Formacao (Sesimbra, Portugalia), Center for Education and Development (Tearce, Former Yugoslav Republic of Macedonia), Centro Studi Pluriversum (Siena, Italia), a fost elementul care a dat naștere acestei cercetări constatative.

Proiectul și-a propus să răspundă prin activități inovative îmbinate cu metode psiho-pedagogice validate prin experiența didactică nevoilor specifice ale copiilor care se reîntorc în România, dar și ale părinților și specialiștilor (cadre didactice, consilieri școlari, mediatori școlari, asistenți sociali) care sunt implicați în activitățile de reinserție socio-educatională a acestor copii. În mod special, articolul nostru se adresează profesorilor de la clasă, care prin activitățile zilnice, prin strategiile didactice utilizate la clasă pot să sprijine evoluția elevilor, pe un domeniu care poate înfrâna întreaga evoluție școlară: analfabetismul funcțional.

Analiza națională, a remigrației, realizată la mijlocul anului 2012, releva existența a mai mult de 20 000 de copii întorși în România, în perioada ianuarie 2008-mai 2012, doar din Italia și Spania (conform cifrelor furnizate de Ministerul Educației Naționale). Potrivit aprecierilor realizate de cercetătorii care au realizat studiul *A Quantitative Study of the Re-Migration of Romanian Children*, remigrația din Italia și Spania este doar 2/3 din numărul total al copiilor care se întorc acasă. (LUCA, FOCA, GULEI, BREBULEȚ, 2012).

Același studiu arată că, pentru 16-17% dintre copiii remigranți, readaptarea este asociată cu stări afective negative moderate sau accentuate recunoscute ca atare de către aceștia (rușine, tristețe, teamă, sentiment de abandon, furie). Aceste stări afective negative la modul sigur le influențează activitatea și performanța școlară.

Studiul mai evidențiază că „atitudinea generală a părinților față de readaptarea copiilor în România este centrată pe reintegrarea școlară și pe sprijinul acordat copiilor pentru a face față cu randament optim sarcinilor de tip școlar, fiind aproape complet neglijată reintegrarea socială, readaptarea culturală a copilului, acestea fiind considerate a se realiza de la sine”. Aceste rezultate argumentează faptul că părinții copiilor remigranți sunt dispuși să se implice direct în eforturile de reintegrare a copiilor, dar nu știu ce să facă, nu au informațiile, cunoștințele și competențele necesare pentru a contribui semnificativ la reintegrarea socio-educatională a copiilor lor. În același timp, ar fi necesar sprijinul specialiștilor (consilieri școlari, mediatori școlari, asistenți sociali) și în mod special a cadrelor didactice, care sunt actorii educațională prezenți zilnic în viața elevilor, în mediul educațional natural. Clasele numeroase, pregătirea precară a profesorilor, pentru a face față acestui tip de intervenție educațională, numărul insuficient al consilierilor școlari, fac ca situația să fie una care așteptă să fie rezolvată, starea actuală, nefiind deloc favorabilă elevilor, în cauză.

Lucrarea de față, își propune să vină în întâmpinarea cadrelor didactice, în mod special, dar și a celorlalți actori educaționali implicați, și chiar a părinților, cu câteva sugestii: tehnici de lucru care să sprijine adaptarea socio-educatională a elevilor remigranți.

Ce este analfabetismul funcțional și cum se manifestă?

Analfabetismul funcțional este una dintre problemele cu care se confruntă elevii, indicând capacitatea acestora de a citi sau scrie un text, fără a putea selecta/reproduce informațiile relevante, a formula un punct de vedere referitor la cele citite, a face raționamente elementare sau a putea aplica informațiile obținute în contexte reale de viață¹.

Unii dintre elevi, nu pot selecta informațiile relevante, nu pot interpreta, nu pot răspunde la întrebări, nu pot explica cu cuvintele proprii cele relatate. E manifestarea analfabetismului funcțional. **Procentul de analfabetism funcțional este de 44%, în medie, în creștere față de 2015, potrivit rezultatelor PISA 2018, publicate de către directoratul pentru Educație al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD).**

Fără să avem rezultate concrete, ale unor studii, nu excludem ca fenomenul să fie mai accentuat în cazul elevilor remigranți, care au avut o perioadă în care comunicarea în limba română le-a lipsit și această particularitate a existenței lor, i-a marcat din punct de vedere a capacității de a înțelege o informație, încât să poată opera cu ea.

Una dintre barierele care duc la aceste manifestări și la blocajul elevilor în comunicare, este neînțelegerea sensului unor cuvinte, ceea ce schimbă semnificația mesajului unui text. Cu atât mai frecvent poate fi întâlnit acest fenomen, în cazul elevilor remigranți, al căror vocabular, în loc să se îmbogățească, odată cu înaintarea în vârstă, ca rezultat al comunicării frecvente, a fost cel mult conservat, dacă nu sărăcit, din cauza lipsei de experiențe de comunicare în limba română.

Deoarece înțelegerea este esențială pentru realizarea învățării la diferite discipline, elevii au nevoie să fie ajutați să înțeleagă, să folosească strategii pentru extinderea înțelegerii dincolo de un ansamblu de informații învățate. Din această perspectivă, lucrarea își propune să ofere puncte de sprijin pentru a construi demersul necesar depășirii stării de analfabetism funcțional.

Una dintre orientările generale în educație și pe care dorim să o propunem, pentru ameliorarea analfabetismului funcțional este învățarea prin cooperare, învățarea în grup.

¹ <http://www.oecd.org/pisa/>

Ce este, de ce și cum poate fi organizată învățarea prin cooperare, învățarea în grup?

Învățarea prin cooperare reprezintă folosirea grupurilor mici în scopuri instrucționale, astfel încât, lucrând împreună, elevii își maximizează atât propria învățare, cât și a celorlalți colegi. Pentru elevul remigrant, posibilitatea de a comunica, de câteva ori într-o oră, în grup mic, fără temerea că este auzit de profesor, de colegi și posibil chiar ironizat, este o șansă de depășire a stărilor afective care îl blochează.

Printr-o astfel de organizare a situațiilor de învățare, elevii depind într-un mod pozitiv unii de alții iar această interdependență pozitivă îi conduce la devotament față de grup.

Alte elemente esențiale ale învățării prin cooperare menționate în literatura de specialitate sunt (după JOHNSON, HOLUBEC, JOHNSON, 1998):

- *responsabilitatea individuală*. Fiecare elev este răspunzător atât pentru ceea ce învață el cât și pentru ajutorul pe care îl dă celorlalți membri ai grupului pentru realizarea unei sarcini;
- *interacțiune stimulatorie de tipul „față în față”*. Elevii își promovează unii altora succesul;
- *deprinderi și competențe interpersonale*, indispensabile lucrului în grupuri mici;
- *reflecția și evaluarea* modului în care funcționează grupul de învățare.

Grupurile de învățare prin cooperare se concentrează asupra maximizării succesului academic al tuturor membrilor grupului.

Pentru a folosi învățarea prin cooperare în clasă trebuie să planificăm și să realizăm patru acțiuni specifice (ULRICH, 2000, p. 74):

1. *Să luăm anumite decizii preinstrucționale, referitoare la:*

- care sunt obiectivele legate de competențele sociale ale elevilor;
- cât de mari să fie grupurile, cum le structurăm, cât timp oferim;
- cum putem aranja mai bine clasa astfel încât să se preteze lucrului în grupuri mici;
- materialele instrucționale de care avem nevoie;
- ce roluri atribuim membrilor grupurilor.

2. *Să clarificăm ce au de făcut elevii în timpul unei activități prin cooperare:*

- formulând sarcini de lucru concrete;
- explicând copiilor ce înseamnă interdependență pozitivă;
- care sunt deprinderile de lucru în grup asupra cărora se insistă într-o anumită oră și cum se îmbunătățesc în timp.

3. *Să conducem lecția pentru că deși elevii lucrează în grupuri, trebuie:*

- să urmărim și să monitorizăm grupurile;
- să intervenim unde este nevoie;
- să îmbogățim sarcinile și să-i ajutăm pe elevi să lucreze mai eficient în grup.

4. *Să structurăm și să organizăm activități după ce se termină lucrul în grupuri mici, în care :*

- să evaluăm ce au învățat;
- să evaluăm cât de eficient au lucrat ca grup, ce progrese sau dificultăți au întâmpinat în procesul personal de învățare, ce corecții și îmbogățiri pot fi aduse.

Pentru utilizarea cu succes a activității prin cooperare merită luate în considerare următoarele recomandări:

- *Examinați-vă convingerile și scopurile pedagogice!* Gândiți-vă la întrebarea: De ce învățarea prin cooperare este incitantă și importantă pentru mine ca profesor? Este necesar să reflectați asupra faptului că este important pentru practica dumneavoastră să introduceți învățarea prin cooperare, să motivați acest lucru pentru eficacitatea predării-învățării în clasele dumneavoastră și să îi puteți convinge și pe colegii dumneavoastră de valoarea și efectele unei asemenea schimbări.
- *Stabiliți și împărtășiți cu colegii dumneavoastră beneficiile metodice!* De ce ar fi necesară învățarea prin cooperare în clasele eterogene din punct de vedere al performanțelor elevilor? În ce sens ar fi învățarea prin cooperare o schimbare pozitivă, benefică elevilor care au analfabetism funcțional?

- *Procedați progresiv!* Introduceți treptat schimbarea în clasă; introduceți întâi activitatea în perechi, apoi activități în grupuri mici! Și elevii au nevoie de timp pentru a se adapta la o situație nouă pentru ei, în care rezolvarea împreună cu ceilalți o unei sarcini nu mai înseamnă a trișa, ci înseamnă a învăța împreună.
- *Pregătiți-vă ca aceste schimbări să ia mult timp!* Pentru a face din învățarea prin cooperare o realitate, este nevoie de mult timp și efort, atât din partea dumneavoastră cât și a elevilor. Efectele asupra copiilor nu vor fi vizibile imediat. Unii dintre colegii dumneavoastră s-ar putea să fie mirați de „forfota” din clasa dumneavoastră. Asigurați-vă că „forfota” înseamnă că elevii învață împreună, realizând sarcini specifice!
- *Discutați cu colegii și cu părinții!*
 - Căutați colegialitatea nu izolarea! Găsiți parteneri în școală, cu care puteți lucra împreună, puteți împărtăși ideile și materialele, cu care să organizați interasistențe la lecții, care să facă observații și care să vă ofere feedback!
 - Aplicați noile idei! Practica îi obligă pe dascăli să fie pragmatici. Informați nu numai colegii dar și părinții elevilor despre schimbările pe care intenționați să le introduceți!
- *Construiți modele ale învățării prin cooperare, în funcție de specificul sarcinilor de lucru!* Atât pentru dumneavoastră cât și pentru colegi este important să construiți împreună un plan de implementare. Ce obiective vă propuneți? Ce criterii de grupare a elevilor folosiți? Cum monitorizați și evaluați activitatea? Ce efecte anticipați? Încercați diverse forme de combinare a activității individuale, cu cea frontală și cu cea de grup. Dați frontal explicații, propuneți-le o sarcină de grup, pentru a se sprijini reciproc și pentru a-și lămurii neclaritățile, apoi activitate individuală. Sau lucrați frontal pentru a rezolva o sarcină de un anumit tip, continuați în perechi și apoi individual. La finalul fiecăruia dintre modalitățile propuse, se poate realiza activitate frontală, în care profesorul împreună cu elevii validează răspunsurile sau rezolvă sarcinile care au ridicat probleme.
- *Legați învățarea prin cooperare de propria responsabilitate și dezvoltare profesională!* Chiar dacă în școală ideea învățării prin cooperare este nouă, nu este nimic ciudat în a încerca să răspundeți cât mai bine nevoilor elevilor, creând situații de învățare cât mai diverse și adecvate. Asumați-vă responsabilitatea pentru schimbările introduse în clasa dumneavoastră și faceți rezultatele cât mai vizibile la nivelul școlii. (după ULRICH, 2000).

Activitatea pe grupe presupune organizarea elevilor unei clase în grupe, în scopul îndeplinirii unor sarcini de învățare. (DIACONU, JINGA, 2004, p. 459). Sarcinile pe care elevii le pot rezolva în grup pot fi variate, cu niveluri de complexitate diferite și se încadrează pe niveluri taxonomice diferite, în funcție de scopul propus.

Potrivit constructivismului, pentru a învăța este necesară valorificarea propriei experiențe și construirea cunoașterii prin efort personal. Dar nu mai puțin adevărat este că o construcție personală este favorizată de interacțiunea cu alții, de la care învățăm și care, la rândul lor, învață. Promovarea învățării active presupune încurajarea parteneriatelor în învățare.

Jerome Bruner, reprezentant al constructivismului social, avansează conceptul de reciprocitate definit ca „o nevoie umană profundă de a da o replică altcuiva și de a lucra împreună pentru realizarea unui obiectiv”. Reciprocitatea este un stimulent al învățării: „Când acțiunea comună este necesară, când reciprocitatea este activată în cadrul unui grup în vederea obținerii unui rezultat, atunci par să existe procese care stimulează învățarea individuală.” (BRUNER, 1985)

Autentica învățarea în grup, nu presupune doar gruparea elevilor, în bănci, ci cooperare autentică. Cooperarea nu se produce spontan. Trebuie învățată. Pentru aceasta este necesară o perioadă lungă de timp, măsurată în luni, nu în zile sau săptămâni. Cheia succesului, în a o construi, o reprezintă efortul consecvent, asumat de întregul colectiv de cadre didactice, care lucrează la clasă, ținând asupra acestui obiectiv.

În rândul profesorilor, este foarte larg răspândită opinia că numai relațiile competitive generează o motivație adecvată pentru activitate, pentru performanță. Cele mai convingătoare

argumente pentru stimularea activității de grup în școală le reprezintă: rezultatele numeroaselor cercetări, cât și efectele observate de către profesorii care au introdus metode specifice învățării în grupuri mici, la clasă. Considerând învățarea, munca specifică vârstei școlare, vom aborda activitatea de grup, ca activitate de învățare și dezvoltare.

Din 1898, când a fost realizată prima cercetare pe această temă, numeroase cercetări experimentale și analize corelaționale au evidențiat diferențele dintre învățarea prin cooperare, învățarea individualistă și cea realizată în situații de competiție.

Rezultatele acestor cercetări reflectă:

- *Din punct de vedere al performanțelor obținute:* mai mare disponibilitate la efort pentru a reuși, implicit, rezultate mai bune la nivelul tuturor elevilor, motivație intrinsecă, implicarea în sarcină, o mai bună dozare a timpului disponibil pentru realizarea sarcinii, gândire critică;
- *Din punct de vedere al relațiilor interpersonale:* relații mai profunde și mai calde între colegi prin amplificarea spiritului de echipă, aprecierea și valorizarea diversității, prin dezvoltarea empatiei și coeziunii la nivelul grupului de lucru, context favorabil pentru integrare și punți de legătură pentru depășirea barierelor de către cei remigranți;
- *Din punct de vedere al identității personale:* întărirea eului și a identității de sine, dezvoltarea competențelor sociale, ameliorarea imaginii de sine, dezvoltarea capacității de a face față adversității și stresului, context educațional atât de necesar copiilor remigranți.

Instruirea în grupuri mici constituie o alternativă din ce în ce mai uzitată, deoarece instruirea frontală limitează opțiunile instrucționale. În activitatea frontală, aproape din necesitate, cadrul didactic devine punctul central. Într-adevăr este dificil, deși nu imposibil, să evităm ca instruirea cu un grup mare să fie centrată pe profesor. Există momente când activitatea frontală este întru totul adecvată, dar putem anticipa și faptul că o mare parte din timp va fi dedicat procedurilor de producere și menținere a ordinii.

În cadrul grupului se creează un sentiment comun de responsabilitate, care îndeamnă pe fiecare să depună efort pentru soluționarea sarcinii cu care se confruntă. (ȘOITU, CHERCIU, 2006, p. 128).

Prin împărțirea clasei în grupuri mici, responsabilizarea fiecărui elev față de grup crește foarte mult. De asemenea timpul efectiv de implicare a unui elev și importanța pe care o primește fiecare elev într-o oră, timpul personal de antrenament, în clasă cresc. În loc să reprezinte a 25- a parte dintr-o clasă de 25 de elevi, elevul reprezintă un sfert dintr-un grup de 4. Teoretic, timpul efectiv ce revine unui elev pentru a și exprima opinia, pentru a comunica, pentru a exersa în scopul îmbogățirii vocabularului, pentru a interrelaționa cu cei din jur crește considerabil. Implicarea înseamnă dezvoltare. Putem spune că timpul se multiplică, chiar dacă la o primă impresie am spune că organizarea învățării pe grupe duce la pierdere de timp.

Tehnici concrete ce pot fi folosite pentru a depăși starea de analfabetism funcțional în rândul elevilor remigranți

Una dintre tehnicile pe care le pot folosi profesorii, pentru a-și sprijini elevii remigranți în depășirea analfabetismului funcțional este munca în grup, în diverse forme și cu diverse scopuri.

Sprijin pentru înțelegerea sarcinii de lucru. Atunci când sarcina de lucru presupune muncă individuală, având ca sarcină rezolvarea unei probleme care este mai dificil de înțeles sau este mai complexă (are multe date, presupune conexiuni multiple, are mai multe operații) recomandăm ca, pentru înțelegerea sarcinii și a demersului de rezolvare, elevii să discute, la nivel de grup mic, să identifice cuvintele cheie, să-și clarifice etapele, pașii, aspectele care pot ridica probleme și abia apoi să înceapă munca individuală.

Autoevaluarea/înterevaluarea prin citire reciprocă. Citirea reciprocă este o tehnică care poate fi folosită ca o modalitate de evaluare formativă, ori de câte ori elevii efectuează o activitate individuală. În ce context educațional poate fi folosită această tehnică?

Elevii rezolvă un exercițiu sau răspund la câteva întrebări, prin activitate individuală. După epuizarea timpului de lucru, fiecare citește colegilor din grupul mic sau colegului de bancă ce rezultate a obținut, ce soluții a găsit, ce opinii a formulat etc. Timp de câteva minute, în funcție de complexitatea sarcinii, elevii discută în grupuri de 4-5 sau în perechi, soluțiile, rezultatele obținute sau opiniile formulate. Punctele de vedere asupra cărora nu sunt de acord, în grupul mic, pot deveni subiecte de discuție pentru întreaga clasă, într-o activitate frontală. (CHIȘIU, 2016).

Deprinderea în 6 pași. Pentru a face posibilă desfășurarea activităților individuale, în cazul elevilor cu ritm de învățare mai lent sau cu lacune în cunoștințe, pot fi parcurși următorii pași:

1. elevii vor urmări (fără să scrie, doar propunându-și să înțeleagă demersul) demonstrația realizată de cadrul didactic, folosind protocolul gândirii cu voce tare (explicarea pas cu pas, a demersului de rezolvare, în timp ce demonstrează);
2. elevii vor urmări (fără să scrie, doar propunându-și să înțeleagă demersul), demonstrația realizată, la tablă, de către un coleg;
3. fiecare elev va lucra (folosind protocolul gândirii cu voce tare) sub observarea colegului de bancă. Apoi rolurile se schimbă;
4. fiecare va lucra, individual, cu posibilitatea de a solicita ajutor profesorului sau colegului, dacă întâmpină dificultăți;
5. fiecare, va realiza activitatea în mod individual, fără sprijin;
6. în grup de 4/5 elevii realizează interevaluarea, fiecare citind celorlalți ce a lucrat, ce rezultate a obținut. Elevii vor face corecturi, completări, în funcție de rezultatele/răspunsurile colegilor.

Concluzii

Analizând acest mod de instruire din perspectiva nevoilor elevilor cu analfabetism funcțional, considerăm că, pe lângă obiectivele stabilite de cadrul didactic în concordanță cu programa școlară, prin care sunt vizate preponderent aspecte cognitive, instruirea pe grupe, folosind diverse tehnici, facilitează realizarea și altor categorii de obiective, printre care menționăm: dezvoltarea abilităților de comunicare, asumarea responsabilității în realizarea sarcinilor, dezvoltarea capacității de muncă în echipă, diminuarea unor complexe de natură psihosocială, concretizate în teama de implicare în activități colective, formarea trăsăturilor pozitive de caracter, cu o frecvență, mult mai mare decât face posibilă activitatea școlară, dominant frontală, dând șansa unui antrenament intens.

Pe lângă antrenamentul frecvent în scopul îmbogățirii vocabularului, a dezvoltării capacității de comunicare, modelul învățării școlare în grup mic, contribuie la echilibrarea emoțională, la dezvoltarea socio-emoțională a copiilor remigranți, suport necesar progresului școlar.

BIBLIOGRAFIE

- BRUNER, J. S. (1985), *Models of the Learner. Educational Researcher*, June/July, 5-8
- CHIȘIU, C. M. (2016), *A school oriented to the student. A student, an active partner in own learning process*. Lambert Academic Publishing
- DIACONU, M., JINGA, I. (coord). (2004), *Pedagogie*, București, Editura ASE
- JOHNSON, D., JOHNSON, R., HOLUBEC, J., (1998), *Advanced Cooperative Learning*, Interaction Group Company
- LUCA, C., FOCA, L., GULEI, A., BREBULEȚ, S. (2012), *Alternative Sociale. Remigrația copiilor români 2008-2012*, Iași
- PETTY, G., (2007), *Profesorul azi. Metode moderne de predare*, București, Atelier didactic
- POPA, C., M., (2009), *O școală orientată spre elev. Elevul partener activ în procesul propriei învățări*, București, Editura Aramis
- ȘOITU. L., CHERCIU, R. D. (coord.) (2006), *Strategii educaționale centrate pe elev*, Analele Universității din Craiova
- ULRICH, C., (2000), *Managementul clasei – învățare prin cooperare*, București, Editura Corint
- <http://www.oecd.org/pisa/>
- <https://cjraevn.ro/edu-4-r/>

THE PASTORAL OF THE ROUMANIAN ORTHODOX IN PRAGUE

LA PASTORALE ORTHODOXE ROUMAINE À PRAGUE

PASTORAȚIA ROMÂNILOR ORTODOCȘI LA PRAGA

Pr. drd. Mihai Octavian BLAJ

Universitatea Aurel Vlaicu

Facultatea de Teologie Ortodoxă Ilarion V. Felea

E-mail: mihaibla73@yahoo.com

Abstract

The spiritual needs of Romanian migrants in Central Europe have determined institutions and people to adjust in order to offer Romanian families religious assistance in their mother tongue wherever they lived. I have decided to write about the foundation of the Romanian Orthodox community in Prague because – following the invitations received from the Romania Embassy in Prague and the Prague Archdiocese – I have witnessed numerous cultural and religious events since 2003. These revealed me that the Romanian orthodoxy has its specific, well-defined place within the frame of the Czech Orthodox Church. Young Romanian families living in Prague have a place where they feel like home. This unique place is “The Romanian Orthodox Parish – Prague 5”. Here, the much gifted priest Andrei Danciu, born in Arad, maintains alive the Romanian soul in the Czech Republic.

Résumé

Les besoins spirituels des Roumains migrants dans l'Europe Centrale ont déterminé les institutions et les gens de s'organiser de telle manière que, au présent, toutes les familles roumaines peuvent bénéficier d'assistance religieuse dans la langue maternelle, quel que soit le pays où ils vivent. J'ai choisi d'écrire sur la fondation de communauté orthodoxe roumaine à Prague car, à partir de 2003 jusqu'au présent j'ai participé, à l'initiative commune de L'Ambassade Roumaine à Prague et de l'Archiepiscopat de Prague, à divers événements culturel-religieux. À cette occasion j'ai réalisé le fait que l'orthodoxie roumaine a un lieu bien défini à l'intérieur de l'Église Orthodoxe Tchèque. Alors, les familles des jeunes roumaines qui vivent dans la capitale tchèque ont un lieu où ils se sentent comme chez eux et ce berger c'est la "Paroisse Orthodoxe parlante de langue roumaine – Prague 5" où, leur pasteur de l'âme, le prêtre Andrei Danciu, originaire d'Arad, garde vivante l'esprit roumain en Tchèque.

Rezumat

Necesitățile spirituale ale românilor migranți în Europa Centrală au determinat instituții și persoane să se adapteze în așa fel încât familiile românești să aibă parte de asistență religioasă în limba maternă în orice țară ar trăi. Am ales să scriu despre înființarea comunității ortodoxe de limbă română din Praga întrucât, din anul 2003 până în prezent, am participat, la invitația Ambasadei României la Praga, cât și la Arhiepiscopia de Praga, la mai multe evenimente cultural-religioase, unde mi-am dat seama că ortodoxia românească în contextul Bisericii Ortodoxe Cehe are un loc bine definit. Familiile de tineri români trăitori în capitala pragheză au un loc în care se

simt acasă și acela este „Parohia Ortodoxă vorbitoare de limbă română-Praga 5”, unde pastorul lor sufletesc, preotul Andrei Danciu, de origine arădeană, întreține flacăra românismului în Cehia.

Keywords: *Prague, Romanians in Prague, the orthodox, Church, Embassy, religious service in Romanian*

Mots-clés: *Prague, les roumains de Prague, les orthodoxes, l'église, l'Ambassade, service religieux dans la langue roumaine*

Cuvinte-cheie: *Praga, românii din Praga, ortodocși, Biserică, Ambasadă, slujbe în limba română*

Introducere

Relațiile diplomatice ale României cu fosta Cehoslovacie au o istorie de aproape un secol, ceea ce a făcut ca mulți români să își îndrepte pașii către aceste țări, unii stabilindu-se acolo definitiv. La 1 ianuarie 1993, uniunea statală s-a desfășurat, apărând cele două țări: Cehia și Slovacia.

Pe teritoriul acestor țări din vestul Europei spre surprinderea multora, funcționează Biserica Ortodoxă a Cehiei și Slovaciei care își are originea înființării ei în activitatea Sfinților Chiril și Metodiu. Aceștia au fost chemați în anul 862 d. Hr. de către domnitorul Rastislav, printr-o scrisoare adresată Împăratului bizantin Mihail al III-lea, de a învăța poporul slav din Boemia și Moravia. (ALES, 1996, p. 8).

După o perioadă în care activitatea Bisericii de rit Bizantin este întreruptă datorită misiunii creștine apusene (CHIFĂR, 2007, p. 299; VOPATRYN, 1999), Biserica Ortodoxă din aceste ținuturi reînvie după anul 1918, ca o mișcare de redeșteptare națională sub conducerea Episcopului martir Gorazd. (Matei Pavlik), care îndeamnă credincioșii la întoarcerea spre valorile tradiționale ale cehilor și slovacilor. (KAZIMIROVICI, 1927, p. 81-83).

Biserica Ortodoxă din ținuturile Cehiei și Slovaciei a fost recunoscută ca fiind Autocefală în anul 1953. (ȘESAN, 1951, p. 430; PATRIARH ALEXEI, 1952, p. 8-9).

Prin Autocefalie înseamnă că Biserica Ortodoxă din aceste ținuturi se conduce singură iar jurisdicția ei se întinde peste credincioșii ortodocși din teritoriul fostei Cehoslovacii.

După desprinderea celor două țări, Biserica a rămas unită și este recunoscută azi ca „Biserica Ortodoxă din Ținuturile Cehiei și Slovaciei” cu teritoriul canonic în Cehia și Slovacia de azi.

Din acest motiv, datorită canoanelor sau a regulamentelor dintre bisericile ortodoxe surori, pe teritoriul canonic al unei Biserici Autocefale nu poate să își deschidă unități administrative o altă biserică. Astfel unitățile de cult care deservesc românii din Cehia sunt subordonate Bisericii Ortodoxe Cehe și Slovace.

Abia după căderea comunismului au apărut și structuri bisericești susținute și deservite de către români. Au apărut astfel, în estul Cehiei, în regiunea Moraviei o mănăstire cu viețuitoare din vechea vatră a Văratecului, precum și două parohii cu preoți români, dintre emigranți.

Odată cu integrarea României în Uniunea Europeană, tot mai mulți cetățeni români, dar și basarabeni care au cerut și reprimat cetățenia română, au emigrat în Republica Cehă și Slovacia, în căutarea unui loc de muncă. Majoritatea dintre aceștia sunt creștini ortodocși, ceea ce a făcut necesar ca și organizarea bisericească să fie adaptată noilor cerințe. S-a înființat, așadar, în anul 2008 o parohie de limbă română în capitala țării, Praga.

Pe lângă acestea, datorită bunelor relații dintre Biserica Ortodoxă Română și aceea din aceste țări, mai mulți cehi și slovaci au studiat teologie la Seminarul de la Neamț, aceștia deservind acum parohii din aceste țări și putând fi de folos și credincioșilor români, pentru care limba cehă

rămâne destul de greu de abordat, dar mai ales pentru că slujbele și rugăciunile în limba maternă sunt o necesitate greu de substituit.

Unitățile de cult deservite de clerici români sunt:

1. Mănăstirea de maici „Adormirea Maicii Domnului” din localitatea Vilémov, Moravia
2. Mănăstirea Sfânta Muceniță Ludmila din Brno.
3. Parohia Sfântul Ierarh Nicolae din Mikulov
4. Parohia Sf. Arhanghel Mihail și Sf. Voievod Ștefan Cel Mare-Praga 5

Încă din anul 2007, credincioșii din Praga au beneficiat de slujbe în limba română deservite la vremea aceea de duhovnicul mănăstirii din Vilémov.

În anul 2008, Biserica Ortodoxă Cehă a primit în folosință o mică bisericuță din lemn, aflată în centrul capitalei cehe, în parcul Kinsky.

Biserica a fost construită în stilul numit „bojkov” cu elemente de baroc sătesc în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în comuna Velké Loučky de lângă Mukačevo, în Ucraina de azi. Are lungimea de 14 m și lățimea de cca. 8 m. Ca material de construcție s-a folosit lemn de stejar, tot din lemn fiind și cuiele și penele.

Caracteristic stilului bojkov este împărțirea navei în trei părți aproape pătrate deasupra cărora se ridică câte o turlă din bârne. Cea mai înaltă turlă, de peste 17 m înălțime, se înalță deasupra zonei destinate femeilor, numită în limbaj popular „băbătâi”. Originea ortodoxă a bisericii este revelată de folosirea la decorarea turlilor și interiorului a culorilor alb, verde și roșu, care în interpretarea populară simbolizează virtuțile creștinești de bază: credința, nădejdea și dragostea.

Biserica a fost complet demontată de două ori și din nou ridicată. Prima oară în 1793, când sătenii din Velké Loučky au vândut biserica mai bogatei și mai marii comune Medvedovce. A doua oară în 1929, când rutenii au dăruit biserica orașului Praga, capitala statului din care făceau parte pe atunci, ca model tipic de arhitectură populară din Rutenia. După dezasamblarea cu grijă, biserica a fost transportată în patru vagoane de cale ferată adaptate special acestui scop. Toate costurile au fost suportate de către Muzeul Național cu sprijinul Ministerului Culturii și Culturalizării al Republicii Cehoslovace.

Ceremonia predării bisericii locuitorilor orașului Praga a avut loc la 10 septembrie 1929 în prezența reprezentanților capitalei, a guvernatorului Ruteniei și a sătenilor din Medvedovce în pitorești costume populare. Biserica carpatică Sfântul Arhanghel Mihail este componentă a colecției departamentului etnografic al Muzeului Național din Praga.

Parohia a fost constituită de drept în iunie 2009, odată cu înmatricularea sa la Ministerul Culturii Republicii Cehe, de către care se administrează.

Începuturile au fost sprijinite din plin de către Ambasada României la Praga ai cărei membri au fost și printre primii credincioși ai parohiei, precum și cântăreți în corul bisericii.

Bineînțeles că Arhiepiscopia de Praga, în frunte cu Preafericitul Părinte Kryštoff, au fost primii susținători ai parohiei nou înființate, prin prezența sa săptămânală, în zilele de luni, la Sfânta Liturghie.

În acest fel, de la 15-20 de credincioși prezenți la slujbele duminicale, s-a ajuns ca astăzi, la un deceniu de la înființare, biserica să fie absolut neîncăpătoare pentru sutele de credincioși români și basarabeni, bucovineni din Ucraina, care frecventează cu regularitate biserica, împreună cu copiii lor.

Un alt specific al acestei parohii este media de vârstă tânără a familiilor și numărul mare de copii în fiecare familie. Între cele care frecventează biserica, aproape nu mai există familii cu mai puțin de 3 copii, după cum reiese din registrul celor botezați din parohie. Cu toate acestea, Cehia nu oferă sprijin financiar deosebit pentru familiile cu copii, decât în cazuri aparte, neacordând nici măcar alocația lunară pe care o primesc cei din România. Însă, facilitățile generale oferite: disponibilitatea cluburilor sportive și a școlilor de arte, precum și locurile de joacă și prețurile accesibile pentru activitățile dedicate copiilor compensează aceasta.

În ceea ce privește pastorația românilor în capitala cehă, putem vorbi despre o dezvoltare graduală a comunității ortodoxe românești, bazată pe un nucleu de credincioși români stabiliți definitiv în Cehia cu mult înainte de anul 2000, care au construit elementul coercitiv asupra unei puternice comunități de tineri români formați în special de I.T.-ști și tineri aflați la studii care au ajuns la Praga după anul 2000 sau mai exact anul 2007, când România a aderat la Uniunea Europeană.

Întrucât Biserica Cehă, Autocefală nu avea în Praga o parohie românească cu slujire în limba română, o parte din credincioși frecventau o biserică ucraineană, „Noslupi”. Nu exista însă un program liturgic, o comunitate formată și nici un preot vorbitor de limbă română. Necesitățile și totodată cerințele credincioșilor care în mare parte erau tineri, au fost foarte mari, aveau nevoie de slujbă în limba română, oficierea cununiilor și a botezurilor în limba maternă.

În acest context într-o strânsă legătură dintre Ambasada României de la Praga și parohia ortodoxă Covăsânț, s-au derulat mai multe activități în colaborare, în cadrul Ambasadei, unde cu diferite prilejuri am fost prezent la Praga, fiind însoțit fie de corul de tineret „Ortodoxia”, fie de corul de bărbați „Bunavestire” sau ansamblul de dansuri și obiceiuri „Păstrătorii Tradițiilor Românești”, din Covăsânț, în calitate de preot paroh și coordonator al acestor grupuri.

În acea perioadă, respectiv intervalul de timp 2004-2007, în contextul participării la evenimente culturale ale Ambasadei au existat dese solicitări de a oficia slujbe în limba română, unele chiar în Ambasadă întrucât comunitatea nu beneficia de un lăcaș de cult.

În data de 22 ianuarie 2007, Ambasada României la Praga a organizat în frumoasele spații ale Mănăstirii Dominicane, o acțiune de prezentare a țării noastre cu prilejul recente aderării la Uniunea Europeană.

Potrivit invitației din 22 ianuarie 2007, corul de tineret „Ortodoxia” pe care l-am însoțit, a susținut momentul mai sus amintit. După eveniment, într-o întâlnire patronată de Însărcinatul cu Afaceri a Ambasadei României la Praga, Excelența Sa Dl. Dan Bălănescu, a avut loc o discuție informală cu trei persoane implicate în activitățile românilor, care au mărturisit că își doresc să aibă posibilitatea de a se ruga în limba maternă, este complicat întrucât în Ținuturile Cehiei și Slovaciei Biserica ortodoxă este Autocefală și nu are decât trei slujitori vorbitori de limbă română iar aceștia deja aveau în grijă parohiile lor.

Cele trei persoane respectiv Dl. Nico Postramagiu, Camelia Isaic și Cristian Peșel, care coagulau în jurul său o parte din românii trăitori în Praga, aveau speranța că Întâistătătorul Bisericii Cehe Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Kristoff, Primatul bisericii Cehe și Slovace va găsi o soluție.

Menționez că în cursul a mai multor activități culturale în cadrul Ambasadei, cum este și aceea din 5 iunie 2006, am avut ocazia să-l cunosc pe Preafericitul Kristoff Mitropolitul Primat al bisericii ortodoxe din Ținuturile Cehe și Slovace, care cu multă căldură sublinia deschiderea către poporul român care adeseori în istorie s-a dovedit un adevărat prieten al poporului ceh.

Problema unei comunități ortodoxe vorbitoare de limba română nu-i era străină, trebuia găsit cadrul și contextul în care să formeze o parohie în jurul unei biserici, special pentru un grup etnic fără să irite și alte comunități existente în Praga: ruteni, ucraineni, bulgari, sârbi.

Spre mijlocul anului 2007, are loc, la Praga, vizita Preafericitului Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu acest prilej, atât Dl. Dan Bălănescu în calitate de Chrage d’Affaires al Ambasadei României, cât și Preafericitul Kristoff, Întâistătătorul Bisericii Cehe ne-au invitat să luăm parte la eveniment și să însoțim delegația pe tot parcursul vizitei, adică întâlnirile de la Ambasadă, Sfânta Liturghie care s-a oficiat în Catedrala Sf. Chiril și Metodiu, unde corul „Ortodoxia” a dat răspunsurile liturgice în limba română cât și în orașul Most.

În urma unei scurte discuții dintre cei doi întâistătători s-a convenit identificarea unui absolvent de teologie român dispus să păstorească românii din Praga, care să fie hirotonit în biserica cehă și totodată încadrat între salariații Bisericii Ortodoxe Cehe și Slovace.

Mai mult decât atât, în urma vizitei oficiale pe care delegația Româna a făcut-o la Primăria din Praga, primarul general a fost atât de impresionat de blândețea și sfințenia pe care o emana persoana Preafericitului Teoctist, încât a afirmat în fața unor membrii ai corpului diplomatic că deși are o formație dură, fiind alpinist de profesie, nu a fost niciodată atât de mișcat și emoționat în prezența unei persoane până acum.

Se pare că în urma acestei întâlniri și a puternicului impact asupra primarului, acesta a venit spre Preafericitul Kristoff cu o propunere, ceea ce am intuit ca fiind providențialul pentru românii noștri și dorința de a avea o biserică în care să se slujească românește.

Propunerea era următoarea, în Praga existau mai multe monumente aduse de către municipalitate din toate teritoriile pe care le-a deținut Cehoslovacia, care amintesc de trecutul și istoria cehilor. Printre acestea în parcul Kinski se află într-un loc pitoresc, o biserică de lemn veche de aproximativ de 300 ani, adusă din Ucraina subcarpatină (Transcarpatia, o zonă vecină cu Sighetul, ținut care a aparținut Cehoslovaciei), care se afla conservată, dar închisă și în interior nu exista nimic.

Astfel, s-au creat premisele ca românii să se ocupe de întreținerea și totodată să aibă un lăcaș de închinare. Urma acum ca membrii comunității printre care Dl. Nico Postramagiu, om cu alese principii patriotice, să identifice în scurt timp o persoană dornică să înceapă misiunea cât mai curând.

În împrejurările triste ce au urmat la două săptămâni acestei întâlniri, marcate de trecerea la cele veșnice a Preafericitului Teoctist, în contextul în care exista o presiune majoră din partea altor etnii trăitoare în Praga cum ar fi cea Ruteeană, care auziseră de posibilitatea folosinței unui lăcaș de cult și emiteau dorințele lor bazate pe aceeași necesitate, mulți credincioși și lăcașuri puține, s-a conturat riscul de a pierde oportunitatea pentru românii din Praga, de a avea o biserică.

În acest context, tânărul Andrei Danciu, absolvent al Facultății de Teologie din cadrul Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, membru al corului de tineret „Ortodoxia”, care a fost alături de Pastorația Parohiei la Covăsânț și nelipsit în toate activitățile culturale de la Praga, a deprins și cunoscut atmosfera, comunitatea și corpul diplomatic al românilor din Praga, s-a hotărât să își asume responsabilitatea, de a organiza și crea o parohie ortodoxă vorbitoare de limbă română în Praga, în cadrul Bisericii Ortodoxe din Ținuturile Cehiei și Slovaciei.

Astfel, în septembrie, același an, tânărul teolog Andrei Danciu, se stabilește la Praga, unde angajat la o firmă româno-cehă învață cursiv limba cehă, este hirotonit ipodiacon, pune bazele unui program liturgic cu rugăciuni regulate, în 8 noiembrie același an mergem din nou la Praga, unde alături de Preafericitul Kristoff se slujește pentru prima oară după 300 de ani în biserica de lemn din parcul Kinski al cărui hram este Sfântul Arhanghel Mihail.

Intrați astfel în biserică, am primit binecuvântarea să o dotăm cu cele necesare, cum ar fi străni, triptice, Sfinte Vase, Veșminte, cristelniță, rapori ceea ce s-a și întâmplat.

Pentru săvârșirea Sfintei Liturghii până la Hirotonia tânărului teolog s-a delegat preot vorbitor de limbă română David Dudas de la parohia Rokițani.

Hirotonia a avut loc în 25 martie 2008, până atunci s-a constituit consiliul parohial, adunarea parohială. În această perioadă, până la 8 martie 2008, cu ajutorul lui Dumnezeu s-a format în corpul diplomatic al Ambasadei o echipă de oameni inimoși, credincioși fără de care începutul parohiei ar fi fost aproape imposibil.

Excelența Sa, Doamna Daniela Gâtman, Ambasadorul României la Praga din acea perioadă, cu multă diplomatie și atitudine modernă a ieșit spre comunitate, fiind mai tot timpul în mijlocul evenimentelor religioase. Domnul Consul Sorescu, a condus strana și cântarea bisericească, Domnul Mircea Borza, atașatul economic al României la Praga, a fost epitrop s-au pus bazele administrației, domnul Cristian Mozes, Secretarul I al Ambasadei, era prezent în orice moment la slujbe, era permanent deschis să rezolve orice problemă ce ținea de parohie și de șederea preotului la Praga.

Astfel, la data hirotoniei, tânărului teolog, Danciu Andrei, parohia era construită, organele administrative formate, comunitatea se aduna după un program al slujbelor deja stabilit, iar viitorul

preot prin talentul său cunoștea deja limba cehă și contextul legislației în care trebuia să funcționeze parohia și comunitatea romanilor în Cehia, respectiv Praga.

Comunitatea românilor ortodocși din Praga s-a dezvoltat continuu, Întâistătătorul Bisericii Cehe și Slovaciei a hotărât ca în fiecare luni din săptămână să slujească Sf. Liturghie, alături de români și preotul lor.

Atât Întâistătătorul Bisericii Cehe, Preafericitul Krystoff, cât și urmașul său, Înaltpreasfințitul Mihail Arhiepiscop de Praga, au luat parte la diferite evenimente cultural-misionare în județul Arad în parohiile Covăsânt și Arad Grădiște 1, consfințind legătura frățască dintre românii de aici și cei din Cehia și Slovacia.

Astfel, comunitatea românilor care face parte canonic din Biserica Cehă, prin Parohia Vorbitoare de limbă română, Praga 5, au sentimentul și certitudinea totodată că nu sunt și nu au fost desprinși din Biserica Ortodoxă Română ci au aceeași fiască ascultare de Întâistătătorii Bisericii de unde s-au născut și unde trăiesc.

Din păcate, în noaptea de 27 spre 28 octombrie 2020, biserica din lemn a românilor din Praga, a ars, din rapoartele autorităților focul izbucnind dintr-o cauză externă. (Basilica.ro).

Concluzii

În momentul de față comunitatea se reunește în spațiul Catedralei Catolice „Sf. Laurențiu”, din sectorul Praga 5, primit în custodie până la reedificarea lăcașului de cult din Parcul Kinski.

Astfel, credincioșii români din Praga proveniți din ținuturile istorice ale României, Basarabiei și Bucovinei de Nord, din Ucraina cât și Maramureșul istoric, vor munci și lupta împreună pentru reconstrucția bisericii care pentru ei a însemnat cuvântul „casă”, locul unde sub îndrumarea Preotului român Andrei Danciu s-au predat cursuri de limbă română copiilor, s-a înființat școala de duminică, s-au păstrat datinile și obiceiurile românilor de pretutindeni într-o țară europeană în care ateismul a ajuns la 90%.

BIBLIOGRAFIE

***Scrisoarea I. P. S. Patriarh Alexei către căpeteniile și întâistătătorii Bisericilor Autocefale în „Revista Patriarhiei de Moscova”, an 1952, nr. 1, p. 8-9

***Invitația Ambasadei României la Praga, adresată Pr. Blaj Mihai, nr. 129, 22 ianuarie 2007

***Invitația Ambasadei României la Praga, adresată Pr. Blaj Mihai, nr. 1164, 5 iunie 2006

***Ambasada României la Praga, invitație adresată Pr. Blaj Mihai, nr. 1164, Praga, 5 iunie 2006

****Suplimentul la dreptul bisericesc oriental* de Dr. Nicodim Milaș, ed. a III-a, Belgrad, traducere făcută de Uroș Kovincici și dr. Nicolae Popovici, Arad 1927, p. 81-83

ALES, Pavel, *Biserica Ortodoxă la noi*, ed. Svetlo Sveta-Olomouc, 1996, p. 8

CHIFĂR, Nicolae, *Istoria creștinismului I*, Sibiu, Editura Universității Lucian Blaga, 2007, p. 299,

KAZIMIROVICI, Radovan, *Situația actuală de drept bisericesc a Bisericilor Ortodoxe Răsăritene*,

ȘESAN, Milan, *Proclamarea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia. Festivitățile de la Praga din 8-9 decembrie 1951*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXIX (1951) 10-12, p. 430

VOPATRYNY Gorazd, *Moștenirea părinților. Soarta Sfintei Credințe ortodoxe pe teritoriul fostei Cehoslovacii*, Praga, 1999

<https://basilica.ro/parohul-din-praga-acolo-unde-este-mult-ateism-este-si-teren-fertil-pentru-lucrarea-bisericii/?fbclid=IwAR162tUJbmQAKiMCRkzejPRE8olaXbiZfbYX80OZo2ZqzlsMYPHWkEqGt-I>

<http://www.parohiapraga.eu/>

ANTI-JEWISH ECONOMIC LEGISLATION IN THE ROMANIAN STATE (1934-1944)

LÉGISLATION ÉCONOMIQUE ANTI-JUIVE DANS L'ÉTAT ROUMAIN (1934-1944)

LEGISLAȚIA ECONOMICĂ ANTIEVREIASCĂ ÎN STATUL ROMÂN (1934-1944)

Drd. Emanuel BĂLAN

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava,

Școala Doctorală de Științe Socio-Umane

E-mail: emanuel.balan_tgn@yahoo.com

Abstract

The origins of Romanian anti-Semitism are closely linked to the emergence of the modern Romanian state and the formation of national culture. Interwar anti-Semitism grew and developed in parallel with the rise of European anti-Semitism and in political life they manifested themselves with various current anti-Semitic intensities. These anti-Semitic currents manifested themselves more strongly after the coming to power, in December 1937 of the Christian National Party, the installation of the royal dictatorship in 1938 and the national-legionary state led by Ion Antonescu in September 1940, although the first signs appeared since 1934, with liberal government. anti-Jewish economic legislation shows an extremist policy of ethnic cleansing in favour of the majority, a policy of fighting the "internal enemy" as the Jews were categorized. From the multitude of anti-Jewish laws and ordinances it results that the Jewish question was a central concern of the Antonescu government, Jews being excluded and deprived of legal, political and socio-economic rights.

Résumé

Les origines de l'antisémitisme roumain sont étroitement liées à l'émergence de l'État roumain moderne et à la formation de la culture nationale. L'antisémitisme de l'entre-deux-guerres s'est développé et s'est développé parallèlement à la montée de l'antisémitisme européen et, dans la vie politique, il s'est manifesté avec diverses intensités antisémites actuelles. Ces courants antisémites se sont manifestés plus fortement après l'arrivée au pouvoir, en décembre 1937 du Parti national chrétien, l'installation de la dictature royale en 1938 et de l'État national-légionnaire dirigé par Ion Antonescu en septembre 1940, bien que les premiers signes apparaissent depuis 1934, avec un gouvernement libéral. La législation économique anti-juive montre une politique extrémiste de nettoyage ethnique en faveur de la majorité, une politique de lutte contre «l'ennemi intérieur» selon la catégorie des Juifs. De la multitude de lois et d'ordonnances anti-juives, il résulte que la question juive était une préoccupation centrale du gouvernement d'Antonescu, les juifs étant exclus et privés de leurs droits juridiques, politiques et socio-économiques.

Rezumat

Originile antisemitismului românesc sunt strâns legate de apariția statului român modern și formarea culturii naționale. Antisemitismul interbelic a crescut și s-a dezvoltat în paralel cu ascensiunea antisemitismului european iar în viața politică s-au manifestat cu diverse intensități

curente antisemite. Aceste curente antisemite s-au manifestat mai pregnant după venirea la putere, în decembrie 1937 a Partidului Național Creștin, instalarea dictaturii regale în 1938 și a statului național-legionar condus de Ion Antonescu în septembrie 1940, deși primele semne au apărut încă din 1934, odată cu guvernarea liberală. legislația economică antievreiască, arată o politică extremistă de epurare etnică în favoarea majorității, o politică de luptă cu „dușmanul intern” așa cum erau catalogați evreii. Din multitudinea de legi și ordonanțe antievreiești rezultă că chestiunea evreiască a reprezentat o preocupare centrală a guvernului Antonescu, evreii fiind excluși și lipsiți de drepturi juridice, politice și social-economice.

Keywords: *Antonescu government, Jews, the jewish problem, romanization, nationalization*

Mots-clés: *Gouvernement Antonescu, juifs, le problème juif, romanisation, nationalisation*

Cuvinte-cheie: *guvernul Antonescu, evrei, problema evreiască, românizare, naționalizare.*

Introducere

Originile antisemitismului românesc sunt strâns legate de apariția statului român modern și formarea culturii naționale. Antisemitismul interbelic a crescut și s-a dezvoltat în paralel cu ascensiunea antisemitismului european iar în viața politică s-au manifestat cu diverse intensități curente antisemite. Aceste curente antisemite s-au manifestat mai pregnant după venirea la putere, în decembrie 1937, a Partidului Național Creștin, instalarea dictaturii regale în 1938 și a statului național-legionar condus de Ion Antonescu în septembrie 1940.

Legislația economică antievreiască

Primele semne au apărut în 1934, în timpul guvernării liberale a lui Gheorghe Tătărescu (1933-1937). Politica liberală a încercat prin încurajarea anumitor mișcări de dreapta, să controleze eșicherul formațiunilor de dreapta și a celor antisemite, Garda de Fier și Liga Apărării Național Creștine, ca și Frontul Românesc al lui Vaida Voevod. După venirea naziștilor la putere în Germania și a numeroaselor dezbateri naționaliste și antisemite, guvernul Tătărescu a introdus câteva legi care, deși nu-i viza în mod explicit pe evrei, a declanșat procesul legislației antisemite în România. Astfel, în aprilie 1934, era introdusă *Legea pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane*, prin care, evreii supuși români, care aveau calitatea de creditori, își vedeau averea redusă între 20% și 70% și trebuiau să aștepte pentru a încasa ce li se datora; în același timp, evreii supuși români, care aveau calitatea de debitori, trebuiau să achite imediat datoria integral. („MONITORUL OFICIAL”, 1934, p. 2250-2255). La doar câteva luni, în iulie 1934, intra în vigoare *Legea pentru folosirea personalului românesc în întreprinderi*, care încă de la primul articol stipula că cel puțin 80% din angajații tuturor întreprinderilor din România și cel puțin 50% din membrii Consiliilor de administrație ale acestora trebuie să fie români. De asemenea, președinții Consiliilor de administrație trebuiau să fie români, iar în privința procentului de 20 % rezervat personalului străin, întâietate o aveau străinii căsătoriți cu românce și care aveau copii. („MONITORUL OFICIAL”, 1934, p. 2850).

Deși legea nu-i viza explicit pe evrei, aceștia au fost cei mai afectați, fiind pentru prima dată când evreii se aflau în posibilitatea de a-și pierde locurile de muncă și profesiile. Unii evrei angajați la căile ferate, dar în serviciul de poștă și telegraf au fost retrogradați sau chiar concediați. Chiar dacă a existat un protest internațional evreiesc, legea a rămas în vigoare. Măsurile au mers mai departe, astfel că în mai 1937, evreii sunt excluși din Baroul bucureștean și Asociația națională a barourilor. Situația politică a devenit și mai tensionată în 1937, cu ocazia alegerilor din toamna acelui an. În urma rezultatelor, regele Carol al II-lea, alege partidul lui Octavian Goga să formeze

noul guvern. Alegerea lui Carol, a surprins, însă acesta miza pe faptul că PNC nu era o amenințare pentru regalitate, și spera în înlăturarea amenințării gardiste.

Mai mult, numirea mulțumea oarecum atât Germania nazistă cât și alii occidentali, Anglia și Franța, chiar dacă numirea guvernului Partidului Național Creștin a fost primită cu îngrijorare în capitalele occidentale, Goga fiind considerat „un discipol declarat și admirator al Mesiei cămășilor brune din Germania.” (EASTERMAN, 1942, p. 10).

Guvernul nu a întârziat să pună în practică politica antisemită, declarația sa de investitură fiind edificatoare în acest sens: „Vrem România a românilor! Acesta este certificatul de naștere al noului cabinet. Noi credem în renașterea națiunii române și a Bisericii ei creștine. Noi credem că este o datorie sfântă să ne punem pecetea dominației noastre etnice în toate domeniile vieții politice.” (THARAUD, 1939, p. 186).

Guvernând prin decrete-legi, fără confirmarea parlamentului, PNC și-a îndreptat primele măsuri administrative împotriva minorității evreiești. Jurnaliștii evrei au fost lipsiți de drepturile lor de ziariști din presă. Ziarele pe care guvernul le considera deținute sau dominate de evrei, inclusiv „Dimineața”, „Adevărul” sau „Lupta”, ca și ziarele evreiești care apăreau în provincie în idiș și ebraică, au fost închise. Evreii care primeau salariile din bani publici au fost concediați și toate ajutoarele acordate de stat instituțiilor evreiești au fost retrase. Acuzați că otrăvesc țărâna și îndeamnă tinerele românce la prostituție, s-a considerat că evreii nu sunt potriviți pentru a deține licențe de comercializare a băuturilor alcoolice și pentru a angaja slujnice neevreice cu vârsta sub 40 de ani. (ANCEL, 2001, p. 65-84).

Mult mai semnificativ a fost că în concordanță cu platforma PNC-ului din 1935, guvernul a proclamat Decretul-lege nr. 169/22 ianuarie 1938 pentru revizuirea cetățeniei evreilor. Legea anula în fapt cetățenia acordată evreilor după începerea primului război mondial. Ea cerea ca în decurs de 40 de zile de la publicarea listelor de cetățenie, toți evreii, indiferent cât de mare ar fi fost perioada de rezidență a familiilor lor, să trimită “pentru verificare” documentele împreună cu materialele auxiliare specificate. Evreii care nu îndeplineau cerințele sau ale căror documente erau considerate insuficiente erau declarați „străini”. Pe lângă pierderea drepturilor politice, aceasta însemna pentru mulți evrei pierderea posibilității de a profesa și potențiala deportare după bunul plac al guvernului. (BENJAMIN, 1993, p. 25-32).

În vara anului 1940, pe fondul evoluției situației internaționale, guvernul Gigurtu prin vocea lui ministrului de externe Mihail Manoilescu, declara că: „românii nu pot ajunge să se simtă așa cum ar dori, stăpâni la ei acasă, decât dacă se rezolvă prin măsuri categorice și hotărâtoare problema elementului evreiesc la noi. În acest sens suntem hotărâți să venim cu măsuri serioase și bine studiate, care vor fi aplicate. Pe această cale ne vom apropia mai mult ca niciodată în cursul istoriei noastre de lozincă veche a naționalismului românesc: România a românilor și numai a românilor.” (BENJAMIN, 1993, p. 53). Imediat, guvernul Gigurtu și-a pus în practică programul.

Astfel, prin decretul-lege din 9 august 1940 s-a stabilit definiția evreului bazată pe rit și sânge. Decretul-lege nr. 2650 a modificat dramatic statutul juridic al evreilor, fără a se țien cont că erau sau nu cetățeni români. Prevederile decretului împărțea evreii în trei categorii în vederea unor viitoare reglementări ale statutului lor, dar toate aceste trei categorii erau supuse unor restricții majore în activitatea politică, civică, economică și culturală. („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 4079-4081).

Evreii au fost excluși din departamentele guvernamentale, din funcții publice, din numeroase profesii, din comitetele de conducere ale unor întreprinderi publice sau activități în aceste zone. (BENJAMIN, 1993, p. 37-50).

Scurt timp după venirea la putere, la 28 septembrie, Antonescu acorda un interviu ziarului italian *La Stampa*, în care arăta că evreii reprezintă obstacolul în calea dezvoltării economiei românești. („TIMPUL”, 1940, p. 1).

Acest proces de excludere economică a fost numit „românizare”. Prima etapă a românizării, din septembrie 1940 și până în ianuarie 1941, a fost haotică, cu accente de jaf realizate de către

membri legionari care au confiscat prin forță bunuri economice evreiești. Antonescu îndemna la calm și tact în această problemă declarând în ședința Consiliului de Miniștri din 18 septembrie 1940 că: „Trebuie să ne infiltrăm întâi în viața economică și când vom reuși să punem mâna pe ea, atunci mergem mai departe.” (ANIC, 1997, p. 33).

În această perioadă au fost adoptate următoarele legi antisemite cu caracter economic:

Decretul Lege 3294/1940 prin care se interzice arendarea farmaciilor la evrei („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 5674);

Decretul Lege 3347/1940 prin care sunt trecute în proprietatea statului toate bunurile rurale evreiești („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 5703-5704);

Decretul Lege 3810/1940 care completa Decretul din 5 octombrie 1940. Decretul se referă la păduri, mori de orice fel, fabrici agricole de spirt, fabrici forestiere, stocurile de cereale, etc. („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 6485-6487);

Decretul Lege 3758/1940 anulează autorizațiile deținute de către evreii pentru debitele de vânzare a produselor C.A.M.-sare, chibrituri, tutun („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 5810);

Decretul Lege 3968/1940 prin care se expropriează vasele și plutitoarele fluviale și maritime ale evreilor și societăților evreiești („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 6688-6689);

Decretul Lege 842/1941, prin care erau trecute toate imobilele urbane evreiești în patrimoniul statului („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 1530-1533);

Decretul Lege 693/1940 prin care contractele de închiriere pentru evreii nu se mai prelungeau („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 1350-1351);

Decretul Lege 1647/1940 prin care se anulează convențiile de concesiune de vase fluviale contracte de evrei („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 3029);

În 4 octombrie 1940, intra în vigoare decretul lege privind exproprierile proprietăților rurale evreiești. Legea nu admitea luarea în considerare a categoriilor exceptate prin Decretul-lege din 8 august 1940. Decretul publicat în „Monitorul Oficial”, stipula ce anume se înțelege prin proprietățile rurale și anume: terenuri arabile, fânețele, izlazurile, terenurile neproductive, bălțile, iazurile, viile, conacele, livezile cu pomi fructiferi, pepinierele, crescătoriile de animale și păsări, stupăriile, grădinile de zarzavat și grădinile de flori în scop de comercializare „fără discuțiune, dacă aceste bunuri sunt situate în perimetrul municipiilor, comunelor urbane sau suburbane sau comunelor rurale”. În prevederile legii intra și locuința, cu toate anexele, aflate pe aceste proprietăți. În baza acestui decret au fost expropriate la nivel național 3178 de bunuri agricole, în suprafață de 45.035 ha, evaluate la 5.063.364.350 de lei. Potrivit acestei legi, evreii erau considerați și cei care aveau doar un părinte evreu, fără a se lua în considerație dacă ei sau părinții celor expropriași au fost botezați. („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 5703-5704).

Pe 12 noiembrie 1940, era emis Decretul-lege pentru completarea decretului-lege din 5 octombrie 1940, prin care era extinsă lista proprietăților rurale cu pădurile împreună cu toate construcțiile, instalațiile, mijloacele de transport de pe suprafața acestora, morile de orice fel și oriunde ar fi situate, împreună cu instalațiile, inventarul și stocurile de produse, industriile forestiere cu terenul, construcțiile, instalațiile, mașinile, uneltele și inventarul, stocurile de cereale, nutrețuri și recolte aflate pe proprietățile rurale. Pe baza acestui decret au intrat în patrimoniul statului 331 de păduri, în suprafață de 47.455 ha, evaluate la 790.018.438 de lei, material lemnos evaluat la 77.690.833 de lei și bunuri industriale legate de economia rurală în valoare de 1.851.341.940 de lei.

Au fost confiscate și trecute în proprietatea statului și bunurile urbane, considerate potrivit legii situate „înăuntrul perimetrului municipiilor, comunelor urbane sau suburbane”.

Legea prevedea și câteva excepții, față de legea din 4 octombrie 1940. Erau exceptați evreii care au dobândit naturalizarea prin legi individuale până la 15 august 1916; evreii răniți, decorați sau citați cu ordin de zi pentru fapte de curaj în războaiele de până atunci; descendenții evreilor morți în războaie; evreii sau evreicele botezați creștini de cel puțin 20 de ani, dacă sunt căsătoriți cu români; evreii și evreicele, botezați creștini, dacă sunt căsătoriți cu un român sau româncă, de cel

puțin 10 ani și dacă din căsătorie s-au născut copii botezați creștini; evreii botezați creștini de cel puțin 30 de ani; descendenții celor enumerați mai sus. („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 1530-1531).

Prin această lege, au trecut în patrimonial statului până în decembrie 1943, 75.385 de apartamente, evaluate la 59.000.603.573 de lei, din care 1656 de apartamente au fost date în folosire unor instituții ale statului iar 58.980 la particulari.

Această legislație antisemită își propunea să rezolve unele probleme, și să contribuie la „o temelie de vitalitate și reconstrucție a națiunii” (ANCEL, 2001, p. 39) și să transforme cât mai mulți români în proprietari, totul, pentru o „perfectă pace socială” (Ibidem).

Legile de expropriere a bunurilor rurale și urbane au fost cea mai grea lovitură economică primite de evreii în timpul războiului, motivele fiind susținute de către Mihai Antonescu în expunerea pentru necesitatea legilor, „o reformă politică națională, socială și economică... Naționalizarea proprietății evreiești trebuie să fie constructivă.” (ȚURLEA, 2015, p. 240).

În perioada 1941-1944, la nivel național exceptând Bucovina și Basarabia, au fost confiscate 3178 de ferme agricole; 2062 hectare de vie; 78 de heleșteiele; 323 de întreprinderi industrial-agricole; 265 de mori; 63 de fabrici de alcool; 115 unități de prelucrare a lemnului; 146 nave de croazieră. Au fost expropriate imobilele aparținând comunităților: 92 de instituții școlare; 17 spitale și 2 clinici, 2 sanatorii pentru elevi, 26 de aziluri pentru bătrâni, 6 orfelinate și 53 de băi publice și rituale, 27 de abatoare pentru păsări, 68 de cimitire, 31 case care aparțineau sinagogilor, 10 fabrici de pască, 7 sedii ale comunităților, 1 cantină și 37 de terenuri aparținând sinagogilor. (GELLER, 2004, p. 12).

Epurarea funcționarilor evreii din instituțiile statului a început încă din august 1940, astfel că, până la sfârșitul lui septembrie, 609 funcționari din nouă ministere erau deja concediați. Prin decretul din 16 noiembrie 1940, a fost introdusă „românizarea” personalului din întreprinderile civile și comerciale prin care toți salariații evreii erau concediați. Articolul 3 prevedea că: „salariații evreii concediați în temeiul prezentului decret-lege au dreptul de a fi întrebuințați pentru lucrări de utilitate publică, după norme ce se vor stabili prin Jurnalul Consiliului de Miniștri”, și despăgubiri care variau în funcție de vechimea în serviciu, între salariul pe 15 zile și salariul pe trei luni. (DUMITRAȘ-BIȚOACA, 1942, p. 127).

O altă lege cu caracter economic antisemit, a fost Legea nr. 196 din 13 martie 1942 care a avut ca scop combaterea oricărei încercări de a eluda românizarea prin metoda camuflării capitalului sau a altor bunuri evreiești în spatele unor nume românești, obligând evreii să declare în termen de 30 de zile proprietățile cu o participare evreiască mai mare de 25 la sută cedate unor persoane fizice sau instituții românești. (ANTONESCU, 1943, p. 52).

În același timp s-a creat posibilitatea liberei asociații între evreii și români legalizată prin lege. „Sistemul asocierii libere – scria ministrul Justiției – are posibilități pe care nu le va putea da procedura exproprierii. O expropriere totală sau parțială la început de românizare ar fi provocat acel hiatus, acel interval de stagnare a întreprinderii pe care trebuie să-l evităm.” (BENJAMIN, 1993, p. 195-198).

Pe baza acestei legi s-au dat 50 000 de declarații de întreprinderi industriale și comerciale dintre care 2 902 societăți anonime și 42 747 firme individuale. (DRAGOȘ, 1943, p. 52).

Decretul-lege din 3 martie 1941 („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 1008-1010) pentru controlul unor operațiuni și crearea unui drept de preempțiune în favoarea statului și care a limitat libertatea de acțiune în afaceri a societăților și întreprinderilor proprietate evreiască a fost planificat ca o lege fundamentală privind exproprierea capitalului evreiesc, întrucât impunea înregistrarea acțiunilor pe numele proprietarilor facilitând astfel confiscarea acțiunilor deținute de evreii. (ANCEL, 2001, p. 68).

Imediat, prin legea din 25 martie 1941, era extins controlul la toate societățile anonime. În cadrul acestor măsuri de nominalizare a acțiunilor societăților anonime, au fost trecute în patrimoniul statului 432.811 acțiuni în valoare totală de peste 191 milioane lei („CURIERUL

ISRAELIT”, 1944, p. 6). Nominalizarea acțiunilor a cuprins 2.632 de societăți industriale și comerciale. În posesia românilor au fost trecute zeci de societăți anonime cu un capital de 840 milioane lei. (SIMION, 1979, p. 122).

Prin opera de control realizată din punct de vedere tehnic, prin nominalizarea acțiunilor Societăților Anonime și prin autorizarea prealabilă a actelor de dispoziție ale întreprinderilor controlate, s-a urmărit a se determina, pe de o parte, stăvilirea pătrunderii și dezvoltării elementului și capitalului evreiesc și străin (exceptând capitalul german și italian) în economia națională, iar, pe de altă parte, orientarea spre românii etnici a unui apreciazabil volum de achiziții comerciale și civile.

Puținii evrei rămași proprietari de întreprinderi, datorită intereselor economice de moment ale statului, au trebuit să facă față numeroaselor presiuni, inclusiv acuzațiilor de speculă și sabotare, cu grave repercusiuni administrative și juridice. Este edificator, ordinul emis de Guvern către Ministerul de Interne în iunie 1942: „Conform dispoziției Domnului Mareșal, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune să se ia măsuri ca toți evreii care înfrâng dispozițiile legale în vigoare, privitoare la prețuri și restricții la vânzarea unor anumite produse, să fie deportați pe Bug. Această măsură, ca și celelalte măsuri similare au ca scop nu numai combaterea nerespectării legilor, ci și degajarea centrelor aglomerate de elementele iudaice parazitare, care trăiesc din înfrângerea legilor economice și de ordine internă. Deportarea acestor evrei se va face pe baza unui Decret sau a unei decizii întocmite de Ministerul Economiei Naționale de acord cu Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei și Populației Civile, Ministerul Afacerilor Interne urmând să execute numai deportarea. Formalitățile pentru aplicarea și executarea pedepsei vor fi reduse la minimum și, în cazurile de flagrant delict, să fie urmate de deportarea infractorului împreună cu familia, chiar fără judecată. Domnul Mareșal dorește ca decretul sau decizia să aibă caracter retroactiv și să nu se acorde nici o îngăduință acestor elemente. Decretul sau decizia va fi întocmită și prezentată Domnului Mareșal până la 25 iulie 1942.” (A.N.I.C, fond P.C.M, 1942, f. 59).

În cele ce urmează vom enumera măsurile legislative luate în domeniul industriei și a comerțului urban, măsuri înscrise în procesul de românizare:

- 2 octombrie 1940: este interzisă arendarea farmaciilor la evrei – Decretul-lege nr. 3294 („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 5674);
- 9 noiembrie 1940 sunt anulate autorizațiile pentru debitele de vânzare a produselor monopolizate C.A.M. deținute de evrei – Decretul-lege nr. 3758 („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 5810);
- 19 noiembrie 1940 sunt românizate casele de filme, sălile de cinematograf și birourile de voiaj și turism – Decretul-lege nr. 3850 („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 6510);
- 3 decembrie 1940 sunt trecute în patrimoniul statului vasele și plutitoarele aparținând evreilor sau societăților evreiești („MONITORUL OFICIAL”, 1940, p. 6688-6689). În baza acestui decret au trecut în patrimoniul statului 146 de vase și plutitoare evaluate la 1.318.849.900 lei (DRAGOȘ, 1943, p. 145);
- 1 martie 1941 este înființat Oficiul român pentru desfacerea produselor laminate de fier (ODESFER), având drept scop românizarea industriei și comerțului de fierărie – Decret-lege nr. 491 („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 260);
- 14 martie 1941 este înființat Oficiul pentru aprovizionarea și distribuirea produselor de pielărie cu scopul de a româniza industria și comerțul cu pielărie – Decret-lege nr. 655 („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 260);
- 2 mai 1941 sunt trecute în patrimoniul statului brutăriile, instalațiile de prelucrat paste făinoase sau orice alte anexe ale morilor; fabricile industriale de spirt; fabricile de produse și substanțe medicamentoase; drepturile de orice fel asupra subsolului – Decretul-lege nr. 1219 („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 2329-2330);
- 9 octombrie 1941 sunt trecute în proprietatea Centrului Național de Românizare creanțele ipotecare, spitalele și casele de sănătate evreiești (Monitorul Oficial, 1941, p. 6076). Până la 1 august 1943, CNR a preluat 564 de creanțe în valoare nominală de 180.000.000 lei (ANTONESCU, 1943, p. 145);

■ 28 noiembrie 1941 sunt anulate toate concesiunile de farmacii urbane sau rurale acordate evreilor; autorizațiile de funcționare a drogheriilor; în 60 de zile trebuiau lichidate depozitele de medicamente – Decretul-lege nr. 3275. („MONITORUL OFICIAL”, 1941, p. 7441). Românizarea completă a drogheriilor, depozitelor de medicamente, a profesiei de farmacist și a farmaciilor a fost unul din importante obiective ale politicii de românizare;

La 20 iunie 1942, guvernul antonescian emitea legea de modificare a tuturor legilor de expropriere imobiliară evreiască, care stipula că pot fi expropriate toate bunurile imobile aparținând comunităților evreiești, cu excepția sinagogilor și templelor inițial construite în acest scop, precum și a cimitirelor întrebuințate ca atare. („MONITORUL OFICIAL”, 1942, p. 5408).

Ulterior, prin Decretul-lege nr. 2964 din 9 noiembrie 1943, s-a decis ca cimitirele evreiești dezafectate să intre gratuit în patrimoniul comunelor pe teritoriul cărora se găsesc pentru a fi folosite în scopuri edilitare. („MONITORUL OFICIAL”, 1942, p. 10357). Pe baza Decretului-lege nr. 499 din 3 iulie 1942, în intervalul 1942-1944, au fost adoptate decizii și jurnale ale Consiliului de Miniștri privind exproprierea a circa 899 imobile și alte proprietăți comunitare, printre care sinagogi, cimitire, aziluri de bătrâni, școli, băi rituale etc. (BENJAMIN, 1993, p. 220).

O evaluare minimă a proprietăților confiscate și naționalizate la care se adaugă și spolierea directă și oficial sancționată a populației evreiești se ridică la suma de 100 de miliarde lei. (ANCEL, 2001, p. 51).

Concluzii

În concluzie putem spune că, legislația economică antievreiască, arată o politică extremistă de epurare etnică în favoarea majorității, o politică de luptă cu „dușmanul intern” așa cum erau catalogați evreii. Din multitudinea de legi și ordonanțe antievreiești rezultă că, chestiunea evreiască a reprezentat o preocupare centrală a guvernului Antonescu, evreii fiind excluși și lipsiți de drepturi juridice, politice și social-economice.

Acknowledgment

This work is supported by project POCU 125040, entitled "Development of the tertiary university education to support the economic growth – PROGRESSIO", co-financed by the European Social Fund under the Human Capital Operational Program 2014-2020.

BIBLIOGRAFIE

- *** A.N.I.C., fond P.C.M., dosar 279/1942, fila 59
- *** „Curierul Israelit”, anul XXXIV, seria II, nr. 3, 1 octombrie 1944, p. 6
- *** „Monitorul Oficial”, 7 Aprilie 1934; 16 iulie 1934; 9 august 1940; 3 octombrie 1940; 5 octombrie 1940; 10 octombrie 1940; 17 noiembrie 1940; 20 noiembrie 1940; 4 decembrie 1940; 1 martie 1941; 4 martie 1941; 14 martie 1941; 18 martie 1941; 28 martie 1941; 3 mai 1941; 4 iunie 1941; 10 octombrie 1941; 29 noiembrie 1941; 3 iulie 1942; 10 noiembrie 1942
- *** „Timpul”, 30 septembrie 1940
- ANTONESCU, Ion, *Trei ani de guvernare*, București, Imprimeria Centrală, 1943
- ANIC, *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri, Guvernul Ion Antonescu*, vol. 1, București, 1997
- ANCEL, Jean, *Contribuții la istoria României. Problema evreiască 1933-1944*, vol. 1, partea a doua, București, Editura Hasefer, 2001
- BENJAMIN, Lya (ed.), *Evreii din România între anii 1940- 1944, Vol.I, Legislația Antievreiască*, București, Editura Hasefer, 1993
- DRAGOȘ, Titus, *Românizarea. Înfăptuiri. 6 decembrie 1941 – 6 decembrie 1942*, București, 1943
- DUMITRAȘ-BIȚOACA, Gheorghe, *Statutul juridic al evreilor și legislația românizării*, București, Editura Prometeu, 1942
- EASTERMAN, A. L., *King Carol, Hitler and Lupescu*, Londra, 1942
- GELLER, Iacoov, *Rezistența spirituală a evreilor români în timpul Holocaustului*, București, Editura Hasefer, 2004
- SIMION, A., *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979
- THARAUD Jerome și Jean, *L'Envoyée de l'archange*, Paris, Librairie Plon, 1939
- ȚURLEA, Petre, *Românii și evreii în secolul XX*, vol. II, București, Editura Semne, 2015

THE GENDARMES COMPANY FROM TECUCI BETWEEN THE YEARS OF 1918-1929

LA COMPAGNIE DES GENDARMES TECUCI DANS LA PÉRIODE 1918-1929

COMPANIA DE JANDARMI TECUCI ÎN PERIOADA 1918-1929

Drd. Valentin IOAN

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava,

Școala Doctorală de Științe Socio-Umane

E-mail: ioanvalentin87@yahoo.com

Abstract

The Tecuci Gendarmes Company between the years of 1918-1929 is a subject very little addressed in the Romanian historiography, respectively in the Romanian Gendarmerie History, discovered after researching the archival documents from funds such as the General Inspectorate of the Gendarmerie and the Regional Gendarmes Inspectorates held by the National Historical Archives. By analyzing these documents, but also by consulting specialized works, we aim to bring to the public attention data on how this company was organized, its staff, attributions, how it performs its professional activity, on-line missions and safety. publishes, the role of the gendarmes within this company in the campaign of the First World War and finally the gendarmes who were noted for their dedication, strength and courage in their activity, for which they were rewarded and medaled.

Résumé

La compagnie des Gendarmes Tecuci dans la période 1918-1929 est un sujet très peu étudié dans l'historiographie roumaine et dans l'histoire de la gendarmerie roumaine. Nous l'avons trouvé par la recherche dans les documents d'archives de fonds tels que l'Inspectorat Général de la Gendarmerie et les Inspectorats Régionaux des Gendarmes détenus par les Archives Historiques Nationales Centrales. En analysant ces documents, mais aussi en consultant certaines œuvres spécialisées, nous visons à porter à l'attention du public les données sur la façon dont la Gendarmerie a été organisée, son personnel, ses tâches, la manière dont elle a effectué son activité professionnelle, les missions sur la ligne de l'ordre public et de la sécurité, le rôle des gendarmes dans La Première Guerre Mondiale et enfin les gendarmes qui se sont démarqués par le dévouement, la force et le courage dans le travail accompli, c'est pourquoi ils ont été récompensés et décorés.

Rezumat

Compania de Jandarmi Tecuci în perioada 1918-1929 este o temă foarte puțin abordată în istoriografia românească, respectiv în Istoria Jandarmeriei Române, descoperită în urma cercetării documentelor de arhivă din fonduri precum Inspectoratul General al Jandarmeriei și Inspectoratele Regionale de Jandarmi deținute de Arhivele Naționale Istorice Centrale. Prin analiza acestor documente, dar și prin consultarea unor lucrări de specialitate ne propunem să aducem în atenția publicului date privind modul în care era organizată această companie,

efectivele sale, atribuții, modul în care își desfășura activitatea profesională, misiuni pe linie de ordine și siguranță publică, rolul jandarmilor din cadrul acestei companii în campania Primului Război Mondial și în cele din urmă jandarmii care s-au remarcat prin devotament, tărie și curaj în activitatea depusă motiv pentru care au fost recompensați și medaliați.

Keywords: *organization, gendarmerie, Tecuci, safety, company*

Mots-clés: *organisation, gendarme, Tecuci, sécurité, compagnie*

Cuvinte-cheie: *organizare, jandarm, Tecuci, siguranță, companie*

I. Introducere

Unirea din 1918 a reprezentat un început de epocă în istoria românilor. Realizarea Marii Uniri, la 1 Decembrie 1918, a fost momentul în care instituția Jandarmeriei a trebuit să-și folosească toată experiența, resursele umane și materiale în scopul asigurării ordinii publice într-un teritoriu mult mai extins. Principalele probleme dezbătute de corpurile legiuitoare și de guvernul român, în perioada postbelică au fost cele legate de măsurile ce trebuiau luate față de evenimentele care tulburau ordinea internă, dar mai ales cele ce se impuneau la nivel național pentru alinierea legislației la noul statut al României. (CONSTANTIN, 2006, p. 30-31). Astfel, încă din primul deceniu după unire, cât și în perioada interbelică factorii de conducere politico-militară a țării erau interesați de modernizarea structurilor din sistemul național de apărare și ordine publică, categorie unde se încadra și Jandarmeria. (MIRON, 2003, p. 34). Prin aceste măsuri se dorea o nouă formă de organizare a acestei instituții și i se stabileau rolul, atribuțiile și competențele teritoriale. Acest proces privind reorganizarea Jandarmeriei într-o instituție națională modernă, în spirit european a fost decisiv influențat și de o nouă lege de organizare și funcționare promulgată în martie 1929.

II. Evoluție și organizare

În baza Legii Jandarmeriei Rurale, din 1 septembrie 1893, au fost create, corespunzător celor patru corpuri de armată, Inspectorate de Circumscripție la București, Iași, Craiova și Galați. Doi ani mai târziu, și anume în data de 29 mai 1895, se înființează Compania de Jandarmi Tecuci, condusă de căpitanul Nicolescu Ioan care a fost numit prin Decretul Regal Nr. 4267 din 1895. Compania Tecuci se afla în componența Circumscripției Galați, circumscripție condusă de maiorul Brătianu Constantin. În subordinea acestei circumscripții se mai aflau și companiile Bacău, Brăila, Covurlui, Neamț, Putna, Râmnicu Sărat, și Tulcea. (IOAN, 2017, p. 23).

Prin Decretul Nr. 1198 din 1918, au fost modificate unele articole prevăzute în Legea de organizare a Jandarmeriei Rurale din martie 1908, astfel instituția era formată din regimente, batalioane, companii, plutoane, secții și posturi de jandarmi. Una dintre modificări era chiar schimbarea denumirii instituției din „Jandarmerie Rurală” în „Corpul Jandarmeriei”. Din punct de vedere structural, aceasta era una de tip militar, fiind condusă de un comandant al Corpului de Jandarmi, ajutat de un stat major. Într-un județ își desfășura activitatea compania de jandarmi sub comanda unui căpitan care avea două sau mai multe plutoane și posturi de jandarmi în funcție de întinderea județului. Cea mai mică subunitate era postul de jandarmi condus de un șef de post ajutat de mai mulți jandarmi în termen (INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI, dosar 1/1893, f. 20). S-au fixat și reședințele comandamentelor Corpului de Jandarmi, ale brigăzilor, regimentelor, batalioanelor și companiilor de jandarmi, astfel Compania de Jandarmi Tecuci făcea parte din Brigada II Iași, Regimentul 3 Galați și din Batalionul 2 Bârlad. (INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI, dosar 1/1893, f. 21).

În ianuarie 1918, căpitanul Constantin Ioan predă, pentru scurt timp, comanda Companiei de Jandarmi Tecuci, deoarece, prin Ordinul de zi Nr. 1020, acesta a fost numit pretor al Diviziei I Cavalerie. Locul acestuia a fost luat de maiorul Dumitrescu Teodor care, în martie 1918, prin Ordinul de Zi nr. 1222, a fost numit la conducerea Companiei de Jandarmi Vaslui (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f. 23-24), iar la cârma Companiei Tecuci a revenit căpitanul Constantin Ioan. La data de 1 aprilie 1918 Compania de Jandarmi Tecuci era constituită 7 secții și 48 de posturi.

La scurt timp, pe 24 aprilie 1918, prin Ordinul de zi Nr. 198, comandant al Companiei Tecuci a fost numit căpitanul Georgescu Rihard, iar căpitanul Ioan Constantin a ales să-și dea demisia. În această perioadă și alți ofițeri au plecat, ca de exemplu, în luna mai, prin Ordinul de Zi nr. 4418, a avut loc mutarea sublocotenentului Georgescu Ioan, din Compania Tecuci în Compania Mehedinți, iar în decembrie 1918, prin Ordinul de Zi nr. 31/1918 al Brigăzii 2 Jandarmi, a fost mutat sublocotenentul Mocanu Gheorghe, din Compania Tecuci în Compania Neamț. (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f. 24). În anul 1919, compania era împărțită în 2 plutoane 7 secții și 48 de posturi, în cadrul căreia activitatea era desfășurată de către 1 comandant de companie, 2 adjuncți, 8 plutonieri majori, 57 plutonieri, 64 de sergenți, 56 caporal, 32 jandarmi soldați și 47 de cai. (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f. 27).

În mai 1919, căpitanul Teodorescu Constantin a preluat conducerea Companiei de Jandarmi Tecuci, iar căpitanul Constantinescu Leonida a fost mutat la Regimentul 3 Jandarmi. Prin Ordinul de Zi Nr. 78 al Regimentului 3 Jandarmi, căpitanul Căpățînă Dumitru a fost numit comandant al Companiei Tecuci, iar predecesorul acestuia, căpitan Teodorescu Constantin, a fost mutat în serviciul mobil la Regimentul 3 Jandarmi. În anul 1920, în urma inspecției efectuate de comandantul Regimentului 3 Jandarmi, locotenent-colonel Herescu Traian, la secția Podu Turcului (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f. 30) a raportat superiorilor neajunsurile cu privire la condițiile în care jandarmii își desfășurau activitatea, ținuta, îmbrăcămintea, hrana acestora, caii, furajele animalelor și lemnele. Pe 1 mai 1921, prin Ordinul de Zi Nr. 15/1921, s-a primit de la Regimentul 3 Jandarmi un număr de 54 de recruți din contingentul 1921 proveniți din ținuturile Basarabiei. În anul 1926, are loc o sporire a personalului acestei companii. Astfel, un număr de 70 de recruți contingentul 1925 au depus jurământul de credință în fața preotului I. Panaitescu, confesorul garnizoanei Tecuci și în fața căpitanului Popescu Alexandru comandantul companiei. Ulterior, în octombrie 1926, au fost primiți și 15 recruți din Batalionul 3 Instrucție Mizil.

Prin Legea privind organizarea Jandarmeriei Rurale, promulgată în anul 1929, a avut loc desființarea regimentelor de jandarmi, brigăzile de jandarmi au fost substituite de inspectoratele de jandarmi, iar companiile de jandarmi au fost denumite „legiuni de jandarmi”. Legiunea de Jandarmi era organizată în posturi, secții și sectoare; mai multe comune formau un post condus de un jandarm șef de post ajutat de alți jandarmi. Numărul total nu putea fi mai mic de 5 jandarmi. Mai multe posturi formau o secție la conducerea căreia se afla un jandarm șef de secție ajutat de alți jandarmi; mai multe secții formau o legiune care era condusă de un căpitan sau maior, ajutat de ofițeri inferiori, iar legiunile mai multor județe erau subordonate unui inspectorat. Astfel, Legiunea de Jandarmi Tecuci era condusă de căpitanul Crețulescu Ioan ajutat de căpitanul Arabu Vasile și se afla sub coordonarea Inspectoratului 4 de Jandarmi Iași, care, la rândul său, mai avea în subordine Legiunile de Jandarmi Covurlui, Putna, Tutova, Vaslui, Bacău, Roman, Neamț, Iași, Botoșani și Fălțiceni. În luna mai a anului 1929, conform Deciziei Ministeriale nr. 3673/1929, a avut loc desființarea secțiilor de jandarmi Barcea și Tecuci Satu Nou, dar și a 22 de posturi (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f.40) din cadrul Legiunii de Jandarmi Tecuci, misiunea de menținere a ordinii și siguranței publice fiind preluată de celelalte posturi rămase.

III. Misiuni ale jandarmilor

La 1 ianuarie 1918, Regele Ferdinand I le transmitea jandarmilor: „Ostași... a trecut un an plin de lupte cu care drapelele s-au acoperit cu o nouă glorie... în munca pentru biruință ați stârnit admirația și ați câștigat recunoștința aliaților noștri, iar vrăjmașului ați impus respect față de ostașul român. Voi vitejii (...) luptători de la Mărăști, Mărășești și de la Munții Oituzului, strajă credincioasă (...) toată nădejdea și credința să le puneți în brațul vostru și în Dumnezeu, care răsplătește pe fiii săi cu dreptate.” (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f. 23). Acest mesaj plin de recunoștință a fost transmis tuturor jandarmilor care au fost incluși odată cu decretarea mobilizării generale, în anul 1916, la partea activă la Divizia XV și Corpul I Armată (41 de jandarmi) și la partea sedentară (128 de jandarmi), iar o parte au fost detașați la alte companii precum Compania de Jandarmi Bacău și Suceava în baza Ordinului de Zi nr. 5 din 1916 al Inspectoratului General al Jandarmeriei Rurale. (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f. 20). La fiecare pretorat au fost repartizați un număr variabil de jandarmi care formau un detașament care era pus la dispoziția pretorului și a comandantului unității. Dintre misiunile executate de jandarmi în perioada 1916-1918 au fost asigurarea climatului pentru refacerea potențialului (NUȚU, 2012, p. 27) militar al României, dar și asigurarea liniștii în zonele de reorganizare a unităților în spatele frontului din Moldova.

Perioada imediat următoare primei mari conflagrații mondiale s-a caracterizat printr-o creștere alarmantă a ratei infraționalității, lucru ce a determinat angrenarea instituției Jandarmeriei în luptă împotriva actelor antisociale și a jafurilor la drumul mare.

Prin Ordinul de Zi Nr. 199/1921 al Regimentului 3 Jandarmi, jandarmii plutonier major Timircan Iancu, Constantin Onu și jandarmul plutonier Juvețel Constantin din cadrul Companiei Tecuci au fost citați pe întregul regiment deoarece în cadrul unor misiuni specifice au reușit să prindă autorii unor furturi de vite motiv pentru care au fost recompensați cu câte 200 de lei plutonierii majori și cu 100 de lei plutonierul. (INSPECTORATELE REGIONALE DE JANDARMI, dosar 286, f. 31). Pentru aceste fapte, în data de 15 mai 1921, prin adresa nr. 370, Prefectura județului Tecuci transmitea Companiei faptul că, în urma raportului prefecturii către Ministrul de Interne, jandarmul plutonier major Timircan Iancu a fost medaliat cu „Crucea Serviciului Credincios” Clasa a I-a și jandarmul plutonier Juvețel Constantin cu „Crucea Serviciului Credincios” Clasa a II-a. La scurt timp, o patrulă formată din 20 de jandarmi în termen, sub coordonarea comandantului companiei, au reușit să prindă și renumita bandă de tâlhari care acționa pe raza mai multor județe, banda „Negina”. Pentru aceasta, jandarmii au fost citați pe ordin de zi pentru iscusința și curajul arătat, iar câțiva dintre ei (plutonier Savu Ilie, caporalii Șercăeanu Petre, Brânză Ioan, și soldatul Scutaru Toader) prin Înaltul Decret Regal Nr. 5238 din decembrie 1921 au fost decorați de Majestatea Sa Regele cu Medalia „Serviciul Credincios” clasa a II-a. Dintre jandarmii din cadrul Companiei Tecuci care s-au evidențiat prin faptele lor amintim:

Jandarmul plutonier major Bratu Ioan, șeful Secției Ivești, s-a născut pe 7 martie 1887, în orașul Focșani și a fost încorporat în 1908 la Regimentul 10 Infanterie, iar în 1909 a trecut în Corpul de Jandarmi. Până în 1920 când a fost mutat în Compania Tecuci și avansat la gradul de plutonier major, a fost șef de post în Compania Râmnicu Sărat. În timpul Campaniei din 1913, s-a distins prin munca depusă pentru combaterea holerei, fapt pentru care a fost medaliat cu „Crucea Meritul Sanitar” („REVISTA JANDARMERIEI”, nr. 3-4, 1923, p. 38). În timpul Campaniei din 1916-1918, a fost mobilizat la Pretoratul Armatei a II-a. De-a lungul carierei, s-a remarcat prin seriozitate, profesionalism și o activitate deosebită în descoperirea mai multor infrațiuni, care i-au adus numeroase citări pe ordinul de zi al unității, cum ar fi în 26 noiembrie 1922, când a fost citat pe întreg Corpul de Jandarmi și propus pentru a fi decorat.

Jandarmul plutonier Stoian Gheorghe, născut în comuna Băcești județul Roman, la 20 octombrie 1886, a fost încorporat în 1908 în cadrul Regimentului 14 Infanterie, iar în 1909 a fost trecut în Corpul de Jandarmi. În 1922, era șef de post al postului Brăhășești (Compania Tecuci). Acesta s-a distins prin descoperirea a două tâlhării, comise pe teritoriul comunei Boghești, iar

pentru devotamentul arătat și pentru efortul depus timp de 10 zile, a fost citat prin ordin de zi pe întreg Corpul de Jandarmi.

Jandarmul sergent instructor Badiu Grigore, născut în comuna Ciocani, jud. Tutova, a fost, începând cu 3 aprilie 1919, voluntar în Regimentul 3 Jandarmi și apoi, în 1921, a fost reangajat ca sergent-instructor. În anul 1922 Badiu era șef al unui de post de jandarmi din Compania Tecuci. Acesta, împreună cu jandarmul plutonier Stoian Gheorghe, s-a distins prin descoperirea a două tâlhării, iar în 10 zile de cercetări au mai scos la iveală 37 de furturi calificate și 30 de furturi simple. Pentru toată munca depusă a fost citat prin ordin de zi pe întreg Corpul de Jandarmi.

În anul 1924, Comandamentul Corpului de Jandarmi a realizat o situație statistică cu evenimentele care tulburau ordinea și siguranța publică, unde se prezenta rata de infracționalitate înregistrată în perioada 1918-1923. Această situație avea rolul de a le da un imbold jandarmilor pentru îndeplinirea atribuțiilor pe linia ordinii și siguranței publice. Astfel, pe raza de competență a Companiei de Jandarmi Tecuci situația cu evenimentele întâmplare și descoperite în perioada 1 mai 1922-30 aprilie 1923 era următoarea (REVISTA JANDARMERIEI, nr. 9, 1924, p. 293-295):

Numele Companiei	Crime	Descoperiri %		Tâlhării	Descoperiri %		Furturi	Descoperiri %	
Compania de Jandarmi Tecuci	20	20	100%	8	7	87%	68	49	72%

Tabel 1 – Situație cu evenimentele din perioada 1 mai 1922 – 30 aprilie 1923

Compania se afla pe locul al 6-lea în clasamentul descoperirii crimelor din perioada 1 mai 1922-1 aprilie 1923, locul 22 în clasamentul descoperirii tâlhăriilor și locul 25 în descoperirea furturilor. Căpitanul Bucur Nicolae, comandantul Companiei Tecuci pentru a face cunoscute faptele jandarmilor, i-a abonat și pe primarii din județ la „Revista Jandarmeriei”. („REVISTA JANDARMERIEI”, nr. 3, 1924, p. 96).

Societatea Mormintelor Eroilor căzuți în Război, prin procesul verbal din 16 ianuarie 1924, a decernat premii unităților de jandarmi care au întocmit cele mai bune lucrări din punct de vedere al exactității și al bogăției datelor culese. Astfel, jandarmi din cadrul Companiei de Jandarmi Tecuci au primit premiul II și III și suma de 300 de lei. („REVISTA JANDARMERIEI”, nr. 6, 1924, p. 190-191).

În decembrie 1927, Compania de Jandarmi Tecuci a trimis la Galați, pentru menținerea ordinii și siguranței publice, un detașament format din 3 caporali, 3 frunțași, 21 de soldați și 1 sergent. Până în anul 1929, Compania Tecuci a continuat să trimită efective în județ pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor.

IV. Concluzii

În perioada 1918-1929, Compania de Jandarmi Tecuci, prin modul de organizare stabilit prin acte normative succesive, dar și prin activitatea și misiunile desfășurate în timp de pace și de război, a adus o contribuție importantă la menținerea ordinii și siguranței publice în zona de competență, la apărarea liniștii interne implicându-se în lupta împotriva faptelor antisociale, a jafurilor, tâlhăriilor și a sabotajului.

Acknowledgement

Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 125040, cu titlul: „Dezvoltarea învățământului terțiar universitar în sprijinul creșterii economice – PROGRESSIO”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

BIBLIOGRAFIE

- *** Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*
*** Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond *Inspectoratele Regionale de Jandarmi*
GHEORGHE, Constantin, *Ordinea publică și siguranța națională în dezbaterile Senatului României 1919-1940*, în „Monitor Cultural Educativ”, nr. 2 (13)/2006, Editura M.A.I.
IOAN, Valentin, IOAN Marcel, *Momente din Istoria Jandarmeriei Băcăuane 1893-1948*, Onești, Editura Magic Print, 2017
MIRON, Marius Ovidiu *Jandarmeria Română în perioada interbelică 1919-1941. Mit și realitate*, Lugoj, Editura Dacia Europa Nova, 2003
NUȚU, Ilie, *Jandarmeria 1918-1940*, Suceava, Editura Cadrelor Didactice, 2012
*** „Revista Jandarmeriei”, Nr. 3-4, anul I, februarie-martie 1923, Tipografia și Librăria Românească S.A. Oradea-Mare
*** „Revista Jandarmeriei”, Nr. 6, anul II, septembrie 1924, Tipografia și Librăria Românească S.A. Oradea-Mare
*** „Revista Jandarmeriei”, Nr. 9, anul II, septembrie 1924, Tipografia și Librăria Românească S.A. Oradea-Mare

VI. BOOK REVIEWS / CRITIQUES DE LIVRES / RECENZII

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Emilia PARPALĂ

„PRAF DE STELE” – O REVISTĂ PENTRU ISTORIA PRESEI LITERARE (2012-2015)

Prof. Vasile MAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, Arad

E-mail: vasileman7@yahoo.com

Fondată și coordonată de tânăra profesor dr. Viviana Milivoievici, revista de limbă și literatură, „Praf de stele”, editată de elevii Liceului Pedagogic „Carmen Sylva”, Timișoara, în perioada 2012-2015, trei volume, în trei ani școlari, se înscrie prin valoare, în istoria presei literare românești.

Autorii textelor publicate în revista „Praf de stele”, de la profesori universitari, care prezintă modele de personalități ale culturii române și universale, până la liceenii prestigiosului Colegiu Național Pedagogic „Carmen Sylva” (cum se numește în prezent prestigioasa școală) – care își exprimă gândurile și aspirațiile prin creații literare în proză sau în versuri, oferă cititorilor o lectură plăcută și deschisă luminii sufletești.

Cultura, afirmă dr. Viviana Milivoievici, este o muncă de creație, care contribuie la formarea personalității, la cunoașterea și apropierea superioară dintre oameni.

Înzestrată cu harul creației științifice și literare dr. Viviana Milivoievici – cercetător științific la Academia Română, Filiala Timișoara Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” și director al revistei internaționale de filologie, „Studii de Știință și Cultură”, evocă, deseori, cu mare bucurie și prețuire revista sa, „Praf de stele” – cu cele trei numere publicate, îmbogățind fondul cultural de referință pentru istoria presei literare.

Titlul revistei, „Praf de stele”, poartă numele unui poem din cunoscutul volum al poetei Viviana Milivoievici, *Albastru-Infinit*, o frumoasă metaforă a luminii sufletești. Cuprinsul revistei „Praf de stele” oferă cititorilor o mare diversitate tematică de cultivare a deprinderilor de cunoaștere și prețuire a valorilor culturale.

„Praf de stele”

Revistă de limbă și literatură a Liceului Pedagogic „Carmen Sylva”, Timișoara

ISSN 2286-1467

ISSN-L 2286-1467

„Înțelepciunea este partea supremă a fericirii.” (Sofocle)

Anul I, Nr.1-2, septembrie 2012 – aprilie 2013

Colectivul de redacție

Coordonator: Prof. dr. Viviana Milivoievici

Redactor-șef: Nadia Dumitrașcu (IX D)

Secretar de redacție: Denisa Bucsa (IX D)

Redactori: Andreea Bărbos (IXC), Adelina Bărbos (IX C).

Darius Petrov (IX C), Larisa Ceașescu (IX C), Sorina Banda

(IX D), Marina Ciobanu (IX D), Alexandra Coroian (IX D)

Colaboratori: Prof. univ. dr. Cornel Ungureanu, Prof. Elena Cristescu, Prof. Nicolae Simu, Prof. dr. Elena Jebelean, Prof. dr. Aneta Gabor, Prof. dr. Daniela Stoichescu, Prof. Ramona-Maria Chinez, Prof. Mariana Anghel, Prof. Dumitru Bașu.

Tehnoredactare computerizată și design: Prof. dr. Viviana Milivoievici

Din sumarul primului număr al revistei menționăm următoarele rubrici: *Editorial, Opinii, Poezii religioase, Experiențe imaginare... în școala noastră, Poezii, Eseu, Proză, Gânduri, idei, sentimente, Povestim..., Atitudini, Evocări, Minunata lume a cărților, Timp liber, Proiectele noastre*

În cadrul rubricii Editorial, în *Despre eroi și modele. Pornind de la studiile / modelul doamnei profesoare Zoe Dumitrescu Bușulenga*, Prof. univ. dr. Cornel Ungureanu susține ca modele de personalități științifice și literare pe: Mircea Eliade, G. Călinescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, însă, referindu-se și la alte modele: Principesa Ileana, Cella Delavrancea, Martha Bibescu, Valeria Sadoveanu, Ștefana Velisar Teodoreanu.

Pentru cunoașterea reprezentanților de seamă ai literaturii române, Prof. dr. Viviana Milivoievici prezintă studiul *Mircea Eliade – pledoarie pentru lectură și gazetărie*, în care evocă personalitatea scriitorului, precizând că: „În diversele sale articole, tânărul publicist menționează tradiția presei românești, apreciază apariția ziarului modern și a rubricilor artistice, a discuțiilor ideologice, dar și a cronicilor literare. Mircea Eliade e de părere că între literatură și gazetărie există multe afinități, dar și deosebiri, declarând într-un interviu acordat revistei «Veac Nou»: «Gazetăria este luptă, observație civilă, informație culturală. Gazetăria își are rolul ei precis în viața unei națiuni. Literatura își are regulile ei, autonomia ei, destinul ei. Cu cât deosebirea asta va fi mai clară în mintea scriitorului și cititorului, cu atât literatura și gazetăria vor avea de câștigat».” (Nr. 1-2, p. 8).

În articolul *Lumina divină, izvor de frumusețe*, autoarea, Mariana Anghel, susține valoarea spirituală a relației Om-Dumnezeu: „Personalitatea umană se definește prin modelul în care servește adevărul, binele și frumosul, valori recunoscute încă de grecii antici... Școala, prin dascălii ei, și-a propus dintotdeauna cultivarea acestor valori etern umane. Atunci când eticul și esteticul se întrepătrund, rezultatul este armonia omului cu Dumnezeu și cu întreaga creație.” (Nr. 1-2, p. 10).

Este plăcut și emoționant să citești poeziile religioase scrise de liceeni, cu admirație pentru autorii-elevi și coordonatorul revistei. Citez, astfel, din poezia *Fărâma de Dumnezeire*, publicată de eleva Marina Ciobanu: „Fărâma de Dumnezeire / Primită-n dar de omenire / E sufletul ce-n noi tresaltă / Și rugă către cer înalță. / (...) / Tu ne ajuți si ne-ntărești / Și oameni buni vrei să ne crești, / Să facem bine tuturor / Spre lauda Ta, bun Creator!” (Nr. 1-2. p. 12).

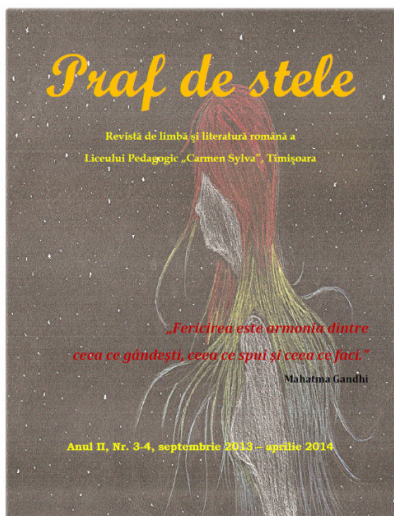
La rubrica *Întrebări despre iubire. Răspunsuri despre iertare*, eleva Roxana Cristea (XII A), având ca motto „Dragostea să fie fără prefăcătorie.” (1 Corinteni 13), răspunde pe un ton cald și firesc: „Când te ghidezi după legile nescrise ale iubirii, îți dăruiești sufletul, îți dăruiești inima, iubești fiecare lucru bun, fiecare clipă de bucurie pe care o primești și pe care o dăruiești, iubești fiecare gest, fiecare greșală, fiecare ceartă, fiecare război. În final, iertarea spulberă orice neîncredere, orice supărare și face iubirea să înflorească mai puternic și mai frumos.” (Nr.1-2, p.14).

În eseu *N. Steinhardt și trăirea autentică*, prof. Ramona-Maria Chinez apreciază că „deși nu vrem să recunoaștem, fericirea nu constă în acumularea de bunuri materiale, ci e o stare de spirit, proprie omului mulțumit și împăcat cu destinul său, fiind nevoie de multă răbdare și dăruire pentru a-ți atinge idealurile.” (Nr. 1-2, p. 20).

În cadrul secțiunii *Gânduri, idei, sentimente*, eseu, ca mod de exprimare a stărilor sufletești, dar și a atitudinii față de viață, este foarte apreciat de liceeni, prin texte bine scrise: *Timpul, O lume diferită*, de Nadia Dumitrașcu (IX D) (Nr.1-2, p.14-15) sau *Un răsărit cuprins de farmec, Pădurea, leagănul vieții*, de Larisa Ceașescu (IX C) (Nr.1-2, p. 35-36). Înseși titlurile eseurilor sunt bine alese: *Legenda Parcului Rozelor*, de Diana Câmpeanu (VII C) (Nr.1-2, p. 42-43) etc.

La secțiunea *Atitudini*, eleva Andreea Bărbos (IX C), are ca subiect al eseului său, „iubirea”, în care afirmă că: „Iubirea este cel mai frumos sentiment. Ea stă la baza creării Universului, iar Univers înseamnă tot. Este sentimentul care aduce armonie, echilibru și liniște.” (Nr.1-2, p. 44).

În finalul primului număr al revistei „Praful de stele”, remarcăm câteva creații literare ale elevilor, în *Minunata lume a cărților*”, iar coordonatorul revistei, Prof. dr. Viviana Milivoievici prezintă sub genericul *Carte frumoasă, cinste cui te-ai scris*, creațiile literare ale elevilor liceeni (din clasele a IX-a C și a IX-a D), de „Ziua Mondială a Cărții” – 23 aprilie 2013.

„Praful de stele”

Revistă de limbă și literatură a Liceului Pedagogic „Carmen Sylva”, Timișoara

„Fericirea este armonia dintre ceea ce gândești, ceea ce spui și ceea ce faci.” (Mahatma Gandhi)

Anul II, Nr. 3-4, septembrie 2013- aprilie 2014

Colectivul de redacție

Coordonator: Prof. dr. Viviana Milivoievici

Redactor-șef: Andreea Miron (IX B)

Secretar de redacție: Andrada Orodan (IX B)

Redactori: Dragoș Chiriță (IX B), Sorina Banda (X D), Marina Ciobanu (X D)

Colaboratori: Prof. dr. Elena-Ligia Jebelean, Prof. dr. Aneta Gabor, Prof. dr. Daniela Stoichescu, Prof. Olimpia Cirimpei, Prof. Dumitru Bașu

Tehnoredactare computerizată și design: Prof. dr. Viviana Milivoievici

Desen copertă: Daiana Prisăcaru (IX B)

Din sumarul numărului în discuție, menționăm: *Editorial, Atitudini, Despre copilărie... povestim, Fantezie – Ficțiune..., Opinii, Adolescența și iubirea, Proză, Evocări, Gânduri, idei, sentimente..., Timp liber, Interviu, Haiku.*

Scrișă cu har și talent, de către elevii liceeni, sub îndrumarea distinsei profesor fondator dr. Viviana Milivoievici, revista de limbă și literatură, „Praful de stele” constituie o adevărată provocare a energiei spirituale de a forma caractere și oameni de cultură prin „Noua generație” din al doilea deceniu al secolului XXI.

Pentru edificare, redăm câteva citări din creațiile elevilor liceeni. În editorialul *Cuvânt către tinerii cititori*, autoarea, Andreea Miron, din clasa a IX-a B, afirmă: „Nu din întâmplare, această etapă în care ne aflăm a fost denumită – *vârsta ingrată, vârsta dificilă, criză de originalitate*, dar și *vârsta marilor idealuri* sau *vârsta de aur*. Este important să te cunoști sau, cel puțin să încerci acest lucru (...) e timpul să încerci să construiești această încredere, să-ți formezi propria imagine. (...) Universul tău trebuie să se bazeze pe imaginație. *Nu-ți lăsa lumea să aibă limite.*”

După care, autoarea își confirmă crezul, spunând: „Lăsați-vă imaginația să curgă lin și zburăți acum, când e timpul și încă mai puteți, zburăți spre lumi nebănuite din inima voastră, zburăți spre lumile voastre de vis, spre libertate și necunoscut, spre o nouă bucurie și o nouă cunoaștere. (...) *Zburăți, copii, zburăți!*”

Titlurile de eseuri, publicate de elevii liceeni sunt exprimate prin imagini sugestive, ca: *De ce avem nevoie de lectură, Mirosul cărților proaspete, Aripă în culori, Despre copilărie... povestim, Dacă aș avea aripă, Ținutul inimii mele, Scântei nemuritoare, Ploaia de stele* etc.

La secțiunea Adolescența și... iubirea, eleva Andreea Miron (IX B), scrie un gând frumos: „Adolescența / Frumoasă, surprinzătoare / Schimbă, bucură, maturizează, / Ne pregătește pentru viață / Transformând.” (*Cvintet – Adolescența*)

După care, nu lipsesc, adevărate poeme în proză: *Dansând prin ploaie* sau *Viața – Centrul existentei noastre*, *Iubirea – Fărâma Dumnezeiască din Om*, *Familia*, *univers al iubirii* etc.

În finalul numărului, un interviu are ca temă: *Influența jocurilor video asupra adolescenților* (Solomon Amalia, Țiboca Denis).

Revista „Praf de stele” oferă cititorilor un portret al copilăriei și adolescenței. Surprinde și redă excepțional frumusețea vârstei, cu întrebările, aspirațiile și dorința nemărginită de a cunoaște lumea, oamenii, viața. Este o școală a formării de oameni cu un comportament superior.

„Praf de stele”

Revistă de cultură a Liceului Pedagogic „Carmen Sylva”, Timișoara

„Învățați să lăsați pe chipul vostru să înflorească un zâmbet. Este darul pe care-l oferiți aproapelui, este darul pe care-l oferiți întregului Univers!” (Octavian Paler)

Anul III, Nr. 5-6, septembrie 2014-aprilie 2015

Colectivul de redacție

Coordonator: Prof. dr. Viviana Milivoievici

Redactor-șef: Doris Căndea

Secretar de redacție: Andreea Miron

Redactori: Sorina Banda, Denisa Bucsa, Octavian Bogdan, Marina Ciobanu

Colaboratori: Prof. dr. Elena-Ligia Jebelean, Prof. dr. Aneta Gabor, Prof. dr. Raluca Criste, Prof. Olimpia Cirimpei, Prof. Claudia Balica, Prof. Dumitru Bașu

Tehnoredactare computerizată și design: Prof. dr. Viviana Milivoievici

Desene copertă: Andrada Orodan, Andreea Kemendi

Din cuprinsul acestui număr, amintim secțiunile: *Editorial*, *Atitudini*, *Suflete... prin anotimpuri...*, *Crăciunul... sărbătoarea iubirii...*, *Copilărie...*, *Fantezie... Ficțiune...*, *Vise adolescente...*, *Opinii*, *Gânduri*, *idei*, *sentimente...*, *Evocări – tablouri dintr-o expoziție*, *Poezii...*, *Reîntoarcerea la origini*, *Sprechen Sie Deutsch?...*, *Pasiuni... în timpul liber...*, *Călător... hoinar...*, *Haiku*, *Gânduri pentru mai târziu...*

Editorialul acestui număr, *Prin lumile visătorilor... din noi...*, semnat de eleva Andreea Miron (X B), adresează o chemare pentru pregătirea unui noi număr al revistei „Praf de stele”: „Precum bine știți, ea vă așteaptă cu drag să o răsfosiți, dând viață creațiilor voastre și invitându-vă la plimbarea prin lumile altor visători. Aici puteți începe să vă construiți viața de artiști sau pur și simplu să vă dați frâu liber imaginației. Oricum ar fi, această revistă este realizată de voi și pentru voi, o oglindă a frumuseții spirituale. (...) ...să nu vă opriți niciodată din a visa și a construi orizonturi noi!” (Nr. 5-6, p. 3).

Simbol al culturii române în lume, Mihai Eminescu este prezentat la secțiunea *Atitudini*, în articolul *Mihai Eminescu în Banat*, semnat de elevele Denisa Bucsa și Marina Ciobanu (XI D), profesor coordonator: dr. Viviana Milivoievici. Se evocă Ziua de 15 ianuarie 2015 – „Ziua Culturii Naționale” și 165 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu, în cadrul proiectului „Timișoara – capitală culturală europeană în 2021”. Este un text de referință privind viața și opera lui Mihai Eminescu. Se amintește, în acest context, că „la 11 octombrie 1925, la Sănnicolaul Mare, s-a

dezvelit primul monument dedicat lui Mihai Eminescu în România de dincolo de munți.” (Nr. 5-6, p. 5).

„Prin iubire și jertfire de sine față de idealurile, aspirațiile, tradițiile, concepția de viață a românilor, el s-a proiectat pe orbita și în *pantheonul* valorilor românești și universale, devenind steaua polară la care se raportează azi și se va raporta cât va fi limba noastră pe lume, cultura și creația poporului său.” („Prاف de stele”, Anul III, Nr. 5-6, 2014-2015, p. 5).

Notăm, în continuare, câteva gânduri publicate în cadrul secțiunii *Suflete... prin anotimpuri...*: Toamna, pentru Damian Mitrofan (V B), „este un anotimp plin de culoare, farmec și schimbare!” În poezia *Toamna*, Octavian Bogdan (IX B) surprinde frumos cititorul, spunând: „Rătăcit, un șoricel / Uluit își cheamă mama / Că-i plătând și vai de el / Și ce este, nu-și dă seama.” (Nr. 5-6, p. 9).

„De Crăciun, tot ceea ce contează este ca în familie să existe iubire și fericire! – spune Miruna Bandula (XI D), în eseul *Bucuria Crăciunului*. (Nr. 5-6, p. 33-34).

„Adolescența este culoarea sufletului”, spune Roxana Ionescu (IX C), în *Vise adolescente*. (Nr. 5-6, p. 42-43).

Pentru elevii jurnaliști, vizitarea unei expoziții de artă este un exercițiu de admirație și relatare a frumosului – Gânduri în ramă, de Ramona Mittler (X D). (Nr. 5-6, p. 55).

Pentru liceeni, „primăvara este fără sfârșit”, iar poezia dragostei o simți când „Ploi de stele îmi inundă sufletul”, Marina Ciobanu (XI D). (Nr. 5-6, p. 58).

Fondator și coordonator al revistei „Prاف de stele”, Profesor dr. Viviana Milivoievici a editat, în perioada 2013-2015, pentru elevii Liceului Pedagogic „Carmen Sylva”, din Timișoara o valoroasă revistă de cultură, ce se înscrie, prin valoarea literară, în patrimoniul presei românești. Cele trei volume, publicate în trei ani școlari, cuprind aproape 200 de pagini. Fiecare număr al revistei se deschide cu un motto sugestiv, prin care se transmite îndemnul de prețuire a culturii, gândirea pozitivă în actul de creație și prețuirea frumuseții sufletești. Este mereu prezent îndemnul de a citi, de a frecventa biblioteca, de a prețui lectura cărților și a presei.

Fiecare pagină a revistei „Prاف de stele” este o fereastră spre lumina aspirațiilor și frumuseții sufletești a liceenilor-autori de creații literare lirice și epice.

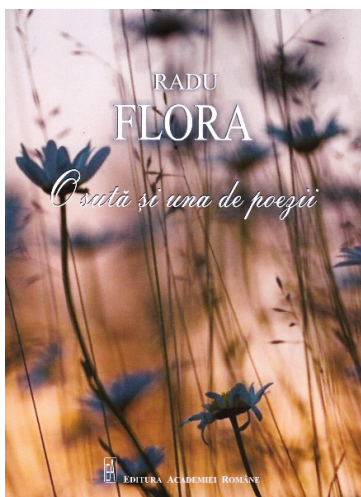
Revista „Prاف de stele” este un portret al adolescenței! Surprinde și redă excepțional frumusețea vârstei, cu întrebările, aspirațiile și dorințele firești de a cunoaște lumea, oamenii, viața și propria devenire a personalității. Este o școală a formării de oameni cu un comportament superior, condusă de profesoara de Limba română, dr. Viviana Milivoievici.

DIN ACTIVITATEA EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE: O NOUĂ ANTOLOGIE A CREAȚIEI POETICE A LUI RADU FLORA

Jurn. Lucian MARINA

Președinte al Societății de Limba Română
din Voivodina, Republica Serbia

E-mail: lucianmarina@yahoo.com

Editura Academiei Române, înființată în anul 1948, este o instituție subordonată Academiei Române, și care a continuat activitatea de publicarea de cărți și reviste începută în anul 1868 de înaltul for științific și cultural academic român.

Recent, la această prestigioasă editură, a văzut lumina tiparului volumul Radu Flora, *O sută și una de poezii*, o antologie, prefăcută și cu o selecție a reperelor critice de Florian Copcea și o bio-bibliografie semnată de Nicu Ciobanu.

Pentru o apreciere la adevărata valoare a însemnătății apariției acestei antologii, merită să fie prezentat un scurt istoric al tipăririi unor antologii similare a poezilor români de renume.

Astfel, dacă în anul 2007, la Editura Academiei Române, a văzut lumina zilei doar placheta lui Petre Stoica, *Ultimul spectacol, 101 poeme*, în anii ce urmează publicul cititor s-a bucurat de tipărirea unui volum consacrat Ilenei Mălăncioiu, precum și a antologiilor de poezii ale lui Grigore Vieru, Radu Stanca, A. E. Baconsky, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Gheorghe, Gabriela Melinescu, Ion Horea, Ion Brad, precum și din opera poetică a lui Nichita Stănescu, Zaharia Stancu, Ioan Alexandru, Anghel Dumbrăveanu și Mihai Beniuc.

În anul 2017, la Editura Academiei Române a văzut lumina tiparului și o selecție a poeziilor lui Mihai Eminescu, cu un studiu introductiv, schiță biografică și notă asupra ediției de Teodor Codreanu, respectiv o selecție de poezii din opera lui Camil Petrescu și o antologie de poezii semnate de Ion Miloș, cu prefăcută și selecția reperelor critice de Cornel Ungureanu.

La aceeași prestigioasă editură au fost tipărit și antologiile consacrate operei lui Ion Creangă, Arcadie Suceveanu, Ion Luca Caragiale, Nicolae Tăutu, precum și a creației literare a lui Vasile Tărășeanu, Nicolae Dan Frunțelată, Florin Mugur, Ion Vineanu, Victor Teleucă, Vasile Dâncu, Romulus Guga, Negoită Irimie, respectiv și antologii ale poeziilor lui Leo Butnaru, Mihai Morăraș, George Bacovia, George Alboiu, dar și a lui Cezar Baltag, Emil Isac, Liubița Raichici, Emil Botta, Rodica Braga, și Rodica Marian.

Prof. dr. Florian Copcea în *Prefața* antologiei *O sută și una de poezii* ale lui Radu Flora, semnează, de fapt, un studiu în care este analizată creația poetică a renumitului poet, prozator, dramaturg, istoric și critic literar, dar este pusă în focar și resuscitarea estetică a poeziei românești din Serbia.

Astfel, renumitul critic literar din Drobeta-Turnu Severin, de altfel, un excelent cunoscător al creației literare a românilor din Voivodina, de la bun început a ținut să sublinieze că, „Fenomenul cel mai relevant în literatura de expresie românească din Serbia este detașarea tematică de restricțiile cultural-ideologice și de falsele valori estetice, opace, impuse de regimul instaurat după

al Doilea Război Mondial. Un moment de referință, memorabil, îl reprezintă manifestul-eseu Drumul literaturii noastre, semnat de Vasile (Vasko) Popa, care șarja pe marginea disensiunilor/disputelor tradiționalism – modernism, propunând noi direcții de relevare a sensurilor și mesajelor, mai ales, ale creației poetice. Refuzul politicii literare a vremii de a promova ideea regăsirii, dincolo de complexe și inhibiții, a identității creatoare, libere și lucide, exagerat cantonate în jurul unor „paralaxe” poetice matriciale consacrate, a produs, totuși, în rândul unor trubaduri ai realismului socialist, o adevărată schismă, generatoare a unei resurecții autentice în cultura românească minoritară din acest spațiu multicultural balcanic. Saturația de formule fade, dogmatice, demodate, festiviste, nu numai că a solicitat, la nivelul formelor și fondurilor cultural-spirituale, deconstrucția/demitizarea acestora, dar a și orientat creatorii (o parte dintre ei) spre o scriitură post-modernă, care respingea constrângerile.”

Justificând opinia privind rolul decisiv pe care l-a avut Radu Flora în procesul de „declanșare a mișcării de revitalizare a culturii care tindea să se sustragă de sub tutela înghețului titoist și să-și îndrepte pașii pe calea de exprimare/afirmare a unor libertăți spirituale”, prof. dr. Florian Copcea a subliniat că, „Printre arhitecții «stilului realist» al literaturii române din ex-Iugoslavia, îl așezăm, pe primul loc, pe Radu Flora, cel care avea să susțină introducerea unor «abordări moderne în procedeul artistic-expresiv» de elaborare a operelor literare, desigur, fără să fie abandonate modelele clasicilor români și sârbi. În ce măsură aceștia au determinat formarea poetică a lui Radu Flora, nu e greu de presupus: prin multe dintre poemele sale, se simt trecând duhurile lui Mihai Eminescu, George Coșbuc, George

Bacovia, Tudor Arghezi și, mai târziu, Ion Barbu, Lucian Blaga, Zaharia Stancu și Nichita Stănescu, fapt care explică multe dintre «conexiunile extratextuale» (I. M. Lotman, *Lecții de poetică structurală!*, Editura Univers, București, 1970), ale acestui «scriitor inventiv», dezvăluindu-i astfel întreaga concepție despre poetică, despre lume, despre realitățile ei imprevizibile.”

Criticul literar pe bună dreptate constată și o realitate iminentă. „Conștient că nu poate avea șanse de supraviețuire literară într-o paradigmă nesincronizată la curențele culturale occidentale, Radu Flora își îndreaptă, intuitiv și energic, spiritul spre desubstanțializarea retoricii, a contrarietății și a hazardului apocaliptic, (...) Așadar, poetul începe să concilieze realitatea cu textul și, exploatând la maximum reminiscențele unui anacronism deșăntat, aplică propriei creații insolitări exacerbate ludic. Această detașare demonstrează vastitatea nemărginirii intelectuale a lui Radu Flora, întâiul stătător al liricii românești moderne din Iugoslavia, continuu situat sub semnul înțelegerii mitice a creației literare”, subliniază Copcea.

Din *Prefața* semnată de Florian Copcea referitor la meditația creatorului asupra condiției sale de filozof, decis să devieze de la convenții și reguli impuse, consemnăm „modul de antrenare în câmpul izotopic al textului poetic, al semnificației cuvintelor.” Astfel, în opinia criticului literar, „Radu Flora, «poet cu aștri-n frunte și cu spini bătuți în palmă», cum singur se definește, în pofida etichetei ce i-o pusese confratele Ioan Flora, de «practicant al unei poezii neoveriste», dar și al simbolurilor ancestrale «conservate» clar în substraturile fondului său genetic, s-a dovedit a fi un căutător asiduu, vizionar, al luminișurilor misterioase ale expresiei poetice. În nenumărate compoziții, poetul atinge firescul unei vibrante stări de fantezie creatoare, lucru care ne obligă să recunoaștem că linia sa poetică concordă cu sensul poetic metaforic revelatoriu al curentului liric modern.”

În consecință, pentru poet, explorarea de spații ideatice și modalități de expresie, a devenit rațiunea supremă, cognoscibilă, de a-și ordona universul poetic și de a imprima, deloc egocentric, lucrurilor simple o imagine poetică durabilă, astfel încât sacrul, asociat uitării de sine a ființei, să poată fi recuperat într-un etos originar: „Vin așa clipe cu găuri imense / lărgite lungite lăpăte lăbărțate / Orice substanță Orice miez orice măduvă / își pierde sensul Chipul rămâne-n scoarță //

Vidul fără creier Un gol mat / stăpânește hârtia albă virgin / Trupul a devenit aer eter nimic / Nu simt // Nu văd // Nu aud // Fericirea pruncului nou-născut // Nu dezolarea pierdutului paradis.” (Vid).

Având în vedere argumentele expuse, renumitul critic literar prof. dr. Florian Copcea a menționat: „Radu Flora, un nonconformist al generației sale, prin combinarea multitudinii de stiluri poetice moderne și de jocuri de limbaj și formule retorice, considerate noutate absolută, a reușit să aducă mutații fundamentale în spațiul literaturii de expresie românească din actuala Serbie. (...)”

În concluzie, aceasta „a însemnat înnobilarea literaturii românești din Serbia cu miracolul unui limbaj plin de simboluri și modele est-europene, de „o avalanșă de metafore și hiperbolizări.” (*Poezia în micro și macro plan*).

Bucură faptul că, pe lângă antologia *O sută și una de poezii* ale lui Radu Flora, conform informațiilor disponibile, la Editura Academiei Române în curs de apariție se găsește și cartea Ioan Baba *101 de poezii – Spirala cercului*, prefătată tot de prof. dr. Florian Copcea.

**IUSTIN MORARU, *NECTARUL CLIPEI*,
IAȘI, EDITURA JUNIMEA, 2020, 134 p.**

Prof. Florica R. CÂNDEA

Uniunea Ziariștilor Profesioniști, Filiala Arad

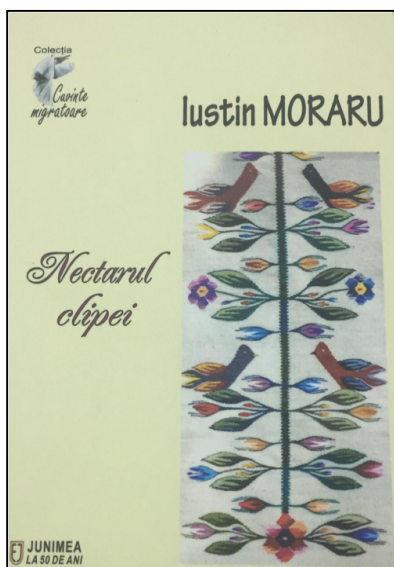
Colectivul Monografic Arad

E-mail: candefloare@yahoo.com

În ediția din luna septembrie a revistei „Studii de Știință și Cultură”, volumul XVI, nr. 3, 2020, editată în parteneriat cu Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Iustin Moraru, membru al Uniunii Scriitorilor din România, afirmă despre *Fenomenul Echinox* (p.175-176): „«Echinox» este o revistă de cultură a studenților din Universitatea «Babeș-Bolyai» din Cluj-Napoca (...)» Atenție, însă.

Vorbim despre una din cele mai longevive reviste din cultura românească. Apare, fără întrerupere de aproape 52 de ani, din decembrie 1968. A fost fondată de Eugen Uricariu și Marian Papahagi, împreună cu un grup de studenți care au înființat cenaclul cu același nume (...) „Echinoxul” nu a produs curente ori programe literare, ci individualități (...)

Prestigioasa Editură „Școala Ardeleană” a inițiat colecția „Echinox”. În cadrul acesteia, în seria poezie, au publicat antologii de autor poeții Horia Bădescu, Ion Pop, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Ion Mircea, Mariana Bojan și Iustin Moraru.”

Pătrunși de spiritul echinoxist și *Nectarul clipei* din care Iustin Moraru ne propune să ne înfruptăm, vom încerca să parcurgem demersul liric în cele ce urmează. Este vorba de recentul volum *Nectarul clipei*, Iași, Editura Junimea, 2020, cu un *Cuvânt însoțitor* de Ioan Holban.

Cu un format aproape de „le livre à la poche”, cartea apare în Colecția „Cuvinte migratoare”, coordonatorii colecției fiind Simona Modreanu, Lucian Vasiliu, tehnoredactor, Ema Luca. Coperta I conține Detaliu covor tradițional românesc, iar pe coperta IV, Ioan Holban afirmă: „(...) Iustin Moraru este un poet împlinit.”

Volumul numără peste 126 de pagini și conține 94 de poeme. Dispunerea acestora în distihuri, terține, catrene, cvintete, sextine etc. conferă paginilor o eleganță aparte care ține de pricepere și acuratețe.

În acest volum, poetul Iustin Moraru propune o recuzită aparte cât o valiză din care răzbat cuvinte întrupate în emoții, sentimente, temeri, cantabile „fugi”, în cascade de căderi și înălțări, regăsiri ori dialoguri (non)violent-imaginare sau inevitabile trepte către un sfârșit învăluit în sintagme metaforice. Cu o intuiție perfectă a „presupusei clipe”, Iustin Moraru se ia la braț cu Taina nevinovată pe care o are la rever de veston și printr-o aparte vibrație poetică intuiește un prezent pășind înspre deruta unei alte lumi. Mute. Întrebător oarecumva, poetul echinoxist are propria interpretare despre timp: cel prezent oscilând între neant și (a)neantizare care, pe ici pe colo, nuanțând, își pierde viteza (nu știm dacă este și vrerea poetului!).

Alcătuind dintr-un substantiv neutru (articulat) și un atribut substantival genitival, noul volum al poetului Iustin Moraru, *Nectarul clipei*, este, încă prin acest titlu, un volum al „deliciilor” poetice (dacă vom ține seama de faptul că nectarul, ca suc dulce, era, în mitologie, băutura zeilor), iar

pentru savoarea „clipitei” de sorbire, nectarul, metaforic, este „mana” pentru suflet, este hrana și anafora care îi tămâiază nu doar esența volumului, ci și lumea care îl determină (ne referim la conținutul volumului) în orice moment. Ceas, minte, frunte, trup, timp, eternitate preced începuturile unui parcurs liric:

„Sunt rază țesută în albastru / Fir tors de soare” (p. 12) (...)

„E clipa supremă când vinul / Vieții contaminează / Cu bucurie / Golul flămând din potire.” (p. 13)

Dintru început, poetul poartă armura solară, semn că își dorește cititorii aproape (din culisele relației cu clipele sorbite din potirul de nectar plutind în spumos vin, în celestă viață și într-un flămând gol).

„Noi ne iubeam dintotdeauna” (...)

„Îmbrățișați în clipe / Suntem bucurie eternă.” (p. 14-15).

În fapt, Iustin Moraru este un neînfricat cu martorii poetici din versurile sale și asta derivă din ecuația frumoasă a împreunării, a relațiilor, a atingerilor, a ieșirii din matcă pentru a deveni „ademenit, cucerit, bătuit / De vraja florilor sălbatice / Sub adierea mătăsoasă a timpului.” (p. 17).

Călător neștiut, dar cu vitalitate și aplomb, poetul oscilează între puritate și realism, însă are și o doză forte de imaginar alinat de o aminumare a sincerității, care nu lasă loc interpretabilului. În acest sens, dimensiunea monologului interior și de autoanaliză este fascinant de debordantă:

„Credeam că mă pot vindeca / De rătăcirii și de zbor (...)

Viu prin viscolul anilor.” (p. 20)

Inima, ca un ghidaj, îi este aproape poetului, îl scutește de pigmentul temerilor de orice fel, îi modelează trăirile, neînfricările, probabil, pe harta desenată chiar de el între *Aproapele până departe*. Fie că alege o cheie, un strigăt, un frenetic dans, Iustin Moraru își are marea sa interioară, clipele de ceară și evadează în unica-i viață. Omul, în sufletul său, își construiește un aparte paradis, se împacă, însă, cu sine însuși, în viziunea poetului, își alege clopotul „Cerulei, înfiorat, luminat / Peste această împărăție.” (p. 27).

Călătorind împreună cu tine (p. 29) iată, ne dăm seama, un Nimb, pentru atunci când va exista viață după moarte, pe malul pârlit al vieții (o moarte parteneră omului, invocată în această călătorie!).

Omul din creația lui Iustin Moraru este lujer verde, care își savurează precum orice ființă, *Fruetul clipei* (p. 31), își admiră eliberările, zborurile, propriul soare; pentru că nimic nu durează în timp, ne cresc alte crengi, alte frunze de cuvinte, dar poate, nu plângem destul, nu trăim destul: „...de parcă toate viețile / Posibile desfășurate / Mă primesc în palatul trezirii / La altă realitate.” În propria-i liniște, poetul invocă *Somnul viorii* (p. 34) spre o posibilă vindecare, apoi își încălzește sufletul clipelor. *Întrețineai un foc pe vatră* (același verb imaginar străbate poezia cinei cu Ea... plutindă pe un Cuib de mătase). Cu atât mai mult, cu cât El, poetul, de oriunde ar fi, are o lume care îi aparține și din care nu se dorește a fi plecând: „Nu vreau din viața mea / Să mai fiu vreodată absent.” (p. 36).

Ea, clipa, imateriala senzație și parteneră în Panteonul liric este „sora de veșnicie a soarelui / venea, revenea, mă cutremura (...) / fără s-o pot atinge cu mâna / Prin geam” (p. 37). Timpul, ca eternitate, îi este (când) prea lent, când iute, când prea scurt sau mut (astăzi, și mâine și ieri), și-l veghează din catedrale și-l imploră, el, Poetul: „Nu mă ucide încă”! Similitudinea timpului, a clipei nichitstănesciene „Leoaica albastră”, „Mireasa nopților” cu valuri mov de ecouri de orgă nu-i risipește, Lui, tainele ci îl îndeamnă la același potir de nectar. Încă!

Cu acest nou volum de versuri, Iustin Moraru nu se dezmințe, clipele îi sunt suverane în abisul destinului, în viesparul cu bucurii însă, spre a spori lucidul Înăluntrului, asociază eternul, neantul, cu recele mormântului și dansul tăcerilor lui.

Potirul? Un artefact care îi folosește la ritualuri paradisiace și baghetate extazuri, electrizându-i stările cuibărite între plăceri / suspine, venin / miere oximoronice.

Lirica Nectarului clipei rupe lanțurile timpului, devorând respirații, reverii, șoaapte, pași, sângerânde răsărituri / apusuri care îi zăresc *Fiara în vis* (p. 49) cât o unduindă chemare: „Culegemă din rățăciri și ia-mă” (p. 55). Dacă își va armoniza ordinea, mai devreme ori mai târziu, cu siguranță, poetul își va ordona claviatura sufletului, mintea o va aranja și vindecarea își va urma cursul (după oftat, somn, nesomn, foșnet de tic-tac de ceas):

„Numai zilele ofilite demult / Stau la taifas cu ziua de mâine”

*

„E vremea să plec să apun (...)

Cu vinul vieții”.

În căutările de a se învinge, de a-și schimba ideile, Iustin Moraru frământă „drojdia sfântă a zilei” (ca un *Carpe Diem*). Și totuși... nu se caută în torente, ci se consolează: *A venit vremea să mă părăsești* (p. 60). Căci (nu-i așa?) viața este frumoasă, cu tot nectarul ei, vine o vreme când exclamam imperativ: *Ignoră-mi durerea și pleacă* (p. 61), strigându-ne, precum poetul, în gerunziu, înșingurarea călătoriei prin nămeți de stihuri.

Metamorfoze răsar în acest volum și cine nu le trece și nu tace, își ocolește, în palme „Candela aprinsă a chipului tău” (p. 63). Ajuns într-un anumit timp, ca punct al vieții, în paradisul fără de cuvinte, poetul exclamă:

„Astăzi m-am împrietenit cu ea / Cu moartea mea” (p. 68) și nu oricum ci... „măr căzut fiind”, „Viața-ți rămâne s-o trăiești / Încă odată într-o altă grădină.” (p. 70).

- De ce atâta toamnă?

Pentru că roșul ei sângieru precede albul iernii, în cântecul ei plâns...

„Să nu mă pot vindeca” (p. 72) de „Tăcerea copacilor / Părăsită de vară” (p. 73, când „Clopotel aceluiași cer” va ninge peste „Cenușa unui sărut” (p. 79).

Și totuși... De ce îi este dor poetului?

De un partaj cu viața, ca o trestie cu dimineți cu văluinde ape de mare, de stele căzătoare și miros de Regina (a nopții!), pe care o imploră: „Primește-mă, regină, ucenic / La curtea înțelepciunii tale” (p. 82) de lumină, de simfonii, de fluvii fără moarte, de freamăt, de trup viforos și de zile sălbăticate în pridvor de „pace al înserării”. (p. 87).

Retragerile (câte, oare) sunt refulări, aruncări în goluri, iar visul, abisul, iluziile de zbor, îi fac poetului poteca înspre atâtea contemplări pentru că: „Fluviul își continuă curgerea indiferent și sonor.” (p. 91). Nu-i poate răsplăti vieții, clipei, decât să o urmeze în această singulară călătorie: „Viața mea nu se mai aude / E doar un cântec de-acum șoptit / de culorile florilor / ce mă trăiesc în surdină” (p. 92) și totuși... „în mine era iarnă.” (p. 98).

În căutările, prin vers, ale poetului, „O pasăre de seară rescrie / Povestea” (p. 105). Cupe deșertate din *Nectarul clipei* îl conduc pe Iustin Moraru la o secretă evadare: „Sunt liber de-acum și stăpân / pe împărăția comorii” (nici ziduri, nici comori, doar „Tăciunii sub pleoapa apusului viu”).

Nu dorim a-i atribui poetului un Epilog/Epitaf, însă autodefinirea: „Nu sunt și nu îmi doresc / Să fiu stâlpul Cerului tău / Nici dor de dor ulterior” (p. 114), parcă îi smulge poetului o confesiune. Timpul și tăcerea îi sunt leacuri pe care le scufundă în „Mierea iluziei și-n spulberarea umbrelor”, îndemnându-l: „Beau cu nesaț din potirul clipei / Nectarul unei împliniri vindecate” (p. 110).

„Te văd depărtându-te”(…) „nu mai trăiești / Doar plutești / Pe un val străveziu de mireasmă” (p. 119).

Concluziile despre conținut, formă, prozodie, simbolică, mesaj ale acestui volum sunt multiple. În curgerea timpului, din dorința de a încetini lentoarea prin posibile virtuți, pentru poet, undeva intervine împăcarea. Cu sine!

Generozitatea prin care se adresează este, parcă, substituită unor bine ticluite taine și astfel, volumul capătă lirism și tonicitate. Cititorul face un tacit tandem cu autorul, acesta acordând o încredere minimă care, de fapt, se și întrevește. Dimensiunea liric-etică a volumului este dată de răscuri, limpeziri, înghițiri de lacrimi, ca niște ego-extensii (dincolo).

Moarte / suflet, afară / înăuntru, anotimpuri / treceri, Eros / Thanatos, lumină / soare, apus / lucie ș.a. sunt câteva din construcțiile oximoronice pe care se clădește volumul. Acesta este unul de impact în care filosofia despre viață îi este particulară poetului.

În ceea ce privește ambianța volumului, aceasta rezidă din armonia mijloacelor artistice care o alcătuiesc, prozodic (epitete ante/post puse, comparații, personificări, metafore, enumerații, compuneri de cuvinte prin sufixare / prefixare, forme verbal / substantivale gerunziale ori imperative, inversiuni în vocativ, parataxe etc.). Iar rimele imperfecte sunt completate de aliterații și asonante perfecte (și atât refugiul în metafore, cât și efectele versificației sunt efectele unui posibil și abscons parcurs vital).

Sensurile simbolice din volum, temele, în subsidiar, mesajul au un rol determinant care adâncește esențialul lirismului (în aparență). Sunt remarcabile câteva ego-uri ale vocii poetului și care predomină întreaga exprimare directă.

Eul liric, aflat într-o permanentă căutare, își soarbe (în tăcere) cupa vieții, fără teamă și cu podoabe stilistice bine șlefuite.

Prin volumul lui Iustin Moraru, am învățat să citesc printre rânduri și chiar dincolo de ele, CLIPA.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

General aspects

The journal, “Studii de Știință și Cultură” (“Studies of Science and Culture”), published in partnership with “Vasile Goldiș” Western University of Arad, is issued on a quarterly basis. The journal is evaluated by the National Council for Scientific Research and rated B+, CNCIS code 664, during 2005-2011, Scientific journal, reviewed and rated by CNCS in 2012, category: B, profile: humanities, field PHILOLOGY.

The journal is indexed in the international databases (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) from Frankfurt am Main, Germany, EBSCO HOST Publishing from Ipswich, the United States of America (www.ebscohost.com), INDEX COPERNICUS International from Warsaw, Poland (www.indexcopernicus.com), DOAJ (Directory of Open Access Journals) from Lund, Sweden (www.doaj.org), SCIPPIO (www.scipio.ro), THE LINGUIST LIST (linguistlist.org), ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no).

Starting June 2012, the journal “Studii de Știință și Cultură” is published in partnership with “Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania and in partnership with the Department of Romanian, Aix Marseille University, CAER. EA 854, France; CIRMMI (Interuniversity Lifelong Learning Research Centre for Teachers of Italian) University of Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, University of Novi Sad, Serbia, University of Jena, Institute for Slavic Languages, Jena Germany.

Paper submission

The submission of an article to “Studii de Știință și Cultură” for the prospect of being published, implies:

- that the authors take responsibility for the content, as well as for their ethical behaviour;
- that the article has not been published or submitted for publication to another journal/review;
- that the copyrights have been transferred to the “Studii de Știință și Cultură” journal.

The papers shall be submitted in Romanian or in a world language. The title of the article, the abstract and keywords shall be submitted in English, French and Romanian, as a word document (WORD 97, WINDOWS 98 or later versions), no longer than 15 pages, including drawings, tables and references, in Times New Roman Font, single-spaced.

The paper shall comprise:

- the title, font size 16, bold, centred;
- the authors' full name, workplace(s) (with its complete denomination, not abbreviated), address (addresses) of their workplace(s) and the e-mail of the contact person, font size 12, bold, right;
- the abstract, maximum length 10 rows, font size 12, italic, justified;
- keywords, maximum 5, font size 12, italic, justified;
- the text of the article, font size 12;
- the reference list, required for any article, shall be written according to the rules imposed by the International Standard ISO 7144/1986 entitled „Documentation-presentation of these and similar documents”.

Citation Guidelines

„Studies of Science and Culture”, a Philology publication graded B by the National Council of Scientific Research (NCSR) contains the following main sections:

- I. Romance cultures / Romanian culture
- II. Germanic languages and cultures / Romanian language and culture
- III. Slavic languages and cultures / Romanian language and literature
- IV. Traductology
- V. Scientific Culture
- VI. Banat studies
- VII. Book reviews

In conformity to international regulations (especially Chicago Style, MLA) we adopt starting from Volume XI, no. 2 / June 2015 the following way of presenting the bibliography for all the articles published in our journal:

1. The bibliography will be placed at the end of the article using Times New Roman 12. The entries in the bibliography will be placed in alphabetic order according to the author's last name. The author's last name will be in capital letters followed by the first name, the title of the publication in Italics, the place of publication, the publishing house, the year of the publication and, if necessary, the number of pages.

Example: BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. The author will mention the source in the following way inside the article: the first name of the author in capital letters, the year of publication, and the page number.

Example: (PAPADAT-BENGESCU, 1924, p. 102).

3. The footnotes will contain comments, translations of quotations, biography explanations etc. The introduction of footnotes will be performed by automatic insertion in Word.

The articles to be peer reviewed by our committee will have to be sent in Word (together with a PDF copy) to the e-mail address: vasileman7@yahoo.com

The deadlines for submitting the articles are the following:

- **15th Feb. for the first publication of the year / March**
- **15th May for the second / June**
- **15th Aug. for the third / September**
- **15th Nov. for the last publication of the year / December**

The Editorial Board

Tables and diagrams, figures or other images shall be inserted in the text at the right place, numbered, and their resolution shall be such as not to affect the quality of the material.

The structure of the article presenting results of empirical research shall observe international standards, according to the acronym IMRAD (Introduction, Methods, Results and Discussions), to which are added the conclusions.

Articles of any other nature shall consist of an introduction, the body of the work and conclusions; the body of the work can be organized as the author(s) see(s) fit.

The papers shall be emailed to vasileman7@yahoo.com, or both in electronic format and in print, to the editorial office at: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 – revista „Studii de Știință și Cultură”.

Scientific articles are subject to single-blind peer review.

The number of reviewers for the evaluation of an article is 2, and the reviewing time is 30 days. Authors receive one of the following answers from the reviewers:

- article accepted;

- article accepted with alterations;
- article rejected.

The scientific reviewers shall focus, in evaluating papers, on the topicality of the subject, on the depth of scientific ideas, originality, as well as on the compliance with the instructions for authors. Failure to comply with the standards required by the review shall result in the papers being rejected.

Authors are kindly asked to:

- cite the “Studies of Science and Culture” journal in other publications where they submit papers, stating:

- The journal title, “Studies of Science and Culture”, abbreviated as SSC;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found;

- submit to editorial board of “Studies of Science and Culture” information on the publications where they cited our journal, by mentioning:

- The journal title, abbreviation;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found.

Further information: - telephone - 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobile: 0724-039978

- E-mail: vasileman7@yahoo.com

Contact person: Prof. VASILE MAN

Announcement for the authors

The magazine „Studii de Știință și Cultură”, starting with the volume 12, number 1/March 2016 subscribes, for evaluation, in order to be indexed in BDI Thomson ISI Philadelphia P. A. USA.

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

Aspects généraux

La revue "Studii de Știință și Cultură" ("Études de Science et de Culture"), éditée en partenariat avec l'Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, est publiée trimestriellement. La revue a été évaluée par le Conseil National de la Recherche Scientifique de l'Enseignement Supérieur et classifiée dans la catégorie B+, code CNCSIS 664, pendant la période 2005-2011, Revue scientifique évaluée et classifiée par CNCS en 2012, catégorie B, profil humaniste, domaine PHILOLOGIE.

La revue est indexée dans les Bases de Données Internationales (BDI) suivantes: CEEOL (www.ceeol.com) de Frankfurt am Main, Allemagne; EBSCO HOST Publishing (www.ebscohost.com) d'Ipswich, États-Unis; INDEX COPERNICUS – Journals de Varsovie, Pologne (www.indexcopernicus.com), DOAJ (Directory of Open Access Journals) de Lund, Suède (www.doaj.org), SCPIO (www.scpio.ro), THE LINGUIST LIST (linguistlist.org), ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no).

Depuis le mois de juin 2012, la revue "Studii de Știință și Cultură" est éditée en partenariat avec l'Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, Roumanie et en partenariat avec Le Département de Roumain d'Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRRM (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d'Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Université Novi Sad, Serbia, Université Jena, Allemagne.

Soumission du manuscrit

La soumission d'un article à la Revue « Studii de Știință și Cultură », pour qu'il soit publié, présuppose:

- que les auteurs assument leur responsabilité en ce qui concerne le contenu, aussi qu'un comportement éthique;
- que l'article n'a pas été publié et qu'il ne sera pas soumis pour être publié dans une autre revue;
- que les droits d'auteur seront transférés à la revue « Studii de Știință și Cultură ».

Les textes des articles seront rédigés en roumain ou dans une langue de circulation internationale. Le titre de l'article, le résumé et les mots clés seront rédigés en anglais, en français et en roumain, sous la forme d'un document WORD 97, WINDOWS 98 ou des variantes ultérieures, à une dimension de 15 pages au plus, y compris les dessins, les tables et la bibliographie dans la fonte Times New Roman, en interligne simple.

Le manuscrit comprendra:

- le titre, en dimension de la font 16, en caractères gras, centré;
- le prénom et le nom complets des auteurs, le(s) lieu(x) de travail (en titre complet, sans abréviations), l'adresse (les adresses) du lieu (des lieux) de travail et l'adresse électronique de la personne de contact, en dimension de la font 12, en caractères gras, à droite;
- le résumé, 10 lignes au plus, dimension de la font 12, en italique, cadré;
- des mots clés, 5 au plus, dimension de la font 12, en italique, cadré;
- le texte de l'article en dimension de la font de 12;
- la bibliographie, obligatoire pour tout article, est écrite conformément aux règles imposées par le Standard international ISO 7144/1986 intitulé « Documentation – présentation des thèses et des documents similaires ».

Normes de rédaction

„Studii de Știință și Cultură” / « Études de Science et de Culture » (www.revista-studii-uvvg.ro), revue répertoriée en catégorie B – domaine Philologie – par le Conseil National de la Recherche Scientifique (CNCS), a son contenu structuré comme suit :

- I. Cultures romanes / culture roumaine
- II. Cultures et langues germaniques / culture roumaine
- III. Langues et cultures slaves / langue et littérature roumaines
- IV. Traductologie
- V. Culture Scientifique
- VI. Études de Banat
- VII. Comptes rendus

Se conformant à la pratique internationale (cf. notamment Chicago Style, MLA), notre revue, à partir du volume XI, n° 2 / juin 2015, a décidé d'adopter en particulier les règles de citations suivantes pour chacun des articles qui y seront publiés :

1. La bibliographie, en corps 12, Times New Roman, sera placée en fin d'article, suivant l'ordre alphabétique des auteurs, chaque nom d'auteur y étant inscrit en majuscules, suivi du prénom, puis du titre en caractères italiques, du lieu d'édition, de la maison d'édition, de l'année de parution et, si besoin est, de la pagination.

Exemple : BENGESCO, Georges, Bibliographie franco-roumaine [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1^è éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. Dans le corps de l'article le contributeur indiquera entre parenthèses, dans l'ordre, le nom de l'auteur en majuscules, l'année de publication et la page.

Exemple : (PAPADAT-BENGESCU, 1924, p. 102).

3. Les notes de bas de page seront réservées aux commentaires, traductions de citations, indications biographiques, leçons etc. L'insertion de ces notes sera réalisée sous Word par incrémentation automatique.

Les articles à soumettre au comité de lecture devront être envoyés sous forme de fichier Word (accompagné du fichier en version PDF) à l'adresse vasileman7@yahoo.com au plus tard :

- le 15 février pour le premier numéro de l'année / Mars
- le 15 mai pour le deuxième numéro / Juin
- le 15 août pour le troisième numéro / Septembre
- le 15 novembre pour le dernier numéro de l'année / Decembre

Le Comité de Rédaction

Les tables et les diagrammes, les figures ou des autres dessin seront insérés dans le texte à l'endroit adéquat, numérotés, et ils auront, autant que possible, une bonne résolution, pour ne pas affecter la qualité du texte.

La structure de l'article qui présente des résultats des recherches expérimentales suivra les standards internationaux, conformément à l'acronyme IMRAD (introduction, méthodes et matériaux, résultats et discussions), auxquels on ajoutera les conclusions.

Les articles de toute autre nature seront composés d'une introduction, du corps de l'ouvrage et des conclusions, les corps de l'ouvrage pouvant être organisé selon le désir de l'auteur (des auteurs).

Les manuscrits seront envoyés, par voie électronique à l'adresse vasileman7@yahoo.com, ou sur un support électronique et imprimé, au siège de la rédaction: Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, Blvd. Revoluției, no. 94-96 - revue « Studii de Știință și Cultură ».

Les articles scientifiques seront soumis au processus de critique PEER-REVIEW "en aveugle".

Le nombre de critiques pour l'évaluation d'un article est 2, et le temps d'analyse est 30 jours. Les auteurs reçoivent des critiques une des réponses suivantes:

- article accepté;
- article accepté avec des modifications;
- article rejeté.

Les référents scientifiques suivront, en évaluant les manuscrits, l'actualité de la thème; l'approfondissement des idées scientifiques, l'originalité, aussi que le respect des instructions pour les auteurs. Le non-respect des standards sollicités par la revue conduira au rejet des manuscrits.

Nous prions les auteurs de:

- citer la revue « Études de Science et de Culture » dans d'autres publications où ils collaborent, en précisant:

- Le titre de la revue « Études de Science et de Culture », abréviation – SSC;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité;

- transmettre à la rédaction de la revue « Études de Science et de Culture » des renseignements sur les publications où ils ont cité notre revue, en mentionnant:

- Le titre de la revue, l'abréviation;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité.

D'autres informations au – telephone : 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- portable: 0724-039978

- Adresse électronique: vasileman7@yahoo.com

Personne de contact: prof. VASILE MAN

Annonce pour les auteurs

La revue „Studii de Știință și Cultură”, en commençant par le volume XII, numéro 1/mars 2016 s'inscrit, à l'évaluation, pour s'indexer dans BDI Thomson ISI Philadelphia P. A. USA.

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Aspecte generale

Revista „Studii de Știință și Cultură”, editată în parteneriat cu Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, apare trimestrial. Revista este evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior și clasificată în categoria B+, cod CNCSIS 664, în perioada 2005-2011, Revista științifică evaluată și clasificată de CNCS în anul 2012, categoria B, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

Revista este indexată în bazele de date internaționale (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt am Main, Germania, EBSCO HOST Publishing din Ipswich, Statele Unite ale Americii (www.ebscohost.com), INDEX COPERNICUS International din Varșovia, Polonia (www.indexcopernicus.com), DOAJ (Directory of Open Access Journals) din Lund, Suedia (www.doaj.org), SCIPPIO (www.scipio.ro), THE LINGUIST LIST (linguistlist.org), ERIH PLUS (dbh.nsd.uib.no).

Începând cu luna iunie 2012, revista „Studii de Știință și Cultură” este editată în parteneriat cu Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România și în parteneriat cu Le Département de Roumain d’Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d’Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Universitatea Novi Sad, Republica Serbia, din 2015, Universitatea Jena din Germania.

Prezentarea manuscrisului

Transmiterea către revista „Studii de Știință și Cultură” a unui articol spre publicare, presupune:

- autorii își asumă responsabilitatea privind conținutul, cât și comportamentul etic;
- articolul nu a mai fost publicat și nici nu va fi înaintat spre publicare altei reviste;
- dreptul de autor se trece asupra revistei „Studii de Știință și Cultură”.

Textele articolelor vor fi redactate în limba română sau într-o limbă de circulație internațională. Titlul articolului, rezumatul și cuvintele cheie vor fi redactate în limba engleză, franceză și română, ca document WORD 97, WINDOWS 98 sau variante ulterioare, cu o dimensiune de maximum 15 pagini, inclusiv desenele, tabelele și bibliografia cu Font Times New Roman, spațiere la un rând.

Manuscrisul va cuprinde:

- titlul, cu dimensiunea 16, aldine bold, centrat;
- prenumele și numele complet al autorilor, locul (locurile) de muncă (cu denumirea completă, nu prescurtat), adresa (adresele) locului (locurilor) de muncă și e-mailul persoanei de contact, cu dimensiunea literei 12, aldine, în dreapta;
- rezumatul, maximum 10 rânduri, dimensiunea literei 12, italic, justified;
- cuvinte cheie, maximum 5, dimensiunea literei 12, italic, justified;
- textul articolului cu dimensiunea literei de 12, spațiere la un rând;
- bibliografia, obligatorie pentru orice articol, se scrie conform regulilor impuse de Standardul internațional ISO 7144/1986 intitulat „Documentation-presentation of theses and similar documents”.

Norme de redactare

„Studii de Știință și Cultură”, publicație acreditată în categoria B, domeniul Filologie, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS), își structurează conținutul în următoarele secțiuni:

- I. Culturi romanice / cultură românească
- II. Limbi și culturi germanice / limbă și cultură românească
- III. Limbi și culturi slave / limbă și literatură română
- IV. Traductologie
- V. Cultură științifică
- VI. Studii banatice
- VII. Recenzii

Conformându-ne practicilor internaționale (cf. mai ales Chicago Style, MLA), adoptăm, începând cu volumul XI, nr. 2 / iunie 2015, în mod special următoarele reguli de indicare a sursei bibliografice pentru fiecare articol ce va fi cuprins în paginile revistei noastre :

1. Bibliografia, utilizând Times New Roman 12 p., va fi plasată la sfârșitul articolului; pozițiile din bibliografie se dispun în ordine alfabetică în funcție de numele autorului. Cu majuscule, se indică numele autorului urmat de prenume, apoi, conform normelor limbii, titlul lucrării în italic, locul publicării, editura, anul apariției și, dacă e necesar, numărul de pagini.

Exemplu: BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. În corpul articolului, contributorul va indica între paranteze, în ordine: numele autorului cu majuscule, anul publicării și pagina.

Exemplu: (PAPADAT-BENGESCU, 1924, p. 102).

3. Notele de subsol vor fi rezervate comentariilor, traducerii citatelor, indicațiilor biografice etc. Introducerea notelor de subsol se va realiza în Word prin insertare automată.

Articolele ce urmează a fi supuse atenției comitetului de lectură se vor trimite în fișier Word (însoțite de o versiune PDF) la adresa: vasileman7@yahoo.com, cel mai târziu până la data de:

- 15 februarie pentru primul număr din an / martie
- 15 mai pentru al doilea număr / iunie
- 15 august pentru al treilea număr / septembrie
- 15 noiembrie pentru al patrulea număr / decembrie

Tabelele și diagramele, figurile sau alte desene vor fi inserate în text la locul potrivit, numerotate și vor avea o rezoluție cât mai bună pentru a nu împieta asupra calității materialului.

Structura articolului ce prezintă rezultate ale unor cercetări experimentale va urmări standardele internaționale, conform acronimului IMRAD (introducere, metode și materiale, rezultate și discuții), la care se adaugă concluziile.

Articolele de orice altă natură vor fi alcătuite din introducere, corpul lucrării și concluzii, corpul lucrării putând fi organizat după dorința autorului (lor).

Manuscrisele se trimit, pe cale electronică la adresa vasileman7@yahoo.com, sau pe suport electronic și listat, la sediul redacției: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr. 94-96 – revista „Studii de Știință și Cultură”.

Articolele științifice sunt supuse procesului de recenzare PEER-REVIEW "in orb".

Numărul de recenzori pentru evaluarea unui articol este de 2, iar timpul de recenzare este de 30 de zile. Autorii primesc de la recenzori unul din următoarele răspunsuri:

- articol acceptat;
- articol acceptat cu modificări;
- articol respins.

Referenții științifice vor urmări, la evaluarea manuscriselor actualitatea temei; aprofundarea ideilor științifice, originalitatea, cât și respectarea instrucțiunilor pentru autori. Nerespectarea standardelor solicitate de revistă, conduce la respingerea manuscriselor.

Autorii sunt rugați:

- să citeze revista „Studii de Știință și Cultură” în alte publicații unde colaborează, precizând:
 - Titlul revistei „Studii de Știință și Cultură”, abrevierea – SSC;
 - Volumul, numărul și anul apariției;
 - Numărul paginii textului citat;
- să transmită redacției revistei „Studii de Știință și Cultură” informații referitoare la publicațiile în care au citat revista noastră, menționând:
 - Titlul revistei, abrevierea;
 - Volumul, numărul și anul apariției;
 - Numărul paginii textului citat.

Alte informații: - telefon: 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobil: 0724-039978

- E-mail: vasileman7@yahoo.com

Persoană de contact: prof. VASILE MAN

În atenția autorilor

Revista „Studii de Știință și Cultură”, începând cu volumul XII, numărul 1 / martie 2016, se înscrie, pentru evaluare, în vederea indexării în BDI Thomson ISI Philadelphia P. A. USA.

Rugăm autorii să citeze în bibliografia articolelor și texte publicate în reviste cotate ISI.

EVALUATION GRID

Author _____ Evaluator _____

Title of the article: _____

INSTRUCTIONS

Read the paper/papers that was/were assigned to you twice, first in order to get an overall opinion about the paper and second in order to provide a constructive critic, that the author will use when reappraising his/her paper. Answer to the questions below.

ORGANIZATION (10%)

1. Were the basic sections (Introduction, Conclusion, Bibliography etc.) adequate?
2. Did the author use well the subtitles in order to clarify the sections of the text?
3. Was the material structured in a logical way, clear, easy to follow? Explain.

BIBLIOGRAPHY (15%)

4. Did the author cite the sources in an adequate and appropriate way? Note any incorrect format.
5. Were all the citations from the text listed in the section regarding the Bibliography? Note any discrepancies.

GRAMMAR AND STYLE (15%)

6. Were there any grammatical or orthographic errors?
7. Was the style of the author clear? Were the paragraphs and phrases cohesive?

CONTENT (60%)

8. Did the author summarize and discuss the subject in an adequate way? Explain.
9. Did the author bring any original contribution to the paper? Explain.

GIVEN SCORE _____

RECOMMENDATION:

Article:

- a) admitted for publication in the presented form
- b) admitted for publication with changes
- c) rejected

GUIDE FOR THE EVALUATORS

The evaluation is made by filling in the form called EVALUATION GRID which should be sent in electronic format to the editorial office.

The duration of an evaluation cannot last more than 30 days.

The evaluators will keep in mind the conflict of interests, therefore refusing this situation.

The evaluation is confidential, the evaluator will not divulge neither the content of the article nor the result of the evaluation, to other persons except the ones from the editorial office.

The evaluator must warn the editorial office if the article is suspect of plagiarism.

GRILLE D'ÉVALUATION

Auteur _____ **Recenseur** _____
Titre de l'article _____

INSTRUCTIONS:

Lisez l'ouvrage / les ouvrages qu'on vous a alloué(s) deux fois, une fois pour obtenir une vue d'ensemble sur l'ouvrage et la deuxième fois pour fournir une critique constructive, que l'auteur utilisera lorsqu'il reverra l'ouvrage. Répondez aux questions ci-dessus:

ORGANISATION (10%)

1. Les sections de base (Introduction, Conclusion, Bibliographie etc.) ont été adéquates? *DA* Si non, qu'est-ce qu'il manque?
2. L'auteur a bien utilisé les sous-titres pour clarifier les sections du texte? Expliquez.
3. La matériel a été structuré logiquement, clairement, facilement à suivre? Expliquez.

BIBLIOGRAPHIE (15%)

4. Est-ce que l'auteur a cité les sources d'une manière adéquate et appropriée? Notez tout format incorrect.
5. Est-ce que toutes les citations du texte ont été listées dans la section allouée à la bibliographie ? Notez toute discordance.

GRAMMAIRE ET STYLE (15%)

6. Est-ce qu'il y a eu des fautes grammaticales ou d'orthographe?
7. Est-ce que le style de l'auteur a été clair? Les paragraphes et les phrases ont fait preuve de cohésion?

CONTENU (60%)

8. Est-ce que l'auteur a résumé et discuté le sujet d'une manière adéquate? Expliquez.
9. Est-ce que l'auteur a apporté une contribution originale à l'ouvrage? Expliquez.

POINTAGE ACCORDÉ _____

RECOMMANDATION:

Article:

- a) admis pour publication dans la forme présentée
- b) admis pour publication avec des modifications
- c) refusé

GUIDE POUR LES EVALUATEURS

L'évaluation est faite par le remplissage du formulaire intitulé Grille d'évaluation et est envoyée électroniquement à la rédaction.

La durée d'une évaluation ne peut pas dépasser 30 jours.

Les évaluateurs tiendront compte du conflit des intérêts, en conséquence, dans une telle situation, on va refuser l'évaluation.

L'évaluation se réalise de manière confidentielle, donc l'évaluateur ne va pas divulguer le contenu de l'article, mais aussi celui de l'évaluation, à d'autres personnes exceptant celles de la rédaction.

L'évaluateur va saisir la rédaction dans la situation où l'article est suspect de plagiat.

GRILĂ DE EVALUARE

Autor _____ Recenzor _____

Titlul articolului: _____

INSTRUCȚIUNI

Citiți lucrarea/lucrările care vi s-a(u) alocat de două ori, o dată pentru a obține o vedere de ansamblu asupra lucrării, și a doua oară pentru a furniza o critică constructivă, pe care autorul o va utiliza atunci când își va revizui lucrarea. Răspundeți la întrebările de mai jos.

ORGANIZARE (10%)

1. Secțiunile de bază (Introducere, Concluzie, Bibliografie etc.) au fost adecvate? Da. Dacă nu, ce lipsește?
2. Autorul a utilizat bine subtitlurile pentru a clarifica secțiunile textului? Explicați.
3. Materialul a fost structurat într-un mod logic, clar, ușor de urmărit? Explicați.

BIBLIOGRAFIE (15%)

4. Autorul a citat sursele în mod adecvat și corespunzător? Notați orice format incorect.
5. Toate citările din text au fost listate în secțiunea alocată Bibliografiei? Notați orice discrepanțe.

GRAMATICĂ ȘI STIL (15%)

6. Au existat greșeli gramaticale sau ortografice?
7. Stilul autorului a fost clar? Paragrafele și frazele au fost coezive?

CONȚINUT (60%)

8. Autorul a rezumat și discutat subiectul în mod adecvat? Explicați.
9. Autorul a adus vreo contribuție originală la lucrare? Explicați.

PUNCTAJ ACORDAT _____

RECOMANDARE:

Articol:

- a) admis spre publicare în forma prezentată
- b) admis spre publicare cu modificări
- c) respins

GHID PENTRU EVALUATORI

Evaluarea se face prin completarea formularului intitulat GRILĂ DE EVALUARE și se trimite electronic la redacție.

Durata unei evaluări nu poate depăși 30 de zile.

Evaluatorii vor ține seama de conflictul de interese, urmând a se refuza în această situație.

Evaluarea se realizează confidențial, urmând ca evaluatorul să nu divulge conținutul articolului, cât și al evaluării, altor persoane în afara celor din redacție.

Evaluatorul va sesiza redacția în cazul în care articolul este suspectat de plagiat.

2021 SUBSCRIPTIONS FOR THE REVIEW “STUDIES OF SCIENCE AND CULTURE”

Subscriptions:

The price of the journal “Studies of Science and Culture” is of 50 lei/issue.

The price of the yearly subscription for Romania is 200 lei/year, 4 issues.

Readers resident in Romania have the following payment options:

- bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R. Arad,
RO34RNCB0015028152520236 în lei
- cash payment at „Vasile Goldiș” Western University Pay Office Revoluției Avenue Nr. 94-96,
Schedule: Monday – Thursday: between 8-11 and 13-15,30
Friday: between 8-9 and 11-12,30

Nonresident readers in Romania may send the money through bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 in EURO

RO77RNCB0015028152520238 in USD

Subscribers are asked to send to the address www.revista-studii-uvvg.ro a payment notification email in which to inform us of the shipping address for the paid subscription vasileman7@yahoo.com

Additional information regarding subscriptions can be obtained at tel. 0257/285804, int. 15, Adina Botea, fax: 0257/214454.

ABONNEMENTS À LA REVUE « STUDII DE ȘTIINȚA ȘI CULTURĂ » (« ÉTUDE DE SCIENCE ET DE CULTURE ») POUR L'ANNEE 2021

Le prix de la Revue « Studii de Știință și Cultură » est de 50 lei/numéro.

Les prix des abonnements annuels pour la Roumanie sont de 200 lei/an, 4 numéros.

Les lecteurs du pays peuvent opter pour des abonnements en lei, ainsi:

- par virement bancaire au compte de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, ouvert à B.C.R. Arad, **RO34RNCB0015028152520236 pour RON**
- par paiement en espèces, à la Caisse de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, 94-96 Blvd. Revoluției,

Programme: Lundi – Jeudi : 8-11 h et 13- 15,30 h

Vendredi : 8-9 h et 11-12,30 h

Les lecteurs de l'étranger peuvent opter pour abonnements, ainsi:

- par virement bancaire aux comptes de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, ouverts à B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pour EURO

RO77RNCB0015028152520238 pour USD

ATTENTION: Envoyez à l'adresse électronique www.revista-studii-uvvg.ro un courriel de notification du paiement, nous communiquant aussi l'adresse d'envoi pour l'abonnement payé, courriel vasileman7@yahoo.com

Vous pouvez obtenir des informations supplémentaires concernant l'effectuation des abonnements à tel. 0257/285804 int. 15, Adina Botea et par fax 0257/214454, pour OP ou les quittances acquittées.

ABONAMENTE
LA REVISTA „STUDII DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ”
PE ANUL 2021

Prețul Revistei „Studii de Știință și Cultură” este de 50 lei/buc.

Prețurile abonamentelor anuale pentru România sunt de 200 lei/an, 4 numere.

Cititorii din țară pot opta pentru abonamente în lei, astfel:

- expediind banii în contul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschis la B.C.R. Arad,
RO34RNCB0015028152520236 pentru RON

- cu plata în numerar, la Casieria Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, B-dul Revoluției,
Nr. 94-96,

Program: Luni – Joi: orele 8-11 și 13- 15,30

Vineri: orele 8-9 și 11-12,30

Cititorii din străinătate pot opta pentru abonament, astfel:

- expediind banii în conturile Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschise la B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pentru EURO

RO77RNCB0015028152520238 pentru USD

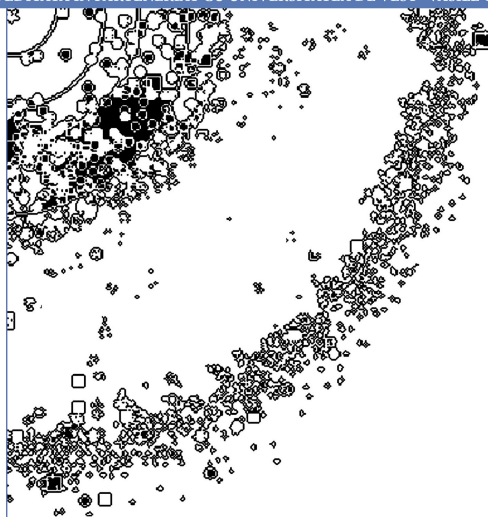
ATENȚIE: Trmiteți pe adresa www.revista-studii-uvvg.ro un e-mail de notificare de plată, în care să ne comunicați și adresa de expediție pentru abonamentul plătit, e-mail vasileman7@yahoo.com

Informații suplimentare privind efectuarea abonamentelor se pot obține la tel. 0257/285804 int. 15, Adina Botea și prin fax 0257/214454, pentru OP sau chitanțele achitate.

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

REVISTĂ EDITATĂ ÎN PARTENERIAT CU UNIVERSITATEA DE VEST "VASILE GOLDIȘ" DIN ARAD

Revista internațională de filologie,
cu apariție trimestrială,
„Studii de Știință și Cultură”,
acreditată CNCS, categoria B,
indexată în șapte baze de date internaționale,
Vă invită să publicați articole
cu rezultate ale activităților Dvs.
de cercetare științifică din domeniul filologie.

www.revista-studii-uvvg.ro
email: vasileman7@yahoo.com
tel: 0724039978

Bazele de date internaționale în care este indexată revista (cu indicarea adresei URL):

CNCS

http://old.cncs-nrc.ro/wp-content/uploads/2013/01/filo.rev_28.01.2013.pdf

CEEOL

<https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=747>

DOAJ

https://www.doaj.org/toc/2067-5135?source=%7B%22query%22%3A%7B%22filtered%22%3A%7B%22filter%22%3A%7B%22bool%22%3A%7B%22must%22%3A%5B%7B%22terms%22%3A%7B%22index.issn.exact%22%3A%5B%221841-1401%22%2C%222067-5135%22%5D%7D%7D%2C%7B%22term%22%3A%7B%22_type%22%3A%22article%22%7D%7D%5D%7D%7D%2C%22query%22%3A%7B%22match_all%22%3A%7B%7D%7D%7D%7D%2C%22size%22%3A100%2C%22_source%22%3A%7B%7D%7D

EBSCO HOST

<https://www.ebscohost.com/titleLists/hsi-coverage.htm>

INDEX COPERNICUS

<https://journals.indexcopernicus.com/search/form?search=studies%20of%20science%20and%20culture>

SCPIO

<http://www.scpio.ro/web/studii-de-stiinta-si-cultura>

THE LINGUIST LIST

<http://linguistlist.org/pubs/journals/get-journals.cfm?JournalID=42602>

ERIH PLUS

<https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/periodical/info.action;jsessionid=bemuaycAdzWFoMHUiTkVpOeu.undefined?id=491004>

ROAD (<https://road.issn.org>), catalog internațional al publicațiilor științifice open-access, administrat de Centrul Internațional ISSN, sub egida **UNESCO**

[https://portal.issn.org/api/search?search\[\]=MUST=default=studii+de+%C8%99tiin%C8%9B%C4%83+%C8%99i+cultur%C4%83&search_id=5345761#](https://portal.issn.org/api/search?search[]=MUST=default=studii+de+%C8%99tiin%C8%9B%C4%83+%C8%99i+cultur%C4%83&search_id=5345761#)

CITEFACTOR

<https://www.citefactor.org/journal/index/8814/studii-de-stiinta-si-cultura#.X7vBjM0zZPY>

WORLDCAT

https://www.worldcat.org/search?q=Studii+de+%C8%99tiin%C8%9B%C4%83+%C8%99i+cultur%C4%83&q=results_page

PUBLONS

<https://publons.com/journal/233272/studii-de-stiinta-si-cultura/>

ACADEMIC JOURNALS DATABASE

<http://journaldatabase.info/journal/issn1841-1401>

OALIB

<https://www.oalib.com/journal/4482/1#.X9Nw5tgzZPZ>

GSI Repository

<http://repository.gsi.de/record/17726>

Universitätsbibliothek Regensburg – Elektronische Zeitschriftenbibliothek

http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/searchres.phtml?jq_type1=ZD&jq_term1=2477082-6

KIT-Bibliothek – KIT-Katalog Classic

[https://primo.bibliothek.kit.edu/primo_library/libweb/action/display.do?tabs=detailsTab&ct=display&fn=search&doc=KITSRC302971327&indx=1&recIds=KITSRC302971327&recIdxs=0&elementId=0&renderMode=poppedOut&displayMode=full&frbrVersion=&frbg=&&dsent=0&vl\(1UIStartWith0\)=contains&scp.scps=scope%3A%28HKA%29%2Cscope%3A%28KIT_CS%29%2Cscope%3A%28KIT_CN%29%2Cscope%3A%28%22DHBW%22%29&tb=t&vid=KIT&mode=Basic&sr_t=date&tab=kit&vl\(151189793UI1\)=all_items&dum=true&vl\(freeText0\)=studii%20de%20stiinta%20si%20cultura&vl\(151050700UI0\)=any&dstmp=1606317587231](https://primo.bibliothek.kit.edu/primo_library/libweb/action/display.do?tabs=detailsTab&ct=display&fn=search&doc=KITSRC302971327&indx=1&recIds=KITSRC302971327&recIdxs=0&elementId=0&renderMode=poppedOut&displayMode=full&frbrVersion=&frbg=&&dsent=0&vl(1UIStartWith0)=contains&scp.scps=scope%3A%28HKA%29%2Cscope%3A%28KIT_CS%29%2Cscope%3A%28KIT_CN%29%2Cscope%3A%28%22DHBW%22%29&tb=t&vid=KIT&mode=Basic&sr_t=date&tab=kit&vl(151189793UI1)=all_items&dum=true&vl(freeText0)=studii%20de%20stiinta%20si%20cultura&vl(151050700UI0)=any&dstmp=1606317587231)

MIAR – Information Matrix for the Analysis of Journals

<http://miar.ub.edu/issn/1841-1401>

SIBIMOL

http://cc.sibimol.bnrm.md/opac/search?q=studii+de+stiinta+si+cultura&max=2&view=&sb=relevance&ob=asc&level=all&material_type=all&location=0

ACADEMIA.EDU

www.academia.edu

RESEARCH GATE

www.researchgate.net

GOOGLE ACADEMIC

<https://scholar.google.com/>

ISSN: 1841-1401 (print)
ISSN-L: 1841-1401
ISSN: 2067-5135 (online)